

**Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин і регіональних студій
Кафедра міжнародних комунікацій та політичного аналізу
Лабораторія проектів та ініціатив**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

**Матеріали IV Міжнародної науково-практичної
Інтернет-конференції (м. Луцьк, 01 листопада 2024 р.)**

**Луцьк
2024**

УДК 913(21):001.8(063)
А 43

Рекомендовано до друку
Вченою радою факультету міжнародних відносин
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол №4 від 20 листопада 2024 р.)

Рецензенти:

Сидорук Тетяна Віталіївна –
докторка політичних наук, професорка,
завідувачка кафедри міжнародних відносин
Національного університету «Острозька Академія»
(м. Острог, Україна)

Актуальні проблеми міжнародних відносин і регіональних досліджень:
Матеріали IV Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (м. Луцьк, 1 листопада 2024 р.) / укладачі: С. Кулик, О. Борисюк. Луцьк, Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2024. PDF-формат; мережеве видання. 213 с.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв, назв організацій, установ, статистичних даних та іншої інформації несуть матеріалів.

Висловлені авторами думки можуть не збігатися з точкою зору Організаційного комітету Конференції і не покладають на нього ніяких зобов'язань.

Переклади і передруки дозволені лише за згодою авторів матеріалів.

Матеріали конференції розміщені
на сайті кафедри міжнародних відносин і регіональних студій
факультету міжнародних відносин
ВНУ імені Лесі Українки за покликанням:
<http://surl.li/cjlurz>

(Рубрика: Матеріали наукових конференцій кафедри
Актуальні проблеми міжнародних відносин і регіональних досліджень.
Матеріали IV Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції
(м. Луцьк, 01 листопада 2024 р.)

ЗМІСТ**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
І ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН СВІТУ**

1	В.Г. Ціватий	Регіональна дипломатія і концепт «історико-культурний туризм» в умовах трансформації сучасної системи міжнародних відносин: транскордонний та інституціональний дискурси	3
2	М.В. Шикуча	Інститут Конфуція як приклад використання КНР публічної дипломатії	6
3	Н.І. Романюк	Військова дипломатія: суть поняття і основні напрями	8
4	Н.Н. Коцан, Л.В. Ковальчук	Державні кордони: зміст поняття	11
5	І.В. Господарик	Наступність поколінь прав людини у контексті міжнародних відносин	13
6	М.Р. Денис	Відносини Європейського Союзу з ООН	15
7	Л.В. Губицький, Г.М. Мельник	«Перезавантаження» НАТО в умовах пошуку кластерів стабільності: каденція Єнса Столтенберга (2014–2024 рр.)	18
8	Є.О. Гончарова, Г.М. Мельник	Геополітичні інтереси США в Південно-Східній Азії	21
9	Д.О. Баранецький, Г.В. Копачинська	Тристоронній оборонний пакт «AUKUS» як приклад протистояння США впливу Китаю в Азії	23
10	М.С. Масалов, С.М. Кулик	Особливості діяльності ХАМАС під час і після нападу на Державу Ізраїль 7 жовтня 2023 року	25
11	А.О. Степанюк	Домінування твердої сили Туреччини у розв'язанні сирійського конфлікту	28
12	П.Ю. Дацюк, Н.Н. Коцан	Особливості сучасної зовнішньої політики Пакистану	31
13	Я.В. Туруцька	Вплив декомунізації на міжнародні відносини країн Центрально-Східної Європи	33
14	Т.Р. Коренчук	Проблема Косово у міжнародних відносинах 1990-их років	35
15	С.М. Кулик	Особливості зміни назви Королівства Свазіленд	37
16	В.М. Остаповець	Хід і наслідки війни на Корейському півострові (1950–1953 рр.)	40
17	О.Д. Волинцев, Н.І. Романюк	Політика колоніалізму та її наслідки для Франції в Африці	42
18	М.В. Єріна	Фактор Робітничої партії Курдистану у зовнішньополітичній стратегії Турецької Республіки	44
19	А.А. Вавринюк, Н.Н. Коцан	Публічна дипломатія та державний брендинг Республіки Польща	46
20	Д.О. Баранецький, Г.В. Копачинська	Посередництво КНР в саудівсько-іранському протистоянні як приклад посилення впливу держави в регіоні	48
21	Д.В. Кирилюк, Н.І. Романюк	Підірвання доріг як привід для загострення конфлікту між КНДР та Республікою Кореєю	49
22	К.А. Goncharuk	The United States as a Bridge Between Japan and South Korea: Impact on Diplomatic Relations	53
23	М.В. Шикуча	Реакція влади КНР на обрання Дональда Трампа сорок сьомим президентом США	54
24	М.С. Кохтюк	Сучасні міждержавні відносини України та США	56

25	К.О. Samosyk	Modern Interstate Relations Between Ukraine and Germany	58
26	Д.В. Ковальчук	Особливості сучасних українсько-німецьких міждержавних відносин	60
27	В.В. Панас	Зовнішня політика Японії: мета, стратегії та основні напрями	61
28	О.М. Сорокопуд	Республіка Польща як стратегічний партнер України	63
29	С.В. Велігдан	Особливості культурної дипломатії Італійської Республіки	65
30	Ю.П. Кирилюк	Основні тенденції розвитку концепту електоральних технологій	67
31	Н.І. Романюк, І.А. Кулініч	Особливості використання штучного інтелекту в дипломатичній діяльності	70
32	С.В. Федонюк	Семантичний аналіз і штучний інтелект у дослідженнях міжнародних відносин: можливості та перспективи в умовах VUCA	73

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА ОЧИМА НАУКОВЦІВ			
33	А.М. Бахтін, О.С. Діордіца	Гібридна війна як ключовий елемент ведення військово-політичних конфліктів: історія та сучасність	75
34	Д.В. Мазур, Г.М. Мельник	Українські інформаційні кампанії на початку повномасштабного вторгнення рф в Україну	77
35	В.Д. Соник, Н.І. Карпишин	США та Україна: співробітництво у військовій сфері під час російської агресії	79
36	Л.І. Клемба, С.М. Кулик	Реакція Литовської Республіки на повномасштабне вторгнення рф в Україну	81
37	Л.В. Корнійчук	Вплив російсько-української війни на енергетичну безпеку Чеської Республіки	84
38	В.М. Лісовський	Стратегічні підходи державної політики національної безпеки України в умовах російської агресії	87
39	І.Л. Демидюк, С.О. Байрак	Правове регулювання діяльності медіа щодо забезпечення інформаційної безпеки України в умовах воєнного стану	88
40	А.В. Шевчук, А.А. Моренчук	Образ ворога в українському медіапросторі в умовах російсько-української війни	91
41	С.С. Сосинець	Стратегії протидії дезінформації в контексті гібридної війни рф проти України	93
42	Б.М. Кальваровська, С.О. Шуляк	Використання цифрових технологій у правоохоронній діяльності в умовах гібридної війни	96
43	Д.А. Конюрська	Методи дослідження діяльності неурядових (волонтерських) організацій в умовах російсько-української війни	99

ЄС: ПОЛІТИКА, СТРАТЕГІЯ, РОЗВИТОК, ЄВРОРЕГІОНАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО			
44	Т.В. Кравчук, А.О. Бояр	Правові основи митно-тарифного регулювання ЄС	102
45	М.О. Годорожа, Г.В. Копачинська	Наслідки BREXIT для європейської безпеки	104
46	К.Ю. Мельник	Військові та цивільні місії ЄС як інструмент спільної політики безпеки та оборони	107

47	D.P. Hrytsiuk	Peculiarities of Germany's Policy within the EU during the Reign of Angela Merkel	108
48	Р.В. Федонюк	Космос як фактор зростання конкурентоспроможності Європи: можливості для України	111
49	А.Ю. Мостовик, А.А. Моренчук	Підтримка українських мігрантів та біженців у державах-членах Європейського Союзу в умовах російсько-української війни	114

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН			
50	Н.Н. Коцан	Публічна дипломатія як складова стратегічних комунікацій ЄС	117
51	В.В. Короткий	Інформаційна безпека як основа захисту ЄС: роль стратегічних комунікацій	119
52	Є.Б. Тихомирова	Міфи та наративи в контексті змін клімату як підґрунтя кліматичної дезінформації	121
53	О.В. Глушук, Д.П. Грицюк, Н.П. Карпчук	Про-російська дезінформація проти України у період війни	125
54	Є.І. Процик	Трансформація комунікації між владою та суспільством в умовах війни	127
55	Т.А. Єлова	Порівняльний аналіз стратегічних комунікацій як вектора захисту національних інтересів України та Республіки Польща	129
56	Н.Л. Хомюк	Роль стратегічних комунікацій у зміцненні позицій підприємств на міжнародних ринках: виклики, інструменти та перспективи	131

СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН			
57	І.О. Міклушов, І.С. Скороход	Формування глобальних маркетингових стратегій компаній в умовах нестабільності	134
58	А.Г. Потапова	Світовий досвід залучення прямих іноземних інвестицій у розвиток національної економіки	136
59	І. В. Кицюк	Позиції України у Глобальному індексі стійкої конкурентоспроможності 2023 року	138
60	А.Л. Ципящук, І.В. Кицюк	Вплив ІТ-індустрії на інноваційний розвиток економіки країни	140
61	І.О. Карпук, Н.С. Науменко	Сучасні тенденції у менеджменті проєктів в ІТ-аутсорсинговій сфері: виклики, можливості та штучний інтелект	142
62	Д.Ф. Заяць	Локалізація реклами як функція Digital-маркетингу	144

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН СВІТУ			
63	Ю.В. Діма	Глобалізація та локальні проблеми: внутрішньополітичні та соціально-економічні процеси в сучасному світі	147
64	М.В. Павлюх	Офіційна риторика влади в інформаційному просторі Республіки Молдова (2022–2023 рр.)	149
65	А.І. Шведка, С.М. Кулик	Зміна кандидата в президенти США під час передвиборчої кампанії 2024 року від Демократичної партії	152

66	С.М. Кулик, Р.С. Тарадюк	Спорт як міфотворчість (на прикладі функціонування Церкви Дієго Марадони в Аргентині)	154
67	Н.О. Ніколаєнко, Д.В. Матраєва	Сепаратизм в Україні: загальні тенденції та прояви	159
68	В.В. Панас	Регіональний аспект дослідження іміджу України: Волинська область	162
69	Н.І. Савчук	Міжнародне співробітництво та проєктна діяльність Маневецької громади Волинської області	164
70	С.О. Байрак, В.В. Гедз	Інструменти взаємодії органів місцевого самоврядування та громадськості	167
71	С.О. Байрак, Д.С. Глушнюк	Особливості забезпечення політики регіонального розвитку України в умовах воєнного стану	170
72	В.М. Демидюк, С.О. Байрак	Впровадження європейських стандартів та конвенцій Міжнародної організації праці в законодавство України, що регулюють порядок вирішення колективних трудових спорів	173
73	О.О. Бродюк, С.О. Байрак	Теоретичні підходи щодо визначення поняття корупції у державному управлінні	176

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ТУРИСТИЧНОГО РЕГІОНОЗНАВСТВА			
74	В.О. Патійчук, С.А. Ціпошук	Віртуальний туризм в сучасних умовах розвитку	179
75	М.О. Приймак, Р.Р. Мазурець	Розроблення інноваційного туристичного продукту територією Іспанії	182
76	Ю.С. Томишинець, Р.Р. Мазурець	Впровадження інноваційних туристичних маршрутів як один із напрямів розвитку туризму Чорногорії	184

УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ ПРОЄКТАМИ ТА БЕЗПЕКА СТАЛОГО, ІНКЛЮЗИВНОГО І СМАРТ РОЗВИТКУ			
77	К.О. Подран	Особливості управління освітніми проєктами в умовах невизначеності	187
78	Н.О. Дубина, Л.В. Єлісєєва	Вплив довіри населення до державних інституцій як фактор сталого економічного розвитку	190
79	Л.В. Корольчук	Класифікація екоінновацій як засобу озеленення економіки держави	192
80	Є.І. Процик, С.О. Шуляк	Роль інноваційних технологій у забезпеченні сталого розвитку та зміцненні національної безпеки України	194
81	Н.М. Маціюк, Н.С. Науменко	Використання енергозберігаючих технологій у відбудові та реновації житлових будинків в Україні	196

VARIA			
82	Н.С. Науменко	Використання програмного забезпечення для підготовки презентацій під час викладання освітніх компонентів ОПП «Міжнародний бізнес»	201
83	О.Р. Круглій	«BRAT» Crowned Collins Dictionary 2024 Word of the Year – new Word or Cultural Phenomenon	203
84	О. Р. Cherniak	Usage of Euphemisms to Express Political Correctness in English	205
85	Н.І. Kharkevych	Power of Nonverbal Communication	207
86	А.В. Козак	Концептуальні засади формування перекладацької культури майбутнього фахівця	209

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН СВІТУ

В.Г. Ціватий – кандидат історичних наук,
доцент, Заслужений працівник освіти України,
доцент кафедри міжнародних організацій і
дипломатичної служби, Навчально-наукового
Інституту міжнародних відносин Київського
національного університету імені Тараса
Шевченка
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-1505-7483>

РЕГІОНАЛЬНА ДИПЛОМАТІЯ І КОНЦЕПТ «ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ТУРИЗМ» В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: ТРАНСКОРДОННИЙ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРСИ

Сучасна модель мондіалізованого світоустрою XXI ст. і трансформаційні процеси європейського публічного простору здійснюють свій вплив на транскордонне співробітництво та історико-культурний інституціональний розвиток Європи та світу, їх історичні та туристичні традиції.

Наукове обґрунтування і концептуалізація таких соціальних регуляторів сучасного світоустрою, як міжнародні відносини, зовнішня політика і дипломатія в історичній ретроспективі, сучасності та перспективі – це новий перспективний напрям досліджень у сфері інституціональної історії та сучасних моделей дипломатії, дипломатичного середовища, багатосторонньої дипломатії, публічного управління та адміністрування, міжнародних відносин, міжнародної політики, міжкультурної комунікації, міжнародного права в умовах поліцентричного світоустрою XXI ст. [1, с. 32–36].

Мета наукової розвідки – проаналізувати особливості регіональної дипломатії в умовах трансформації системи міжнародних відносин XXI ст. через фокусування на туризмі та транскордонному співробітництві.

Розглядаючи існуючий комплекс туристичних ресурсів та їх територіальний розподіл, необхідно зазначити, що більшість держав світу спеціалізуються на таких видах міжнародного туризму, як: історико-культурний; міжкультурний; урбаністичний; етноекзогенний; екологічний туризм (спостереження за птахами, природні стежки, велосипедні прогулянки, катання на лижах, змагання на свіжому повітрі); культурно-пізнавальний (архітектура, історія, мистецтво, національна кухня, гастрономія, події культурного життя, визначні особистості), включаючи історію радянського періоду; медичний та оздоровчий туризм (водолікувальні процедури); діловий туризм (конференції, семінари, бізнес-форуми і виставки); сільський туризм (зелений туризм); міський туризм («довгий вікенд») та інші.

Українські пріоритети у цій сфері заявлені у документі «Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 роки» (Стратегію ухвалено Наказом МЗС від 24.03.2021 р.).

Консолідуєчим та інституціоналізуєчим фактором ефективного регіонального розвитку є різні види специфічних галузей дипломатії (гастрономічна дипломатія, культурна дипломатія, публічна дипломатія, валеологічна дипломатія і т. д.). Туристична, публічна, культурна дипломатія і мовно-культурний діалог, міжкультурна комунікація в зовнішньополітичній діяльності – це перелік пріоритетних інструментів зовнішньої політики і дієвого інструментарію дипломатії в мондіалізованому світі XXI ст.

У сучасній моделі дипломатії держав туристичний напрям усе більше набуває вагомості й дієвості, та інституціоналізує для кожної із держав туризм у специфічну галузь дипломатії – туристичну дипломатію [2, с. 851-862].

У 2016–2024 рр. термін «туристична дипломатія» активно вживається як у науковому середовищі, так і в повсякденному комунікуванні. Туристична дипломатія та

історико-культурний туризм створюють сприятливі умови для поширення позитивного іміджу держав у міжнародно-політичному та публічному просторі сучасності.

Туристична дипломатія та історико-культурний туризм – це важливі фактори розвитку транскордонного співробітництва регіонів світу в історичній ретроспективі, нині та у перспективі. Вони пов'язані, перш за все, із розширенням мовно-культурних зв'язків і комунікативного простору за посередництва міжнародного туризму. Крім того, туристичні маршрути містами (столицями) і розвиток круїзного туризму також відіграють важливу роль в інституціональному розвитку міжкультурної комунікації та відповідних комунікативних зв'язків між державами світу [3].

Загалом, інституціональні процеси, пов'язані з розвитком міжнародного туризму та туристичної дипломатії, мають важливе значення для зростання економічного, соціального та культурного добробуту держав. Вагомим досягненням активної та ефективної діяльності держав-лідерів у сфері міжнародного та регіонального туризму, у сфері публічної дипломатії та мовно-культурної політики є інституціоналізація туристичної індустрії нового формату та формування історико-культурного напрямку у сфері міжнародного туризму, здійснення відповідного впливу на регіонально-туристичну політику держав світу, інституціонально є невід'ємною частиною туристичної індустрії світу та Європи.

З практичного боку слід наголосити на важливості регіональних аспектів і дієздатних факторах конкурентоспроможності, а також подальшому розвитку міжнародного туризму та туристичної дипломатії в європейському та світовому публічному просторі, у рамках прикордонного та транскордонного співробітництва тощо. Модернізації та ефективності туристичних індустрій на сучасному етапі сприяє також інтернаціоналізація та інтеркультуральність вищої освіти, зокрема – освітній, науковий, освітньо-науковий і молодіжний туризм.

Теоретико-методологічна складова сучасного міжнародного туризму та концептуального туристичного публічного простору – це концептуалізація цього напрямку: концепт «культурний туризм», концепт «історико-культурний туризм», концепт «туристична дипломатія», концепт «міжкультурний туризм» у системі концептів міжнародного туризму.

Світовий туристичний простір, що глобалізується разом із глобалізацією населення й культури, є концептуальним когнітивно-комунікативним простором, культурні сенси якого вербалізовані в концептах туризму та історико-культурного туризму за професійним і особистісним спрямуванням.

Концепти міжнародного туризму (концепт «культурний туризм», концепт «історико-культурний туризм», концепт «туристична дипломатія», концепт «міжкультурний туризм») є символами та маркерами туристичного інституціонального простору й ментальних установок споживачів туристичних послуг. Вони утворюють систему концептів, що є впорядкованою ієрархічною сукупністю культурних (етнокультурних), універсальних туристично-галузевих і національних туристично-галузевих концептів [4].

Концептуальні ряди культурного туризму утворені також численними видами та формами культурних подорожей, діапазон яких продовжує розширюватися й збагачуватися новими культурними смислами. Це пов'язано з сучасними тенденціями розвитку культурного туризму у світі, зокрема із диверсифікацією туристського попиту, включаючи прагнення більшої новизни, пошук більш спеціалізованого, унікального туристичного досвіду, включеність у повсякденне життя представників відвідуваних культур, живе міжкультурне спілкування, участь у спеціалізованих гуманітарних програмах підтримки культурного розмаїття і т. п.

Зародження нових, неусталених видів культурного туризму викликане в тому числі постмодерністськими настроями в суспільстві наприкінці ХХ – початку ХХІ ст., що виявилися в прагненні до епатажу та ексцентричності, неklasичності та маргіальності, грі та розважальності, естетичній насолоді, глибині та евристичності, у тяжінні до гедонізму та самопізнання як егоцентричного самопоглинання ідентичності. Культурний туризм та історико-культурний туризм безпосередньо й нерозривно пов'язані з

міжкультурної комунікацією та транскордонним співробітництвом, які є їх невід'ємною частиною, чинником і умовою інституціонального розвитку.

Міжкультурна комунікація в туризмі як інституціональна зустріч і взаємодія концептів «свого» і «чужого» з метою обміну культурними сенсами передбачає, що і концепт «свій», і концепт «чужий» мають зберегти власну своєрідність, свої культурні цінності, своє культурно-сумісне сприйняття світу. У цьому – умова їхнього виживання та збереження культур, і в цьому ж сенсі туристичної мотивації, базові цілі та цінності туристських обмінів [5].

Таким чином, культурний туризм, історико-культурний туризм, туристична дипломатія та екскурсійна діяльність на сьогодні для держав світу – це модернізовані інноваційні технології у сфері культурних та креативних індустрій. В сучасних умовах туризм є це не просто подорож заради отримання насолоди від спілкування з природою, у європейській дипломатії туризм відіграє все більш важливу роль, туризм вже переступив межі міжнародних відносин та вийшов на передову лінію дипломатії. У 2016–2024 рр. вираз «туристична дипломатія» став одним із широко вживаних серед людей у нашому суспільстві.

Туризм став складовою і невід'ємною інституційною частиною національної та регіональної дипломатії. Регіональна і туристична дипломатія є важливим інтегрованим каналом формування та поширення іміджу й просування міжнародного визнання держави, також здійснює дипломатичну концепцію на співпрацю та взаємний вииграш, реалізує стратегію взаємовигідної відкритості, є важливим аспектом у справі формування глобальної, регіональної та інституціональної мережі партнерських відносин.

Джерела і література

1. Ціватий В. Публічна дипломатія: традиції, тренди та виклики (досвід і пріоритети для України). *Зовнішні справи*. 2014. №6. С. 32–36.
2. Ціватий В.Г. Стратегічне планування та інституціональний розвиток моделей дипломатії XXI століття. *Україна дипломатична: Науковий щорічник*. К.: ГДІП, 2024. Вип. XXV (25). С. 851–862.
3. *Global Diplomacy: An Introduction to Theory And Practice*. Thierry Balzacq, Frédéric Charillon, Frédéric Ramel, Snow, W. (Translator). Paris, 2020. 344 p.
4. McKercher B., du Cros H. *Cultural Tourism: the Partnership between Tourism and Cultural Heritage Management*. N. Y; London; Oxford: The Yaworth Hospitality Press. 2002.
5. Robert Hutchings, Jeremi Suri. *Modern Diplomacy in Practice*. Paris, 2020. 260 p.

М.В. Шидула – магістр 1 року навчання
ОПП «Міжнародні відносини» факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі
Українки

ІНСТИТУТ КОНФУЦІЯ ЯК ПРИКЛАД ВИКОРИСТАННЯ КНР ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Науковий керівник:

І.О. Балак – кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин і
регіональних студій факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі
Українки

На сучасному етапі розвитку, стратегічні комунікації держави є невід'ємною складовою її зовнішньої політики, а стратегія «м'якої сили» – дієвим методом здійснення впливу на громадськість інших держав мирними засобами. Публічна дипломатія, яка є однією із складових стратегічних комунікацій та одним із елементів стратегії «м'якої сили», набула особливої популярності у зв'язку з процесами глобалізації та інформатизації, які зробили можливим легкий обмін інформацією та капіталом між різними країнами світу. Китайська Народна Республіка, як одна з провідних за темпами розвитку економік світу та держава, що є прямим конкурентом США на міжнародній арені, використовує свій капітал для інвестування та надання кредитів різним державам світу, прив'язуючи їх до співпраці з собою. КНР також використовує інформацію для впливу на громадськість різних держав, приваблюючи її перспективою життя та праці в Китаї або займаючись розповсюдженням інформації про китайську мову та культуру, як це робить, наприклад, освітня та культурна програма Інститут Конфуція.

Інститут Конфуція – це освітні та культурні програми, на кшталт Інституту Гете (ФРН), Французького Альянсу (Французька Республіка) або Інституту Адама Міцкевича (Республіка Польща). Інститут Конфуція займається популяризацією китайської мови та культури, його відкривають в університетах різних країн світу, на громадськість яких Китай бажає здійснити культурний вплив. Про те, що Інститут Конфуція діє в державних інтересах свідчить той факт, що його фінансує Міністерство освіти КНР [3, с. 4]. Практика фінансування посольствами, Міністерством закордонних справ або окремими міністерствами таких програм є звичною справою і залежить лише від намірів, які уряд держави вкладає, підтримуючи такі програми.

Станом на 2024 р., програма Інституту Конфуція була відкрита у 160 державах світу, а в деяких країнах, особливо важливих для просування китайського впливу, як от США, Японія, Росія, Австралія або Південна Корея, таких інститутів є десятки і діють вони у різних університетах країни [2]. В Україні також функціонують вісім Інститутів Конфуція, зокрема, в Києві, Харкові, Тернополі та в інших регіонах України. Мета, яку вони переслідують є незмінною, або, принаймні, КНР намагається приховати свої справжні наміри за звичайним міжкультурним співробітництвом та обміном. Наприклад, відкриття Інституту Конфуція в Національній музичній академії України імені Петра Чайковського відбувалося в рамках культурного обміну країн-членів програми «Один Пояс, Один Шлях», що виходить за рамки звичайної співпраці в галузі культури та має більш політизований характер.

Не зважаючи на, здавалося б, позитивні наміри Інституту Конфуція, його програма зазнає критики і суперечних оцінок щодо надмірних зв'язків з Комуністичною партією Китаю та пропагандою, що її проводить Інститут серед молоді університетів. На думку представників влади західних держав, головними проблемами у діяльності Інституту на території їхніх держав, є надмірно політизований погляд на КНР, особливо в питаннях

прав людини, незалежності Тайваню та Тибету, а також потенційний промисловий шпionаж, що його проводить персонал Інститутів. Хоча Державне управління підзвітності США не знайшло доказів усіх перерахованих вище звинувачень, місцеві університети критично оцінили ці програми. Так, Американська асоціація професорів університетів закликала скасувати або обмежити угоди між Інститутами Конфуція та майже сотнею університетів США. Університети штатів Сан-Франциско, Аризони, Кентуккі, Чиказький та багато інших взагалі скасували подовження угоди з Інститутом та припинили їхню діяльність на своїй території [4]. Із 118 Інститутів Конфуція у США 104 були закриті. Цьому посприяв прийнятий у 2019 р. закон, що заборонив університетам, у яких функціонують Інститути Конфуція, отримувати фінансування на вивчення китайської мови. Очевидно, США розглядали Інститут як «м'яку силу» КНР і тому припинили його вплив на своїх громадян. Швеція була першою країною в Європі, що розірвала угоди зі всіма Інститутами Конфуція в країні.

Уряду КНР дуже важлива позитивна думка про їхню країну, однак тоталітаризм і систематичні порушення прав людини не сприяють цьому. Саме тому КНР зробила наголос на своїй багатій та привабливій для іноземців культурі. Не зважаючи на те, що основна діяльність Інституту Конфуція зводиться до таких цілей, як розповсюдження й заохочення до вивчення китайської мови та культури, сприяння дослідженням у галузі китаєзнавства у країнах реципієнтах, консультації щодо навчання в Китаї, знайомство з китайською історією та філософією та загалом формування позитивного іміджу про Китай в іноземній громадськості, факти періодичних звинувачень персоналу Інститутів в пропаганді вигідних для Китаю тем та замовчуванні тих, що є небажаними (напр., порушення прав людини, незалежність Тайваню, вимога до університетів дотримуватись політики «одного Китаю» при укладанні договорів), не дають підстав однозначно стверджувати, що ідеї, пропаговані Інститутом Конфуція, суто культурні та просвітницькі [1, с. 38].

Висновки. Китайська Народна Республіка – одна з провідних держав світу і прагне поширювати різнобічну інформацію про себе. При цьому вона використовує стратегічні комунікації, а саме публічну дипломатію, одним з прикладів якої є фінансована урядом програма Інститут Конфуція, що діє в більшості країн світу. Не зважаючи на заявлені ним цілі діяльності, деякі держави світу, зокрема США, вбачають у ньому спробу Китаю нав'язати свою думку іноземній громадськості, виправдати або замовчати неприємні сторінки в історії Китаю. Поміж тим, не зважаючи на усі пов'язані з його діяльністю суперечки, Інститут Конфуція був і залишається прикладом здійснення державою публічної дипломатії та спробою поширити інформацію про себе мирними засобами.

Джерела і література

1. Мателешко Ю.П. Культурно-освітній напрям «м'якої сили» Китаю в Україні: інституційний аспект (2007–2021). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського: історичні науки*. 2023 р. Т. 34(73). №4. С. 37–44. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/56847/1/Kulturno_osvitnii_napriam_miakoi_syly_Kytaiu_v_Ukraini.pdf (дата звернення: 25.10.2024).
2. Confucius Institutes Around the World – 2024. URL: <https://www.digmandarin.com/confucius-institutes-around-the-world.html> (дата звернення 20.10.2024).
3. Jichang Lulu. Propaganda and beyond: A note on the 2020 Confucius Institute reform. *Sinopsis*. 2022. P. 9. URL: <https://sinopsis.cz/wp-content/uploads/2022/09/ci0.pdf> (дата звернення: 20.10.2024).
4. Foster P. US professors urge Western universities to end ties to China's Confucius Institutes. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/china/10907971/US-professors-urge-Western-universities-to-end-ties-to-Chinas-Confucius-Institutes.html> (дата звернення: 20.10.2024).

Н.І. Романюк – кандидат географічних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин і
регіональних студій факультету міжнародних
відносин Волинського національного
університету імені Лесі Українки

ВІЙСЬКОВА ДИПЛОМАТІЯ: СУТЬ ПОНЯТТЯ І ОСНОВНІ НАПРЯМИ

Сучасний світ стикається з численними безпековими загрозами та викликами, серед яких конфлікти, війни, тероризм, кібератаки тощо. У таких умовах військова дипломатія є важливим інструментом для підтримки міжнародного миру, стабільності та безпеки. Держави використовують її для стримування конфліктів, формування союзів і співпраці з метою протидії загрозам і викликам. Дослідження теоретичних аспектів військової дипломатії дозволить зрозуміти, як вона може стати ефективним механізмом відвернення загроз.

Термін «військова дипломатія» часто використовують у публіцистиці та політичних дискурсах, але він залишається недостатньо систематизованим на науковому рівні. Відсутність єдиного підходу до розуміння суті поняття не сприяє належному аналізу цієї сфери. Тому актуальним є завдання чітко визначити суть і завдання військової дипломатії, а також її основні напрями на практиці.

Дипломатія є ключовим інструментом міжнародних відносин, завдяки якому держави встановлюють і підтримують взаємодію між собою. Основна мета дипломатії – захист національних інтересів, забезпечення миру та стабільності. В «Українській дипломатичній енциклопедії» дипломатія визначається як офіційна діяльність глав держав та глав уряду, відомств закордонних справ, дипломатичних представництв та інших органів зовнішніх зносин в сфері міжнародних відносин, спрямована на захист її інтересів, забезпечення миру, безпеки та розвитку співпраці з іншими державами [3, с. 362-363]. Дипломатія передбачає використання переговорів та інших невоєнних засобів для досягнення цілей зовнішньої політики.

Різновидом дипломатії, яка особливо актуальна в умовах війни, є військова дипломатія. Немає єдиного підходу до трактування цього поняття, тому ми розглянемо різні підходи. Класичний підхід трактує військову дипломатію як різновид дипломатичної діяльності, яка стосується військової сфери [1, с. 117]. Вона включає використання збройних сил для підтримки зовнішньої політики через заходи, що сприяють зміцненню міжнародного співробітництва, забезпеченню миру та стабільності. Цей підхід підкреслює важливість діяльності військових аташе, підписаних оборонних угод та військових місій, що допомагають налагоджувати контакти між збройними силами різних держав [1; 5].

Безпековий підхід розглядає військову дипломатію як інструмент забезпечення національної безпеки шляхом міжнародного співробітництва. Спільні військові навчання, військово-технічне співробітництво між державами, переговори за участю міністрів оборони або військових, діяльність міжнародних миротворчих місій розглядають як частину стратегії безпеки [4]. У цьому контексті військову дипломатію використовують для забезпечення союзницьких зобов'язань, розвитку взаємодії між країнами-партнерами і стримування загроз.

Оборонно-політичний підхід наголошує на військовій дипломатії як механізмові формування оборонних політик і військових союзів безпеки [5]. За допомогою військової дипломатії держави досягають домовленостей про спільну оборону, розміщення військових баз чи спільні військові операції. Військова дипломатія в цьому контексті пов'язана з оборонними пактами, військовими союзами (напр., НАТО) та двосторонніми домовленостями в галузі оборони.

Військову дипломатію також розглядають як інструмент «м'якої сили», коли військові контакти та обміни використовують для покращення іміджу держави, підвищення її впливу та поширення своїх цінностей [6; 8]. Цей підхід передбачає, що

військові місії можуть виконувати не лише оборонні, але й культурно-просвітницькі та гуманітарні функції. Важливим інструментом «м'якої сили» є участь у міжнародних миротворчих місіях і гуманітарних операціях під егідою ООН чи інших організацій.

Можна виокремити історичний підхід до трактування поняття «військова дипломатія». Військову дипломатію часто аналізують з історичної перспективи як спосіб розв'язання військових конфліктів або запобігання війнам через дипломатичні заходи. У цьому контексті досліджують різні форми військової дипломатії в історії міжнародних відносин – від античних часів до сучасності [2]. Військові конференції, переговори після воєн або під час збройних конфліктів (напр., дипломатія часів «холодної війни») є класичними прикладами цього підходу.

Військова дипломатія включає низку дипломатичних інструментів та заходів, спрямованих на зміцнення міжнародної безпеки та просування зовнішньополітичних інтересів держави за допомогою військових ресурсів, але без застосування сили. Вона включає такі основні елементи [1; 5; 6]:

- дво- та багатосторонні військові угоди. Підписання та виконання таких угод сприяє обміну військовими технологіями, знаннями та досвідом між країнами. Це угоди про спільні військові навчання або взаємну допомогу в обороні;

- миротворчі місії (операції). Важливим компонентом військової дипломатії є участь у міжнародних миротворчих місіях, у яких військові виконують завдання зі збереження миру та стабілізації у конфліктних регіонах;

- спільні військові навчання. Проведення спільних навчань збройних сил різних держав сприяє обміну досвідом, підвищує їхню сумісність, покращує взаємодію в рамках спільних операцій;

- діяльність військових аташе. Це дипломати, які представляють інтереси збройних сил своєї країни в іноземних посольствах. Вони відповідальні за підтримання контактів зі збройними силами інших країн, обмін інформацією та сприяння розвитку військової співпраці;

- консультативна та військова допомога. Країни можуть надавати одна одній консультації щодо реформування збройних сил, управління обороною та інших аспектів військової справи. Військова допомога може включати постачання зброї, військової техніки, навчання військовослужбовців, фінансування оборонних потреб, надання розвідувальної інформації або підтримку військовими контингентами.

До основних завдань сучасної військової дипломатії належать такі [1;7]:

- 1) протидія глобальним загрозам і викликам безпеки. Сучасна військова дипломатія спрямована на боротьбу з гібридними війнами, тероризмом, розповсюдженням зброї масового ураження, кіберзлочинністю, кліматичними змінами. Завдяки координації міжнародних зусиль та обміну розвідувальною інформацією військова дипломатія допомагає державам ефективно протидіяти цим загрозам. Так, була створена міжнародна коаліція з боротьби проти Ісламської держави (ISIS), до якої входила низка держав, що співпрацювали для боротьби з тероризмом у регіоні Близького Сходу;

- 2) зміцнення міжнародних альянсів і коаліцій. Одним із головних завдань військової дипломатії є формування та підтримка союзів і коаліцій. Це дозволяє державам посилювати свої оборонні спроможності шляхом взаємодії з іншими державами. Військові навчання, спільні операції та угоди про взаємну оборону сприяють консолідації партнерів перед загальними загрозами. Наприклад, НАТО продовжує залишатися головним військово-політичним альянсом, що координує оборонну політику та спільні операції серед своїх членів;

- 3) розвиток оборонного та військово-технічного співробітництва. Важливе завдання військової дипломатії – забезпечення співпраці в галузі озброєння, технологій і військової інфраструктури. Це включає постачання зброї, спільні розробки військових технологій, передання оборонних технологій або проведення спільних досліджень. Наприклад, співпраця між США та Ізраїлем у розробці систем протиракетної оборони «Залізний купол»;

4) підтримка міжнародних миротворчих місій. Військова дипломатія сприяє забезпеченню миру та стабільності через участь у миротворчих місіях ООН та інших міжнародних організацій. Це завдання полягає у сприянні врегулюванню конфліктів, зниженню рівня насильства в регіонах конфліктів та допомозі у відбудові постконфліктних держав. Наприклад, участь військових контингентів різних країн у миротворчих місіях ООН в Південному Судані або Центральноафриканській Республіці;

5) зміцнення «м'якої сили» через військову дипломатію. Військова дипломатія сьогодні виконує завдання поширення «м'якої сили» шляхом встановлення довготривалих відносин через військові контакти, навчання, культурні обміни, гуманітарні місії та миротворчі операції. Це сприяє підвищенню міжнародного іміджу держави і зміцненню її дипломатичних позицій. Наприклад, США та КНР регулярно проводять військові навчання з країнами Африки та Латинської Америки, покращуючи свої відносини через ці партнерські програми;

6) зміцнення оборонних спроможностей через навчання та підготовку військових. Військову дипломатію активно використовують для навчання та підготовки військових кадрів через обміни та спільні навчання. Це зміцнює партнерські відносини між країнами та підвищує професійний рівень військовослужбовців. Це, наприклад, програми військової підготовки у рамках співпраці між країнами НАТО, у яких військові з різних країн беруть участь у спільних навчаннях та тренуваннях;

7) підготовка до нових типів конфліктів. У XXI ст. зросла кількість гібридних загроз, що поєднують традиційні військові дії з кіберопераціями, дезінформацією та економічним тиском. Військова дипломатія допомагає державам адаптуватися до цих змін шляхом координації дій, обміну технологіями та інформацією для протидії гібридним загрозам. Наприклад, кібердипломатія в рамках НАТО, спрямована на захист від кіберзагроз, таких як атаки на критичну інфраструктуру;

8) забезпечення регіональної стабільності. Військова дипломатія відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності в окремих регіонах шляхом посилення взаємодії між сусідніми державами та врегулювання регіональних конфліктів. Ці заходи включають дипломатичні перемовини щодо розміщення військових баз або військової присутності в рамках міжнародних договорів. Наприклад, Угода між США та Японією про військову присутність американських військ на території Японії для забезпечення безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні;

9) підтримка демократичних перетворень і державного будівництва. Військова дипломатія може бути використана для підтримки демократичних реформ і державного будівництва в постконфліктних або перехідних державах. Це охоплює навчання місцевих збройних сил, підтримку створення стабільних інституцій безпеки та допомогу у забезпеченні верховенства права. Місія ЄС з підготовки сил безпеки в Сомалі (EUTM Somalia) допомагає країні відновити свої військові сили та забезпечити стабільність після багаторічного конфлікту.

Висновки. Військова дипломатія є різновидом дипломатичної діяльності, що стосується військової сфери. Виокремлюють різні підходи до трактування цього поняття, тому військова дипломатія охоплює значну кількість заходів, спрямованих на використання військових ресурсів у дипломатичній сфері для запобігання конфліктам, зміцнення міжнародних відносин та забезпечення національної безпеки. Завдання сучасної військової дипломатії є комплексними та охоплюють різні сфери міжнародних відносин, зокрема безпеку, оборонне співробітництво, підтримку миру та адаптацію до нових викликів, таких як гібридні загрози. Ефективна військова дипломатія сприяє зміцненню міжнародних відносин і забезпеченню глобальної безпеки в умовах швидких змін у світі.

Джерела і література

1. Дипломатія: навч. посіб. / Корольчук Л.В., Баула О.В., Галазюк Н.М., Зелінська О.М., Кравчук П.Я., Лютак О.М., Савош Л.В., Урбан О.А. Луцьк: ПП «Волинська друкарня» 2024. 340 с.
2. Кісінджер Г. Дипломатія. КМ-Букс. 2021 864 с.
3. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. /Редкол.: Л.В. Губерський та ін. К.: Знання України. 2024. Т. 1. 760 с.
4. Cottey A., Forster A. Reshaping Defence Diplomacy: New Roles for Military Cooperation and Assistance. London, 2004. 120 p.
5. Military diplomacy. URL: <https://www.diplomacy.edu/topics/military-diplomacy/>.
6. Nye J. The Future of Power: Military Diplomacy and Soft Power. PublicAffairs, 2011. 320 p.
7. Pajtinka E. Military Diplomacy and Its Present Functions. *Security Dimensions*. 2016. P. 179–194. URL: [Military Diplomacy and Its Present .pdf](#).
8. Ratna Keshari Maharjan. Leveraging Military Diplomacy in Nepal's Foreign Policy. *Unity Journal*. Vol. IV, 94-111. Feb 2023. URL: <https://www.nepjol.info/index.php/unityj/article/view/52233/39128>.

Н.Н. Коцан – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин і регіональних студій Волинського національного університету імені Лесі України

Л.В. Ковальчук – здобувач 3 курсу ОПП «Міжнародні відносини» факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі України

ДЕРЖАВНІ КОРДОНИ: ЗМІСТ ПОНЯТТЯ

Сучасні політичні процеси у світі в умовах посилення глобалізації вимагають поглибленого осмислення тих явищ, що відбуваються на кордонах й у прикордонних територіях. Проблематика кордонів є міждисциплінарною, а тому є предметом дослідження не лише політичної науки, а й історії, політичної географії, міжнародного права, культурології, етнології. Проблематику кордонів досліджують у різних часових проміжках (ретроспективі, у сучасному зрізі й у перспективі). Важливе значення має розгляд ролі кордонів на мінливих державних стиках, у конфліктних середовищах. Значну роль відіграє кордон в міжнародних взаємодіях, міждержавних відносинах, у формуванні політичного середовища, центр-периферійних відносин. Окрім того, формування й функціонування кордону вивчають не лише у контексті історичних та політичних подій і міждержавних відносин, а й з урахуванням участі в цьому процесі державних інститутів.

Інститут кордону неможливо зрозуміти без понятійного інструментарію, напрацьованого лімополітологією (політичною лімологією) та іншими науками, дотичними до вивчення кордону. Ключовим поняттям є лексема «кордон». У максимально широкому, філософському сенсі це поняття символізує перехід і стосується найрізноманітніших сфер буття. Так, наприклад, у філософії – кордони структурують простір на всіх рівнях і організують їх ієрархію. Лімополітологи стверджують, що на кордонах стикаються хаос і порядок, тут формуються точки перетину та вогнища біфуркацій. Виходячи з цього, кордон може бути формою дійсності, способом буття та існування, лінією протистояння в дуальних позиціях,

межею між змістовим навантаженням буття. Поняття «кордон» наділене багатозначністю й багатогранністю та може бути наповнене різним змістом. Лімополітологи увагу до кордону зосереджують політичним виміром до нього, що означає систему державних, адміністративних, політичних й інших кордонів.

Нині у світі сприймають кордон не стільки як розмежувальну лінію, скільки як зону комунікацій і взаємовпливів. Але при цьому наголошують, що підтримання кордонів – важливий напрям функціонування будь-якої системи, що прагне до виокремлення із зовнішнього середовища й відтворення внутрішньої ідентичності.

У політичному сенсі кордон – це не лише лінія на географічній карті, межа певного географічного простору чи території, але й край простору влади. Це також зона перетину і накладення різних владних структур. У сучасній геополітиці грань проводиться ще чіткіше – лінія, що розділяє сфери дії суверенітетів. У міжнародному праві кордон є водночас як бар'єр і як зона контакту. За допомогою візових та митних бар'єрів держави захищають власні економічні інтереси й національну безпеку. Але кордони повинні бути достатньою мірою проникними для людей, товарів, інформації, фінансових потоків. Такі контакти та взаємодії на прикордонних територіях привели до утворення прикордонних регіонів. А це, за законами зворотного зв'язку, спричинило потребу їх вивчення [4; 6; 7].

Узагальнюючи напрацювання лімополітологів, стверджуємо, що державні кордони – важливий елемент структури держав та межі їхніх державних територій. У процесі державотворення особливо важливими елементами є формування та забезпечення надійного режиму державних кордонів країни. Вагомість ролі кордонів полягає у тому, що вони на карті й місцевості позначають обмеження державної юрисдикції та суверенітету й таким чином окреслюють обсяг територіального верховенства держави від інших держав або територій. Отже, державний кордон – це (у площинному розрізі) лінія на поверхні землі (суходолу та акваторії), що фіксує горизонтальні межі території держави. У просторовому розрізі державний кордон – це вертикальна уявна площина, що проходить у повітряному просторі й у земних надрах через горизонтальну лінію кордону перпендикулярно до земної поверхні та відокремлює один державний кордон від іншого [2; 3; 5].

За визначенням Закону України «Про державний кордон», кордон являє собою лінію та вертикальну площину, що проходить по цій лінії, котрі визначають межі території України: суші, вод, надр, повітряного простору [1]. У міжнародному праві під державними кордонами розуміють реальні або умовні лінії, що відповідають конфігурації території держави й відокремлюють її від території інших держав, а також від території з міжнародним режимом (відкритого моря, повітряного простору над ним, космічного простору) [7, с. 356]. У політичній географії державний кордон – це гранична лінія суспільно-географічних систем державного рівня, а з погляду геополітики – просторова межа сфери дії суверенітету держави та межа реального життєвого простору її населення. У зарубіжній політичній географії поняття державний кордон визначають як межу державної юрисдикції – лінії, уздовж якої трапляються два державні суверенітети. Відомий американський геополітик С. Коен уважав, що кордон – «деякий символ, який орієнтує ландшафт до серцевини нації, означає розбудову нації». Учений зазначав, що кордон – це не просто засіб механічної фіксації наявних політико-географічних реалій, а він відображає процес розбудови нації, її централізації та є важливим елементом, укріплює національну самоідентифікацію [2]. Рада Європи розглядає кордони як межі дії політичних систем.

Значення державних кордонів велике для кожної держави, оскільки вони позначають межі території, що належать їй, зі всіма ресурсами, які є матеріальними умовами життя суспільства. Державні кордони визначають межі територіального верховенства держави, тобто повної й виняткової влади держави, забезпеченої всіма засобами примусу, передбаченими його законодавством. Чітке розмежування ресурсів, що належить державам, і меж їхньої верховної влади має істотне значення для запобігання конфліктам між ними та розвитку мирної співпраці на кордонах.

Джерела і література

1. Закон України «Про Державний кордон України» від 4 листопада 1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №2. С. 1.
2. Кордон: визначення, види, функції, проблема якості. URL: <http://djerelo.com/shpargalki/128-politology/geopolituka-shulga/852326206-kordon-vyznachennya-vydy-fynkc%D1%96yi-problema-yakost%D1%96>.
3. Коцан Р.І. Місце державних кордонів у політичних дослідженнях. *Актуальні проблеми зовнішньої політики України*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених. Чернівці, 21 лист. 2014. Чернівці, 2014. С. 53–55.
4. Коцан Р.І. Радянсько-польський кордон у 1921–1939 роках: формування та функціонування: монограф. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 380 с.
5. Коцан Р.І. Сутність державних кордонів та їх місце у науковому дискурсі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін* [відп. ред. О.В. Бабкіна]. Вип. 22: зб. наук. пр. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. С. 23–29.
6. Коцан Р.І. Теоретичні аспекти функціонування державних кордонів. *Політичне життя*. 2017. №1-2. С. 54–62. URL: pollife_2017_1-2_11.
7. Міжнародне право: основні галузі /за ред. В.Г. Буткевича. К.: Либідь, 2004. 816 с.

І.В. Господарик – магістр 2 року навчання
ОПП «Міжнародні відносини» факультету
міжнародних відносин Волинського національного
університету імені Лесі Українки

НАСТУПНІСТЬ ПОКОЛІНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Науковий керівник:

О.Б. Пікулик – кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин і
регіональних студій факультету міжнародних
відносин Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Права людини – це основа демократичного суспільства. Концепція прав людини еволюціонувала протягом тривалого періоду, відображаючи зміни в суспільстві, культурі та політиці і зазнала значних трансформацій – від простих вимог до базових свобод до складних колективних прав, від перших декларацій про свободу до сучасних викликів в епоху цифрових технологій, що відповідає викликам сучасності. Нині прийнято виділяти чотири покоління прав, що відображають еволюцію наших уявлень про справедливість та рівність.

Перше покоління прав людини охоплює громадянські та політичні права людини. Права першого покоління можна розділити на дві підкатегорії. Перша підкатегорія стосується норм «фізичної та громадянської безпеки». Сюди входить недопущення катувань, рабства та нелюдського поводження з людьми. Друга підкатегорія пов'язана з нормами «громадянсько-політичних свобод і повноважень». Сюди входять такі права, як свобода віросповідання та право на участь у політичному житті. Права першого покоління спрямовані на окремих індивідів та часто перебувають у фокусі дискурсів про права людини в західних країнах [4]. Так, права першого покоління відображені в таких актах: Велика хартія вільностей 1215 р.; Петиція про права (1628 р.); Habeas Corpus Act (Закон про недоторканність особи) (1679 р.); Білль про права (1689 р.), Декларація прав Вірджинії (1776), Декларація незалежності США (1776 р.), Конституція США (1787 р.),

Білль про права (США, 1791 р.), а також французька Декларація прав людини і громадянина (1789 р.) та ін.

Друге покоління прав людини охоплює соціально-економічні права. Права другого покоління також можна розділити на дві підкатегорії. Перша підкатегорія стосується норм задоволення базових потреб, таких як належне харчування та охорона здоров'я. Друга підкатегорія стосується норм задоволення «економічних потреб». Сюди входять, зокрема, справедлива заробітна плата та достатній рівень життя. Так, права другого покоління ґрунтуються на встановленні рівних умов для усіх трудящих. Чудовим прикладом відображення прав другого покоління є Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права та ст. 22-27 Загальної декларації прав людини зосереджені на цих правах.

До падіння Берлінської стіни вважалося, що права першого і другого покоління поділяються відповідно до відповідальності, яку вони покладають на уряди. Права людини першого покоління розглядалися як «негативне зобов'язання», що означає, що вони покладають на уряди відповідальність за те, щоб не створювалися перешкоди для реалізації цих прав. Права людини другого покоління розглядалися як «позитивне зобов'язання», що означає, що вони покладають на уряди відповідальність за активне забезпечення того, щоб ці права дійсно виконувалися. Після падіння Берлінського муру перспективи змінилися, і тепер уряди розглядаються як такі, що несуть відповідальність за «повагу, захист, заохочення та реалізацію» цих прав [4].

Третє покоління прав людини охоплює широкі класові права. Права третього покоління також можна розділити на підкатегорії. Перша підкатегорія стосується «самовизначення народів» і включає різні аспекти розвитку громад та політичного статусу. Друга підкатегорія пов'язана з правами етнічних та релігійних меншин.

Права третього покоління часто згадують в угодах, що класифікують як «м'яке право», що означає, що вони не є юридично обов'язковими. Деякі приклади таких угод включають Загальну декларацію прав людини та Декларацію Ріо-де-Жанейро про навколишнє середовище та розвиток 1992 р. Це покоління прав оспорується частіше, ніж перше і друге покоління, але воно отримує все більше визнання на міжнародному рівні. Це трапилось внаслідок «зростаючої глобалізації та підвищеного усвідомлення глобальних проблем, що перетинаються», таких як крайня бідність.

Загалом, розуміння відмінностей між кожним поколінням прав може допомогти краще зрозуміти, наскільки широкою є сфера прав людини і наскільки різноманітними є пов'язані з ними питання [4].

Теорії, наукові вчення та нормативно-правові акти трансформували три покоління прав людини у словесно визнані моделі поведінки, закріплені та визнані світовою спільнотою. Ця тріада прав людини залишається актуальною і не втрачає своєї значимості. Проте вона вже не ідеально відображає сучасні процеси розвитку прав людини, що свідчить про виникнення (укорінення) нової, четвертої генерації прав, що вимагає формування нових міжнародних правових інститутів для забезпечення цих прав.

Дослідники мають різні погляди на права, віднесені до четвертого покоління. На їхню думку, до них належать: право на самогубство та евтаназію (вважають складовими права на смерть); права людини, пов'язані з процедурами, такими як клонування та інші сучасні технології в біології; права на інформацію та комунікацію; право на мир, ядерну та екологічну безпеку, космос тощо; право на зміну статі, трансплантацію органів, створення та використання віртуальної інформації та інше [1]; право використовувати віртуальну реальність, одностатеві шлюби, штучне запліднення, бездітні сім'ї та життя без втручання держави [3].

У науковій літературі, окрім терміну «права людини четвертого покоління», використовують термін «сомативні права», що відображає права людини, пов'язані з їхньою здатністю розпоряджатися власним тілом, включаючи такі аспекти, як право на евтаназію, трансплантацію органів, клонування, використання репродуктивних технологій тощо. Згідно з Ю.Турянським, основна характеристика цих прав полягає в їх

безпосередньому зв'язку з людським тілом. Право індивідів розпоряджатися своїм тілом включає: право визначати характеристики функціонування та вираження цілісного тіла-організму; право здійснювати відповідні дії з органами або тканинами; право індивідів розпоряджатися тими біологічними компонентами, що вже були відокремлені від їхніх тіл, такими як частини тканин, ДНК, кров тощо [2]. Та все ж права людини четвертого покоління є набагато ширшими, ніж поняття сомативних прав, бо вони також охоплюють правові питання, пов'язані з віртуальною реальністю.

Висновки. Перше покоління прав людини було зосереджене на громадянських і політичних правах, друге – на соціально-економічних, третє – на колективних правах, четверте покоління, що перебуває на стадії формування, стосується спірних та прогресивних прав, що відповідають викликам сучасності. Така еволюція свідчить про постійний процес адаптації прав людини до нових викликів, що дає можливість забезпечити гідність та свободу кожного індивіда в умовах глобалізованого світу. Розуміння та визнання всіх чотирьох поколінь прав людини є важливим для створення справедливого і демократичного суспільства.

Джерела і література

1. Дзєбчук А.В., Ігнатова А.В. Четверте покоління прав людини: проблемні аспекти впровадження окремих з них в Україні. *Молодий вчений*. 2019. №11(75). С 19–23.
2. Турянський Ю.І. Соматичні права як новітня юридична категорія. *Право і суспільство*. 2020. №1. С. 110–115.
3. Шєбаніц Д.М. Сучасна проблематика теорії «поколінь прав людини» в умовах європейської міждержавної інтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право*. Вип. 31. Т. 1. С. 57–61.
4. The Generations of Human Rights. URL: <https://sites.uab.edu/humanrights/2019/01/14/the-generations-of-human-rights/>.

М.Р. Дєнис – магістр 2 року навчання
ОПП «Міжнародні відносини» факультету
міжнародних відносин Волинського національного
університету імені Лєси Українки

ВІДНОСИНИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ З ООН

Науковий керівник:

Н.І. Романюк – кандидат географічних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин і
регіональних факультету міжнародних відносин
студій Волинського національного університету
імені Лєси Українки

Відносини між Європейським Союзом та Організацією Об'єднаних Націй є ключовими для розв'язання глобальних викликів, таких як мир, безпека, сталий розвиток та зміни клімату. Співпраця між цими двома структурами відображає їхню спільну відданість принципам багатосторонності та міжнародної взаємодії, що стає все більш важливим в умовах сучасного глобалізованого світу.

Ця взаємодія охоплює декілька ключових напрямів. ЄС активно підтримує участь у миротворчих місіях під егідою ООН, забезпечуючи як військовий, так і цивільний персонал держав-членів для підтримки стабільності у кризових регіонах світу. Ці спільні дії підвищують ефективність та легітимність вирішення конфліктів. Крім того, ЄС є одним із найбільших донорів програм розвитку ООН, спрямованих на підтримку ініціатив, що покликані поліпшити умови життя в країнах, що розвиваються. Наприклад,

ініціатива «Global Gateway» передбачає інвестиції в обсязі 300 млрд. євро на розвиток у період з 2021 по 2027 рр. [9]. У сфері боротьби зі змінами клімату ЄС та ООН також тісно співпрацюють, забезпечуючи фінансування проєктів, які допомагають країнам виконувати свої зобов'язання за Паризькою угодою. У 2021 р. ЄС надав на такі цілі 23 млрд. євро [9].

ЄС функціонує в системі ООН як спостерігач, що дозволяє йому брати участь в обговореннях без права голосу, але з можливістю представляти спільну позицію своїх держав-членів. Таке інституційне положення дозволяє координувати зусилля та дії у міжнародних органах, спрямованих на досягнення спільних цілей [3], [4].

Миротворчі операції, що здійснюються за участю ЄС, часто базуються на мандатах ООН, що сприяє кращій координації дій в кризових регіонах, таких як Малі та Центральнаафриканська Республіка [2]. Прихильність ЄС до багатосторонньої дипломатії виявляється у його активній ролі в різних органах ООН. Хоча він не має формального статусу в Раді Безпеки ООН, ЄС продовжує впливати на рішення через свої держави-члени, що дає йому можливість залишатися важливим гравцем у сфері міжнародної безпеки [3], [4].

Підтримка Цілей сталого розвитку (ЦСР) є ще однією важливою складовою співпраці ЄС з ООН. Європейський Союз активно впроваджує політики та фінансові механізми, спрямовані на досягнення таких цілей, як ліквідація бідності, гендерна рівність та екологічна стійкість [9], [3]. У гуманітарній сфері співпраця ЄС та ООН дозволяє оперативно реагувати на глобальні кризи, мобілізуючи ресурси для допомоги постраждалим у найбільш критичних ситуаціях [1].

Ініціатива «Spotlight» є яскравим прикладом співпраці між ЄС та ООН, спрямованої на боротьбу з насильством щодо жінок і дівчат. Ініційована у 2017 р. з початковими інвестиціями в розмірі 500 млн. євро від ЄС, ця ініціатива зосереджена на викоріненні всіх форм насильства проти жінок і дівчат на глобальному рівні. Вона діє в різних регіонах, зокрема в Африці, Азії, Латинській Америці та Карибському басейні. Ініціатива надає великого значення законодавчим реформам, превентивним заходам і покращенню доступу до послуг для постраждалих від насильства. Наприклад, у Зімбабве була розроблена програма «Протидія гендерно зумовленому насильству» для підвищення обізнаності громад про гендерно зумовлене насильство під час пандемії COVID-19 [8], [11].

У сфері боротьби зі зміною клімату Програма ООН з навколишнього середовища (UNEP) співпрацює з ЄС для сприяння використанню відновлюваних джерел енергії та збереженню біорізноманіття. В лютому 2021 р. було підписано ключову угоду щодо посилення співпраці у таких питаннях, як кліматична стійкість, зниження забруднення та сталий менеджмент ресурсів. Це партнерство спрямоване на реалізацію Європейської Зеленої Угоди та досягнення Цілей сталого розвитку через фокусування на практиках циркулярної економіки та захисті екосистем. Співпраця включає різні ініціативи, спрямовані на покращення екологічного управління та мобілізацію суспільних зусиль для досягнення сталого розвитку [6].

ЄС є значним донором Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), підтримуючи програми допомоги біженцям і внутрішньо переміщеним особам по всьому світу. Лише у 2023 р. ЄС виділив значну частину свого гуманітарного бюджету на допомогу вимушено переміщеним особам, які постраждали внаслідок конфліктів і природних катастроф. Ця підтримка була життєво важливою в таких регіонах, як Сирія, де фінансування ЄС допомогло забезпечити житлом, їжею та медичним обслуговуванням мільйони біженців у Туреччині, Лівані та Йорданії. Крім того, допомога була надана українським біженцям у Польщі та Молдові, а також афганським біженцям в Ірані та Пакистані [5], [7].

Попри значні досягнення у співпраці, існують серйозні виклики, які заважають ефективному партнерству. Бюрократичні труднощі та дублювання мандатів часто стають перешкодою для реалізації спільних проєктів, що вимагає оптимізації процесів та покращення каналів комунікації між організаціями [2], [1]. Геополітична напруженість

також створює додаткові труднощі, оскільки зміни у глобальному балансі сил впливають на взаємодію між ЄС і ООН. Вплив не-західних держав і внутрішні розбіжності в ЄС ускладнюють досягнення єдиної позиції в міжнародній політиці [3], [1].

ЄС має потенціал для підвищення свого впливу в рамках ООН, зокрема у вирішенні таких глобальних проблем, як зміни клімату, міграція та порушення прав людини. Використовуючи свої економічні та дипломатичні можливості, ЄС може сприяти реформам, які допоможуть забезпечити більш справедливе представництво у міжнародних інституціях [4], [10]. Підвищення представництва ЄС в органах ООН, а також покращення координаційних механізмів, здатне зменшити бюрократичні неефективності та сприяти ефективній співпраці.

Висновки. Відносини між ЄС і ООН залишаються важливою складовою міжнародної співпраці, незважаючи на існуючі виклики. Подальше зміцнення цього партнерства залежить від здатності обох організацій адаптуватися до змін у глобальній політиці та впроваджувати реформи, що підвищать ефективність їхньої взаємодії у вирішенні спільних проблем сучасного світу.

Джерела і література

1. EEAS. The EU and the UN: A partnership that delivers (20.09.2024) URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-and-un-partnership-delivers_en (дата звернення: 02.10.2024).
2. EPRS. Briefing. European Parliamentary Research Service. The European Parliament and the United Nations. (2024) URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762385/EPRS_BRI\(2024\)762385_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/762385/EPRS_BRI(2024)762385_EN.pdf) (дата звернення: 02.10.2024).
3. EPRS. The European Parliament and the United Nations. (2024). URL: <https://epthinktank.eu/2024/09/21/the-european-parliament-and-the-united-nations/> (дата звернення: 05.10.2024).
4. EU Council. EU at the UN General Assembly. (2024) URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/unga/> (дата звернення: 05.10.2024).
5. EU. European Commission. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. Forced displacement. URL: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/humanitarian-aid/forced-displacement_en (дата звернення: 02.10.2024).
6. EU. European Commission. European Commission and UN Environment Programme agree to reinforce cooperation in tackling the climate, biodiversity, and pollution crises. (2021). URL: https://environment.ec.europa.eu/news/european-commission-and-un-environment-programme-agree-reinforce-cooperation-tackling-climate-2021-02-26_en (дата звернення: 03.10.2024).
7. EU. European Commission. Migration and Home Affairs. Collaboration with international organisations. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/international-affairs/collaboration-international-organisations_en (дата звернення: 05.10.2024).
8. UN Women. The Spotlight Initiative: Ending violence against women and girls. URL: <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/spotlight-initiative> (дата звернення: 03.10.2024).
9. United Nations. Regional Information Centre for Western Europe. How the EU and UN cooperate. (21.12.2023). URL: <https://unric.org/en/how-the-eu-and-un-cooperate/> (дата звернення: 03.10.2024).
10. United Nations. Regional Information Centre for Western Europe. The EU and the United Nations. A Joint Approach to Multilateralism and to Global Challenges. URL: <https://unric.org/en/the-eu-and-the-united-nations-2024/> (дата звернення: 03.10.2024).
11. United Nations. The Spotlight Initiative to eliminate violence against women and girls. URL: <https://www.un.org/en/spotlight-initiative/index.shtml> (дата звернення: 05.10.2024).

Л.В. Губицький – доктор історичних наук, професор кафедри філософії, соціології та політології факультету міжнародної торгівлі та права Державного торговельно-економічного університету

Г.М. Мельник – кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

«ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ» НАТО В УМОВАХ ПОШУКУ КЛАСТЕРІВ СТАБІЛЬНОСТІ: КАДЕНЦІЯ ЄНСА СТОЛТЕНБЕРГА (2014–2024 РР.)

Міжнародна арена набувала рис дестабілізації, де гравці користаючись «м'якою» силою, засобами новітніх технологій, економічного протекціонізму, загрозою застосування сили і безпосереднього використання збройних сил, проксі-утворень, бойових угруповань, терористичних організацій, злочинних груп, вдавалися до розширення власного впливу та обмеження ефективності зусиль супротивної сторони.

Спроба «перезавантаження» відносин США та РФ, здійснена президентом Б. Обамою 2009 р. з метою покращення відносин, виявилася невдалою. Погляди Президента США щодо переходу у минуле «часів, коли великі держави панують над іншими державами, паплюжачи їх» [3], не були сприйняті як достатня мотивація до змін для російської еліти. У 2013 р. Президент США Б. Обама визнав, що у відносинах з Росією варто «взяти паузу» [4], хоча у вересні не відмовився бути гостем саміту G20 в російському м. Санкт-Петербург.

Американська надія на наявність спільних з росіянами цінностей від самого початку оприлюднення була приречена на невдачу. Американським цінностям передбачався шлях із Євразії згідно із постулатами «Нового інтеграційного проєкту для Євразії». Становлення Євразійського союзу, формування багатопольярної континентальної Євразії, а вплив «зовнішніх сил» (із прозорим натяком на США) звідти має бути витіснений. Цьому інтеграційному проєкту у вигляді російськоцентричної структури на пострадянському терені відводилась ключова роль своєрідної зв'язки між Європою та Азією (для початку Китаєм та Азійсько-Тихоокеанським регіоном) [4]. Визначившись із намірами, офіційна Москва зосередилася на використанні «політики балансування на межі конфлікту» із Заходом, але світ наближався до точки неунікнення катастрофи.

Ще для попередника на посаді Генерального секретаря НАТО Єнса Столтенберга – Андерса Фог Расмуссена у вересні 2014 р. було очевидним, що «не видно ознак того, аби Росія поважала свої міжнародні зобов'язання» [5]. РФ здійснила агресію проти України, розпочавши гібридно-воєнні дії 20 лютого 2014 р. на українській території (в Криму). Уже 1 березня 2014 р. Рада Федерації схвалила постанову «Про використання Збройних сил РФ на території України». Тобто, агресивна політика російських спецслужб та армії отримала законодавчу підтримку. Такі кроки російської верхівки призвели до заморожування програм співробітництва з НАТО, у тому числі в межах Ради північноатлантичного співробітництва, Ради євроатлантичного партнерства, програми «Партнерство заради миру», Постійної спільної ради НАТО – Росія, Ради НАТО – Росія [2].

Навіть за таких відвертих кроків з руйнування світового порядку та безпеки НАТО не прагне конфронтації і не становить загрози Росії. Однак протилежна сторона і відкрито, і приховано застосовує силу проти незалежних держав та загрожує США й Північноатлантичному альянсу. Політичні очільники офіційної Москви сприймали за доказ порушення меж її впливу розширення НАТО, яке поповнилося черговими членами у 2009 р.: Хорватією та Албанією.

Колишній прем'єр-міністр Норвегії Єнс Столтенберг обійнявши посаду Генерального секретаря НАТО продовжив пошуки кластерів стабільності, зосереджуючи увагу на модернізації антитерористичних механізмів, масштабуванні кіберсил.

Довіра до спроможності надати необхідну підтримку та оборону від сучасних загроз і у середині 2010-х рр. – на початку 2020-х рр. спонукала країни обирати Північноатлантичний альянс, що й зумовлювало подальший процес розширення. Під час головування Є. Столтенберга блок поповнили нові члени: Чорногорія (2017 р.), Північна Македонія (2020 р.), Фінляндія (2023 р.) та Швеція (2024 р.).

Долучення до НАТО нових країн ставало фактом посилення об'єднання, але й водночас виникли нові виклики, пов'язані із реакцією держав, що були противниками подальшого зростання Північноатлантичного альянсу. Тому не дивно, що Є. Столтенберг вбачав головним досягненням за його десятирічну каденцію саме посилення колективної оборони альянсу [7].

Відповіддю Російської Федерації та її союзників-партнерів на зусилля НАТО щодо розширення були кроки щодо поглиблення стратегічних відносин Росії, Китаю, Ірану, Північної Кореї з метою реалізації багатополлярності світу. Незважаючи на неспівпадіння цілей російського проекту «Митний союз ЄАЕС» та китайського проекту «Новий шовковий шлях», російське керівництво у 2014 р. оголосило про «розворот на Схід». Влада обох держав визнала, що поміж ними є відносини на кшталт «не союзники, але краще за союзників» [11]. РФ та КНДР 19 червня 2024 р. підписали договір про всеосяжне стратегічне партнерство (ратифікація договору відбулася 24 жовтня 2014 р.) [6]. У вересні 2024 р. президент РФ В. Путін розпорядився підписати договір про всеосяжне стратегічне партнерство з Іраном. Чи стануть ці договори основою нового альянсу, альтернативного НАТО покаже майбутнє. Політичне керівництво Північно-Атлантичного Альянсу на чолі з Є. Столтенбергом проводить роботу над помилками у протистоянні із автократичними режимами, зокрема, визнано розчаруванням виведення військ США та альянтів із Афганістану (2021 р.) [7]. Війна Росії проти України, а саме широкомасштабне вторгнення у 2022 р., стали справжньою катастрофою для Генсекретаря Є. Столтенберга та очолюваної ним організації. В останні дні його каденції, а саме 25 вересня 2024 р. В. Путін оновив ядерну доктрину Російської Федерації, що передбачає можливість застосування ядерної зброї навіть у випадку агресії із застосуванням звичайних озброєнь, якщо це створює «критичну загрозу». Тобто, наростання ескалації у світі спонукатиме нових очільників НАТО та США до ефективного стримування суперників (світоглядних, політичних, військових).

Тому процеси започатковані Є. Столтенбергом щодо збільшення витрат на оборону в країнах-членах альянсу до і вище рівня 2% від ВВП будуть продовжені у майбутньому: в 2014 р. три держави досягли показника, у 2024 р. – 23. На початку його каденції, в 2014 р. загальні оборонні витрати держав НАТО становили 943 млрд. дол. США [8], а в 2024 р. цей показник сягнув 1 185 млрд. дол. США [9]. Задля забезпечення ефективної реалізації рішень та завдань НАТО, бюджет союзу було подвоєно, до 3,8 млрд. євро в 2024 р. [10].

Зусилля Є. Столтенберга щодо посилення Східного флангу НАТО, досягнення консенсусу на Вільнюському саміті 2022 р. щодо розгортання сил швидкого реагування, створення та забезпечення нових 131 бригади. Норвезький політик також відіграв виключно конструктивну роль у забезпеченні зусиль щодо постачання озброєння ЗСУ, дипломатичної підтримки, підготовки українських рекрутів на базах членів НАТО.

Для Є. Столтенберга найгіршим днем за його каденції було 24 лютого 2022 р., коли Росія наважилася на широкомасштабну війну проти України [1]. Подібним найгіршим днем для наступного Генерального секретаря НАТО М. Рютте може стати висадка китайських військ на Тайвані (ймовірно до 2027 р.). Важливо, щоб Альянс міг зробити більше для того, аби запобігти китайським планам, бо досвід України засвідчив протилежне щодо російських амбіцій.

Висновки. Є. Столтенберг перебував на посаді Генерального секретаря НАТО в умовах загострення глобальної напруженості, спричиненої російською агресією; погіршення відносин із Китаєм; конфліктів на Близькому Сході, спровокованих ІДІЛ, Іраном та його проксі. Координація зусиль держав-альянтів щодо вибудовування архітектури підтримки жертв агресії завершилась створенням військово-технічних спілок, як то Рамштайн. На самітах НАТО висували пропозиції, що сприяли розвитку подальшого співробітництва в галузі обороноздатності та розширення.

Джерела і література

1. Березіна А. Після 10 років на чолі НАТО. Чому Єнс Столтенберг йде з посади та чим займеться далі. 29.09.2024. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/pislya-10-rokiv-choli-nato-chomu-ens-stoltenberg-1727435297.html> (дата звернення: 10.10.2024).
2. Відносини НАТО – Росія. Організація Північноатлантичного договору. 26.08.2024. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_50090.htm (дата звернення: 10.10.2024).
3. Драчук С. «Перезавантаження» між США й Росією: суперечливий початок. 07.09.2009. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1816868.html> (дата звернення: 20.10.2024).
4. Крамар О. Час повертатися до Східної Європи. 13.08.2013. URL: <https://tyzhden.ua/chas-povertatysia-do-skhidnoi-ievropy/> (дата звернення: 20.10.2024).
5. Расмуссен: Росія не виконує свої зобов'язання. 25.06.2014. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/06/140625_nato_russia_yg (дата звернення: 20.10.2024).
6. Росія ратифікувала договір із КНДР про військову співпрацю. *Militaryj*. 24.10.2024. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/rosiya-ratyfikovala-dogovir-iz-kndr-pro-strategichne-partnerstvo/> (дата звернення: 30.10.2024).
7. Afghanistan 'a catastrophe' since withdrawal, says NATO Secretary General. URL: <https://edition.cnn.com/2024/09/11/Tv/video/amanpour-jens-stoltenberg-nato-afghanistan> (date of access: 19.10.2024).
8. Defence Expenditure of NATO Countries (2014–2023). URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2023/7/pdf/230707-def-exp-2023-en.pdf (date of access: 19.10.2024).
9. Defence Expenditure of NATO Countries (2014–2024). URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2024/6/pdf/240617-def-exp-2024-en.pdf (date of access: 26.10.2024).
10. Funding NATO. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_67655.htm?selectedLocale=en (date of access: 28.10.2024).
11. Apps P. Russia and China: 'Not allies, but better than allies'. 15.07.2021. URL: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/russia-and-china-not-allies-but-better-than-allies/articleshow/84437525.cms> (date of access: 19.10.2024).

Є.О. Гончарова – студентка 4 курсу
ОПП «Регіональні студії» факультету права
та міжнародних відносин Київського
столичного університету імені Бориса
Грінченка

Г.М. Мельник – кандидат історичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин
факультету права та міжнародних відносин
Київського столичного університету імені
Бориса Грінченка

ГЕОПОЛІТИЧНІ ІНТЕРЕСИ США В ПІВДЕННО-СХІДНІЙ АЗІЇ

Актуальність дослідження зумовлена тим, що регіон Південно-Східної Азії набуває все більшого значення в геополітичних інтересах США через посилення їхнього головного стратегічного супротивника – КНР. Навіть попри масштабні виклики, такі як російсько-українська війна, ескалація конфлікту на Близькому Сході, США все більше концентрують увагу саме в цьому регіоні, адже Китай продовжує нарощувати свою військову програму модернізації і підтримує збройні конфлікти з метою послаблення позицій демократичного світу. **Мета дослідження** – проаналізувати геополітичні інтереси США у Південно-Східній Азії.

На сучасному етапі актуалізується питання ефективного стримування і, за необхідності, придушення агресії в Південно-Східній Азії. З цією метою США виробляє ймовірні шляхи для балансування конкуруючих інтересів та конфліктних ситуацій, формуючи більш сталі й спроможні альянси та партнерства.

До основних геополітичних інтересів США в регіоні належать такі:

1) Протидія тероризму та збройним конфліктам. США надали суттєву підтримку Філіппінам у боротьбі з тероризмом, особливо в боротьбі з екстремістськими групами, такими як Абу Сайяф (ASG) і пов'язаними з ІДІЛ, особливо на Мінданао. Підтримка полягає в постійній військовій підготовці, забезпеченні обладнанням та проведенні консультацій. У лютому 2023 р. Філіппіни і США відновили «Угоду про розширення оборонної співпраці» (ECDA) [6], розширюючи доступ до військових баз, що сприятиме швидкому реагуванню на загрози безпеці, включаючи контртерористичні операції. Спільні навчання «Балікатан» (відбуваються щорічно) підвищують готовність і тактичну координацію між силами США та Філіппін, зосереджуючись на десантних, морських і кіберпросторових операціях, які є місцем боротьби з тероризмом.

Стимування конфлікту між Північною та Південною Кореєю, у якому США активно підтримують останню є доволі значним втручанням США задля безпеки в регіоні. Тут спостерігається певна готовність влади США до підвищення ставок: після свого візиту до Сеулу голова Пентагону Л.Остін заявив, що Америка готова навіть до використання ядерної зброї задля захисту свого союзника від КНДР [5].

Зміцнення ролі КНДР в російсько-українській війні також стало вагомим фактором, який суперечить геополітичним інтересам США, але станом на кінець 2024 р. стає зрозумілою певна відсутність стратегії щодо його усунення. Постійне постачання зброї в РФ для ведення війни, новина про участь військових Північної Кореї, на що Міністр оборони США Л.Остін заявив: «Якщо вони все-таки розгортаються, щоб воювати проти України, це чесна гра. Це справедливі мішені, і українські військові захищатимуться від північнокорейських солдатів так само, як вони захищаються від російських». Він додав: «Це свідчить про те, що він [В.Путін] може мати ще більше проблем, ніж більшість людей усвідомлюють» [3].

Відсутність чіткої протидії з боку США демонструє також занепад ролі США як «всесвітнього поліцейського», а отже розв'язує дії авторитарним режимам у їхніх тоталітарних амбіціях.

2) Дотримання принципів міжнародного права та прав людини, посилення демократичних інституцій. Репресії протестувальників під час протестів 2021 р. у М'янмі викликали відносно швидку реакцію США, завдяки активному лобюванню яких, були запроваджені санкції проти відповідальних офіційних та військових осіб. У 2023 р. США продовжили свою політику санкцій проти М'янми у відповідь на порушення прав людини, включаючи подальші обмеження щодо юридичних та фізичних осіб, пов'язаних з режимом. Ці дії є частиною скоординованої міжнародної відповіді разом із такими союзниками, як Канада та Велика Британія. Міністерство фінансів США випустило нові обмеження, що забороняють американським компаніям надавати фінансові послуги «Myanmar Oil and Gas Enterprise» (MOGE) та іншим організаціям, пов'язаним з військовими [4].

Готовність США захищати свої інтереси в регіоні у відповідь на погрози КНР продемонстрував візит спікерки конгресу США Н.Пелосі до демократичного Тайваню. Швидка заява Д.Байдена, що у випадку військового вторгнення Китаю до Тайваню, США захищатиме його військовим шляхом [1], не залишила ніяких сумнівів, що наслідки в такому випадку для КНР будуть катастрофічними. США не обмежилися лише словесною підтримкою: додатково у вересні був ухвалений продаж зброї Тайваню на суму понад 1,1 млрд. дол. США, що є найбільшою сумою за каденції чинного президента. Також президент США підписав новий масштабний законопроект про оборону, що передбачає створення програми оборонної модернізації Тайваню для стримування китайської агресії [2].

3) Збільшення лояльності країн регіону до США. Із багатьма країнами в США досі існує певна напруженість. Так, між США і Камбоджею, яка не забула дії Вашингтону під час війни у В'єтнамі. Логічним наслідком цього є політика камбоджійського уряду на зближення з КНР, в якій вона бачить більш вигідного союзника. Співпраця вже дала свої результати – це надання дозволу на розміщення китайської військово-морської бази. Загострила проблеми і надмірно експресивна риторика Д.Трампа, який звинувачував близький до Вашингтону, В'єтнам у валютних маніпуляціях.

4) Розширення американської військової присутності. На початку 2023 р. США досягли угоди з Філіппінами щодо надання більшого доступу до своїх військових баз. За умовами договору, США отримали дозвіл на будівництво військових об'єктів у дев'яти різних локаціях, а також розміщення своєї військової техніки. За оцінкою видання «The New York Times», договір сприятиме найбільшому розширенню американської військової присутності у цій державі за останні тридцять років [7]. Угода важлива для стримування КНР в Південно-Китайському морі та дасть змогу швидкого реагування США у випадку військової агресії Китаю проти Тайваню.

5) Недопущення розповсюдження ядерної зброї. Безпекове питання в регіоні особливо гостре і на тлі попередніх провалів американської політики. А саме: неможливість зупинити Індію та Пакистан на шляху до розробки власної ядерної зброї, наявність ядерних боєголовок у стратегічного суперника США – Китаю; розробка власної ядерної зброї КНДР, змушують США ще більше захищати свої інтереси в Південно-Східній Азії.

6) Стимування формування Китаю як світового лідера. Для досягнення цієї мети США активно налагоджують тісні контакти з союзниками, серед яких головні Японія та Південна Корея розширюють свій військовий вплив у регіоні. Також США активно співпрацюють з Індією, відносини з якою не є союзницькими, але, яка зацікавлена у співпраці, задля спільного протистояння Китаю, що все більше набирає могутності і поза межами свого регіону.

Висновки. Значно вплинула на інтереси США в регіоні повномасштабна російсько-українська війна, у якій США мають власні цілі: недопущення втручання КНР та КНДР у війну на боці РФ; перешкодження постачанню допомоги РФ з країн регіону; блокування можливих шляхів обходження РФ санкцій; створення перепон для продовження купівлі у країни-агресорки енергоресурсів азійськими гігантами – Індією та КНР, що значно знижують вплив західних санкцій на економіку РФ.

Джерела і література

1. Brunnstrom D., Hunnicutt T. Biden says U.S. forces would defend Taiwan in the event of a Chinese invasion. URL: <https://www.reuters.com/world/biden-says-us-forces-would-defend-taiwan-event-chinese-invasion-2022-09-18/> (date of access: 16.10.2024).
2. Hansler J., Forrest J. Biden administration approves \$180 million arms sale to Taiwan. URL: <https://edition.cnn.com/2022/12/28/politics/biden-arms-sale-taiwan/index.html> (date of access: 18.10.2024).
3. North Korean troops in Russia are 'fair game' if deployed to fight in Ukraine, US says. URL: <https://www.theguardian.com/world/2024/oct/23/us-evidence-north-korea-troops-russia-ukraine> (date of access: 20.10.2024).
4. Sanctions Against the Myanmar Oil and Gas Enterprise and Concerted Pressure with Partners. *U.S. Department of State*. URL: <https://www.state.gov/sanctions-against-the-myanmar-oil-and-gas-enterprise-and-concerted-pressure-with-partners/> (date of access: 16.10.2024).
5. Secretary of Defense Lloyd J. Austin III Joint Press Briefing With South Korean Defense Minister Lee Jong-Sup //U.S. Department of Defense, 2023. URL: <https://www.defense.gov/News/Transcripts/Transcript/Article/3283687/secretary-of-defense-lloyd-j-austin-iii-joint-press-briefing-with-south-korean/> (date of access: 20.10.2024).
6. Felix K. Chang. US-Philippines Engaged Defense Cooperation Agreement Revived. *Foreign Policy Research Institute*. URL: <https://www.fpri.org/article/2023/06/us-philippines-enhanced-defense-cooperation-agreement-revived/> (date of access: 14.10.2024).
7. Wong E., Schmitt E. Biden Aims to Deter China With Greater U.S. Military Presence in Philippines. *The New York Times*. URL: https://www.nytimes.com/2023/02/02/us/politics/us-china-philippines.html?campaign_id=51&emc=edit_mbe_20230203&instance_id=84366&nl=morning-briefing:-europe-edition®i_id=99321495&segment_id=124258&te=1&user_id=86acf8638f076ba3daa8e59c36ded88a (date of access: 19.10.2024).

Д.О. Баранецький – магістр 1 року навчання ОПП «Міжнародні відносини» факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

Г.В. Копачинська – кандидат географічних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

ТРИСТОРОННІЙ ОБОРОННИЙ ПАКТ «AUKUS» ЯК ПРИКЛАД ПРОТИСТОЯННЯ США ВПЛИВУ КИТАЮ В АЗІЇ

Досягнувши рівня світової держави, як за економічними так і військовими показниками, Китай намагається змінити сучасну міжнародну систему та свою роль в ній, що посилює протистояння зі США на геополітичному рівні. Водночас США намагаються завадити китайському зростанню через співпрацю зі своїми союзниками в Азії, де відбувається головне протистояння між державами. Прикладом такої співпраці є тристоронній оборонний пакт «AUKUS».

Для цього потрібно розглянути різницю у термінах «Азіатсько-Тихоокеанський регіон» (АТР) та «Індо-Тихоокеанський регіон» (ІТР) [3]. АТР охоплює Східну та Південно-Східну Азію, натомість ІТР включає країни, що розташовані не лише навколо

Тихого океану, але Індійського, таким чином, охоплюючи ще і Південну Азію (зокрема Індію). Нині терміни мають, крім географічного, ще політичний підтекст, адже Китай використовує АТР, щоб продемонструвати, що США не повинні мати свого впливу в регіоні. Натомість США та їхні союзники Японія, Австралія та Індія, використовують ІТР для протидії Китаю та його амбіціям в регіоні. Однією з головних ідей ІТР є створення і розвиток союзів та пактів, як наприклад «AUKUS».

«AUKUS» – тристоронній оборонний пакт Австралії, Сполученого Королівства та США створений у 2021 р. для зміцнення оборонної співпраці між країнами і регіональної стабільності та безпеки [1]. Пакт ґрунтується на двох головних завданнях: військова та інформаційна співпраця. Наприклад, Австралія отримала можливість будувати атомні підводні човни за підтримки технологій та експертизи США та Великобританії. Крім цього, країни обмінюються інформацією щодо штучного інтелекту, кібербезпеки, квантових і передових технологій, що мають стратегічне значення для національної оборони.

Китайська Народна Республіка різко відреагувала на створення пакту, адже вбачала в цьому загрозу для своєї безпеки [2]. На думку КНР це сприятиме посиленню гонки озброєнь і може призвести до дестабілізації регіону. Особливо офіційний Пекін стурбувала передача технологій для створення ядерних човнів Австралії, хоч вони й не будуть оснащені ядерною зброєю. Таким чином, Китай розглядає це як частину стратегії стримування його з боку США та їх союзників.

Інші азійські країни відреагували більш неоднозначно [4]. Японія та Філіппіни позитивно сприйняли утворення «AUKUS», адже держави занепокоєні зростанням впливу Китаю та є союзниками США. В той же час Південна Корея зайняла більш нейтральну позицію, бо прагне зберегти баланс між Китаєм та США. Індія сприйняла це як підсилення іншої регіональної ініціативи «Quad» (Чотиристоронній діалог з безпеки), членами якої, крім Індії, є США, Японія та Австралія. Країни АСЕАН, зокрема Індонезія та Малайзія висловили занепокоєння, що це загострить конкуренцію між великими державами в регіоні, а надання технологій атомних підводних човнів стане прецедентом для інших країн. Отже, реакція азійських держав залежала від їхньої позиції щодо Китаю.

Висновки. США продовжують успішно координувати свої зусилля спільно із союзниками для стримування Китаю через такі ініціативи як «AUKUS» чи «Quad», що у свою чергу підвищує напруження у відносинах, адже Китай сприймає це як загрозу для своєї безпеки. Водночас нейтральні країни побоюються гонки озброєнь та дестабілізації регіону. «AUKUS» впливає на баланс сил у регіоні, посилюючи позицію США в геополітичному протистоянні.

Джерела і література

1. AUKUS: The Trilateral Security Partnership Between Australia, U.K. and U.S. URL: <https://www.defense.gov/Spotlights/AUKUS/> (дата звернення: 21.10.2024).
2. China's Reaction to AUKUS Agreement. URL: <https://www.americatimes.com/chinas-reaction-to-aukus-agreement/> (дата звернення: 22.10.2024).
3. Sanchari Ghosh. The «Indo-Pacific» is here. Yet «Asia-Pacific» lives on. URL: <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/indo-pacific-here-yet-asia-pacific-lives> (дата звернення: 21.10.2024).
4. Grossman D. Why China Should Worry About Asia's Reaction to AUKUS. URL: <https://www.rand.org/pubs/commentary/2023/04/why-china-should-worry-about-asias-reaction-to-aukus.html> (дата звернення: 22.10.2024).

М.С. Масалов – студент 3 курсу
ОПП «Міжнародні відносини» факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі
Українки

С.М. Кулик – кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин
і регіональних студій факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі
Українки

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ХАМАС ПІД ЧАС І ПІСЛЯ НАПАДУ НА ДЕРЖАВУ ІЗРАЇЛЬ 7 ЖОВТНЯ 2023 РОКУ

ХАМАС (араб. «Ісламський рух опору») – палестинський ісламістський рух та політична організація, заснована у 1987 р. шейхом Ахмедом Ясіном під час Першої інтифади. Її ідеологія ґрунтується на ісламізмі, прагненні створити ісламську державу на території історичної Палестини та боротьбі проти Ізраїлю. У своїй діяльності організація використовує політичні та військові методи боротьби, а її воєнізоване крило – «Бригади Ізз ад-Дін аль-Кассам» – відоме своїми терористичними атаками.

7 жовтня 2023 р. ХАМАС здійснив масштабний напад на Державу Ізраїль, відомий як «Операція Потоп аль-Акси». Атака включала ракетний обстріл і проникнення бойовиків на ізраїльську територію, що стало наймасштабнішим нападом за останнє десятиліття. Основними причинами нападу вважають ескалацію конфлікту через ізраїльські рейди на Західному березі, обмеження доступу до мечеті Аль-Акса та блокаду сектору Гази. На ситуацію також вплинули регіональні фактори, зокрема підтримка організації її союзниками (насамперед, Іраном), у межах ширшого протистояння з Ізраїлем. Цей напад став найбільш руйнівним терористичним актом в сучасній історії Ізраїлю. Його наслідком на регіональному рівні стало загострення відносини між Ізраїлем та ХАМАС, а також між Ізраїлем, Іраном і Саудівською Аравією. Це викликало загострення відносин на міжнародному рівні, адже за сторонами конфлікту стоять такі гравці як США, Китай і РФ. Ізраїль потрактував напад ХАМАС як можливість діяти більш відкрито проти палестинських угруповань, що, в свою чергу, викликало обурення серед частини міжнародної спільноти. ХАМАС в цьому конфлікті ефективно використав стратегію «мучеництва». Вдаючи із себе жертву дій Ізраїлю, організація таким чином «підтвердила» свою правоту в очах своїх прибічників. В подальшому це сприяло підтримці ХАМАС серед радикальних кіл і дало їй можливість виступити своєрідним «молотом» Ірану проти Ізраїлю і США. США виявились не готові до раптового конфлікту на Близькому Сході. Напад ХАМАС змусив владу США переглянути обсяги надання своєї допомоги Ізраїлю та Україні, що в підсумку не призвело до ефективного вирішення проблеми в жодному із зазначених конфліктів. США втратили свої позиції внаслідок дій ХАМАС, бо Росія, Китай і, безумовно, Іран, використали радикальні ісламські організації для дестабілізації ситуації в регіоні, а також для посилення свого авторитету серед ісламських країн [5]. Розуміючи що початок війни на Близькому Сході відверне увагу від допомоги Україні, Росія почала не відкрито підтримувати ХАМАС за допомогою озброєння та інструкторів.

Ціллю нападу ХАМАС було продемонструвати свою силу як основного лідера палестинського опору, навіть в умовах загрози втрати підтримки серед населення Гази через важку економічну ситуацію та відсутність базових послуг. Водночас для ХАМАС атака була шансом привернути увагу і залучити більше підтримки з боку мусульманських країн. Іран, що фінансує ХАМАС, також отримав вигоду від цього загострення, бо відносини арабських країн, таких як Саудівська Аравія і ОАЕ, змістилася з нормалізації відносин з Ізраїлем на перебіг конфлікту. Важливо й те, що у

палестинців, окрім ХАМАС, немає альтернативних політичних сил, які могли б представляли їхні інтереси. Крім того, палестинці не надто довіряють офіційним лідерам Палестинської автономії, які не такі радикальні у своїх діях, як хотіли б самі палестинці. Загалом, такі атаки ХАМАС і відповідна реакція Ізраїлю на них сприяли ескалації насильства та посилили сприйняття ХАМАС як «єдиного захисника» палестинців [2]. Хоча ХАМАС і здобув короткострокову підтримку, його стратегія має значні ризики: міжнародна підтримка може поступово знизитися через руйнування та жертви серед мирних палестинців, а Ізраїль буде продовжувати намагання повністю нейтралізувати ХАМАС.

Атака ХАМАС на Ізраїль 7 жовтня 2023 р. була результатом масштабної підготовки та координації з іншими палестинськими збройними угрупованнями, такими як «Ісламський джихад» (1970), «Народний фронт визволення Палестини (НФВП)» (1967), «Демократичний фронт визволення Палестини (ДФВП)» (1969) та меншими формуваннями, пов'язаними з ФАТХ. Ідею «єдності» між різними угрупованнями активно пропагувала ХАМАС, підкреслюючи цим готовність груп діяти спільно заради боротьби проти Ізраїлю. Вже під час нападу частина угруповань опублікували відео та заяви на своїх каналах у Telegram, що підтверджує їхню участь у підготовці, нападі та захопленні ізраїльських заручників. Протягом трьох років, починаючи з 2020 р., ХАМАС та ці групи проводили регулярні спільні тренування на території сектора Газа. Навчання, включно з операцією під кодовою назвою «Strong Pillar», проходили на ділянках поблизу ізраїльського кордону, лише за кілька сотень метрів, що дозволяло бойовикам імітувати тактики прориву ізраїльської оборони. Тренування включали захоплення заручників, атаки на будівлі, захоплення танків та інші маневри. Особливо активно використовували об'єкти для імітації ізраїльських військових баз і спостережних веж. Для підвищення реалістичності навчань, ХАМАС використав макети ізраїльської інфраструктури, а підготовка включала різні засоби, зокрема транспортні засоби, параплани і навіть водолазів для можливих нападів з моря. Ізраїльська розвідка знала про регулярні тренування і вживала заходів для їхнього припинення, однак вона недооцінила масштаби й серйозність підготовки, вважаючи це стандартною активністю таких груп. Це було однією з причин неочікуваності нападу, що у підсумку призвело до загибелі 1200 осіб, захоплення 240 заручників і ескалації насильства в регіоні [1].

Відразу після нападу бойовики ХАМАСу опублікували серію фотографій та відео на Telegram, у яких показали свої дії, що відображало підготовку медіа-відділу групи до військових операцій [4]. Використовуючи відомі символи та візуальні атрибути, ХАМАС досяг значного резонансу серед різних цільових аудиторій. Організація активно використала соціальні мережі для пропаганди, налаштованої на посилення страху серед цивільного населення Ізраїлю та світової спільноти, й формування уявлення про свою міць. Telegram і X (раніше Twitter) були основними каналами для розповсюдження контенту, спрямованого на створення психологічного тиску на супротивника, що стало ключовою частиною їхньої стратегії після атак на Ізраїль у жовтні 2023 р. Соціальна мережа X, відома своїми пом'якшеними політиками щодо модерації контенту (зокрема, терористичного змісту) після придбання І.Маском, стала каналом для розповсюдження не лише справжніх відео з місця подій, але й фейкових новин, що включали зображення з відеоігор та минулих конфліктів, що представляли як реальні знімки з нинішнього конфлікту, подекуди вводячи їх в оману щодо справжніх масштабів конфлікту [6]. Крім того, скорочення персоналу, відповідального за модерацію контенту на таких платформах, як X, значно ускладнює боротьбу з дезінформацією. Згідно з інформацією «Atlantic Council» (2024 р.), відомого аналітичного центру, що досліджує міжнародні відносини та проблеми міжнародної безпеки [4], раніше в Twitter працювали десятки модераторів, тоді як тепер їхню кількість скоротили до кількох людей, що створює великі труднощі у своєчасному видаленні пропагандистських матеріалів. Таким чином, використання соціальних мереж є важливим інструментом у стратегії ХАМАС для досягнення психологічного ефекту, розповсюдження пропаганди та посилення медійного впливу серед самих палестинців, ізраїльтян, а також світової спільноти.

Висновки. Напад ХАМАС на Ізраїль 7 жовтня 2023 р. призвів до ескалації геополітичної напруженості, зумовив далекосяжні регіональні й міжнародні наслідки для країн Близького Сходу і глобальних центрів сил. ХАМАС, намагаючись закріпити своє лідерство серед палестинців і здобути підтримку мусульманських країн, провів атаку за участю добре тренованих угруповань. Організація також ефективно використовує соціальні мережі Telegram і X для поширення пропаганди, зміцнення свого іміджу та залякування населення шляхом публікації як реальних, так і фейкових фото-, відеоматеріалів. Складність боротьби з таким контентом утруднена через недостатній рівень модерації в соціальних мережах. Загалом, ситуація демонструє не лише ефективну стратегію ХАМАС у пропаганді, а й серйозні виклики для міжнародної спільноти у боротьбі з дезінформацією.

Джерела і література

1. Abdelali Ragad, Richard Irvine-Brown, Benedict Garman. How Hamas built a force to attack Israel on 7 October. BBC World News. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-67480680> (дата звернення: 28.10.2024).
2. Byman D., Holtz M. Why Hamas Attacked When It Did. Center for Strategic and International Studies. URL: <https://www.csis.org/analysis/why-hamas-attacked-when-it-did> (дата звернення: 28.10.2024).
3. Distortion by design: How social media platforms shaped our initial understanding of the Israel-Hamas conflict. *Atlantic Council*. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/content-series/the-big-story/distortion-by-design-how-social-media-platforms-shaped-our-initial-understanding-of-the-israel-hamas-conflict/> (дата звернення: 28.10.2024).
4. Kirkpatrick D. D., Rasgon A. The Hamas Propaganda War. *The New Yorker*. URL: <https://www.newyorker.com/news/news-desk/the-hamas-propaganda-war> (дата звернення: 28.10.2024).
5. One year after Hamas's October 7 terrorist attacks, here's how the region has changed. *Atlantic Council*. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/one-year-after-hamass-october-7-terrorist-attacks-heres-how-the-region-changed/> (дата звернення: 28.10.2024).
6. Overly S. Hamas uses social media to incite fear. URL: <https://www.politico.com/news/2023/10/11/hamas-social-media-fear-misinformation-israel-00120884> (дата звернення: 28.10.2024).

А.О. Степанюк – магістр 2 року навчання
ОПП «Міжнародна інформація та суспільні
комунікації» факультету міжнародних
відносин Волинського національного
університету імені Лесі Українки

ДОМІНУВАННЯ ТВЕРДОЇ СИЛИ ТУРЕЧЧИНИ У РОЗВ'ЯЗАННІ СИРІЙСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Науковий керівник:

Н.П. Карпчук – доктор політичних наук,
професор кафедри міжнародних комунікацій
та політичного аналізу факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі
Українки

На початку 2000-х рр. Турецька Республіка активно працювала над поглибленням стратегічних відносин із Сирійською Арабською Республікою. Цей процес базувався на спільних економічних інтересах, культурній близькості двох країн та їхньому географічному сусідстві. Співпраця охоплювала розвиток інфраструктурних проєктів, вдосконалення контролю на прикордонних ділянках, зміцнення торговельних зв'язків між двома країнами. Завдяки цьому Туреччина не лише укріпила свої позиції в регіоні Близького Сходу, але й сформувала позитивний імідж країни на міжнародній арені. Це, у свою чергу, сприяло піднесенню авторитету країни як важливого геополітичного гравця [0].

Однак із початком громадянської війни в Сирії у 2011 р. політична динаміка кардинально змінилася. Народні протести проти режиму Башара Асада поставили Туреччину перед непростим вибором: підтримувати стратегічне партнерство з Дамаском чи стати на бік демократичних прагнень сирійського народу. Спершу Анкара намагалася врегулювати конфлікт дипломатичними засобами. Турецьке керівництво закликала режим Асада припинити насильство, розпочати реформи щодо підвищення рівня демократії та почати в діалог із представниками опозиції [0]. Ці кроки свідчили про бажання Туреччини утвердитися як ключовий медіатор у регіоні та зберегти стабільність.

Не зважаючи на спроби реалізації «човникової дипломатії», спроби турецького керівництва переконати сирійський режим зазнали невдачі. Режим Асада відмовився виконувати вимоги щодо політичних реформ. Це призвело до розірвання діалогу між країнами в серпні 2011 р. Після цього Туреччина змінила свою стратегію на більш радикальну – тиск та ізоляція. Ця політика включала підтримку сирійської опозиції, впровадження санкцій проти режиму Асада та співпрацю з міжнародними організаціями, такими як Ліга арабських держав і ООН [0]. Туреччина намагалась ізолювати режим партії Баас та створити чіткий базис умов для політичної зміни влади в Сирії.

Особливе місце в турецькій політиці займала проблема сирійських біженців. У 2011 р. Туреччина запровадила політику «відкритих дверей» [0]. Держава відкрила свої кордони для цивільного населення, яке рятувалося від жорстоких реалій сирійської війни. Людей розміщували в спеціально створених таборах, у яких вони отримували найнеобхідніше для життя: дах над головою, їжу та базові послуги. Проте з кожним днем кількість біженців зростала, що у свою чергу ставило нові виклики перед урядом. Турецька Республіка змушена була не лише забезпечувати гуманітарну допомогу, але й шукати шляхи утримувати міграційні потоки під контролем. Зростання загрози безпеці країни змусило уряд адаптувати свою політику до нових реалій.

Із 2014 р. політика Туреччини щодо Сирії значно змінилася у зв'язку з новими викликами її безпеці. Однією з головних загроз було посилення терористичної активності в регіоні. Це пов'язано з діяльністю таких угруповань, як ІДІЛ та PYD/YPG (сирійське відгалуження РКК). Активність цих груп створила не лише регіональну нестабільність, а й безпосередню загрозу національній безпеці Туреччини. Особливо це питання загострилося, коли PYD/YPG почали встановлювати контроль над прикордонними районами Сирії, що створило умови для її фактичної автономії [0].

Туреччина розглядала такий розвиток подій як стратегічну загрозу своїй територіальній цілісності. Вперше в історії угруповання РКК отримало доступ до значних ресурсів, території та міжнародної підтримки. Це дозволило розпочати процес державотворення. У відповідь Турецька Республіка почала проводити активні військові операції, спрямовані як проти ІДІЛ, так і проти PYD/YPG. Переломним моментом було проведення операції «Щит Євфрату» у 2016 р [0]. Ця військова кампанія мала на меті очистити прикордонні райони від терористичних угруповань, а також гарантувати безпеку турецьких кордонів. У її межах турецькі війська спільно з силами Вільної сирійської армії звільнили кілька ключових міст, зокрема Джараблус та аль-Баб. Такі дії допомогли запобігти створенню так званого «терористичного коридору» вздовж сирійсько-турецького кордону. Наступними кроками були операції «Оливкова гілка» (2018 р.) та «Весна миру» (2019 р.) [0; 0]. Вони мали такі ж цілі – послабити позиції PYD/YPG та створити безпечні зони для сирійських біженців. Завдяки цим операціям Туреччина не лише зміцнила свої позиції в регіоні, але й довела важливість боротьби з тероризмом у своїй зовнішній політиці.

Одним із ключових етапів була операція «Весняний щит» (2020 р.) – відповідь турецьких військ на атаки сирійського режиму в провінції Ідліб [0]. Ця операція зупинила просування сил режиму Башара Асада і запобігла новій хвилі міграції до турецьких кордонів. Водночас Анкара підкреслила, що захист Ідліба є стратегічно важливим для її національної безпеки. Турецькі війська продемонстрували готовність діяти рішуче, навіть у складних умовах міжнародного тиску та активної підтримки сирійського режиму з боку росії та Ірану.

Складна геополітична ситуація в регіоні змусила Туреччину активізувати співпрацю з міжнародними партнерами. Зокрема, Анкара бере участь у політичних переговорах із росією та Іраном. Дії турецького уряду спрямовані на пошук доцільного вирішення сирійської кризи в рамках резолюції 2254 ООН [0]. Водночас Туреччина відіграє роль гаранта інтересів сирійської опозиції, бо підтримує її у переговорах.

Певний «камінь спотикання» в цій ситуації – це взаємодія між Туреччиною та західними країнами, зокрема США. Підтримка PYD/YPG з боку США значно ускладнює турецько-американські відносини [0]. Для Туреччини ці угруповання є серйозною загрозою, що потребує постійного контролю та активної протидії. Водночас турецька сторона активно просуває ідею безпечної зони на своєму південному кордоні, щоб це було бар'єром для загроз тероризму.

Висновки. Політика Туреччини щодо сирійської кризи чітко демонструє її здатність швидкої адаптації до змін геополітичних реалій. Починаючи з дипломатичних спроб мирного врегулювання конфлікту і до рішучого застосування військових засобів, Анкара послідовно відстоює свої національні інтереси. При цьому особливий акцент зроблено на боротьбі з тероризмом, забезпеченні регіональної стабільності та контролі за міграційними потоками. Нині Туреччина залишається одним із ключових гравців у сирійському конфлікті. Вона намагається знайти баланс між власними стратегічними цілями та міжнародним співробітництвом. Її політика відіграє важливу роль у визначенні майбутнього Сирійської Арабської Республіки, формуванні нової регіональної динаміки та зміцненні стабільності на Близькому Сході.

Джерела і література

1. «Весняний щит»: Туреччина оголосила про початок військової операції в Сирії. ТСН. 1 березня 2020. URL: <https://tsn.ua/svit/vesnyaniy-schit-turechchina-ogolosila-pro-pochatok-viyskovoyi-operaciyi-v-sirii-1500471.html> (дата звернення: 26.10.2024).
2. «Оливкова гілка»: турецькі військові вишикувалися у вигляді півмісяця довкола Афріна. ТСН. 26 лютого 2018. URL: <https://tsn.ua/svit/olivkova-gilka-turecki-viyskovi-vishikuvalisya-u-viglyadi-pivmisyacya-dovkola-afrina-1115340.html> (дата звернення: 25.10.2024).
3. Одінцева А. Операція Мирна весна. Навіщо Туреччина вторглася до Сирії і чим це може обернутися. 10 жовтня 2019. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/operaciya-turechchini-v-sirii-shcho-vidomo-na-daniy-moment-i-yak-na-neji-reaguyut-u-sviti-novini-svitu-50047116.html> (дата звернення: 24.10.2024).
4. Резолюція Ради Безпеки ООН №S/RES/2336. 31 грудня 2016. URL: [https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D0%B7%D0%BE%D0%BB%D1%8E%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D0%B8_%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8_%D0%9E%D0%9E%D0%9D_%E2%84%96_S/RES/2336_\(2016\)](https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D0%B7%D0%BE%D0%BB%D1%8E%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D0%B8_%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8_%D0%9E%D0%9E%D0%9D_%E2%84%96_S/RES/2336_(2016)) (дата звернення: 24.10.2024).
5. Туреччина завершила військову операцію під назвою «Щит Євфрату». Мілітарний. 30 березня 2017. URL: <https://mil.in.ua/uk/turechchyna-zavershyla-viyskovu-operaciyu-pid-nazvoyu-shhyt-yevfratu/> (дата звернення: 23.10.2024).
6. Balci Bayram. Turkey's Relations with the Syrian Opposition. Carnegie. 2012. URL: <https://carnegieendowment.org/research/2012/04/turkeys-relations-with-the-syrian-opposition?lang=en> (date of access: 23.10.2024).
7. Çevik Salim. Turkey's Military Operations in Syria and Iraq. SWP. 2022. URL: <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2022C37> (date of access: 23.11.2024).
8. Dinçer Osman, Federici Vittoria, Ferris Elizabeth, Karaca Sema, Kirişçi Kemal, Çarmıklı Özmenek. Turkey and Syrian Refugees: The Limits of Hospitality. *Brookings*. 2013. URL: <https://www.brookings.edu/articles/turkey-and-syrian-refugees-the-limits-of-hospitality/> (date of access: 23.10.2024).
9. Phillips Christopher. Into the Quagmire: Turkey's Frustrated Syria Policy. *Chatham House*. 2012. URL: https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Middle%20East/1212bp_p_hillips.pdf (date of access 28.10.2024).
10. Saab Bilal. Syria and Turkey Deepen Bilateral Relations. *Brookings*. 2009. URL: <https://www.brookings.edu/articles/syria-and-turkey-deepen-bilateral-relations/> (date of access 22.10.2024).

П.Ю. Дацюк – магістр 2 року навчання
ОПП «Міжнародні відносини»
факультету міжнародних відносин
Волинського національного
університету імені Лесі Українки
Н.Н. Коцан – доктор географічних наук,
професор кафедри міжнародних
відносин і регіональних студій
факультету міжнародних відносин
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ПАКИСТАНУ

Зовнішня політика Пакистану має багатогранний та динамічний характер, сформований під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Важливість цієї теми для наукового аналізу зумовлена не лише стратегічним географічним розташуванням Пакистану, але й його значною роллю у міжнародних відносинах, зокрема в контексті Південної Азії та глобальної безпеки. Оскільки Пакистан межує з такими важливими державами, як Індія, Китай, Афганістан та Іран, його зовнішня політика не лише визначається внутрішніми пріоритетами, а й вимогами геополітичної ситуації, що формує стратегію держави на міжнародній арені.

Основні чинники, що впливають на зовнішню політику Пакистану, можна поділити на кілька категорій. По-перше, важливу роль відіграють історичні передумови, зокрема конфлікт з Індією, що триває вже багато десятиліть. Одним із основних суперечливих питань є Кашмір, де територіальні суперечки залишаються джерелом напруги між двома державами. Розпад Британської Індії у 1947 р., що призвів до створення Пакистану як держави для мусульман, став основою багатьох конфліктів в майбутньому, і особливо важливим є питання поділу Кашміру. Перша індо-пакистанська війна 1947–1948 рр. і наступні конфлікти у 1965 р. та 1971 р. закріпили ворожі відносини між країнами, що визначає їхні відносини й нині. Цей конфлікт впливає на зовнішню політику Пакистану, зокрема на його політичні, військові та дипломатичні стратегії, що орієнтовані на гарантування національної безпеки та протидію індійському впливу в регіоні [1, с.18].

По-друге, геополітичне розташування Пакистану відіграє важливе значення у формуванні його зовнішньополітичного курсу. Пакистан знаходиться на перехресті важливих міжнародних шляхів, і його стратегічне розташування визначає його участь у міжнародних альянсах. Під час «холодної» війни Пакистан активно співпрацював з США, вступивши у такі військові альянси, як SEATO і CENTO, що дало можливість країні отримати військову та економічну підтримку від Заходу, зокрема в боротьбі проти радянського впливу в Азії. Географічна близькість Пакистану до Афганістану та Індії зробила його важливим учасником у конфліктах та політичних процесах Пд. Азії [2].

Протягом «холодної» війни Пакистан став важливим союзником США, особливо під час радянсько-афганської війни, коли Пакистан був базою для афганських моджахедів, які отримували підтримку від країн Заходу. Цей альянс допоміг Пакистану модернізувати власні збройні сили і зміцнити свою позицію в регіоні. Однак після завершення «холодної» війни відносини Пакистану з США стали більш складними, що, зокрема, було пов'язано з ситуацією в Афганістані, підтримкою Пакистаном терористичних угруповань та ядерною програмою країни [3, с. 4].

Ядерна зброя стала ще одним важливим чинником, що формує зовнішню політику Пакистану. Після того, як Індія здійснила свої ядерні випробування в 1974 р., Пакистан розпочав власну ядерну програму, що стало важливим кроком у забезпеченні його національної безпеки в умовах нестабільних відносин з Індією. Ядерний потенціал

Пакистану став не лише засобом стримування індійської агресії, але й елементом його зовнішньої політики, що посилив його позицію в глобальній політиці [4, с.123].

Крім безпекових питань, Пакистан активно працює над економічними аспектами своєї зовнішньої політики. У зв'язку з економічними труднощами, значним боргом та залежністю від іноземних інвестицій, Пакистан прагне зміцнити економічні зв'язки з іншими державами, зокрема за допомогою проєктів, зокрема, Китайсько-Пакистанський економічний коридор (СРЕС). Це є важливим елементом співпраці з КНР, яка в останні роки є важливим стратегічним партнером Пакистану. Участь у СРЕС відкриває нові можливості для розвитку інфраструктури та покращення економічної ситуації в Пакистані, а також зміцнює його стратегічне партнерство з Китаєм, особливо в контексті глобальної ініціативи «Пояс і шлях» [5].

Особливою рисою сучасної зовнішньої політики Пакистану є прагнення до стабільності та безпеки у співпраці з іншими регіональними та міжнародними гравцями. Пакистан активно бере участь у таких міжнародних організаціях, як Шанхайська організація співробітництва, де країна взаємодіє з іншими державами Центральної Азії, Китаєм та Росією. Це дає можливість Пакистану посилити свою безпеку та розширити економічні можливості, зокрема через інтеграцію в регіональні торгові та енергетичні мережі. Водночас відносини з іншими країнами, зокрема з Великою Британією та США, змінюються в залежності від ситуації в Афганістані та інших регіонах [6].

У перспективі зовнішня політика Пакистану стикається з кількома серйозними викликами, зокрема щодо вирішення конфлікту з Індією, забезпечення стабільності в Афганістані та підтримки економічного зростання. Геополітична ситуація в регіоні, особливо роль Пакистану у війні з тероризмом та боротьбі за безпеку, продовжуватиме впливати на його міжнародні відносини. З іншого боку, залежність від китайських інвестицій та проєктів може призвести до посилення економічної залежності від КНР, що матиме серйозні наслідки для суверенітету Пакистану в довгостроковій перспективі.

Висновки. Зовнішня політика Ісламської Республіки Пакистан – це результат поєднання історичних, геополітичних, безпекових та економічних чинників, що визначають її стратегічні орієнтири. Аналіз зовнішньої політики Пакистану доводить важливість географічного розташування, ядерного стримування та економічної дипломатії як основних складових, що впливають на міжнародний курс цієї країни в умовах змінної глобальної політики.

Джерела і література

1. Sumit Ganguly, Devin T.Hagerty. *India-Pakistan Crises in the Shadow of Nuclear Weapons*. University of Washington Press, Seattle. 2005. 234 p. URL: <http://surl.li/cklpsv> (date of access: 25.11.2024).
2. Stephen P. Cohen. *The Future of Pakistan*. Brookings Institution Press, 2011. URL: <http://surl.li/lkdmsf> (date of access: 25.11.2024).
3. Ostermann F., Mello P. A. *Methods of Foreign Policy Analysis*. *Routledge Handbook of Foreign Policy Analysis Methods*. London, 2022. P. 3–18. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003139850-2> (date of access: 25.11.2024).
4. Горобець І. Особливості історичного розвитку державності Пакистану. *Емінак: науковий щоквартальний журнал*. 2019. №2(26). С. 122–132.
5. Andrew Small. *The China – Pakistan Axis: Asia's New Geopolitics*. CIRR. 2017. XXIII (79). P. 201–206. URL: <https://doi.org/10.1080/03068374.2016.1130990> (date of access: 25.11.2024).
6. *Integrated Review Refresh 2023: Responding to a more contested and volatile world*. GOV.UK. 2023. URL: <http://surl.li/folaxy> (date of access: 25.11.2024).

Я.В. Туруцька – студентка 3 курсу
ОПП «Міжнародні відносини»
факультету міжнародних відносин
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

ВПЛИВ ДЕКОМУНІЗАЦІЇ НА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Науковий керівник:

С.М. Кулик – кандидат політичних
наук, доцент кафедри міжнародних
відносин і регіональних студій
факультету міжнародних відносин
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Декомунізація є невід'ємним процесом для країн Центрально-Східної Європи, що прагнули вирватися з-під впливу СРСР після його розпаду. Переходячи до демократичних систем, держави, зокрема Польща, Угорщина, Чехія, країни Балтії та інші, ухвалювали законодавчі акти, спрямовані на ліквідацію радянської символіки та комуністичних практик. Такі заходи підкреслювали прагнення до європейських цінностей та нових зовнішньополітичних орієнтирів, що знайшли відгук серед країн Європейського Союзу та НАТО, тоді як Російська Федерація сприймала їх як загрозу [7].

Декомунізація була і є важливим кроком для країн регіону, оскільки вона показала їхнє прагнення відійти від тоталітарного минулого та підтримати демократичні цінності. Так, у Польщі прийняли закони, що заборонили комуністичну символіку і зобов'язали прибрати пам'ятники радянського періоду. Це підвищило довіру до Польщі з боку ЄС і НАТО. Такі ж зміни відбулися в Латвії та Естонії, де багато людей підтримали очищення від комуністичних ідей. Відмова від минулого допомогла цим країнам приєднатися до європейських організацій і закріпити незалежність від Росії. Політично це підкреслило їхню приналежність до Європи, але викликало незадоволення в РФ, що сприйняла це як спробу зменшити її вплив на ці країни [4].

Декомунізація в Україні є важливим етапом у відході від радянського минулого. 9 квітня 2015 р., після подій Революції Гідності, народні депутати України ухвалили пакет декомунізаційних законів. Вони набули чинності 21 травня 2015 р., що було важливим етапом у відході від радянського минулого та очищенні публічного простору від символів тоталітаризму. Серед головних змін – демонтаж пам'ятників Леніна, перейменування населених пунктів і вулиць із радянськими назвами, а також відкриття доступу до архівів репресивних органів [5]. Пакет законів включав такі: 1) «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» [1]; 2) «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» [2]; 3) «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ ст.» [3]; 4) «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років» [4].

Ці заходи зумовили значну підтримку європейського курсу України та посилили її співпрацю з НАТО і ЄС. Відкриття архівів репресивних органів допомогло переосмислити радянське минуле, створюючи прозорість і підвищуючи обізнаність суспільства про події тих часів. Однак процес декомунізації не завжди проходив гладко, викликаючи спротив у частини населення, що все ще пов'язує свою ідентичність з радянською епохою [9].

Процес декомунізації також вплинув на культуру та національну пам'ять. У багатьох країнах Центрально-Східної Європи почали переглядати історію, щоб відновити національну ідентичність, яку колись придушував радянський режим. У Литві

почали відроджувати старі традиції та звичаї, змінили шкільні підручники, щоб спрямувати суспільство на західні цінності. Такі дії викликали суперечки з Росією, яка часто називала це «переписуванням історії». Незважаючи на критику, культурна декомунізація посилила зв'язки з європейськими країнами, що підтримали новий погляд на історію та розвиток національної ідентичності [8].

Переорієнтація економічної політики від радянського впливу на західний капітал та інвестиції посприяла стабілізації національних економік. У країнах Балтії, наприклад, зниження залежності від російських енергоносіїв було пріоритетом, що також підтримав ЄС за допомогою різних програм енергетичної незалежності. Польща також стала важливим партнером ЄС у питанні енергетичної безпеки, розвиваючи свою інфраструктуру для імпорту скрапленого природного газу із західних країн. Такі економічні зміни сприяли зменшенню залежності від східних ринків та зміцнили стійкість економік цих країн, що підвищило їхню привабливість для іноземних інвесторів.

Окрім політичних та економічних змін, декомунізація в країнах Центрально-Східної Європи вплинула на безпековий вимір. Багато країн регіону, включаючи Польщу, Литву та Україну, прийняли законодавчі заходи щодо заборони діяльності політичних партій із комуністичною ідеологією, розглядаючи такі кроки як спосіб захисту від повторного впливу росії. На думку Ради Європи, декомунізаційні заходи є важливими в контексті колективної безпеки ЄС та НАТО. Так, демонтаж радянських пам'ятників і заборона комуністичної символіки в Естонії викликали різкі реакції з боку росії, що розцінювала такі дії як зневажання пам'яті про боротьбу проти нацизму. Однак для самих країн Центрально-Східної Європи ці кроки свідчили про утвердження власної безпеки і незалежності, зміцнення співпраці з НАТО [6].

Декомунізація значно вплинула на політичний, культурний, економічний і безпековий розвиток країн Центрально-Східної Європи, зміцнюючи їхню незалежність та підтримуючи інтеграцію до європейських структур. Політика декомунізації дала їм можливість розірвати зв'язки з тоталітарним минулим і сприяла зближенню із країнами Західної Європи. Незважаючи на виклики у відносинах із Росією, процес декомунізації став важливим кроком на шляху до політичної ідентичності країн регіону та їхнього стратегічного майбутнього в рамках європейського співтовариства.

Джерела і література

1. Закон України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/316-19#Text>.
2. Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>.
3. Закон України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-19#Text>.
4. Закон України «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/315-19#Text>.
5. Жолобович І. Все про декомунізацію: що вдалося зробити і чи було це доцільно. URL: https://24tv.ua/vse_pro_dekomunizatsiyu_shho_vdalosya_zrobiti_i_chi_bulo_tse_dotsilno_n6_85537.
6. Рябенко С., Когут А. Європейські законодавчі практики декомунізації: висновки для України. Аналітичний звіт. *Центр досліджень визвольного руху*. Львів: «Часопис», 2017. 52 с. URL: <https://www.cdvr.org.ua/sites/default/files/archive/eu-practice.pdf>.
7. Троян В. Досвід східно-європейських країн в декомунізації історичної пам'яті. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/30806/1/434.PDF>.
8. Якуніна Д. Декомунізація світового масштабу. Як Польща, Чехія, Балтія позбуваються радянського минулого. URL: <https://www.platfor.ma/topic/dekomunizatsiya->

[mizhnarodnogo-masshtabu-yak-polshha-chehiya-baltiia-pozbuvayutsya-radyanskogo-mynulogo/](#) (дата звернення: 30.10.2024).

9. Ясиневич Я. Декомунізація в Україні. Від візуального очищення до візуального осмислення. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28554511.html>.

Т.Р. Коренчук – студент 3 курсу ОПП «Міжнародні відносини» факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПРОБЛЕМА КОСОВО У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ 1990-ИХ РОКІВ

Науковий керівник:

І.О. Балак – кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

Актуальність дослідження. Конфлікт у Косово став найгострішою кризою у міжнародних відносинах кінця ХХ ст. в Європі. На тлі розпаду Югославії та зростання націоналізму в Балканському регіоні, проблема Косово перетворилася на великий міжнародний конфлікт. Події 1990-х рр. були критичним моментом не лише для Сербії та Косова, але й для міжнародної системи загалом, оскільки поставили перед міжнародною спільнотою питання втручання у внутрішні справи суверенних держав для захисту прав людини та підтримання миру. Цей конфлікт виявив суттєві розбіжності у підходах різних міжнародних акторів до вирішення етнополітичних суперечок і показав важливість нових міжнародних стандартів у тогочасному світі.

Мета дослідження – проаналізувати основні причини та наслідки косовського конфлікту, а також його вплив на міжнародні відносини та розвиток міжнародного права.

Конфлікт у Косово має глибокі історичні та політичні причини, що формувалися протягом століть. Косово, історично важливий регіон для сербів, став осередком етнічних і національних суперечностей у ХХ ст. Після Другої світової війни в Югославії ситуація ускладнилася, бо зростає албанське населення, яке становило більшість, прагнуло до автономії. В середині 1980-х рр. економічна криза в Югославії загострила націоналістичні настрої, особливо в Сербії.

Політичні зміни, що відбулися після смерті Йосипа Броз Тіто у 1980 р., призвели до зростання націоналізму в Сербії, очолюваного Слободаном Мілошевичем. У 1989 р. сербський уряд скасував автономію Косова, що викликало масові протести албанського населення. На цьому тлі почалася кампанія репресій, яка зумовила ескалацію напруженості в регіоні. Соціально-економічні фактори також зіграли важливу роль. Косово залишалося одним із найбідніших регіонів Югославії, з високим рівнем безробіття та обмеженим доступом до освіти й охорони здоров'я для албанського населення. Це призвело до збільшення невдоволення та радикалізації політичних рухів, що вимагали незалежності. Таким чином, комплекс причин призвів до загострення конфлікту в Косово, який переріс у збройне протистояння в 1990-их рр. [1].

Конфлікт у Косово розвивався в умовах зростаючої напруги між сербським урядом і албанським населенням, що й привело до збройного протистояння. На початку 1990-х рр., з огляду на відмову сербської влади визнати права албанців, активізувалися різні

політичні рухи, зокрема Армія визволення Косова (УСК), яка була заснована в 1993 р. УСК прагнула до збройної боротьби за незалежність, що призвело до серйозних збройних сутичок із сербськими силами.

Ситуація значно загострилася у 1998 р., коли сербські війська почали широкомасштабні репресії проти албанського населення, що відомі як кампанія етнічних чисток. Це призвело до масових убивств, зникнень людей і значного зростання кількості біженців. За оцінками, майже 850 тисяч албанців були змушені залишити свої домівки, що викликало міжнародне занепокоєння.

У відповідь на гуманітарну кризу та порушення прав людини, НАТО прийняло рішення про військове втручання. 24 березня 1999 р. Альянс розпочав операцію «Союзна сила», що включала серію бомбардувань сербських військових цілей з метою примусити Сербію зупинити насильство. Це втручання викликало суперечки, бо проводилося без санкцій Ради Безпеки ООН, але, незважаючи на це, виявилось ефективним у досягненні своїх цілей. 10 червня 1999 р., після 78 днів бомбардувань, Сербія погодилася вивести свої війська з Косова. Після цього в регіоні було встановлено міжнародний контроль, а ООН взяло на себе адміністрацію Косова. Сили НАТО були розгорнуті для забезпечення миру і безпеки, що стало важливим кроком у процесі стабілізації ситуації в регіоні [3].

Конфлікт у Косово призвів до змін у регіоні та міжнародній політиці. По-перше, гуманітарні наслідки, зокрема величезні втрати серед цивільного населення. За оцінками, під час війни загинуло 13 тис. осіб, а сотні тисяч стали біженцями, змушені були покинути свої домівки. Знищення інфраструктури, житлових районів та економіки призвело до довготривалих соціально-економічних проблем.

По-друге, війна вплинула на політичну ситуацію в Косово. Після конфлікту регіон перебував під міжнародним контролем, а у 2008 р. Косово проголосило незалежність від Сербії. Хоча 99 країн-членів ООН визнали цю незалежність, Сербія та її союзники, такі як Росія, продовжують не погоджувати суверенітет Косова. Це створило тривалу політичну напругу та ускладнило стабільність в регіоні.

Економічні наслідки конфлікту також були значними. Косово зіткнулося з проблемами відновлення інфраструктури та соціального забезпечення. Високий рівень безробіття і бідності залишаються серйозними викликами для новоствореної держави. Політична нестабільність, а також відсутність інвестицій затримують економічний розвиток, ускладнюючи життя багатьох громадян [4]. Міжнародна спільнота продовжує відігравати важливу роль у процесах стабілізації та відновлення в Косово. Міжнародні організації, такі як ООН, ЄС та НАТО, надають гуманітарну та фінансову допомогу, сприяючи розвитку інститутів та зміцненню демократії в регіоні.

Сучасна політична ситуація вимагає нових підходів до діалогу між Косово та Сербією, зокрема фокусування на практичних питаннях, що впливають на життя громадян, таких як економічна співпраця та безпека, інтеграція у ЄС, що є важливим аспектом його зовнішньої політики. Проте на цьому шляху існують численні виклики. Основні з них – це корупція, слабкі інститути та необхідність проведення реформ у правовій та економічній сферах. ЄС продовжує підтримувати Косово у здійсненні необхідних реформ, але процес інтеграції уповільнено через внутрішні проблеми та зовнішній тиск [5]. Економічні перспективи Косова залишаються складними, а саме, високий рівень безробіття та бідності. Для їхнього подолання необхідно залучати іноземні інвестиції, розвивати інфраструктуру та підтримувати підприємництво. Однак без стабільної політичної ситуації та належного рівня безпеки такі зусилля можуть виявитися недостатніми [2].

Висновки. Наслідки війни в Косово залишилися відчутними як на регіональному, так і на міжнародному рівнях. Конфлікт сприяв формуванню нових політичних реалій, які вплинули на баланс сил у всій Європі.

Джерела і література

1. Kosovo: A History of Conflict. European Council on Foreign Relations. (2020). URL: https://ecfr.eu/publication/kosovo_a_history_of_conflict (дата звернення: 20.10.2024).
2. Kosovo's Path Towards EU Integration: Challenges and Opportunities. The German Marshall Fund of the United States. (2023). URL: <https://www.gmfus.org/publications/kosovos-path-towards-eu-integration-challenges-and-opportunities> (дата звернення: 20.10.2024).
3. The Kosovo War. 17 лютого 2008 р. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-12314451> (дата звернення: 20.10.2024).
4. The Legacy of the Kosovo War. United States Institute of Peace. (2019). URL: <https://www.usip.org/publications/2019/02/legacy-kosovo-war> (дата звернення: 20.10.2024).
5. The Future of Kosovo: A New Approach to Dialogue. European Council on Foreign Relations. (2022). URL: https://ecfr.eu/publications/summary/the_future_of_kosovo_a_new_approach_to_dialogue (дата звернення: 20.10.2024).

С.М. Кулик – кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІНИ НАЗВИ КОРОЛІВСТВА СВАЗІЛЕНД¹

Королівство Свазіленд (SZ) – держава на півдні Африки, розташована між Південно-Африканською Республікою і Республікою Мозамбік, не має виходу до світового океану. Населення країни – 1,2 млн. осіб. За формою правління – це абсолютна діархія, глава держави – король Мсваті III, який править разом із співправителем, т. зв. Ндловукаті, – роль, якої завжди виконує мати чинного короля, королева-мати. Парламент виконує роль консультативного органу при королі. Мсваті III сам вибирає 10 із 69 депутатів нижньої палати і 20 із 30 членів сенату, він же призначає прем'єра, міністрів, суддів та інших високопосадовців [1]. Кожен великий інвестор, згідно із законом, зобов'язаний залучити як партнера у свій місцевий бізнес уряд і королівську сім'ю. Королівство входить до складу Співдружності націй, ООН, МВФ, МБРР, Африканського союзу, Спільного ринку Східної і Південної Африки і Співтовариства розвитку Півдня Африки, Руху неприєднання.

19 квітня 2018 р. король Королівства Свазіленд Мсваті III заявив про перейменування держави на Королівство еСватіні (Kingdom of eSwatini), тобто «Земля Свазі». Це рішення монарх оголосив на переповненому багатофункціональному стадіоні «Mavuso Sports Centre» в другому за величиною місті Манзіні. Стадіон з трав'яним футбольним полем, що вміщує 5 тис. глядачів, використовують переважно для футбольних матчів та інших спортивних ігор [2]. Він відомий також як «Trade Fair Ground» і його використовують для традиційних заходів, таких як церемонії дня народження короля.

Стоячи в автомобілі, одягнений в червону з золотом військову форму, монарх привітав співвітчизників з нагоди подвійного свята – 50-річчя незалежності країни від Великої Британії та 50-го дня народження свого народження [1]. Звертаючись до співвітчизників, Мсваті III сказав, що «африканські країни при здобутті незалежності поверталися до своїх старих назв, що вони їх використовували до того, як були

¹ Дослідження виконано в межах Модуля Жана Моне «EU Counteraction to FIMI» (№101172342 ERASMUS-JMO-2024-MODULE). This study was conducted in the framework of the Jean Monnet Module «EU Counteraction to FIMI» (№101172342 ERASMUS-JMO-2024-MODULE).

колонізовані [3]. Король повідомив, що назва країни часто викликала плутанину: «коли ми виїжджаємо за кордон, люди думають, що ми зі Швейцарії». Справді, назви двох країн англійською мовою співзвучні – Switzerland та Swaziland. Король уточнив, що хоче, щоб його країну називали так, щоб з нею люди могли б ідентифікувати себе – «Земля Свазі». Свазі (ама-свазі, ама-нгвані) – народ загальною чисельністю 3,5 млн осіб. Основні країни розселення: Свазіленд, Південно-Африканська Республіка. Живуть також в Мозамбіку – майже 10 тис. осіб. Мова – сваті (сісваті) належить до мов банту. Релігійна приналежність віруючих: християнство, частина – прихильники традиційних вірувань.

Після здобуття незалежності від Великої Британії у 1968 р. Свазіленд зберіг британську назву. Дискусії щодо перейменування держави тривали багато років, а місцеві жителі частіше використовували історичну назву. У 2015 р. це питання виносили на обговорення парламенту. Король вже використовував назву Королівство Есватіні під час публічних заходів: відкритті сесії парламенту країни у 2014 р. [4], відкритті засідання на 72-й Генеральній Асамблеї ООН у штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку (США) 20 вересня 2017 р., на саміті Африканського союзу, а також на інших міжнародних конференціях.

Під час виступу короля Свазіленду на стадіоні був присутній президент Тайваню Цай Ін Вень, який перебував з візитом у цій країні. Це була перша поїздка Цая до Африки з моменту його вступу на пост президента у 2016 р. [5]. Свого часу Королівство Свазіленд була єдиною африканською країною, що голосувала проти визнання КНР в ООН у 1971 р. Нині Есватіні – одна з небагатьох країн світу, що підтримують дипломатичні відносини з Тайванем. Зважаючи на це, Китай позбавив можливості громадян Есватіні отримати візи на території королівства у зв'язку із відсутністю офіційних дипломатичних відносин і офіційного дипломатичного представництва (громадяни Есватіні вимушені взаємодіяти з посольством КНР в ПАР).

Після заяви короля були внесені зміни до конституції, щоб перейменувати королівську поліцію, сили оборони та Університет Свазіленду. Міністерство закордонних справ і міжнародного співробітництва Королівства Свазіленд продовжили роботу з юридичного закріплення нової назви держави. Вони розіслали на адресу зовнішньополітичних відомств країн світу ноти про офіційне перейменування країни з 19 квітня 2018 р. в Королівство Есватіні. Це не передбачає внесення змін у чинні міжнародні договори та двосторонні угоди. Водночас, всі нові проекти нормативно-правових документів вже будуть використовувати нову назву Королівства.

Деякі жителі були незадоволені перейменуванням країни, вони вважали, що монарху потрібно більше уваги приділяти її економіці. Короля Мсваті III офіційно називають «нгуеньяма» («лев»). Він відомий своїм багатоженством та любов'ю до традиційного костюма свазі, в якому монарх постійно з'являється на публіці. Король може розпускати парламент, уряд і призначати або звільняти суддів, також командує поліцією та збройними силами. Правозахисні організації критикують його за порушення прав людини, за розкішний спосіб життя у бідній країні, що має найвищі показники ВІЛ/СНІДу і туберкульозу в світі, і, де більшість населення зайняті у сільському господарстві. За даними американського видання «Business Insider», Мсваті III є третім найбагатшим королем Африки – його статки сягають 200 млн. дол. США [6].

Із перейменуванням країни частково пов'язують вбивство відомого опозиційного політика і юриста-правозахисника Тулані Масеко (52 роки). Він мав незавершений судовий позов до Мсваті III у зв'язку з рішенням монарха перейменувати країну в Есватіні, адже при цьому король не дотримався конституції країни. Т.Масеко також був засновником багатостороннього форуму за демократизацію Есватіні (MSF) – коаліції опозиційних партій, асоціацій та церков і членом організації «Адвокати за права людини у Свазіленді» [7]. У 2014 р. він і редактор журналу «The Nation» Б.Махубу були ув'язнені за неповагу до суду у зв'язку з публікацією статей, у яких критикували уряд і судову систему. Т.Масеко застрелили невідомі, вистріливши у вікно у його будинку в Лухлеко (за 50 км від столиці Мбабане), в присутності дружини і двох маленьких синів ввечері 21

січня 2023 р. Уряд висловив співчуття сім'ї, заявивши, що смерть Т.Масеко стала «втрагою для нації» і поліція розшукує вбивць. Однак правоохоронці звинувачують уряд у його вбивстві. Адже Т.Масеко вбили лише через кілька годин після того, як король кинув виклик активістам, які борються за повалення останньої абсолютної монархії в Африці. І незадовго до того, як у країну повинен був приїхати міністр закордонних справ РФ С.Лавров. Свазілендська мережа солідарності (SSN) заявила, що король найняв найманців, в основному білих африканерів із сусідньої Південної Африки, щоб допомогти силам безпеки Есватіні придушити зростаючу опозицію його режиму, а в навчанні цих найманців бере участь Росія. У SSN встановили, що офіцер секретної державної розвідки короля Мсваті проходив навчання у РФ. Д.Гвебу вивчав право в Університеті Есватіні у 2003 р., а потім його відправили у Росію для проходження розвідувальної підготовки [8]. Доказом причетності уряду до вбивства є те, що після смерті активіста, влада чинить тиск на його дружину, яка теж вирішила зайнятися правозахисною діяльністю.

Висновки. Перейменування Свазіленду у Королівство Есватіні було особистою забаганкою короля Мсваті III, який є останнім абсолютним монархом Африки. Зміна назви країни не була обумовлена певною суспільно-політичною чи міжнародною ситуацією. Однак це привернуло увагу світових медіа до цієї держави, яка за площею менша за Волинську область, до особливостей її внутрішньої і зовнішньої політики та постаті короля. Водночас це сприяло актуалізації проблеми дотриманням прав людини у Королівстві Есватіні.

Джерела і література

1. Павленко А. Королівські радощі. URL: <https://nv.ua/ukr/project/korolivski-radosti-2491205.html> (30.08.2018).
2. Mavuso Sports Centre. Stadium, Arena & Sports Venue. Unofficial Page. URL: <https://www.facebook.com/pages/Mavuso%20Sports%20Centre/154303134630483/>.
3. Іменем короля: Свазіленд змінив назву. URL: <https://novynarnia.com/2018/04/22/imenem-korolya-svazilend-zminiv-nazvu/> (22.04.2018).
4. Свазіленду більше немає: країну перейменували. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-43833723> (20.04.2018).
5. Africa's last absolute monarch renames Swaziland as 'eSwatini'. URL: <https://www.reuters.com/article/us-swaziland-monarch-country/africas-last-absolute-monarch-renames-swaziland-as-eswatini-idUSKBN1HQ2NO/> (20.04.2018).
6. Танок незайманих для короля. Чим живе Свазіленд – остання абсолютна монархія Африки. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/tanets-nezajmanikh-dlja-korolja-chim-zhive-svazilend-ostannja-absoljutna-monarkhija-afriki-2491403.html> (01.09.2018).
7. Требуем справедливости в отношении убитого в Эсватини правозащитника. URL: <https://www.industrialunion.org/ru/trebuem-spravedlivosti-v-otnoshenii-ubitogo-v-esvatini-pravozashchitnika> (03.02.2023).
8. Gunmen kill Eswatini opposition politician. URL: <https://www.france24.com/en/live-news/20230122-gunmen-kill-eswatini-opposition-politician-spokesman> (22.01.2023).

В.М. Остаповець – студентка 3 курсу
ОПП «Міжнародні відносини» факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі
Українки

ХІД І НАСЛІДКИ ВІЙНИ НА КОРЕЙСЬКОМУ ПІВОСТРОВІ (1950–1953 РР.)

Науковий керівник

С.М. Кулик – кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин і
регіональних студій факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі
Українки

Корейська війна 1950–1953 рр. стала одним із перших повномасштабних проявів глобальної ідеологічної боротьби у період «холодної війни», що розділила світ на два табори. Конфлікт на Корейському півострові став своєрідним полігоном для зіткнення двох протилежних систем – капіталізму і комунізму. Наслідки цієї війни відчутні і досі, а питання об'єднання Кореї залишається невирішеним.

Із 1910 р. до 1945 р. Корея перебувала під контролем Японської імперії. Після капітуляції Японії 10 серпня 1945 р. США і СРСР домовилися про поділ Корейського півострова на дві зони. Північ опинилася під контролем Радянського Союзу, а південь – під контролем США. У грудні 1945 р. між СРСР і США був підписаний договір про тимчасове управління Кореєю, після чого на півострові були створені два окремі уряди – КНДР і Республіка Корея. Незважаючи на зміни політичної ситуації в сусідній державі, Китайська Народна Республіка залишалася спостерігачем [2]. СРСР активно збільшував військову допомогу КНДР, а у відповідь на озброєння Південної Кореї, Північ продовжила нарощувати військову силу, створюючи Корейську Народну Армію під керівництвом радянських радників.

Після закінчення Другої світової війни Корея опинилася під впливом двох світових держав – СРСР та США. Лінія поділу провели по 38-й паралелі. На півночі владу отримав Кім Ір Сен, колишній партизанський командир, який прагнув об'єднати країну під комуністичним управлінням. На півдні на чолі держави став Лі Син Ман, політичний діяч, який повернувся зі США. Незважаючи на відмінності в ідеологіях, обидва лідери спочатку висловлювали бажання об'єднати країну. Однак у червні 1950 р. армія Кім Ір Сена вторглася у південну частину півострова.

Однією з причин Корейської війни вважають «малу війну» 1949–1950 рр., що складалася з низки «інцидентів» на 38-й паралелі з обох сторін. Південнокорейська армія неодноразово намагалася просунути за межі 38-ї паралелі, захоплюючи ключові позиції, здійснювала підривні й терористичні акти розвідувально-диверсійними групами, а також залякувала мирне населення [3].

Вранці 25 червня 1950 р. війська Корейської Народної Армії (КНДР) перетнули 38-у паралель і почали наступ на Сеул, ігноруючи прийняту того ж вечора резолюцію Ради безпеки ООН про негайне припинення бойових дій. На початку війни наступ КНДР був успішним, і 28 червня війська захопили столицю Південної Кореї – Сеул. Проте головна мета – швидка перемога, не була досягнута, оскільки президент Південної Кореї Лі Син Ман і його керівництво змогли втекти із Сеула. Після цих подій Рада безпеки ООН прийняла резолюцію про застосування сили проти КНДР та направлення міжнародних військ під егідою ООН, загальне командування якими доручили США.

Перші підрозділи міжнародного контингенту, до складу якого увійшли представники 16 держав, а ще 41 країна надала технічну допомогу, почали висадку на Корейському півострові на початку липня. Однак стримати наступ північнокорейських

сил вдалося лише через місяць. 20 серпня наступ КНДР був повністю зупинений, коли війська ООН закріпилися на позиціях поблизу міста Бусан. Отримавши підкріплення під командуванням генерала Дугласа Макартура, який був військовим губернатором Японії, війська ООН провели успішний контрнаступ із півдня, захопивши місто Пхеньян [4].

Армія КНДР зазнала важких втрат і майже перестала існувати. У відповідь на ці події Китай відкрито вступив у війну: 25 жовтня майже 270 тис. солдатів під командуванням маршала Пен Дехуая перетнули кордон КНДР. СРСР надав підтримку, відправивши корпус винищувальної авіації. Завдяки перевазі в повітрі та успішним діям китайських військ на північ від Пхеньяну, вони перейшли в контрнаступ, і 4 січня 1951 р. Сеул знову захопили.

Ситуація для військ ООН стала настільки критичною, що генерал Дуглас Макартур висунув радикальні пропозиції щодо подальших дій на фронті, через що його було знято з командування. Після того, як керівництво військами ООН перейшло до американського генерала Метью Ріджвея, вдалося об'єднати розрізнені сили, зупинити відступ і перейти в загальний наступ. Це дозволило відкинути північнокорейські та китайські війська за 38-му паралель.

У червні 1951 р. Корейська війна перейшла в позиційну фазу. Обидві сторони мали до мільйона військових, але жодна з них не змогла досягти вирішальної переваги в ході бойових дій. Попри опір деяких учасників конфлікту, було ухвалено рішення розпочати мирні переговори. Важливу роль у цьому процесі відіграла смерть Й.Сталіна 5 березня 1953 р., після чого Президія ЦК КПРС проголосувала за завершення війни. Після того, як ООН прийняла пропозицію Індії щодо припинення вогню, мирну угоду було підписано 27 липня 1953 р. Проте представник Південної Кореї генерал Чхве Док Сін відмовився підписати цей документ, наполягаючи на продовженні війни. Від імені сил ООН договір підписав командир американського контингенту генерал Марк Вейн Кларк [4].

Лінію фронту було закріплено в межах 38-ї паралелі, навколо якої проголосили демілітаризовану зону. Цю територію й досі охороняють збройні сили КНДР з північного боку та американо-корейські сили з півдня. Демілітаризована зона проходить трохи північніше від 38-ї паралелі на сході та дещо південніше на заході. Формальний мирний договір, що завершив би війну, досі не підписаний.

З метою досягнення мирної домовленості в квітні 1954 р. в Женеві відбулася мирна конференція, але вона завершилася безрезультатно. Північна та Південна Корея представили свої пакети пропозицій, які суттєво відрізнялися за змістом і були мало сумісними. Хоча КНДР виявила більше готовності до компромісу, США та їхні союзники зайняли жорстку позицію, відмовляючись закріплювати попередні домовленості навіть у тих питаннях, де сторони погоджувалися [1].

Попри спроби подальших переговорів, значного прогресу досягнуто не було. 13 грудня 1991 р. КНДР і Південна Корея, за посередництва ООН, підписали Угоду про примирення, ненапад, співпрацю та обміни. У цій угоді обидві корейські держави фактично визнали суверенітет і незалежність одна одної, брали на себе зобов'язання не втручатися у внутрішні справи та не здійснювати ворожих дій, а також поважати соціально-економічні системи одна одної. Однак ці домовленості були скасовані південнокорейським президентом Лі Мьон Баком у 2010 р. Квітнева криза 2013 р. призвела до того, що КНДР оголосила себе незобов'язаною дотримуватися умов не лише угоди 1953 р., але й документу 1991 р. 8 березня 2013 р. уряд КНДР офіційно анулював мирну угоду з Південною Кореєю про ненапад.

Висновки. Корейська війна затвердила розкол між Північною та Південною Кореєю, перетворивши півострів на один із найнапруженіших регіонів в світі. Для двох країн, війна спричинила тривалу мілітаризацію, посилення впливу США в Південній Кореї та Китаю в Північній. У глобальному контексті конфлікт загострив «холодну» війну, продемонструвавши ризики відкритого протистояння між капіталістичним і комуністичним режимами. Для КНДР війна стала основою авторитарного режиму і міжнародної ізоляції, тоді як Республіка Корея, отримала довгострокову підтримку Заходу, що сприяло її економічному підйому.

Джерела і література

1. Korean War Educator: Brief Account of the Korean War. Korean War Educator: KWE Opening Index Page. URL: https://thekwe.org/topics/brief/brief_account_of_the_korean_war.htm (дата звернення: 22.10.2024).
2. Корейська війна 1950-1953 – причини, хід подій, наслідки. *Наукозавр*. URL: <https://naukozavr.info/istoriya/korejska-vijna-1950-1953/> (дата звернення: 26.11.2024).
3. Росія як руйнівник миру: гібридна війна в Кореї 1950-1953pp. Центр протидії дезінформації. URL: <https://cpd.gov.ua/articles/rosiya-yak-rujnivnyk-myru-gibrydna-vijna-v-koreyi-1950-1953rr/> (дата звернення: 20.10.2024).
4. Цей день в історії: 25 червня 1950: Початок Корейської війни. Цей день в історії. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0625T/> (дата звернення: 20.10.2024).

О.Д. Волинцев – магістр 1 року навчання
ОПП «Міжнародні відносини» факультету
міжнародних відносин Волинського національного
університету імені Лесі Українки
Н.І. Романюк – кандидат географічних наук, доцент
кафедри міжнародних відносин і регіональних студій
факультету міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі Українки

ПОЛІТИКА КОЛОНІАЛІЗМУ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ ФРАНЦІЇ В АФРИЦІ

Політика колоніалізму в Африці, що охопила європейські держави в XV ст. і фактично завершилася у XX ст., призвела до вагомих економічних та політичних наслідків в регіоні і на міжнародній арені, як для країн колонізаторів, так і для колонізованих країн. Африка завжди була в центрі уваги європейських колоніальних держав. На цьому континенті свої колонії мали такі держави: Великобританія, Бельгія, Німеччина, Португалія, Італія, Іспанія та Франція. Вони переслідували свої стратегічні інтереси, зокрема впливали на місцеве населення та політику в регіоні. Однією з найбільш колоніальних держав на континенті була Франція. Вона володіла колоніями в різних регіонах Африки: в Західній Африці (Сенегал, Малі, Буркіна-Фасо, Гвінея, Кот-д'Івуар, Бенін та Мавританію); в Центральній Африці (Габон, Конго, Центральноафриканська Республіка та Чад); Північній Африці (Алжир, Марокко та Туніс) [1, 3]. Ці колонії багато років перебували під французьким прапором, що стало вирішальним для них після початку деколонізації.

Важливим аспектом сучасних міждержавних відносин Французької Республіки та її колишніх колоній є колоніальна політика в минулому. Так, протягом тривалого часу існування французьких колоній основним засобом впливу на африканські народи була тотальна «асиміляційна політика», що включала в себе повний перехід колоній на французький спосіб життя, мову, освіту та культуру загалом. Зокрема це підкріплювали повною централізацією влади в колоніях, що не давала абсолютно ніяку автономію африканським народам. Водночас головний конкурент Франції на континенті – Великобританія мала зовсім інший підхід у реалізації впливу на колонії. Британія проводила більш гнучку політику, дозволивши локальній владі зберігати вплив, притому підкорюючись колонізатору.

У порівнянні з іншими державами-колоністами, Франція не була найгіршим підкорювачем. Найжорстокішим колонізатором Африки за всю історію колоніалізму на континенті вважають Бельгію з її політикою геноциду щодо корінного населення. Португалія теж проводила жорстку політику щодо своїх колоній: абсолютно не розвивала інфраструктуру на захоплених територіях, що робило її колонії бідними та

відсталими. Однак політику Франції в Африці теж не можна вважати меншим злом, бо її вплив мав велике негативне значення як на корінне населення, так на розвиток двосторонніх відносин між державами після деколонізації [2; 3].

Після завершення Другої світової війни Франція опинилася в складному економічному та політичному становищі. Проблем додали процеси деколонізації. ООН, що була створена після війни, виступала за самовизначення народів, що йшло врізнобіч з жорстокою централізацією у французьких колоніях. По всій Африці виникли національно-визвольні рухи з метою здобуття незалежності. В більшості колоній Франції протести корінного населення у підсумку призвели до проголошення незалежності їхніх держав. Найскладнішою була боротьба Алжиру за незалежність – війна там тривала майже десятиліття (1954–1962 рр.) і Франція намагалася до останнього зберегти за собою цю колонію, але зазнала поразки [3].

Кінець колоніального правління Європи над Африкою ознаменував нову еру складних політичних, економічних та військових конфліктів. Найскладнішим випробовуванням у побудові відносин з новоутвореними країнами припали на долю Франції. Її жорстка насильницька асиміляційна політика, а також закони, що забороняли будь-яку опозиційну діяльність зі сторони корінного населення, призвели до складних політичних наслідків, що відчутні й нині. Важливим фактором побудови відносин для Франції з її минулими колоніями були релігійні та економічні аспекти. Деякі кращі відносини у Франції склалися з країнами Західної Африки. Це в першу чергу зумовлено розвитком зі сторони Франції місцевої інфраструктури та промисловості на території таких сучасних країнах як Габон, Кот-д'Івуар та Сенегал (який вважають воротами в Африку). Цей регіон мав важливе економічне значення для Франції, бо в ньому видобували золото, алмази та інші дорогоцінні мінерали, що сприяло його розвитку [4].

Найгірше у Франції склалися відносини з країнами Центральної та Північної Африки. Тому країни «субсахарської» Африки ставляться до своєї колишньої метрополії дуже погано. Це зумовлено такими факторами: «викачуванням» природних ресурсів; знищенням опозиції; військовим втручанням у внутрішні справи. Наприклад, Франція найчастіше втручалась у внутрішні справи і конфлікти у таких країнах: Чад, Буркіна-Фасо, Нігер, Малі та Центральноафриканська Республіка. Це також посилювало антифранцузькі настрої у цих державах.

Північна Африка, або як її ще називають «золота перлина французьких колоній», не зважаючи на величезні зусилля Франції у розвитку цивільної інфраструктури, також постраждала від політики колоніалізму. Основним фактором було те, що Північна Африка географічно близько розташована до Франції, і тому остання проводила тут більш жорстоку політику асиміляції корінного населення щодо інших країн регіону [4].

Висновки. Колоніальна політика Франції з її примусовою асиміляцією корінного населення та повною централізацією влади в колоніях у підсумку призвела до краху «імперії». Зокрема, деколонізація минулих колоній Франції проходила не так м'яко як у її сусідки Великобританії, яка одразу після завершення державотворчих процесів в країнах Африки встановила позитивні відносини з новими державами. Тому десятиліття колоніалізму створили проблеми для реалізації геополітичних інтересів Франції на африканському континенті.

Джерела та література

1. Colonial Policy. URL: <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/colonial-policy>.
2. French Decolonization in Africa URL: <https://kids.britannica.com/students/article/French-Decolonization-in-Africa/311336>.
3. Tadonki G. Géopolitique de la France vue d'Afrique, un jeu de miroirs. URL: <https://shs.cairn.info/revue-oultre-terre2-2017-3-page-211?lang=fr#s1n3>.
4. Benneyworth J. The Ongoing Relationship Between France and its Former African Colonies. URL: <https://www.e-ir.info/2011/06/11/the-ongoing-relationship-between-france-and-its-former-african-colonies/>. ***

М.В. Єріна – магістр 2 року навчання
ОПП «Регіональні студії» факультету права та
міжнародних відносин Київського столичного
університету імені Бориса Грінченка

ФАКТОР РОБІТНИЧОЇ ПАРТІЇ КУРДИСТАНУ У ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІЙ СТРАТЕГІЇ ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Науковий керівник:

О.Г. Цветков – доктор історичних наук,
професор кафедри міжнародних відносин
факультету права та міжнародних відносин
Київського столичного університету імені
Бориса Грінченка

Актуальність дослідження. Питання Робітничої партії Курдистану (РПК) є критично важливим для розуміння сучасної зовнішньої політики Туреччини, оскільки діяльність курдських сил у Сирії та Іраку, а також всередині країни, становлять загрозу для турецької національної безпеки і стабільності в регіоні.

Мета дослідження – проаналізувати вплив РПК на зовнішньополітичну стратегію Туреччини та дослідити трансформацію підходів Анкари до міжнародних відносин на тлі курдського питання.

Турецька зовнішня політика останніх десятиліть формується під значним впливом курдського питання, і представлена діяльністю Робітничої партії Курдистану (РПК). Заснована у 1984 р. РПК стала рушієм курдського національного руху, що спрямований на здобуття автономії або незалежності курдських територій [1]. Туреччина розглядає РПК як загрозу національній безпеці, а її діяльність як головний виклик стабільності в регіоні. У цьому контексті зовнішньополітичний курс Туреччини значною мірою визначає прагнення стримати вплив РПК як у межах держави, так і поза її кордонами [2].

У 2000-х рр. Туреччина прийняла стратегію «нуль проблем із сусідами», спрямовану на нормалізацію відносин з усіма державами-сусідами. Ахмет Давутоглу, автор цього підходу, вбачав у ньому шлях до зміцнення ролі Туреччини як провідного регіонального актора та ключового гравця в міжнародній політиці. Важливою складовою цього курсу була нормалізація відносин з Іраком та Іраном, у тому числі співпраця у боротьбі з курдським тероризмом [5].

Проте, з початком громадянської війни в Сирії та активізацією курдського сепаратизму в Іраку, турецька політика зазнала істотних змін. Виникнення автономних курдських утворень на півночі Сирії та в Іраку, підтримка сирійських курдів з боку США і західних країн призвели до значного ускладнення відносин між Туреччиною та її сусідами [3]. Фактор РПК і пов'язаних з нею курдських організацій став ключовим елементом у зовнішній політиці Туреччини, відхиляючи її від первісної концепції Давутоглу.

Інтенсивність курдського протестного руху і посилення РПК як в Сирії, так і в Іраку, спонукали Туреччину перейти від політики мирного врегулювання до силового підходу. Із 2015 р. Анкара ініціювала низку військових операцій у прикордонних районах Сирії (операції «Щит Євфрату», «Оливкова гілка» тощо) та Іраку, спрямованих на знищення позицій РПК і підконтрольних їй сирійських формувань (YPG) [7]. Водночас референдум про незалежність Іракського Курдистану в 2017 р. викликав негативну реакцію Туреччини, яка вбачала в цьому загрозу для територіальної цілісності не лише Іраку, але й самої Туреччини [8].

Турецькі лідери також посилили дипломатичний тиск на західні країни, особливо США, через їхню підтримку сирійських курдів, яких розглядають як ефективну силу у боротьбі проти ІДІЛ. Для Туреччини підтримка Заходом курдських формувань є прикладом подвійних стандартів: організації, визнані терористичними всередині

Туреччини, Захід сприймає як партнерів у війні з тероризмом. Ця суперечність призвела до загострення турецько-американських відносин і створила постійне джерело напруженості у співпраці між країнами [1].

Одним з важливих аспектів турецької зовнішньої політики була ідея неоосманізму, яку активно просував Ахмет Давутоглу. Туреччина, вважаючи себе спадкоємцем Османської імперії, почала відновлювати вплив на територіях, що колись належали імперії, зокрема на Балканах, у Північній Африці та на Близькому Сході. Однак саме курдське питання стало тим чинником, що обмежує реалізацію цього курсу [5].

Зростання активності РПК та курдських автономістів на території Сирії та Іраку підриває спроби Туреччини реалізувати власні інтереси в регіоні, створює виклики для підтримання стабільності. Незважаючи на намагання Туреччини створити образ миротворця, її військові операції, націлені на придушення курдського національного руху, значно погіршують відносини з сусідніми країнами та міжнародною спільнотою.

Фактор РПК не лише формує зовнішню політику Туреччини, а й впливає на її міжнародні відносини. Для Туреччини важливим є забезпечення територіальної цілісності і недопущення будь-яких проявів сепаратизму. Ця стратегія є причиною складних відносин з США та ЄС, які підтримують сирійських курдів, як союзників у боротьбі з ІДІЛ. Водночас, Туреччина використовує РПК як інструмент у внутрішній політиці для посилення національної єдності та консолідації суспільства на основі боротьби з тероризмом [6].

Треба враховувати той факт, що громадська думка у Туреччині часто схильна до теорій змови. Йдеться про те, що західні країни, зокрема США та Ізраїль підтримують курдський сепаратизм як засіб послаблення Туреччини. Такі переконання підживлюють недовіру до Заходу і їх використовують як привід для загострення націоналістичних настроїв [4].

Курдське питання, уособлене в діяльності РПК, є ключовим фактором, що визначає зовнішню політику Туреччини. Лідери країни, зважаючи на історичні та сучасні виклики, прагнуть утримати контроль над курдським рухом за межами держави, що часто призводить до військових конфліктів і ускладнює відносини з західними партнерами. Політика «нуль проблем із сусідами», хоча і передбачала залагодження конфліктів, виявилася недостатньо ефективною через нові загрози, викликані зростанням курдського націоналізму.

Висновки. Діяльність РПК на території Туреччини, так і за її кордонами, значно впливає на безпеку і стабільність регіону. Туреччина змушена пристосовувати свою зовнішню політику до нових викликів, зокрема посилювати військову присутність у регіоні та послаблювати демократичні принципи задля національної безпеки. РПК залишається значним фактором ризику для турецької державності, а її діяльність має тривалий вплив на регіональні відносини та глобальну політику Туреччини.

Джерела і література

1. Робітничая партія Курдистану (РПК). Офіційний вебсайт уряду Сполучених Штатів. URL: <https://rewardsforjustice.net/uk/rewards/робітничая-партія-курдистану-рпк/> (date of access: 26.10.2024).
2. Худолій А.О. Зовнішня політика Туреччини на Близькому Сході. *Політичні науки*. 2017. С. 34–42. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/9175/1/Turkish%20Foreign%20Policy%20in%20the%20Middle%20East.pdf> (дата звернення: 26.10.2024).
3. Bryza M. Invigorating the U.S. – Turkey Strategic Partnership. *U.S. Department of State*. URL: <https://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/rm/106232.htm> (date of access: 26.10.2024).
4. Daniel R., Lindenstrauss G. Lingering suspicions: From the Treaty of Sèvres to Turkey's reaction to the war in Gaza. *Institute for National Security Studies*. URL: <https://www.inss.org.il/publication/sevres-gaza/> (date of access: 26.10.2024).

5. Grigoriadis I.N. The Davutoğlu Doctrine and Turkish Foreign Policy. *Middle Eastern Studies Programme*. 2010. Working Paper №8. URL: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.36142.41285> (date of access: 26.10.2024).
6. M. Sheharyar Khan. The Transformation of Turkish Foreign Policy Towards the Middle East. *Policy Perspectives: The Journal of the Institute of Policy Studies*. 2015. Vol. 12, №1. P. 31. URL: <https://doi.org/10.13169/polipers.12.1.0031> (date of access: 27.10.2024).
7. Okuducu İ. Turkey's Anti-PKK Operation and «Development Road» in Iraq Are Two Sides of the Same Coin. *The Washington Institute*. URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/turkeys-anti-pkk-operation-and-development-road-iraq-are-two-sides-same-coin> (date of access: 26.10.2024).
8. Meliha Benli Altunışık. The New Turn in Turkey's Foreign Policy in the Middle East: Regional and Domestic Insecurities. *Istituto affari Internazionali*. 2020. URL: <https://www.jstor.org/stable/resrep29462> (date of access: 26.10.2024).

А.А. Вавринюк – доктор габілітований суспільних наук у галузі історії (Республіка Польща), почесний доктор Волинського національного університету імені Лесі Українки

Н.Н. Коцан – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин і регіональних студій факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ТА ДЕРЖАВНИЙ БРЕНДИНГ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Публічна дипломатія в Європейському Союзі загалом, а в державах-членах зокрема, сприяє забезпеченню взаєморозуміння з громадськістю, підвищує рівень довіри до установ та їхньої діяльності. Публічна дипломатія ЄС включає елементи медіакомунікації, культурні програми, візити ЄС, розробку інформаційних матеріалів і їхнє розповсюдження, співпрацю з міжнародними та національними організаціями, а також зв'язки з громадськістю й Інтернет-комунікації. Зв'язки з громадськістю включають планування та реалізацію заходів, просування інформації за допомогою різних медіа, забезпечення доступності інформації про діяльність, а також взаємодію з громадськістю та медіа [2].

Публічна дипломатія Республіки Польща має важливе значення для офіційної Варшави, бо впливає на формування її позитивного іміджу та привабливості, зміцненню її позиції в геополітичному просторі Європи. Свідченням важливості публічної дипломатії є факт заснування у структурі Міністерства закордонних справ Республіки Польща (МЗС РП) Департаменту промоції, що у 2009 р. було трансформовано у Департамент публічної та культурної дипломатії [4]. Він просуває рекламні проекти міжнародного масштабу, займається закордонною інформаційною політикою, програмуванням та реалізацією стратегії польської публічної дипломатії. Також Департамент сприяє іншим органам влади рекламувати польську культуру [5, 78]. До такої «м'якої сили», окрім МЗС РП, залучені Міністерство культури і національної спадщини, Міністерство спорту і туризму, Міністерство народної освіти, Міністерство науки і вищої школи тощо. Форумом співпраці між ними є Рада промоції Польщі. Вона створена у 2004 р. з ініціативи очільника МЗС та функціонує під загальним його керівництвом. На відміну від традиційної, публічну дипломатію здійснюють офіційні та неофіційні представники РП, у тому числі: громадські організації, приватні установи,

медіа, пересічні громадяни [1]. Публічна дипломатія спрямована на громадську думку інших держав. Її першочергове завдання – впливати на позицію урядів цих держав. Найзручнішими платформами для реалізації «м'якої сили» як складової зовнішньополітичної стратегії Польщі є культура, освіта та мова.

Складовою публічної дипломатії, застосування якої найбільше активізувалося в процесі реалізації Польщею євроінтеграційного курсу, був державний брендинг. Його основне завдання – формування в державах-членах ЄС іміджу Польщі як демократичної, соціально орієнтованої держави з функціонуючою ринковою економікою, зовнішня політика якої спрямована на розбудову співпраці з сусідами та активну участь у міжнародних відносинах. Цій меті сприяли: Рамкова програма закордонної промоції процесу прийняття РП до ЄС на період 2000–2002 рр. (2000 р.) та Програма промоції Польщі у країнах-членах ЄС (2002 р.), адресовані як лідерам громадської думки, так і широким колам реципієнтів у державах-членах ЄС [3, 24-25]. Інформацію про Польщу у країнах ЄС поширювали за допомогою виготовлення буклетів, трансляцій теле- та радіопередач, проведення тематичних форумів, організації року Польщі тощо. Одночасно, починаючи з 1999 р., РП у співпраці з бізнес-колами та за підтримки Міністерства економіки РП, Польської агенції інформації та закордонних інвестицій, Національної економічної палати, Академії брендів та іншими інституціями розгорнула активну кампанію зі створення національного бренду країни, покликаною підвищити конкурентоспроможність польської економіки до європейського рівня. Всі ці заходи дали можливість офіційній Варшаві у більшості держав-членів ЄС зробити країну позитивно впізнаваною і значно активізувати в них пропольські настрої.

Висновки. Успішній реалізації публічної дипломатії Республіки Польща передували численні заходи і фінансове забезпечення. У підсумку, все це вплинуло на просування за кордоном національних інтересів країни, зміцнило її авторитет серед провідних суб'єктів світової спільноти та сформувало її позитивний імідж.

Джерела і література

1. Буглай Н. Формування позитивного іміджу Польщі на міжнародній арені. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського. Історичні науки*. 2016. №2 (42). С. 94-98.
2. Стратегічні комунікації ЄС: протидія деструктивним впливам: кол. моногр. / за заг. ред. д-ра політ. наук, проф. Н. Карпчук. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. 308 с.
3. Щегельська Ю. Правове регулювання здійснення державного брендингу Республіки Польща як інструмента реалізації євроінтеграційної стратегії країни. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. №4. С. 21-26.
4. Ministry of Foreign Affairs Republic Poland. Organisational chart. URL: http://www.msz.gov.pl/en/ministry/organisation/organisational_chart_en/organisational_chart.
5. Ziętek Agata. Dyplomacja publiczna Polski. *Annales Universitatis Mariae Curie-Sclodows. Sectio K, Politologia* 17/1. Lublin – Polonia. 2010. Vol. XXVII, I. S. 65-83.

Д.О. Баранецький – магістр 1 року навчання
ОПП «Міжнародні відносини» факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі
Українки

Г.В. Копачинська – кандидат географічних
наук, доцент кафедри міжнародних відносин
і регіональних студій факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі
Українки

ПОСЕРЕДНИЦТВО КНР В САУДІВСЬКО-ІРАНЬСЬКОМУ ПРОТИСТОЯННІ ЯК ПРИКЛАД ПОСИЛЕННЯ ВПЛИВУ ДЕРЖАВИ В РЕГІОНІ

Близький Схід – це регіон багатий на ресурси, насамперед енергоносії – нафту і газ й має вигідне геополітичне положення на перетині Європи, Азії та Африки. Він давно відіграє важливу роль у світовій геополітиці, що призводить до постійних конфліктів та протистоянь за вплив у регіоні як потужних регіональних держав (Ізраїль, Туреччина, Саудівська Аравія та Іран), так і світових держав (Франція, Велика Британія, КНР та США).

Саудівська Аравія (СА) офіційно була створена у 1932 р. після об'єднання різних територій на Аравійському півострові королем Абдель-Азіз ібн Саудом (1902–1969 рр.). В Ірані у 1941 р. до влади прийшов шах Мохаммед Реза Пахлаві (1919–1980 рр.), який почав за своєї каденції масштабні реформи. Держави зберігали дружні відносини одна з одною через спільні риси: авторитарний стиль управління, підтримка прозахідного руху під час «холодної» війни, участь в ОПЕК та зв'язки з США і Великою Британією. Проте все кардинально змінилося після Ісламської революції 1979 р., в результаті якої Іран став теократичною шіїтською державою. Враховуючи, що Саудівська Аравія є релігійним центром сунітів, держави стали головними релігійними та економічними конкурентами в регіоні, США зосередилися на підтримці СА та протистоянні з Іраном.

Сучасне загострення відносин відбулося в 2016 р., коли Саудівська Аравія втратила шіїтського священнослужителя Німра-аль-Німра, після чого в Ірані почалися масові протести та напади на саудівські дипломатичні установи [3]. Через ці напади Саудівська Аравія розірвала дипломатичні відносини з Іраном. Ще однією причиною погіршення відносин була підтримка країнами протилежних сторін у громадянських війнах в Сирії (2011 р.) та Ємені (2014 р.).

Із 2016 р. США намагалися примирити обидві країни, адже стабільність в регіоні впливає на світові ціни на енергоносії, особливо нафту, яку США закуповує переважно у СА. З цією метою під час президентства Б.Обами (2009–2017 рр.) США хотіли нормалізувати відносини СА та Ірану через ядерну угоду (JCPOA), Іран повинен був обмежити ядерну програму, а взаємн США знімали санкції з країни, проте СА виступала категорично проти угоди. Адміністрація Д.Трампа навпаки вийшла з ядерної угоди та спробувала створити антиіранську коаліцію, щоб підтримати СА, що лише загострило конфлікт. Д.Байден невдало спробував відновити угоду з метою уникнення великого конфлікту та дистанціювався від СА через політичне вбивство журналіста Джамала Хашоггі (2018 р.). У 202–2022 рр. за посередництва Іраку та США відбулися кілька раундів переговорів між СА та Іраном, проте вони не призвели до значного прориву.

Напруженість між державами зберіглася б й надалі, якби не очікуваний дипломатичний прорив. У березні 2023 р. Китай, як нейтральний посередник, досяг успіху у відновленні дипломатичних відносин між СА та Іраном після семирічного розриву [2]. КНР змогла досягти декількох важливих цілей: стабільність постачань енергоносіїв (Китай споживає нафту як Ірану, так і СА), економічна стабільність для

своїх ініціатив («Один пояс, один шлях») та зростання репутації Пекіна як впливового міжнародного актора на Близькому Сході [1].

Висновки. Дипломатичні зусилля КНР увінчалися успіхом. Крім очевидних економічних переваг для себе як стабільні ціни на нафту та посилення економічної співпраці з важливими регіональними державами Близького Сходу, Китай зміг витіснити США з її класичної зони впливу, тим самим посилюючи свою позицію в геополітичному протистоянні.

Джерела і література

1. Гармаш А. Як Китай нарощує свій вплив на Близькому Сході. URL: https://adastra.org.ua/blog/yak-kitaj-naroshuye-svij-vpliv-na-blizkomu-shodi_2 (дата звернення: 15.10.2024).
2. Mehran Haghiriyan, Jacopo Scita. The Broader Context Behind China's Mediation Between Iran and Saudi Arabia. URL: <https://thediplomat.com/2023/03/the-broader-context-behind-chinas-mediation-between-iran-and-saudi-arabia/> (дата звернення: 17.10.2024).
3. Timeline: Iran and Saudi Arabia, from rivalry to rapprochement. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2023/3/10/iran-and-saudi-arabia-from-rivalry-to-mending-ties-a-timeline> (дата звернення: 18.10.2024).

Д.В. Кирилук – студентка 4 курсу
ОПП «Міжнародні відносини» факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі Українки
Н.І. Романюк – кандидат географічних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин і
регіональних студій факультету міжнародних
відносин Волинського національного
університету імені Лесі Українки

ПІДРВАННЯ ДОРІГ ЯК ПРИВІД ДЛЯ ЗАГОСТРЕННЯ КОНФЛІКТУ МІЖ КНДР ТА РЕСПУБЛІКОЮ КОРЕЄЮ

Відносини між Північною та Південною Кореєю – це складний і суперечливий феноменом. Він відображає історичні, політичні та соціально-економічні проблеми, ідеологічні розбіжності, що тривають з часів Корейської війни, і впливають на динаміку конфлікту і співпраці на Корейському півострові. Протягом десятиліть ці дві країни пережили численні спроби дипломатичного врегулювання, що часто закінчувалися невдачами. КНДР під керівництвом авторитарного режиму, продовжує розвивати ядерну програму, що викликає занепокоєння не лише в регіоні, але й у всьому світі. Водночас Південна Корея з її демократичною системою та розвинутою економікою, прагне до стабільності та миру, але стикається з численними викликами, що ускладнюють досягнення тривалого порозуміння між державами.

15 жовтня 2024 р. північнокорейські війська підірвали ділянки залізничних ліній Кьонгуй і Тонхе, розміщені на їхній території. КНДР і Республіка Корея з'єднані автомобільними і залізничними шляхами через лінію Кьонгуй, що проходить від західного прикордонного міста Пхаджу до північного міста Кесон. Також є з'єднання вздовж східного узбережжя через лінію Тонхе. Ці маршрути забезпечують певний рівень транспортного сполучення між Південною та Північною Кореєю, незважаючи на політичні напруження між країнами [4]. Детонації сталися лише за десять метрів від демілітаризованої зони, що розділяє Республіку Корею і КНДР. Об'єднаний комітет начальників штабів РК повідомив, що внаслідок вибухів південнокорейські військові не зазнали жодних втрат. У відповідь вони здійснили кілька попереджувальних пострілів з

гармат, що влучили південніше військової демаркаційної лінії. Це було зроблено для самооборони і як попередження проти дій, що можуть порушити угоду про перемир'я. Південнокорейське командування зазначило, що військові уважно стежать за активністю збройних сил КНДР і підтримують високу свою готовність у межах співпраці з США [1].

Лінія Кьонгуй – залізниця довжиною 518,5 км, що з'єднує Сеул із прикордонним містом Сінуджу на кордоні з Китаєм і Північною Кореєю. Лінія спочатку була частиною більшої залізничної мережі, що з'єднувала Сеул з Пхеньяном та іншими містами КНДР. Вона збудована у 1906 р. і була переділена під час Корейської війни у 1951 р., що стало символом розділу Кореї. Лінія має стратегічне значення для Північної Кореї, бо дозволяє контролювати рух товарів і людей на прикордонній території.

Лінія Тонхе – це залізнична лінія, що з'єднує місто Пусан з Ульсаном, а також має станції Буджон та Техваганг. Лінія проходить на південь від кордону з Північною Кореєю, і її основна мета – обслуговування регіональних потреб. Лінія Тонхе не має прямого зв'язку з Північною Кореєю. Вона зосереджена на внутрішніх перевезеннях між містами Республіки Кореї, такими як Пусан і Ульсан. Ця лінія була споруджена на заміну приміського потяга «Схід – Захід», що функціонував до 2006 р. Першу чергу лінії Тонхе ввели в експлуатацію 30 грудня 2016 р., а другу чергу – від станції Ільван до Техваганг, відкрили 28 грудня 2021 р. Це було важливим кроком у розвитку транспортних послуг у регіоні, зокрема, завдяки інтеграції лінії Тонхе з метрополітеном Ульсана. Це дало можливість комфортніше пересуватися між містами та покращило транспортну інфраструктуру регіону. Метрополітен Ульсана забезпечує додаткові можливості для пасажирів, які їдуть з Пусана до Ульсана і навпаки [5]. На Міжкорейському саміті 2000 р., відомому як «Перший міжкорейський саміт», лідери двох Кореї домовилися про з'єднання транскордонних залізниць. У вересні того ж року відбулася церемонія закладки першого каменю для з'єднання залізничних ліній Кьонгуй і Тонхе. 17 травня 2007 р. відбулися пробні прогони поїздів по лінії Кьонгуй, що символізувало надію на мир та об'єднання. Однак у зв'язку з погіршення міжкорейських відносин, спричинене ядерними випробуваннями КНДР й іншими інцидентами (напр., затоплення корвета «Чхонан»), залізниця знову залишилася без руху і нині лінію Кьонгі не використовують [7].

Залізниця та автомобільні дороги, що з'єднують Південну та Північну Корею, проходять через Військову демаркаційну лінію (MDL) і Демілітаризовану зону (DMZ). MDL і DMZ встановлені на основі «Угоди про перемир'я», підписаної 27 липня 1953 р., між командувачем силами ООН, керівником Народної армії КНДР та командувачем Народної добровольчої армії КНР. Республіка Корея не підписала цю угоду, бо тодішній президент Сінгман Лі виступив проти припинення вогню та прагнув об'єднати Корею силою. MDL, що офіційно визнана як лінія припинення вогню, є кордоном між двома Кореями, що замінив 38-му паралель відповідно до Угоди. Ця лінія пролягає на 155 миль від західного до східного узбережжя. Довжина DMZ становить лише два кілометри з обох боків MDL, займаючи майже 0,5% загальної площі Корейського півострова. Вона перетинає цю територію з заходу на схід і проходить через шість великих річок, одну рівнину і два гірські хребти, охоплюючи майже 70 сіл. DMZ була створена як буферна зона, у якій заборонено перебувати цивільним особам і розміщення збройних сил. Однак фактично це дуже мілітаризована територія із значною кількістю солдатів і важкого озброєння [8].

Після Першого міжкорейського саміту у червні 2000 р., на якому обговорювали залізничні проекти, Південна Корея вимагала співпраці з США для розвитку відповідної інфраструктури. Однак тодішній міністр оборони США Д.Рамсфельд відмовився їх підтримати, висловлюючи сумнів у необхідності продовження проектів через підозри щодо ядерної програми КНДР. Це призвело до затримок у військових переговорах та міжкорейському співробітництві. Республіка Корея наполягала на продовженні проектів, і у 2002 р. підписала угоду з КНДР про спільне управління в регіонах Східного і Західного морів та надання військових гарантій для залізничних і автомобільних

ініціатив, що з'єднують південь і північ. Ці ініціативи передбачали відновлення залізничних маршрутів, модернізацію автомобільних доріг і створення логістичних коридорів, що сприяли б економічній співпраці та торгівлі. Проте американська сторона продовжувала висловлювати сумніви і вимагала проведення інспекцій, що затримувало прогрес. У 2018 р., коли міжкорейські відносини дещо покращилися, США все ще використовували «Угоду про перемир'я» для контролю над DMZ, навіть коли Республіка Корея намагалася продемонструвати прогрес у співпраці. Це ускладнювало встановлення справжнього миру та співробітництва на півострові [8].

9 жовтня 2024 р. генеральний штаб Корейської народної армії (КНА) оголосив про повне перекриття доріг і залізниць, що сполучають Республіку Корею і КНДР, з метою блокування доступу уздовж кордону. У заяві підкреслювали, що складна військова ситуація на Корейському півострові вимагає рішучих заходів для захисту національної безпеки. Такі дії були відповіддю на військово-морські навчання, проведені наприкінці листопада 2023 р. Республікою Корея за участю ВМС США у водах на південь від Корейського півострова. У них брали участь атомний авіаносець США «USS Carl Vinson», есмінці ВМС Республіки Корея, оснащені бойовою системою «Aegis», а також японські есмінці класу «Murasame», тобто ядерні підводні човни і бомбардувальники, здатні нести ядерну зброю. Навчання включали різні маневри, а їх головна мета була – зміцнення оборонних позицій у відповідь на нові ядерні та ракетні загрози з боку КНДР [2]. Протягом року КНДР зміцнила свої оборонні позиції на кордоні, встановлюючи міни та будуючи протитанкові пастки. Риторика між лідерами обох Корей також загострилася: Кім Чен Ин погрожував застосувати ядерну зброю у відповідь на потенційний напад з боку Південної Кореї, яка, у свою чергу, попередила про наслідки у випадку ядерного удару з Півночі. На тлі посилення ядерних амбіцій КНДР і зміцнення зв'язків з РФ західні країни висловили занепокоєння щодо подальшого розвитку цієї ізольованої держави.

Експерти вважають, що від'єднання доріг між КНДР і РК є спробою Кіма перекласти провину за економічні проблеми на зовнішні загрози, таким чином легітимізуючи нарощування військової могутності в країні. Кім Чен Ин прагне того, щоб внутрішня і міжнародна аудиторія сприймали його дії як прояв сили, хоча насправді він мотивований політичною слабкістю [6]. Економічна криза в країні, нестабільний політичний режим та міжнародний тиск змушують його вдаватися до агресивних дій для зміцнення своєї влади та відволікання уваги від внутрішніх проблем. Тому він шукає способи зміцнити свою владу за допомогою демонстрації збройної агресії.

14 жовтня 2024 р. Південна Корея попередила, що Північна Корея може підірвати дороги та залізничні лінії, що сполучають обидві країни. У відповідь на це військові Республіки Корея посилили спостереження за ними та свою бойову готовність. 15 жовтня 2024 р. опівдні північнокорейські війська підірвали ділянки залізничних ліній Кьонгуй і Тонхе на північ від військової демаркаційної лінії.

Після того, як в 2021 р. Кім Чен Ин назвав Південну Корею «ворожою державою», він розпочав дії, спрямовані на ліквідацію маршрутів, що раніше були символами співпраці між країнами. Хоча дороги вже давно закриті, їх руйнування сигналізує про те, що Кім Чен Ин не готовий до переговорів з Південною Кореєю. Ян Му Джін, президент Університету північнокорейських досліджень у Сеулі, зазначив, що це практичний військовий маневр, пов'язаний із політичною системою КНДР. Він також підкреслив, що Північ намагається створити більше фізичних бар'єрів. Це можуть бути бетонні стіни, загорожі або інші конструкції, зведені для того, щоб посилити безпеку та контроль над пересуванням людей і товарів між двома країнами [9].

КНДР продовжує підірвати ділянки міжкорейських доріг і залізничних ліній на своєму боці. Сеул підтвердив, що знав про плани КНДР, і наголосив, що не реагуватиме на провокації, обіцяючи «рішучу відповідь». Ці вибухи відбулися після того, як Пхеньян пообіцяв повністю закрити спільні автомобільні та залізничні шляхи та укріпити райони на своєму боці кордону. КНДР також встановлює міни і бар'єри у формі бетонних блоків, дротяних загороджень та інших конструкцій уздовж кордону. Також було

помічено активність важкої техніки. Варто зазначити, що Південна Корея витратила майже 132 млн дол. США на відновлення спільних доріг [4].

Підрив Північною Кореєю доріг, що ведуть до Південної Кореї, є символічним жестом, оскільки ці дороги були збудовані в період покращення відносин між ними. Про це заявив керівник Центру військово-правових досліджень О.Мусієнко. Він зазначив, що такі дії є більше символічною метою, підкреслюючи, що дороги були створені як знак потепління відносин між Сеулом і Пхеньяном, і навіть припускали можливість відкриття руху між країнами. В Південній Кореї є політичні сили, що підтримують мирний діалог із КНДР. Експерт також звернув увагу на те, що у Південній Кореї живе багато біженців, які втекли з Північної, часто перетинаючи мінні поля і колючий дріт. Тобто, якщо люди готові ризикувати своїм життям, то, можливо, дехто з північнокорейських військових також бажатиме втекти, незважаючи на небезпеку. Тому Кім Чен Ин підтримує свій авторитарний статус шляхом створення постійних зовнішніх загроз для КНДР [3].

Висновки. Підрив доріг, що з'єднують Північну і Південну Корею, підкреслює загострення напруженості між країнами на тлі ворожої риторики Кім Чен Ина та його наміру повністю відрізати Північ від Півдня. Ці дії символізують відмову від діалогу і є спробою легітимізувати військове нарощування сил КНДР в умовах економічних труднощів. Республіка Корея, у свою чергу, демонструє готовність до рішучих дій, підкреслюючи важливість військової співпраці із США. Загалом, ситуація свідчить про зростаючу ізоляцію Північної Кореї та негативні перспективи для міжкорейських відносин. Керівництво Південної Кореї, реагуючи на дії Пхеньяна, підкреслює необхідність зміцнення військових позицій та готовності до можливих провокацій. Таким чином, ситуація на Корейському півострові залишається складною, і шляхи до мирного врегулювання виглядають все більш віддаленими. Тому важливо, щоб міжнародна спільнота продовжувала підтримувати діалог і дипломатію, оскільки напруженість між РК КНДР матиме серйозні наслідки для регіональної та глобальної безпеки.

Джерела і література

1. КНДР підірвала дороги на кордоні з Південною Кореєю. URL: <https://zbruc.eu/node/119683>.
2. Лаб'як І. Напруженість між Південною Кореєю та КНДР зростає: причина військової ескалації та останні події. URL: <https://tsn.ua/exclusive/napruga-mizh-pivdennoyu-koreyeyu-ta-kndr-zrostaye-yaka-prichina-eskalaciyi-ta-mozhlivi-naslidki-2459122.html>.
3. Носальський І., Олійник Д. Чому КНДР підірвала дороги, які ведуть до Південної Кореї: роз'яснення експерта. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/chomu-kndr-pidirvala-dorogi-ki-vedut-pivdennoyi-1728995972.html>.
4. Свиридчук Ю. Північна Корея підірвала частину доріг, що сполучають із Південною Кореєю. URL: <https://suspilne.media/858063-pivnicna-korea-pidirvala-castinu-dorig-so-spolucaut-iz-pivdennou-koreeu/>.
5. Donghae line wide area train. URL: <https://en.namu.wiki/w/%EB%8F%99%ED%95%B4%EC%84%A0%20%EA%B4%91%EC%97%AD%EC%A0%84%EC%B2%A0>.
6. Gawon Bae, Yoonjung Seo. North Korea blows up roads near border with South after warning it would completely cut ties. URL: <https://edition.cnn.com/2024/10/15/asia/north-korea-blast-roads-south-intl-hnk/index.html>.
7. Inter-Korean Project to Restore Gyeongui Line. URL: https://world.kbs.co.kr/service/contents_view.htm?menu_cate=history&board_seq=343549.
8. Lee Je-hun. Roadblocks in the Inter-Korean Railway Projects: The Armistice and the UN Command between Two Koreas. URL: <https://apijf.org/2022/16/lee>.
9. North Korea blows up sections of roads connecting it to the South. URL: https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/10/15/north-korea-blows-up-sections-of-roads-connecting-it-to-the-south_6729416_4.html#.

K.A. Goncharuk – 3d-year student of the EPP
«International Relations» International
Relations Faculty of Lesya Ukrainka Volyn
National University

THE UNITED STATES AS A BRIDGE BETWEEN JAPAN AND SOUTH KOREA: IMPACT ON DIPLOMATIC RELATIONS

Academic supervisor:

O.B. Pikulyk – PhD in Economic Sciences,
Associate Professor of International Relations
and Regional Studies Department of Lesya
Ukrainka Volyn National University

The United States can rightly be considered as a symbolic bridge between Japan and the Republic of Korea. Indeed, the political elite of the United States has long been interested in establishing relations between Japan and the Republic of Korea, as peace in the Indo-Pacific region directly affects stability in the United States itself. This interest and visible assistance can be traced chronologically back to 1945.

After the end of the Second World War in 1945, the world saw a redistribution of centers of influence and the active creation of new alliances to ensure security and peace in the world became widespread. This phenomenon also deeply affected the countries of the Far East. After the events of 1945, Japan and Republic of Korea gradually began to cooperate with each other, which was mainly motivated by the United States.

During the Korean War in 1950–1953, Japan was the main supplier of the necessary materials for the US military, which helped South Korean citizens to defend their country. Such an act on the part of the Japanese authorities could have been one of the significant steps towards the development of mutually beneficial cooperation and reconciliation with South Korea.

Officially, relations between the two countries were established after the signing of the Treaty on Basic Relations between the Republic of Korea and Japan on June 22, 1965. Thus, both countries normalized economic and diplomatic relations.

On August 18, 2023, representatives of Japan, Republic of Korea, and the United States gathered at Camp David to launch a new wave of cooperation between the three powerful countries. They stated that this initiative was provoked by instability in the Indo-Pacific region, the global environmental crisis, Russia's aggression against Ukraine, and North Korea's nuclear provocations [2].

The main areas of cooperation between these countries are: security, economy, information security, as well as regional stability and development, also USA are really interested in support and cooperation with ASEAN and Pacific Island countries.

Operational consultations are held to coordinate actions in response to threats. To ensure that information is exchanged quickly and efficiently, it was decided to improve communication mechanisms. Regular meetings are held annually at the level of leaders, foreign ministers, defense ministers, as well as new meetings of finance, trade and industry ministers. The Indo-Pacific Dialogue was established, where common approaches to regional challenges are agreed upon annually. An agreement was reached on annual trilateral exercises. Additionally naval missile defense tests were conducted. Lately cooperation in missile defense has been strengthened.

The key goals of cooperation are economic stability and growth, effective counteraction to disinformation, and preservation of peace and security in the Indo-Pacific region. It is worth noting that the latest technologies are used in the process of this cooperation, which indicates a high level of training and commitment to basic human values such as peace and security.

Professionals argue that the United States, Japan, and the Republic of Korea have always had a complicated history and faced many controversial issues, but instability, uncertainty, and unease in the region have become a catalyst for improving and accelerating cooperation between these three actors in international relations [3].

Therefore, despite the controversial past between Japan and the Republic of Korea, the United States has managed to facilitate communication and cooperation between the two countries, as well as to create an effective trilateral alliance that ensures stability and security in the region.

References

1. Nishimura R. Future of Korea-Japan relations under PM Ishiba. URL: https://www.koreatimes.co.kr/www/opinion/2024/10/137_384148.html (date of access: 27.10.2024).
2. The Spirit of Camp David: Joint Statement of Japan, the Republic of Korea, and the United States. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2023/08/18/the-spirit-of-camp-david-joint-statement-of-japan-the-republic-of-korea-and-the-united-states/> (date of access: 27.10.2024).
3. Lipke A. Triangle of opportunity: How improved relations between South Korea and Japan open doors for the EU. URL: <https://ecfr.eu/article/triangle-of-opportunity-how-improved-relations-between-south-korea-and-japan-open-doors-for-the-eu/> (date of access: 27.10.2024).

М.В. Шидула – магістр 1 року навчання ОПП «Міжнародні відносини» факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

РЕАКЦІЯ ВЛАДИ КНР НА ОБРАННЯ ДОНАЛЬДА ТРАМПА СОРОК СЬОМИМ ПРЕЗИДЕНТОМ США

Науковий керівник:

І.О. Балак – кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

Китайсько-американські відносини зазнали змін відтоді як Генеральним секретарем ЦК КПК в 2013 р. став Сі Цзіньпін, що було зумовлено амбіціями Китайської Народної Республіки стати новою світовою наддержавою. Володіючи найчисельнішими у світі збройними силами, ядерною зброєю та економікою, що розвивається надшвидкими темпами за рахунок експорту китайських товарів до більшості країн світу, Китай швидко набув політичної ваги та впливу, а його, часто дешевша, продукція почала заповнювати європейські та американський споживчі ринки. Тому відносини між США та КНР швидко зазнали змін – з «конкуруючих партнерів» до протидорчих сторін – з приходом до влади в США президента Д.Трампа.

Незважаючи на те, що станом на 2022 р. КНР залишається третім за величиною експортним ринком для США (150 млрд дол. США), ще у 2018 р. Д.Трамп розпочав повноцінну «торговельну війну» проти КНР, встановивши 25% ставки мита на майже 800 видів китайської продукції, встановивши тарифи на суму майже 300 млрд дол.

США. У відповідь, КНР підвищили тарифи на американські товари до 60 млрд дол. США. Формально, торговельна війна була завершена у 2020 р [1, с. 109]. Вона спричинила падіння світового ВВП на 0,8%, не враховуючи впливу на економіки цих держав, адже після торговельної війни економіка Китаю зазнала кризи, пов'язаної із COVID-19. Водночас США заклали прецедент ведення торговельної війни зі своїм головним геополітичним конкурентом, тому обрання Д.Трампа 47-им президентом США в 2024 р. мало величезне значення в першу чергу для Китаю.

Офіційна реакція Пекіну на перемогу Д.Трампа у президентських виборах 2024 р., як цього і слід було очікувати від китайської дипломатії, була стриманою та нейтральною. Як і у відносинах з іншими державами, Китай підкреслив, що сподівається на взаємну повагу, мирне співіснування, взаємовигідну співпрацю та, головне, врегулювання існуючих розбіжностей між двома державами. Незважаючи на нібито послаблення тарифів Д.Трампом у 2020 р., чинний президент США Д.Байден не зменшив накладені раніше обмеження, а навпаки, збільшив їх, наприклад, з 100% ставками мита на китайські електромобілі, 50% ставками мита на сонячні батареї та 25% ставками мита на сталь, алюміній, акумулятори та інші китайські товари [3]. На цьому тлі, передвиборчі обіцянки Д.Трампа запровадити 60% мито на імпорт всіх товарів з КНР можуть негативно вплинути на китайську економіку, що бореться зі слабким внутрішнім попитом та залежить від експорту на зовнішні ринки як ніколи раніше. Така поміркована реакція зі сторони Китаю та бажання до взаємовигідної співпраці, окрім того, що є звичайним дипломатичним етикетом, поки що свідчить про невизначеність КНР перед новою зовнішньою політикою майбутнього президента США.

Якщо офіційний уряд КНР зреагував стримано, то валютний ринок відобразив справжні настрої китайської економіки після повторного обрання Д.Трампа. У перші дні після оголошення попередніх результатів голосування та однозначною перемогою Д.Трампа китайський юань впав на 1% на тлі зростання курсу долара США. Також можливе подальше падіння юаня, якщо запровадять 60% тарифи, адже під час торговельної війни 2018–2020 рр. китайський юань «обвалився» до 5%. Гонконгський індекс Hang Seng, що часто розглядають як барометр настроїв іноземних інвесторів, теж знизився на 2,3%, і це відбулося на тлі того, що показник прямих іноземних інвестицій до Китаю вперше із 1998 р. став негативним [2].

Висновки. Перемога Д.Трампа на президентських виборах у США 2024 р. істотно вплинула на їхнього потенційного геополітичного противника – КНР. Перша офіційна реакція влади КНР на його обрання була стримана і нейтральна. На нашу думку, зважаючи на сучасне економічне протистояння США і КНР, жорстку політику Д.Трампа щодо обмеження напливу китайської продукції на американський ринок, китайській економіці доцільно підготуватися до переговорів та компромісів із новообраним президентом США, або ж до нового раунду торговельної війни.

Джерела і література

1. Андрощук М.В. Відносини США та Китаю на сучасному етапі (торговельно-економічний аспект). *Наукові записки студентів та аспірантів: Серія «Міжнародні відносини»*. 2020. Вип. 5. С. 106–111. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/8268/1/12.pdf> (дата звернення: 14.11.2024).
2. Kapoor S. How China reacted to Trump's win: A mix of caution and curiosity. URL: <https://www.cnbctv18.com/market/us-elections-how-china-reacted-to-donald-trumps-victory-over-kamala-harris-19505015.htm> (дата звернення: 14.11.2024).
3. Lee L., Woo R. China congratulates Trump, says it respects America's choice. URL: <https://www.reuters.com/world/china-says-it-respects-americas-choice-congratulates-trump-2024-11-07/> (дата звернення: 14.11.2024).

М.С. Кохтюк – студент 3 курсу
ОПП «Міжнародні відносини»
факультету міжнародних відносин
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

СУЧАСНІ МІЖДЕРЖАВНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА США

Науковий керівник:

Н.Н. Коцан – доктор географічних
наук, професор кафедри
міжнародних відносин і регіональних
студій факультету міжнародних
відносин Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Після анексії Криму Росією у 2014 р. та початку військової агресії на сході України питання безпеки стало пріоритетним для України. США, як один з головних партнерів і союзників України, відіграють значну роль у підтримці української безпеки, надаючи військову та економічну допомогу, а також підтримуючи українські інтереси на міжнародній арені. Оскільки російська загроза залишається актуальною, відносини з США стають важливим фактором для стабільності та безпеки України. США є одним із ключових торговельних та інвестиційних партнерів України, надаючи фінансову допомогу, залучаючи інвестиції та підтримуючи українську економіку в складних умовах. Співпраця з США допомагає Україні у її прагненні до економічного зростання, зниження залежності від Росії та інтеграції у світову економіку. Співпраця з США включає активну підтримку демократичних реформ в Україні, які важливі для її внутрішньої стабільності та розвитку. США сприяють проведенню реформ в сферах правосуддя, боротьби з корупцією, енергетичної незалежності та дотримання прав людини. Україна прагне до інтеграції в європейські та євроатлантичні структури, зокрема в НАТО. США як один із лідерів альянсу підтримують це прагнення та сприяють посиленню обороноздатності України. Вивчення співпраці між країнами у цій сфері є важливим для оцінки перспектив української інтеграції до НАТО. Українська діаспора у США є однією з найбільших у світі і відіграє значну роль у розвитку культурних, освітніх та наукових зв'язків між державами. Це сприяє взаєморозумінню та зближенню народів обох країн, що також підтримує політичну співпрацю.

США встановили дипломатичні відносини з Україною в 1991 р., після її незалежності від СРСР. Сполучені Штати надають великого значення успішному переходу України до сучасної демократичної держави з процвітаючою ринковою економікою. Політика США зосереджена на реалізації та зміцненні демократичної, процвітаючої та безпечної України, більш тісно інтегрованої в Європу та євроатлантичні структури. Відносини між Україною та США мають статус стратегічного партнерства [4]. Вперше такий статус співробітництва країни визначили у 1996 р. під час візиту міністра закордонних справ Г.Удовенка до Вашингтону; згодом це було підтверджено у заявах президентів України та США у 2000 та 2005 рр., а також у Хартії про стратегічне партнерство між США та Україною від 19 грудня 2008 р., яка визначає основні принципи та пріоритети двостороннього співробітництва [3]. Таким чином, міждержавні відносини між країнами уклалися досить давно.

Після перемоги Революції Гідності у 2014 р. двосторонній діалог між країнами вийшов на новий рівень. США систематично надають фінансову та експертну допомогу новому Уряду України з метою зміцнення обороноздатності країни, відновлення економічної стабільності, впровадження необхідних реформ та надання гуманітарної допомоги постраждалим від конфлікту на сході України.

Міжпарламентська співпраця також має позитивну динаміку. У Палаті представників Конгресу США та Сенаті активно працюють групи допомоги Україні – так звані «українські кокуси». Із 2014 р. на розгляд Конгресу США було подано кілька десятків законопроектів та резолюцій щодо України. Серед ухвалених документів, зокрема, закони «Про підтримку суверенітету, територіальної цілісності, демократії та економічної стабільності в Україні», «Про прикордонне мовлення США в Україні та сусідніх регіонах», «Про підтримку української свободи» [1]. Нині Конгрес майже одноставно виступає за розширення фінансової та військової допомоги Україні, в тому числі шляхом надання оборонних озброєнь.

Щоб подолати майбутні проблеми, Вашингтон і Київ розробили особливі відносини з широкого кола питань; питання полягає в тому, чи будуть ці відносини продовжувати рухатися вперед, чи нашттовхнуть на перешкоди, які залишаються. Ці перешкоди включають незавершену роботу з внутрішньої консолідації України, ненормальний стан українсько-російських відносин, тривалу байдужість Європи до України, а також постійний розкол всередині США щодо обсягу їхніх довгострокових національних інтересів в Україні. Навіть за найсприятливіших обставин ці перешкоди стануть реальним стримуючим фактором того, як далеко і як швидко розвиватимуться ці відносини.

Хоча перші спроби України налагодити відносини з США на початку 1990-х рр. були відкинуті США, занепокоєними нестабільністю України та її ядерними амбіціями, Київ завжди усвідомлював необхідність розвивати політичну, моральну та матеріальну підтримку своєї незалежності у Вашингтоні та інших великих європейських столицях. Підтримка з боку США та Західної Європи значно покращує шанси Києва на подолання двох основних стратегічних викликів, консолідацію безпечної та процвітаючої держави та нормалізацію відносин з Росією. Щоб подолати майбутні проблеми, Вашингтон та Київ розвинули особливі відносини з широкого кола питань; питання полягає в тому, чи будуть ці відносини продовжувати рухатися вперед, чи нашттовхнуть на перешкоди, які залишаються. Ці перешкоди включають незавершену роботу з внутрішньої консолідації України, ненормальний стан українсько-російських відносин, тривалу байдужість Європи до України, а також постійний розкол всередині США щодо обсягу їхніх довгострокових національних інтересів в Україні [2]. Навіть за найсприятливіших обставин ці перешкоди стануть реальним стримуючим фактором того, як далеко і як швидко розвиватимуться ці відносини.

Джерела і література

1. Features of the world. URL: <https://i-lug.gov.ua/en/country/usa> (date of access: 27.10.2024).
2. Garnett S. U.S.-Ukrainan Relations: Past, Present, and Future. *jstor* URL: <https://www.jstor.org/stable/41036686> (date of access: 27.10.2024).
3. History and Modern Context of U.S-Ukraine Relations. *usa.mfa* URL: <https://usa.mfa.gov.ua/en/ukraine-and-usa/political-issues-ukraine-and-usa> (date of access: 27.10.2024).
4. TechnicalDifficulties. *Usembassy* URL: <https://ua.usembassy.gov/our-relationship/> (date of access: 27.10.2024).

K.O. Samosyk – 3d-year student of the
EPP «International Relations»
International Relations Faculty of Lesya
Ukrainka Volyn National University

MODERN INTERSTATE RELATIONS BETWEEN UKRAINE AND GERMANY

Academic supervisor:

N.N. Kotsan – DD Prof. of the
International Relations and Regional
Studies Department of International
Relations Faculty of Lesya Ukrainka Volyn
National University

In a progressively interconnected world, interstate relations is an important part of forming territorial solidness, worldwide participation, and economic improvement. Interaction is not limited to political discourse but also includes financial, social and security measures. As countries confront challenges like geopolitical clashes, vitality moves, climate alter, and moving unions, solid conciliatory associations gotten to be vital. The relations between Ukraine and Germany represents the significance of useful participation, particularly in times of territorial and worldwide instability. They have undergone significant transformations, mirroring the larger geopolitical changes within Europe. Their advancing association highlights how shared interface, values, and collaborative endeavors can address not as it were national interface but moreover broader worldwide challenges.

The relationship between Ukraine and Germany began to intensify in the 2000s, as Ukraine sought to deepen its integration with the European Union (EU). Germany supported Ukraine's reform efforts through different EU initiatives, yet it maintained a cautious stance regarding the potential for Ukraine's full membership in EU and NATO. A pivotal moment in their bilateral relations occurred during the Orange Revolution of 2004–2005, when Germany, along with other European partners, endorsed Ukraine's peaceful democratic transition. Not to mention, the growing trade relationship between the two nations further strengthened their ties, with German investments flowing into Ukraine's industrial and infrastructure sectors.

Since the start of the full-scale invasion, Ukraine and Germany have taken their ties and economic cooperation to a new, much higher level. This includes not only political support for Ukraine on the international arena, but also urgent military and humanitarian aid, financial tranches, and a host of new investment projects.

Following the full-scale invasion of Ukraine by Russia on February 24, 2022, Germany's policy towards Ukraine underwent significant transformation. Previously, Germany had adopted a cautious approach regarding arms supplies and economic assistance, striving to maintain a balance between supporting Ukraine and preserving diplomatic relations with Russia. However, the invasion prompted a reevaluation of these priorities. Berlin adjusted its foreign policy to align with the new realities, providing military aid, humanitarian support, and financial assistance. Additionally, Germany welcomed thousands of Ukrainian refugees, offering them housing and social services. Berlin is also actively promoting Ukraine's Euro-integration on the global stage and plays a leading role in reconstruction efforts.

A pivotal aspect of Ukrainian-German relations this year will undoubtedly be the implementation of the Agreement on Cooperation in the Field of Security and Long-Term Support between Ukraine and the Federal Republic of Germany. This agreement was signed on February 17, 2024, during the Munich International Conference by Ukrainian President V.Zelensky and Federal Chancellor O.Scholz of Germany. It is set to remain in effect for a duration of ten years from the date of signing [1].

Since the start of the Russian invasion on February 24, 2022, Germany has supplied Ukraine with military equipment from Bundeswehr stockpiles, with an estimated value of approximately 5.2 billion euros. Additionally, over 10,000 Ukrainian soldiers have undergone

military training in Germany, with the associated costs amounting to around 282 million euros. The military aid packages include combat armored vehicles, tanks, air defense systems, artillery, drones and anti-drone systems, as well as engineering, protective, special, and logistical resources, among other items [2].

After the recent meetings between Ukraine and the German delegation, many ways of economic development were discussed. The parties paid special attention to the development of distributed generation in Ukraine. During the meeting, the parties discussed the possibility of using German and Ukrainian components to build an extensive generation system. In the transport and logistics sector, 73 promising projects worth a total of 2.7 billion US dollars were presented, including rail, sea and river transport and export logistics projects. More than 80 of the most promising projects totaling more than 2.9 billion US dollars were presented in the agro-processing sector. The parties also discussed the prospects for attracting German businesses to increase the production and processing of lithium, graphite, titanium, nickel and other critical materials [3].

In summary, the contemporary interstate relations between Ukraine and Germany exhibit a dynamic evolution and strengthening in the context of geopolitical challenges. Russian invasion has marked a pivotal moment, prompting Germany to provide active military, political, economic, and humanitarian support to Ukraine. Berlin has shifted away from its previous cautious stance, supplying essential weaponry and assisting Ukraine in adapting to new realities. Furthermore, cooperation is expanding in areas such as reconstruction and European integration, as Germany acknowledges the significance of a stable and European-oriented Ukraine for regional security. The relationship with Germany is very important for Ukraine's post-war recovery and future prosperity.

References

1. Відносини України та Німеччини в 2024 році: актуальні політичні виклики та загрози стратегічному безпековому партнерству. URL: <https://svitua.org/2024/02/19/vidnosyny-ukrayiny-ta-nimechchyny-v-2024-roczy-aktualni-politychni-vyklyky-ta-zagrozy-strategichnomu-bezpekovomu-partnerstvu/> (date of access: 27.10.2024).
2. Військова допомога для України. Сайт Представництва ФРН в Україні. URL: <https://ukraine.diplo.de/ua-uk/-/2549080?openAccordionId=item-2646874-1-panel> (date of access: 27.10.2024).
3. Німецький бізнес зацікавлений збільшувати інвестиції в ключові галузі української економіки, – Юлія Свириденко. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/nimetskyi-biznes-zatsikavlenyi-zbilshuvaty-investytsii-v-kliuchovi-haluzi-ukrainskoi-ekonomiky-iuliia-svyrydenko> (date of access: 27.10.2024).

Д.В. Ковальчук – студентка 3 курсу
ОПП «Міжнародні відносини» факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі
Українки

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКИХ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН

Науковий керівник:

О.Б. Пікулик – кандидат економічних
наук, доцент кафедри міжнародних
відносин і регіональних студій
факультету міжнародних відносин
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Розвиток двосторонніх українсько-німецьких міждержавних відносин має важливе значення для України, особливо в сучасних умовах нових викликів та загроз. Адже поглиблення партнерства та підтримка України з боку інших держав є запорукою стабільності та подальшого просування України в євроінтеграційному напрямі. Федеративна Республіка Німеччини визнала незалежність України 26 грудня 1991 р. Дипломатичні відносини між країнами встановлені 17 січня 1992 р. Базовим документом для розвитку відносин є «Спільна декларація про основи відносин між Україною і ФРН», підписана 9 червня 1993 р. [1].

Активізація відносин та поглиблення співпраці між країнами відбулося після подій 2014 р., тобто Революції Гідності та подальшої військової агресії РФ. З метою координації питань подальшого двостороннього співробітництва у різних сферах створили Робочу групу Україна Федерального міністерства закордонних справ [4]. Підписання Угоди про асоціацію України з ЄС, анексія Криму росією та бойові дії на сході України ще більше привернули увагу Німеччини та закріпили її відносини з Україною.

Разом із європейськими партнерами ФРН надає значну допомогу Україні в її самообороні від російської агресії. Важливою є політична та гуманітарна підтримка, надання зброї. Разом з Республікою Польщею, Німеччина найбільше прийняла українських біженців. Нині для України досить важливими є дії Німеччини щодо посилення міжнародних санкцій проти країни-агресорки [2].

Варто відмітити важливість інтересів ФРН у відносинах з Україною щодо забезпечення проведення подальших економічних реформ, збереженні проєвропейської орієнтації України, подальшого поширення процесів демократизації. Україна є великим ринком для німецьких товарів і послуг й важливим джерелом аграрної продукції, сировини, металургійної продукції. Співпраця з Україною дає можливість німецьким компаніям розширювати свої ринки, інвестувати в нові сектори економіки та використовувати потенціал українських трудових ресурсів.

Науково-технічна та культурна співпраця також є важливими складовими двосторонніх відносин. У жовтні 2024 р. підписано міжурядову Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом ФРН про співпрацю у сфері науки, технологій, інновацій та вищої освіти. В межах цієї угоди в перспективі передбачено обмін експертами для реалізації спільних науково-технічних програм; участь у міжнародних проєктах, організація спільних наукових конференцій, семінарів та симпозіумів; створення та спільне використання інноваційних структур; підтримка програм вищої освіти та розвиток партнерства між університетами обох країн. Цей напрям співробітництва сприятиме обміну досвідом, залученню німецьких технологій в українську промисловість [3].

Висновки. Співпраця України із ФРН на сучасному етапі охоплює політичні та економічні, технологічні, безпекові та науково-технічні аспекти. Німеччина активно підтримує реформи в Україні, надає значну військову, фінансову та гуманітарну допомогу в умовах війни з росією та є важливим партнером у питаннях підтримки інтересів України на міжнародній арені та на її шляху інтеграції в європейські структури.

Джерела і література

1. Верховна Рада України. Комітет з питань Європейської Інтеграції: «Співробітництво України та Німеччини». *Парламентські слухання*. 2005. №2. 146 с. С. 74. URL: https://www.kas.de/documents/252038/253252/7_dokument_dok_pdf_8505_13.pdf/340edb3b-d88f-f8f8-9d49-f183f7dba2b9?version=1.0&t=1539672594291 (дата звернення: 28.10.2024).
2. Germany and Ukraine: Bilateral relations. Federal Foreign Office. 22.02.2024. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/laenderinformationen/ukraine-node/ukraine/228182>.
3. Ukraine and Germany sign agreement on cooperation in science, technology, innovation and higher education/ Ministry of Education and Science of Ukraine, posted 23 October 2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/ukraina-i-nimechchyna-pidpysaly-uhodu-pro-spivpratsiu-u-sferakh-nauky-tekhnologii-innovatsii-ta-vyshchoi-osvity>.
4. What is the state of German-Ukrainian relations? 4th Germany Breakfast Debate. Institut für Europäische Politik 29.10.2020. URL: <https://iep-berlin.de/en/projects/enlargement-neighbourhood-and-central-asia/gurn/german-ukrainian-relations/>.

В.В. Панас – старший викладач кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЯПОНІЇ: МЕТА, СТРАТЕГІЇ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ

Японія – острівна держава у Східній Азії, що розміщена в Тихому океані на схід від Японського моря, Китаю, Північної і Південної Кореї, росії. Держава розташована на островах Кюсю, Сікоку, Хонсю і Хоккайдо, островах Рюкю та більш ніж чотири тисячі малих островів. Це друга за рівнем економічного розвитку країна світу після США, за індексом розвитку людського потенціалу Японія посідає одне з провідних місць у світі.

Зовнішня політика Японії є складною та багатогранною, враховуючи її геополітичне розташування, історичний контекст, обмежені природні ресурси та економічну залежність від зовнішніх ринків. Основні принципи японської зовнішньої політики – це підтримка миру та стабільності в регіоні, збереження альянсу зі Сполученими Штатами, розвиток дипломатичних відносин з країнами-сусідами та зміцнення економічної співпраці.

Японія має давній союз із США, який є ключовим елементом її зовнішньої політики, особливо в питанні національної безпеки. Після Другої світової війни Японія прийняла «Пацифістську конституцію», що обмежує її військові можливості, зокрема, у 9-й статті йдеться про відмову від війни як засобу вирішення міжнародних конфліктів [3].

Японія та США підписали договір про взаємну безпеку і співробітництво (1960 р.), який передбачає розміщення американських військових баз у Японії та захист країни з боку США у випадку зовнішньої агресії. Альянс зі США важливий також у контексті

протидії зростаючому впливу КНР та ядерній програмі КНДР, що становлять стратегічну загрозу для регіону.

З огляду на стрімке економічне і військове зростання Китаю, Японія зміцнює свої оборонні можливості, розвиває співпрацю з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону та активно підтримує стабільність у Південно-Китайському морі, де Китай має територіальні претензії [1].

Японія підтримує союз із США як ключовий механізм для захисту від Китаю, а також співпрацює з країнами-однодумцями, як-от Австралія та Індія, в межах «Чотиристороннього діалогу з безпеки» (QUAD), який прагне зберегти свободу судноплавства та забезпечити безпеку в Індійсько-Тихоокеанському регіоні [4].

Відносини між Японією та росією залишаються складними через невирішену територіальну суперечку щодо Південних Курил (в Японії їх називають «Північними територіями»). Вони були захоплені Радянським Союзом наприкінці Другої світової війни, і це питання досі не врегульовано, що унеможлиблює підписання мирного договору між країнами. Японія прагне знайти компроміс у територіальному питанні, але значною мірою дотримується санкцій, запроваджених після анексії Криму в 2014 р., і особливо після повномасштабного вторгнення росії в Україну в 2022 р.

Японія, маючи обмежені енергетичні ресурси, намагається зберегти економічні відносини з росією для забезпечення стабільних поставок енергоносіїв. Японські компанії мають частку в російському проєкті «Сахалін-1», «Сахалін-2», що забезпечує поставки скрапленого природного газу (СПГ) до Японії, мотивуючи це потребами енергетичної безпеки. Однак Токіо також шукає нові джерела енергоресурсів, диверсифікуючи постачання з таких країн, як Австралія, США та Катар [2].

Японія є однією з провідних економік світу, тому економічна дипломатія відіграє важливу роль у її зовнішній політиці. Країна має членство в міжнародних організаціях: ООН, АТЕС, ЄБРР, МАГАТЕ, МБРР, МВФ, ОЕСР, Паризький клуб, СОТ та ін. [5].

Японія також активно розвиває зв'язки з країнами Південно-Східної Азії, такими як В'єтнам, Індонезія та Філіппіни. Участь у Транс-Тихоокеанському партнерстві (TPP), з якого США вийшли у 2017 р., дозволила Японії зміцнити свій вплив у регіоні. Через Офіційне сприяння розвитку (ODA) Японія підтримує країни, що розвиваються, фінансуючи інфраструктурні та соціальні проєкти. Це не тільки покращує відносини з цими країнами, а й сприяє стабільності в регіоні. Країна активно підтримує багатосторонній підхід у вирішенні глобальних проблем, таких як зміна клімату, ядерне роззброєння, захист прав людини та сталий розвиток.

Зовнішня політика Японії спирається на принципи багатосторонньої дипломатії, економічного співробітництва, забезпечення національної безпеки та розвиток стратегічних партнерств. У своєму прагненні підтримувати мир і стабільність у регіоні Японія приділяє значну увагу зміцненню альянсу зі США, протидії зростаючому впливу Китаю, розвитку співпраці з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону та пошуку шляхів вирішення питань із сусідами.

Цей багатовекторний підхід дозволяє Японії залишатися важливим гравцем на міжнародній арені, зберігаючи водночас міцні економічні позиції, сприяючи стабільності та миру у всьому світі.

Джерела і література

1. Роль Японії у сучасному світі: збірник наукових праць. За заг. ред. канд. іст. наук., доц. В.О. Шведа. К.: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2022. 240 с. URL: <https://ivinas.gov.ua/images/978-966-02-9897-2.pdf>.
2. Сергій Корсунський: «Японія скоротила обсяги імпорту нафти з Росії на 96%». URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/serhii-korsunskiyi-yaponiia-skorotylya-obshyahy-importu-nafty-z-rosii-na-96>.
3. Чи дійсно в Японії є армія? URL: <https://agogs.sk/uk/%D1%87%D0%B8-%D0%B4%D1%96%D0%B9%D1%81%D0%BD%D0%BE-%D0%B2->

<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/shotiristoronniy-dialog-z-pitan-bezpeki-quad-yak-noviy-format>.

4. Чотиристоронній діалог з питань безпеки (QUAD) як новий формат партнерства в Індо-Тихоокеанському регіоні. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/shotiristoronniy-dialog-z-pitan-bezpeki-quad-yak-noviy-format>.

5. Японія в довідково-бібліографічних виданнях НБУВ: реферативний бібліографічний огляд. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/3816>.

О.М. Сорокопуд – аспірант ОНП «Міжнародні відносини і стратегічні комунікації України та ЄС» факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ПАРТНЕР УКРАЇНИ

Науковий керівник:

Є.Б. Тихомирова – доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

Республіка Польща є одним із найближчих та найнадійніших партнерів України на міжнародній арені, що зумовлено як історично-культурною близькістю, так і спільними політичними інтересами та викликами безпеці, особливо після початку російської агресії проти України в 2014 р. Польща не лише надає гуманітарну та економічну підтримку, а й виступає важливим союзником України в контексті її євроінтеграційних прагнень.

Українсько-польські відносини мають багатовікову історію, в якій були періоди співпраці і конфліктів. Проте з моменту здобуття Україною незалежності в 1991 р. обидві країни намагалися будувати нові відносини на основі взаємоповаги та спільних інтересів. Польща першою визнала незалежність України та підтримала її у складні моменти перших років державності. Згодом обидві країни розвивали політичні та економічні відносини, що заклало підґрунтя для сучасного стратегічного партнерства. Польща стала активним лобістом європейської інтеграції України та одним із ключових партнерів у розвитку демократії та верховенства права [1].

Після початку російської агресії проти України безпекове партнерство між Україною та Польщею стало основою їхніх стратегічних відносин. Польща, як член НАТО та ЄС, є важливим союзником України на міжнародному рівні, активно підтримує її прагнення до інтеграції в євроатлантичні структури. А саме:

1) Військова підтримка та допомога. Польща надає озброєння, техніку і тренує українських військових на польських базах. Крім того, Польща стала одним з головних постачальників військової допомоги Україні після повномасштабного вторгнення Росії у 2022 р.

2) Підтримка на міжнародній арені. Польща послідовно виступає за збереження та посилення санкцій проти Росії, що є важливим елементом у протидії російській агресії. Польські дипломати активно просувають інтереси України у ЄС та НАТО, наголошуючи на важливості колективної безпеки та необхідності підтримки України.

3) Спільні військові навчання та ініціативи. В рамках польсько-литовсько-української бригади (ЛИТПОЛУКРБРИГ), створеної у 2014 р., проводять спільні

навчання, що допомагають українським військовим інтегруватися до стандартів НАТО і підвищувати боєздатність українських Збройних Сил [2].

Економічна співпраця між Україною та Польщею є важливим чинником зміцнення стратегічного партнерства. Польща є одним із найбільших торгових партнерів України, і їхні економіки тісно пов'язані, особливо у сфері енергетики, промисловості та агропромислового комплексу. По-перше, зростання торгівлі та інвестицій. Польща стала ключовим партнером для України у експорті товарів і послуг. Так, обсяги експорту сільськогосподарської продукції з України до Польщі постійно зростають. Польські компанії активно інвестують в український бізнес, особливо в галузі енергетики, сільського господарства та машинобудування. По-друге, енергетична співпраця. Країни співпрацюють у питаннях щодо диверсифікації постачань природного газу. Це зменшує залежність цих країн від російських енергоресурсів. Польща підтримує Україну у розвитку енергетичної безпеки, що включає будівництво спільних газових інфраструктур і можливості для взаємного постачання електроенергії. По-третє, логістика і транспорт. Польща є важливим транспортним коридором для українських товарів, що прямують до ЄС. У зв'язку з війною багато українських підприємств використовують польські порти для експорту, що робить Польщу ключовим партнером у збереженні експортних можливостей України.

Польща є одним з найактивніших прихильників європейської інтеграції України. На міжнародній арені польські політики постійно виступають на підтримку надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС та інтеграції в структури НАТО. З цієї метою вони здійснюють такі кроки:

1) Дипломатична підтримка. Польща активно працює в інституціях ЄС, щоб прискорити процес європейської інтеграції України. Зокрема, польські представники сприяли наданню Україні безвізового режиму з ЄС у 2017 р. та підтримують її подальшу інтеграцію в європейське законодавство та стандарти.

2) Ініціативи у сфері політичних консультацій. Польща організовує численні зустрічі, конференції та форуми, спрямовані на обговорення європейської інтеграції України, в рамках яких обговорюють ключові реформи, необхідні для членства України в ЄС.

3) Підтримка громадянського суспільства та реформ в Україні. Зокрема, за допомогою програм підтримки незалежних медіа, антикорупційних ініціатив та реформ у сферах юстиції, економіки та державного управління [3].

Гуманітарна та культурна підтримка також є важливими аспектами українсько-польського партнерства. Після початку війни Польща прийняла мільйони українських біженців, надала їм житло, освіту, медичну допомогу та інші ресурси для інтеграції.

1) Підтримка українських біженців. Польща надала притулок багатьом українцям, які тікали від війни, і забезпечила доступ до освіти, медицини та працевлаштування. Така підтримка є важливим прикладом солідарності та співчуття.

2) Культурні програми. Польща підтримує культурні обміни, мистецькі ініціативи та наукові проекти, спрямовані на зміцнення українсько-польських культурних зв'язків. Ці програми включають фестивалі, виставки та освітні проекти.

3) Спільні освітні програми. Польські університети відкрили двері для українських студентів, пропонуючи програми стипендій та адаптовані навчальні курси. Освітні обміни сприяють розвитку науки та обміну досвідом, що позитивно впливає на розвиток українського суспільства.

Попри тісне партнерство, Україна та Польща стикаються з певними викликами у відносинах. Це питання історичної пам'яті, що інколи спричиняє напруженість, різні підходи до економічних і торгових відносин, а також проблеми, пов'язані з правами українських працівників у Польщі. Однак обидві країни намагаються вирішувати ці питання шляхом дипломатії та діалогу, бо розуміють стратегічну важливість співпраці.

Висновки. Республіка Польща є важливим стратегічним партнером України. Вона підтримує її на міжнародній арені, надає економічну, військову та гуманітарну допомогу, а також сприяє європейській інтеграції України. Спільні інтереси та виклики роблять

партнерство між Україною та Польщею особливо важливим у сучасному контексті безпеки в Європі. Хоча між країнами іноді виникають певні розбіжності, вони прагнуть підтримувати конструктивний діалог і розвивати співпрацю в усіх сферах, що є вагомим внеском у стабільність та процвітання обох держав.

Джерела і література

1. Сорокопуд О., Єлова Т. Пошук надійного співробітництва: шлях України та Польщі до східного партнерства (90-ті рр. XX ст.) *Inskrypcje. Półrocznik*. 2022. №2. P.221-231. URL: inskrypcje-2-22.pdf.
2. Сорокопуд О. Участь Республіки Польща в безпекових структурах. *Матеріали XVII Міжнародна науково-практична конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (16–17 травня 2023 р.)*. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2023. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). Об'єм даних 9,38 Мб. С. 700-704.
3. Шуляк А. Євроінтеграційні процеси як вектор захисту національних інтересів крізь призму російсько-української війни. *Wojna Rosji z Ukrainą i Zachodem: Prace Monograficzne / Redakcja naukowa S.Wasiuta, T.Wójtowicz*. Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, 2024. 560 p. P. 259-280.

С.В. Велідан – студентка 3 курсу
ОПП «Міжнародні відносини»
факультету міжнародних відносин
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ІТАЛІЙСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Науковий керівник:

О.Б. Пікулик – кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

Культурна дипломатія – це використання культурних ініціатив і обмінів для сприяння взаєморозумінню та співпраці між країнами. Вона охоплює такі види діяльності, як художні виставки, освітні обміни та міжнародне культурне співробітництво, що дозволяє країнам ділитися своєю культурною спадщиною та цінностями.

Італія є однією з найвпливовіших культурних держав світу, що активно використовує свою багату спадщину для зміцнення міжнародних зв'язків. Культурна дипломатія Італійської Республіки спрямована на формування позитивного іміджу країни, поширення знань про її культуру та історію, а також зміцнення соціальних, економічних і політичних зв'язків [2]. Через мову, мистецтво, архітектуру, кінематограф та літературу Італія демонструє культурну велич, залучає іноземців до вивчення своєї культури, формуючи міжнародне культурне середовище, у якому Італія посідає провідне місце.

Головним джерелом багатства сучасної культури не лише Італії, але й європейського континенту, є культура від епохи Римської імперії аж до періоду Відродження. Головним брандом, що просуває країна на міжнародній арені, є поняття «італійського стилю життя», що асоціюють із добробутом, елегантністю, почуттям стилю

та гарним смаком. Головним завданням культурної дипломатії Італії XXI ст. є формування іміджу країни як передової держави Європи.

Збільшення інвестицій у сферу збереження культурної спадщини Італії дало позитивні результати. З економічної точки зору, спостерігаємо зростання доходів держави від культурного туризму. Водночас під впливом вражень від побаченого і почутого, у свідомості іноземців формується і позитивний імідж Італії як країни загалом. Також зростає міжнародний інтерес не лише до культури Італії, але й до товарів, послуг, моди тощо, що у підсумку призводить і до економічної вигоди [3]. Працюючи на середньострокову перспективу, Італія не лише пропагує або рекламує свою культуру і товари, але й за допомогою продуманої публічної, економічної та культурної дипломатії формує модель «продукту Італії». Ще починаючи з 1980-х рр. бренд «зроблено в Італії» розширював свою популярність та був прикладом для наслідування, і відповідно, поширення італійських цінностей [3].

Політику пропагування культури Італії здійснюють в багатьох сферах: від образотворчого мистецтва до кінематографа, від музики до театру, від танцю до високої моди та дизайну. Її координують у співпраці з державними установами: Міністерством культури, Міністерством туризму, комітетами, що діють у відповідних сферах (Національний комітет з музики, Спілка театрів Італії тощо). Численні Інститути культури Італії за кордоном пропагують ідеї «країно-системи» та формують привабливий імідж країни. Крім того, Міністерство зовнішніх справ має тісні взаємовигідні відносини з різними відомими організаціями в сфері культури, серед яких «Фонд Джорджо Чіні» у Венеції організує під егідою Міністерства семінари, курси та міжнародні зустрічі культурного спрямування.

Важливу увагу при пропагуванні італійської культури приділяють поширенню вивчення італійської мови. Це є своєрідним ключем до розуміння італійської культури в широкому сенсі та кращого розуміння динаміки «італійського життя». Проаналізувавши інформацію про поширення італійської мови у світі впливає, що понад два мільйони іноземців обирають вивчення італійської мови, щоб наблизитися до багатой мистецької та творчої спадщини Італії. Останніми роками існування міцного зв'язку між італійським і «зробленим в Італії» є більш очевидним. Італійська мова фактично є другою за частотою використання в панорамі комерційних вивісок у всьому світі, що демонструє популярність італійської мови [1].

Співпрацю в сфері культури, науки та технологій здійснюють в межах договорів про двостороннє та багатостороннє співробітництво, підписаних між Італійською Республікою та іншими державами. Італія має майже тридцять чинних договорів про співпрацю у культурній та науковій сфері. Вони визначають основні напрями та принципи діяльності, а також характеризують якісний та кількісний рівень міжкультурних та наукових обмінів [4].

З метою визначення найактуальніших сфер наукової діяльності при Міністерстві закордонних справ Італійської Республіки створено 26 Міжнародних наукових та технологічних філій, що функціонують у 23 країнах світу. Щороку з метою пропагування більш тісної співпраці в культурній та науковій сфері Генеральний департамент з просування ідеї «країно-системи» організовує виставки, симпозіуми та засідання, що проходять в рамках міжнародних угод та договорів [1]. Така співпраця з різними державами світу відбувається на основі двосторонніх та багатосторонніх договорів про співпрацю, її напрями визначають залежно від національних інтересів. Так, з країнам Азії, Латинської Америки, Східної Європи та Середземномор'я відносини розвивають на основі договорів про міжкультурну та наукову співпрацю, в той час як з країнами Африки відносини ґрунтуються на основі договорів про допомогу цим країнам. З країнами-членами ЄС діють спільні програми та проекти.

Висновки. Заходи культурної дипломатії відбуваються в рамках загальнодержавної ініціативи формування позитивного іміджу країни, і як наслідок, впровадження актуальної для Італії ідеї *система paese* («країно-системи»). Вона охоплює діяльність різноманітних інститутів країни – виробничих, економічних,

наукових, технологічних, культурних, покликаних співпрацювати у сфері міжнародної діяльності. Взаємодія і співпраця між ними дає можливість ефективно реагувати на кон'юнктуру світового ринку, максимально підкреслюючи привабливість бренду «made in Italy» і того, що складає італійську «м'яку силу». Це також формує імідж конкурентоспроможної та економічно привабливої Італійської Республіки у світі.

Джерела і література

1. Promozione della lingua italiana. URL: <https://www.esteri.it/it/diplomazia-culturale-e-diplomazia-scientifica/cultura/promozionelinguaitaliana/>.
2. Lo spettacolo come strumento di diplomazia culturale URL: https://spettacolo.cultura.gov.it/wp-content/uploads/2008/12/2008Michelini_SpettacoloStrumentoDiplomaziaCulturale.pdf.
3. Made in Italy: La Farnesina per la promozione delle eccellenze italiane. URL: https://www.esteri.it/it/sala_stamp/archivionotizie/approfondimenti/2013/07/20130729_farnesina_macfrut/.
4. Gianfranco T. Tesi di laurea. Il potere gentile. Diplomazia culturale e relazioni internazionali Gentle is the power. Cultural diplomacy in international relations. URL: https://thesis.unipd.it/retrieve/cea69a77-ba5a-4824-93cb-42b34c0ae4ef/Verzin_Valerio.pdf.

Ю.П. Кирилюк – магістр 2 року навчання ОПП «Політологія» факультету історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОНЦЕПТУ ЕЛЕКТОРАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Науковий керівник:

С.О. Байрак – кандидат політичних наук, доцент кафедри політології та публічного управління факультету історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки

Україна перебуває в процесі демократичного становлення і вибори є важливою його частиною. Електоральні технології – це ключові елементи цього процесу, бо вони безпосередньо впливають на виборчі кампанії, політичні партії та виборців. Їх часто використовують для дезінформації та маніпуляцій, здатних підвищити чи знизити рівень громадянської активності. Виборчі кампанії в Україні постійно адаптують до нових інформаційних технологій. Соціальні медіа, цифровий маркетинг та кібербезпека стали важливими аспектами сучасних парламентських виборів. Дослідження цих тенденцій дає можливість краще зрозуміти, як вони впливають на електоральну поведінку та результати виборів і критично важливі для розуміння політичних процесів у державі та прогнозування їх розвитку.

Уперше поняття «технологія» виникло в системі технічного знання. Цей термін походить від давньогрецьких слів «техно» – мистецтво, майстерність і «логос» – наука, знання, закон. В загальному технологію розуміють як послідовність кроків з метою досягнення конкретного результату. У науковий обіг поняття «технологія» ввів німецький вчений Й. Бекман (1739–1811 рр.). У свою чергу політичні технології трактують як сукупність процедур, прийомів та засобів, що їх послідовно застосовують і,

що спрямовані на найбільш ефективну та оптимальну реалізацію завдань та цілей конкретного суб'єкта в певний час та в певному місці.

Одним із перших у сучасній українській політології визначення «політичні технології» розробив Д.Видрін. Він трактує їх як систему способів та шляхів досягнення бажаних результатів у політиці: «справжні політичні технології – науково-обґрунтовані, професіональні, чесні та ефективні методи політичної діяльності, це коректне суперництво за політичне лідерство» [1, с. 3]. Більшість політичних технологій, що застосовують у боротьбі за владу, спрямовані на її збереження під час виборів, а також на її розширення та зміцнення. Ці технології називають електоральними. Без розуміння їхньої суті та особливостей, а також без вмілого використання цих знань, досягти успіху в політичній боротьбі дуже складно.

Аналізуючи дослідження електоральних технологій у західній політичній науці, варто відзначити, що у ній особливу увагу приділяють ефективності технологій виборчих кампаній, опису та систематизації великої кількості емпіричного досвіду, отриманого під час проведення виборів.

Основні напрями дослідження електоральних технологій у західній політичній думці такі:

1) соціологічний (представники – П.Лазарсфельд, Б.Берельсон). Основними факторами електоральних симпатій є соціальні «розколи», тоді як вплив виборчих кампаній і технологій їх проведення є мінімальним;

2) соціально-психологічний (А. Кемпбелл, Ф. Конверс, У. Міллер). Основна увага тут зосереджена на вивченні факторів, що впливають на електоральний вибір, із наголосом на партійній ідентифікації, що формують в умовах політичної соціалізації особистості;

3) раціонального вибору (Е. Даунс). Відстежуючи хід виборчої кампанії, виборець враховує досягнення різних кандидатів і партій, а також оцінює їхні програмні пропозиції стосовно до власних інтересів;

4) раціонально-інструментальний (Й.Шумпетер). Електоральну політику прирівняно до ринку, на якому політичні партії пропонують, а раціонально мислячий виборець обирає політичні програми;

5) екологічна школа/електоральна географія (А.Зиг'фрід). Розподіл голосів виборців пояснюють різними характеристиками територій [2, с. 90].

Жоден із розглянутих підходів не є універсальним, проте вони сприяли розвитку сучасної концепції «електоральних технологій», що її сформували в середині ХХ ст. Починаючи із 1950–1960-х рр. політики активно використовують різноманітні технологічні методи для організації виборчих кампаній та взаємодії з електоратом, щоб посилити підтримку певного кандидата чи партії.

У 60–70-х рр. ХХ ст. з'явився новий підхід до вивчення виборчих кампаній – політичний маркетинг. Його мета – розробка механізмів впливу на електоральну поведінку за допомогою застосування ринкових методів. Дослідники М. Бонгран, Г.Маузер і Д. Ліндон значно розвинули цей напрям, що нині є невід'ємною складовою виборчих кампаній. Політичний маркетинг передбачає сегментацію електорату, дослідження його настроїв і розробку стратегій, що допомагають політичним акторам комунікувати з виборцями максимально ефективно.

Після успішного впровадження електоральних технологій, заснованих на політичному (виборчому) маркетингу в США, їх поступово поширили на країни Західної Європи та Японію, а згодом стали використовувати і в інших країнах світу. Ефективність цих технологій полягає у впливі на електоральну поведінку за допомогою ринкових методів, що забезпечило їх популярність і широке використання.

Згодом ускладнення виборчих кампаній і зростання конкуренції між кандидатами спричинили появу ще одного підходу до організації та ведення виборчих кампаній – управлінського. Цей підхід акцентує увагу на ефективному управлінні всіма аспектами виборчого процесу, включаючи координацію ресурсів, стратегію і тактику, моніторинг результатів та реакцію на зміну ситуації.

В сучасних умовах ще однією тенденцією, що диктує умови електоральної боротьби є вплив Інтернет-технологій. Зокрема, поява нових способів комунікації неминуче тягне за собою соціальні трансформації революційного характеру. Така точка зору знаходить підтвердження, адже поширення Інтернет-технологій спричинило за собою як зміни електоральної політики в розвинених державах, так і викликало поступову дифузію традиційної політики зі зміщенням політичної і соціальної дії в бік активного використання інтерактивних технологій і методів. Спостерігаємо також тенденцію до інтеграції маркетингового та управлінського підходів. Це поєднання дає можливість виборчим штабам кандидатів не лише аналізувати електоральні настрої й створювати відповідні стратегії, але й ефективно організовувати та координувати процес ведення виборчих кампаній, досягаючи максимальних результатів у конкурентному середовищі.

Щодо визначення поняття «виборчі технології» існує досить багато підходів. Найбільш вдалим, на думку автора, є розуміння електоральних технологій як сукупності методів та засобів цілеспрямованого впливу на електоральні настрої і поведінку, а також на результати голосування з метою досягнення власних цілей у виборчій кампанії. Електоральні технології відіграють визначальну роль у сучасній виборчій кампанії, витиснувши ідеології та передвиборні програми на другий план. Виборча кампанія сьогодні – це протистояння не кандидатів та ідей, а їхніх штучних іміджів та професійних команд консультантів.

Висновки. Ефективність електоральних технологій залежить від багатьох об'єктивних та суб'єктивних факторів. Саме тому жодна із технологій не може претендувати на універсальність. Водночас, не можна говорити про стовідсоткову можливість або неможливість застосування тих чи інших технологій у конкретних країнах чи регіонах, оскільки всередині кожної/-го з них існують значні відмінності між регіонами і групами виборців. Крім того, політична кон'юнктура є досить динамічною, і технології, що були ефективні рік тому, можуть призводити до протилежних результатів сьогодні. Відтак принципово важливою є правильна діагностика ситуації на старті кампанії з урахуванням факторів державної і регіональної специфіки, що часто ігнорують.

Джерела і література

1. Видрін Д. Пентаграма 2002. Формула особливостей парламентської виборчої кампанії. *Дзеркало тижня*. 2001. 05 жовтня. №39. С. 3. URL: https://zn.ua/ukr/internal/pentagrama-2002formula_osoblivostey_parlamentskoyi_viborchoyi_kampaniyi.html.
2. Куценко Є. Основні наукові підходи зарубіжних вчених до визначення поняття «виборчі технології». *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2013. Т.4. Вип. 6. С. 88–92.

Н.І. Романюк – кандидат географічних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин і
регіональних студій факультету міжнародних
відносин Волинського національного
університету імені Лесі Українки

І.А. Кулініч – магістр 2 року навчання
ОПП «Міжнародні відносини» факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ДИПЛОМАТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Штучний інтелект (ШІ) швидко інтегрується в різні сфери міжнародних відносин, в тому числі в дипломатію. Виклики, з якими стикаються дипломати у своїй діяльності, вимагають від них швидкого реагування, відтак – оптимізації діяльності. Важливим інструментом для оптимізації дипломатичної діяльності в сучасних умовах є ШІ.

ШІ увійшов до загального вжитку для позначення технологій, що виконують різні завдання через імітацію людського інтелекту [3]. Ключову роль у використанні систем ШІ в дипломатії відіграє їхня функціональна придатність, тобто здатність вирішувати конкретні завдання. Такими завданнями є: аналіз великих масивів інформації, моделювання різноманітних ситуацій, надання консультацій щодо законодавства з консульських питань, аналіз інформації про поточні події дипломатичним представництвом тощо [2].

Оскільки велика частина дипломатичної діяльності пов'язана з роботою з текстовими матеріалами, наприклад, новини у ЗМІ, інформація в соціальних мережах, договори, аналітичні довідки, звіти, то ШІ спрощує їхній у значних обсягах. ШІ може не лише дуже швидко аналізувати дані, а й простежувати закономірності, тенденції та важливі зміни. Так, ШІ може проаналізувати історію комунікації між дипломатичними установами держав, щоб виявити зміни в листуванні чи тональності, що можуть вказувати на зміни у позиції сторін з певних питань. Ці висновки можна використати під час напрацювання стратегії відносин, або прийняття більш обґрунтованого рішення про співпрацю.

Під час міжнародної кризи ШІ може забезпечити швидкий аналіз ситуації, що розвивається, допомагаючи дипломатам ефективно реагувати, а при потребі втручатися і запобігти ескалації або пом'якшити вплив криз. Штучний інтелект, застосовуючи методи нейролінгвістичного програмування, здатен обробляти великі масиви неструктурованої інформації мовою оригіналу, що робить його надзвичайно перспективним інструментом для дипломатії. Аналіз текстів за допомогою ШІ вивільняє дипломатам час і ресурси для виконання завдань, що вимагають людських навичок та інтуїції.

За допомогою ШІ можна моделювати ймовірні сценарії розвитку міжнародних подій [4]. Зокрема, розробити моделі різних сценаріїв проведення міжнародних переговорів, різні варіанти врегулювання конфліктів. Це дає змогу дипломатам краще прогнозувати результати їхніх дій і приймати обґрунтовані рішення.

Штучний інтелект можна використовувати для захисту дипломатичних мереж від кібератак [2; 3; 4]. Алгоритми машинного навчання виявляють аномальні втручання в системах, що дозволяє попереджати загрози та гарантувати безпеку дипломатичної інформації.

ШІ може допомогти у швидкому та точному перекладі документів, виступів тощо. Інструменти мовного перекладу на основі штучного інтелекту значно покращилися за останні роки і допомагають подолати мовні бар'єри в дипломатичному спілкуванні. Можливості перекладу в режимі реального часу за допомогою ШІ можуть сприяти більш

ефективному спілкуванню між дипломатами, які використовують різні мови та зменшувати непорозуміння через проблеми з перекладом.

ШІ сприяє також розвитку публічної дипломатії. Він допомагає дипломатам аналізувати громадську думку за допомогою соціальних мереж або інших платформ, що краще розуміння настроїв населення в різних країнах і регіонах. Результати такого аналізу використовують при розробці стратегії публічної дипломатії, що має покращувати імідж країни за кордоном.

Чат-боти та віртуальні помічники на основі штучного інтелекту надають зацікавленим громадянам у всьому світі персоналізовану інформацію про культуру, політику та цінності країни [4]. Перший цифровий дипломат, створений Міністерством закордонних справ України – «Вікторія» (Victoria Shi) [5]. Вона може робити офіційні заяви від МЗС України, підготовлені людьми, через AI-аватар [7]. Основна мета використання «Вікторії» – заощадити час та ресурси дипломатів, забезпечуючи ефективну комунікацію з громадськістю в режимі 24/7. «Вікторія» перекладає свої заяви кількома мовами, що дозволяє поширювати інформацію для міжнародної аудиторії, зміцнюючи глобальне розуміння та підтримку України. Для забезпечення автентичності заяв «Вікторії», кожна з них супроводжується QR-кодом, що веде до підтвердженого тексту на сайті МЗС [5]. Це допомагає уникнути фальсифікацій і дезінформації, що особливо актуально в умовах інформаційної війни Росії проти України. Хоча «Вікторія» не може замінити людей у дипломатії, вона є важливим інструментом оптимізації дипломатичної діяльності.

Ще одним прикладом використання ШІ в дипломатичній діяльності є система «Цицерон» (CICERO), що важлива для дипломатів, які займаються переговорами [1]. Він здатен аналізувати поточну ситуацію та підказувати можливі варіанти дій і допомагає їм оцінювати поведінку іншої сторони та розуміти її мотиви. CICERO може стати інструментом для тренування дипломатів у прийнятті рішень під час міжнародних перемовин.

Відмінність цього ШІ від інших полягає в його можливості не лише прогнозувати хід гри чи здійснювати математичні розрахунки, але й взаємодіяти з людьми на емоційному рівні, домовлятися про спільні дії та навіть «будувати» довіру. CICERO може бути використаний для моделювання міжнародних конфліктів чи кризових ситуацій, що вимагають швидкої дипломатичної реакції. Він може допомогти дипломатам працювати в багатосторонніх форматах, коли необхідно вести переговори з багатьма партнерами одночасно. У такому контексті важливо розуміти інтереси кожної сторони і правильно координувати свої дії та «будувати» довіру з різними учасниками переговорного процесу.

RAVEN – це інструмент, що розроблений у межах проєкту ООН для допомоги в аналізі великих масивів дипломатичної інформації та для сприяння в ухваленні рішень. RAVEN використовує алгоритми машинного навчання для аналізу політичних даних і допомагає дипломатам у визначенні потенційних кризових ситуацій або дипломатичних можливостей, що пришвидшує реагування на зміни в міжнародному середовищі. «Raven Sentry» був проєктом, який у 2020 р. використовував штучний інтелект для надання ранніх попереджень про напади повстанців в Афганістані [6].

Однак, при використанні ШІ в дипломатичній діяльності виникають певні ризики. Зокрема, дипломатія часто вимагає розуміння історичного та культурного контексту й вміння читати між рядків. А надмірна залежність від інформації, створеної штучним інтелектом, інколи призводить до надто спрощених або хибних дипломатичних стратегій, що не враховують всю складність міжнародної взаємодії. Системи штучного інтелекту можуть бути неупередженими у тому випадку, коли неупередженими є дані, на яких вони навчаються. Тому існує ризик того, що зловмисники можуть навмисно маніпулювати системами штучного інтелекту, щоб спотворити дипломатичні рішення на свою користь.

Попри потенціал ШІ в реальній дипломатії, важливо враховувати етичні питання, такі як прозорість використання ШІ й забезпечення того, що рішення, прийняті за

допомогою ШІ, залишаються під контролем людини [3]. ШІ допомагає дипломатам, але він не повинен повністю замінити їх у процесі прийняття рішень. Оскільки дипломатичні процеси все більше залежать від штучного інтелекту та цифрових технологій, вони також стають більш вразливими до кібератак [4]. Ворожі учасники потенційно можуть зламати системи штучного інтелекту, щоб викрасти конфіденційну дипломатичну інформацію, маніпулювати даними або порушити важливі дипломатичні комунікації.

Ефективне впровадження штучного інтелекту в дипломатії вимагає надійної технологічної інфраструктури та цифрової грамотності. Однак між країнами існує значний цифровий розрив, оскільки деяким країнам не вистачає необхідних ресурсів для розробки або розгортання передових систем ШІ для дипломатичних цілей. Ця диспропорція може посилити існуючий дисбаланс сил у міжнародних відносинах, даючи технологічно розвиненим країнам несправедливу перевагу в дипломатичних переговорах і глобальних процесах прийняття рішень. Дипломатичні повідомлення часто містять конфіденційну інформацію, і країни можуть неохоче ділитися цією інформацією з системами штучного інтелекту, особливо якщо ці системи розроблені або розміщені в інших країнах.

Інтеграція штучного інтелекту в дипломатичні процеси вимагає значних змін у підготовці дипломатів і роботі дипломатичних установ. Дипломатам потрібно розвивати нові навички, щоб ефективно працювати разом із системами штучного інтелекту, інтерпретуючи та застосовуючи отриману за його допомогою інформацію, зберігаючи критичне людське мислення. Дипломатичні академії та міністерства закордонних справ різних країн світу адаптують свої навчальні програми і операційні процедури для того, щоб підготувати свій дипломатичний корпус до дипломатичного ландшафту, доповненого штучним інтелектом.

Висновки. Штучний інтелект уже є незамінним інструментом у дипломатичних процесах, підвищуючи ефективність, безпеку та точність рішень. Однак важливо, щоб його використання враховувало етичні норми, політичні і культурні особливості держав.

Джерела і література

1. Александрова Ю. Нова нейромережа Meta CICERO може брати участь у політичних дебатах. URL: <https://root-nation.com/ua/news-ua/it-news-ua/ua-meta-stvorila-shi-yakiy-opanovue-diplomatiyu-obmanyuyuchi-gravtsiv-lyudey/>.
2. Гачкевич А., Николишин М. Дипломатичний набір інструментів штучного інтелекту. *International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy*. 2023. Vol. 2. №3. P. 45-54. URL: https://www.researchgate.net/publication/375086614_Diplomaticnij_nabir_instrumentiv_stucnogo_intelektu_AI_Toolkit_for_Diplomats.
3. Івасечко О., Калита О. Штучний інтелект як новітній інструмент дипломатії: виклики та перспективи. *Регіональні студії*. 2023. №34. С. 129–134. URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/34/22.pdf>.
4. Кулеба Д. Дипломатія майбутнього. Українська правда – Блоги. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/kuleba/5a3cc08726814/>.
5. Basheer Sabreena K.C. Meet Victoria Shi, the World's First AI-Generated Foreign Minister. URL: <https://www.analyticsvidhya.com/blog/2024/05/meet-victoria-shi-the-worlds-first-ai-generated-foreign-minister/>.
6. Shubhangi P. «Raven Sentry»: How US Military Weaponized Artificial Intelligence & OSINT To Predict 'Terror Attacks' In Afghanistan. URL: <https://www.eurasiantimes.com/raven-sentry-how-us-military-weaponized/>.
7. Agence Fcance-Presse. Ukraine unveils AI-generated foreign ministry spokesperson. URL: <https://www.voanews.com/a/ukraine-unveils-ai-generated-foreign-ministry-spokesperson-/7596195.html>.

С.В. Федонюк – доцент кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ І ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ДОСЛІДЖЕННЯХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ VUCA

Сучасні міжнародні відносини розвиваються у складному, нестабільному середовищі, що можна характеризувати як VUCA (англ. Volatility (мінливість), Uncertainty (невизначеність), Complexity (складність) та Ambiguity (неоднозначність)). VUCA-концепція виникла в оборонних дослідженнях у США у 1990-их рр. [2], але тепер її широко використовують для опису різних аспектів суспільного життя, у яких події важко передбачити, а ймовірність кризових ситуацій зростає [1].

VUCA-світ кидає нові виклики для досліджень міжнародних відносин, оскільки традиційні методи аналізу часто є недостатньо гнучкими для ефективного розуміння й передбачення динамічних змін. Швидка ескалація конфліктів, зміни альянсів, зростання інформаційних загроз та пропагандистських кампаній – усе це потребує нових підходів до аналізу та прогнозування.

Одним із ефективних сучасних підходів у цьому контексті є використання семантичного аналізу, що дає змогу виявляти ключові теми, наративи, настрої та риторику в текстах. Завдяки здатності обробляти великі обсяги текстової інформації, цей метод дає змогу встановити причини подій і прогнозувати майбутні зміни в міжнародних відносинах. У поєднанні з інструментами штучного інтелекту (ШІ), семантичний аналіз пропонує більшу гнучкість та адаптивність для розуміння умов VUCA, що важливо в аспекті розширення аналітичного арсеналу, зокрема для вирішення завдань, пов'язаних із оцінкою ризиків, прогнозуванням конфліктів, формуванням наративів і стратегій на глобальному рівні.

Семантичний аналіз дає змогу розкривати смислові значення, патерни, емоційне забарвлення та риторичні прийоми, що їх використовують в політичних і дипломатичних текстах, виявляти ключові теми й мотиви в офіційних заявах, документах, промовах політичних лідерів і дипломатичних комюніке для розуміння поточного стану міжнародних відносин і потенційних напрямів їхнього розвитку. Також, аналізуючи виступи чи медійні матеріали, можна ідентифікувати пропагандистські наративи й маніпулятивні стратегії, що використовують для впливу на міжнародну громадську думку або для легітимізації дій акторів на міжнародній арені. У поєднанні з сучасними інструментами для автоматизованої обробки текстів, семантичний аналіз є ефективним засобом для розуміння й прогнозування міжнародних відносин.

В умовах VUCA-світу, де події змінюються швидко, а фактори невизначеності значно ускладнюють аналіз і прогнозування, використання ШІ в семантичному аналізі є необхідним кроком для глибшого розуміння глобальних процесів. Інтеграція ШІ в семантичний аналіз дає можливість підвищити точність досліджень, здійснюючи автоматизовану інтерпретацію текстів та прогнозування на основі великих масивів даних, аналізувати зміст, настрої, наративи та потенційні наслідки висловлювань, передбачити можливий розвиток подій на основі контексту заяв. Окрім того, ШІ здійснює прогнозування на основі історичних даних, інтегруючи результати семантичного аналізу з економічними, політичними чи соціальними факторами, враховуючи складні взаємозв'язки між подіями.

Незважаючи на численні переваги, використання ШІ має свої недоліки. Наприклад, ШІ може містити алгоритмічні упередження, що у підсумку призводить до спотворення результатів аналізу, особливо в культурно-чутливих контекстах. Крім того, ШІ потребує

значних обсягів даних для навчання, і не завжди адаптований для багатомовного аналізу, що є необхідним для досліджень у міжнародних відносинах.

Однак, попри обмеження, використання ШІ в семантичному аналізі є перспективним напрямом, що значно розширює можливості прогнозування у сфері міжнародних відносин. У поєднанні з інструментами семантичного аналізу, ШІ допомагає створити цілісну картину глобальних процесів і підвищує здатність швидко реагувати на зміни в умовах VUCA-світу.

Висновки. В аспекті розвитку цього підходу важлива інтеграція з іншими типами даних (соціальними, економічними та культурними), що забезпечить комплексне розуміння контексту міжнародних подій. Тому подальший розвиток ШІ покращить точність та гнучкість інструментів семантичного аналізу, роблячи їх більш адаптивними до багатомовних і культурно-чутливих середовищ.

Джерела і література

1. Aoki S. About Variability, Uncertainty, Complexity and Ambiguity. *Inter Faculty*. 2021. Vol. 11, P. IX– XVI. URL: https://tsukuba.repo.nii.ac.jp/record/2003283/files/IF_11-ix.pdf.
2. Barber H.F. Developing Strategic Leadership: The US Army War College Experience. *Journal of Management Development*. 1992. Vol. 11. №6. P. 4–12. URL: <https://doi.org/10.1108/02621719210018208/>.

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА ОЧИМА НАУКОВЦІВ

А.М. Бахтін – кандидат історичних наук, доцент кафедри національної безпеки та політичного аналізу Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

О.С. Діордіца – молодший фахівець кафедри національної безпеки та політичного аналізу Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Із початком військового вторгнення РФ на територію України у 2014 р. в політичний дискурс увійшов і широко обговорюють термін «гібридна війна». Провідні науковці в галузях політології, права, філософії, історії, соціальних комунікацій намагаються дати визначення для процесів, пов'язаних із гібридними формами агресії, оскільки саме вони визначають у сучасних реаліях якість життя кожної людини і перспективи розвитку держав. Зусилля соціально-політичних, наукових, громадських інституцій провідних держав світу спрямовані на відродження миру й стабільності, вироблення засобів протидії та запобігання новітнім військовим викликам. Однак, нині основні гібридні конфлікти ще не розв'язані, а, навпаки, лише поглиблюються і Україна опинилася на передовій цих жорстоких геополітичних баталій.

Концепцію «гібридної війни» політичні та військові експерти почали активно обговорювати на початку 2000-х рр., але як явище вона існує ще з давнини. Дефініція «гібридна війна» визначає сучасну війну як комбінацію різних видів військових і невійськових засобів, що їх використовують для досягнення стратегічних цілей. Ці засоби включають конвенційні військові операції, іррегулярні бойові дії, асиметричні методи, політичний і ідеологічний конфлікт, сили спеціальних операцій, конвенційні збройні сили, економічний тиск, кібератаки, інформаційне протистояння, терористичні елементи та інші. Незважаючи на багатий досвід, накопичений у цій сфері протягом історії воєн, концепція «гібридної війни» досі не має загальноприйнятого визначення [2].

Серед ознак «гібридної війни», що їх обговорюють в експертних колах, наведемо найважливіші. По-перше, йдеться про війну неоголошену і таку, що нападник не визнає як акт агресії щодо сторони-жертви. По-друге, широко використовують внутрішні протиріччя держави, на території якої розгорнуто протистояння, що дозволяє маскувати інтервенцію під громадянську війну чи внутрішньополітичні конфлікти. По-третє, крім регулярних військ, у них задіяні найманці, терористи, кримінальні елементи, ошукані пропагандою й інформаційними диверсіями пересічні громадяни. По-четверте, крім мілітаристської складової і силових методів, застосовують економічний тиск, диверсії в галузі інформаційно-комунікаційної інфраструктури, технології віртуальних впливів на свідомість мас [1, с. 5-6].

Типовими компонентами «гібридної війни» є використання методів, що сприяють виникненню та поглибленню в державі, обраній для агресії, внутрішніх конфліктів:

- 1) створення внутрішніх суспільних протиріч під впливом пропаганди з її переходом в інформаційну війну;
- 2) створення економічних проблем через економічне протистояння з поступовим переходом в економічну війну та протидію зовнішньоекономічним зв'язкам країни-жертви із сусідніми країнами;
- 3) підтримка сепаратизму та тероризму аж до актів державного тероризму; побудова псевдодержавних утворень як гібридного ідеал-проекту державотворення;

4) сприяння створенню нерегулярних збройних формувань (повстанців, партизан та ін.) та їх озброєння;

5) в цих умовах сторона-агресор намагається, або може залишатися публічно непричетною до розв'язаного конфлікту [3, с. 5-13].

«Гібридна війна» – це прагнення однієї держави підпорядкувати собі іншу за допомогою політичних, економічних, інформаційних інструментів. Саме тому в умовах «гібридної війни» бойові дії є другорядними, а на перший план виходять інформаційні операції й інші важелі впливу. Війна полягає у прагненні однієї держави агресивно діяти на свідомість громадян іншої, це прагнення не знищити мільйони людей, а залякати, деморалізувати їх. Завдяки швидкості поширення інформації у світі вона перетворилася не лише на товар, а й на зброю [5, с. 25].

Розглянемо декілька новітніх прикладів «гібридних війн»:

1) етнічний конфлікт між вірменами та азербайджанцями, котрий переріс у війну переважно за контроль над Нагірним Карабахом. Військові сутички не припинялися і після підписання перемир'я до 2022 р. Конфлікт не розпочала жодна зі сторін самостійно, спочатку його роздмухував, а потім підтримував СРСП, згодом росія. Після початку повномасштабного вторгнення в Україну рф перестала підтримувати Вірменію у конфлікті. Зараз війна в Карабаху заморожена;

2) військовий конфлікт в Лівані і північному Ізраїлі, перш за все між «Хезболою» (ліванська шиїтська парамілітарна ісламістська організація і політична партія) і Ізраїлем. «Хезболла» боролася із військово сильнішим противником Ізраїлем використовуючи класичні військові дії, нерегулярні збройні формування та інформаційні методи ведення війни, завдавши Ізраїлю, на думку деяких експертів, стратегічної поразки;

3) російсько-грузинську війну вважають першою європейською війною у XXI ст. Росія, одночасно із застосуванням офіційних збройних сил, вела інформаційну, кібер- та економічну війну. Наприклад, британський журналіст В.Данбар звільнився на знак протесту з англомовного каналу «Russia Today», де, за його словами, існувала цензура. Йому не дозволили виходити в ефір після репортажу про бомбардування російською авіацією Грузії. Щодо кібервійни, то росіяни організували масовані хакерські атаки на грузинські сайти МЗС (де розмістили фото А.Гітлера), парламенту, уряду та міністерства оборони. Хакери росії поширювали заклик: «Хакери й блогери всіх країн, об'єднуйтеся», «Сайти буде заблоковано повністю! Ніхто не зможе читати марення про те, що Росія напала на Грузію»;

4) на початку війни росії проти України у 2014 р. невеликі групи російських військовослужбовців організовували та координували озброєні загони терористів із місцевого населення на сході України, уникаючи прямого введення своїх військ через український кордон. Це дозволило росії частково обходити міжнародне право у галузі ведення війни. Свій план щодо гібридної війни в Україні росія почала втілювати ще до анексії Криму, коли дискредитувала експорт українських товарів до рф, тим самим намагалась підірвати підписання Угоди про асоціацію з ЄС. Якщо простежити історію українсько-російських відносин, то гібридну війну рф веде з моменту становлення незалежності України, оскільки росії вдавалось через ЗМІ та соцмережі поширювати велику кількість пропаганди [4].

Серед науковців існує думка, що саме «гібридні війни» стануть найпоширенішою формою конфліктів у XXI ст. Їх часто будуть закінчувати на рівні інформаційної чи економічної війни, не переходячи у фазу відкритого збройного протистояння.

Висновки. Історія довела, що «гібридні війни» можуть ламати економіку чи геополітику усього регіону. «Гібридні війни» – це значно більше за збройну війну, це стратегії, маніпуляції, тероризм, цензура. Це те до чого готуються роками і що дуже важко завершити, бо сторони колись перестануть стріляти, а пропаганда в головах людей затримається надовго.

Джерела і література

1. Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки: навч. посіб. / за заг. ред. В.О. Жадька; ред.-упор.: О.І. Харитоненко, Ю.С. Полтавець. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 356 с.
2. Концепція гібридної війни та її складові. URL: <https://censs.org/concept-of-hybrid-warfare-and-its-components/> (дата звернення 16.10.2024).
3. Курило В.С., Савченко С.В. Інформаційна агресія в контексті гібридної війни на Сході України. *Education and Pedagogical Sciences* («Освіта та педагогічна наука») /Ред. В.С. Курило; ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». 2017. №2(167). С. 5-13. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4239> (дата звернення 17.10.2024).
4. Брезгунова Л. Гібридна війна: історичні приклади. URL: <https://pressassociation.org.ua/ua/istorichni-prikladi-gibridno%D1%97-vijni/> (дата звернення 17.10.2024).
5. Магда Є. В. Гібридна війна: вижити і перемогти. Х.: Віват, 2015. 304 с.

Д.В. Мазур – магістр 1 року навчання
ОПП «Суспільні комунікації» факультету права
та міжнародних відносин Київського столичного
університету імені Бориса Грінченка
Г.М. Мельник – кандидат історичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин
факультету права та міжнародних відносин
Київського столичного університету імені
Бориса Грінченка

УКРАЇНСЬКІ ІНФОРМАЦІЙНІ КАМПАНІЇ НА ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ В УКРАЇНУ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю аналізу ефективності інформаційного спротиву України в умовах повномасштабної війни та пошуку дієвих механізмів протидії російській пропаганді. Мета полягає у визначенні особливостей та результативності українських інформаційних кампаній на початку російського вторгнення 2022 р.

В умовах підготовки до можливої військової агресії Російської Федерації українські державні структури розпочали превентивну інформаційну кампанію ще до початку повномасштабного вторгнення. Зокрема, у лютому 2022 р. на території Херсонської, Запорізької та інших областей України з'явилися перші інформаційні борди на військову тематику [2]. Особливу увагу привернуло використання військового сленгу «4.5.0.», що означає «Все спокійно» – меседж, спрямований на формування впевненості громадян у спроможності Збройних Сил України забезпечити захист держави.

Після початку повномасштабного вторгнення інформаційна діяльність України розгорнулася у трьох ключових напрямках: внутрішньому (в межах України), зовнішньому (спрямованому на міжнародну спільноту) та на території країни-агресора. Міністерство оборони України оперативно розпочало інформаційну кампанію, спрямовану на деморалізацію ворога та заохочення окупантів до здачі в полон разом із технікою та зброєю. Ця ініціатива продемонструвала свою ефективність, про що свідчать численні випадки здачі російських військових у полон та їхні свідчення [3].

Водночас Служба безпеки України запровадила інноваційний інструмент протидії агресору – телеграм-бот, створений для збору інформації про переміщення ворожої техніки [4]. Запуск боту відбувся вже 26 лютого 2024 р., що свідчить про високий рівень готовності українських спецслужб до протистояння російській агресії.

Важливим аспектом інформаційної протидії стала міжнародна підтримка України. Масштабна кампанія «Будь сміливий, як Україна» розгорнулася у десятках країн світу, сприяючи формуванню позитивного іміджу України як держави, що героїчно протистоїть агресору [1]. Україна досягла значних успіхів у міжнародному інформаційному просторі, заручившись підтримкою США та європейських країн, хоча подальше утримання цієї уваги виявилось складним завданням.

Про ефективність міжнародної інформаційної діяльності України свідчать показники залученості аудиторії. На початку вторгнення було зафіксовано понад 18 мільйонів взаємодій у соціальних мережах у відповідь на новини про Україну. У новинних ЗМІ кількість згадувань про Україну досягла 520 тис. протягом першого тижня війни. Проте після перших 100 днів війни спостерігали природне зниження цих показників: до 348 тис. щоденних взаємодій у соціальних мережах та 70 тис. згадувань на тиждень у ЗМІ [8]. Пошукові запити в новинах Google повернулися до довоєнного рівня лише через шість місяців [6].

Водночас зусилля, спрямовані на підрив підтримки війни всередині Росії, виявилися менш успішними. Опитування, проведені наприкінці 2023 р., показують, що більшість росіян продовжують підтримувати політику Путіна та схвалюють так звану «спеціальну військову операцію». Майже 63% опитаних розглядають війну як засіб протистояння «загрозам з боку НАТО і Заходу», що свідчить про ефективність російської внутрішньої пропаганди [7].

Особливої уваги заслуговує унікальний характер української інформаційної протидії, яка вийшла далеко за межі традиційних каналів комунікації [9]. З перших днів війни інформаційний фронт розгорнувся значно ширше, ніж радіо і телебачення, охопивши різноманітні формати: борди, графіті, листівки, посібники інформаційного спротиву. Цей широкий спектр інформаційних інструментів ефективно працював для підтримки бойового духу народу та протистояння ворожій пропаганді.

Важливою особливістю української інформаційної кампанії стала її багаторівневність. Паралельно з загальнонаціональними інформаційними хвилями розгорталася місцеві інформаційні кампанії, в які кожна громада привносила свій унікальний колорит. Така децентралізація інформаційної діяльності дозволила забезпечити максимальне охоплення аудиторії та врахувати регіональні особливості сприйняття інформації.

Ключовим фактором успіху української інформаційної протидії стала безпрецедентна консолідація суспільства після російського вторгнення 2022 р. [5, с. 26]. Об'єднання проти спільного ворога та досягнення найвищого рівня довіри до уряду створили сприятливі умови для ефективної протидії російській дезінформації. Взаємна антипатія до окупаційних сил та високий рівень довіри до державних інституцій дозволили українському уряду та громадянському суспільству синхронізувати свої зусилля та створити потужний щит проти ворожої пропаганди, що значно посилило ефективність інформаційного спротиву загалом.

Висновки. Українські інформаційні кампанії на початку повномасштабного вторгнення продемонстрували високий рівень готовності державних структур до протидії російській агресії в інформаційному просторі. Особливо успішними виявилися заходи, спрямовані на міжнародну аудиторію та внутрішню мобілізацію суспільства. Проте досвід показав, що утримання уваги міжнародної спільноти та протидія російській пропаганді всередині країни-агресора потребують нових підходів та постійного вдосконалення інформаційних стратегій.

Джерела і література

1. Бережанський І. Be Brave Like Ukraine: світ заповнили білборди з рекламою сміливості українців. URL: <https://tsn.ua/ato/be-brave-like-ukraine-svit-zapolonili-bilbordi-z-reklamoyu-smilivosti-ukrayinciv-2040436.html> (дата звернення: 19.10.2024).
2. Білоус С., Ляшок О. Військовий код «4.5.0» – на вулицях Херсона розмістили плакати всеукраїнської соціальної акції. URL: <https://suspilne.media/kherson/209885->

- [vijskovij-kod-450-na-vulicah-hersona-rozmistili-plakati-vseukrainskoi-socialnoi-akcii/](#) (дата звернення: 21.10.2024).
3. Резніков О.Ю. Шановні українці! 147 годин оборони. URL: https://www.facebook.com/reznikovoleksii/posts/358860459583645?ref=embed_post (дата звернення: 20.10.2024).
4. СБУ створила чатбот для повідомлення про пересування ворожої техніки. URL: <https://moz.gov.ua/uk/sbu-stvorila-chatbot-dlja-povidomlennja-pro-peresuvannja-vorozhoj-tehniki#!> (дата звернення: 22.10.2024).
5. Україна: Консолідація. Соборність. Звитяжність. Вчинковість: матеріали круглих столів «Історія в нас і ми в історії: психологія історичної пам'яті» / ред.: Ю. Шайгородський, С. Чуніхіна. К.: Ін-т соц. та політ. психології НАПН України, 2023. 135 с. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/Ukraine_Konsolidatsiia_Sobornist_zb.naukovykh-prats_2023.pdf (дата звернення: 16.10.2024).
6. Armstrong M. Has Ukraine News Fatigue Set In?. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/chart/28071/google-news-search-interest-for-ukraine/> (date of access: 20.10.2024).
7. New Survey Finds Most Russians See Ukrainian War as Defense Against West. Press Release. *NORC*. URL: <https://www.norc.org/research/library/new-survey-finds-most-russians-see-ukrainian-war-as-defense-against-west.html> (date of access: 19.10.2024).
8. Rothschild N. World looks elsewhere as Ukraine War hits 100 days. *Axios*. URL: <https://www.axios.com/2022/06/02/ukraine-russia-war-social-media-interest> (date of access: 21.10.2024).
9. Schrijver P. Ukraine's Fight on the Front Lines of the Information Environment. *Modern War Institute*. URL: <https://mwi.westpoint.edu/ukraines-fight-on-the-front-lines-of-the-information-environment/> (date of access: 22.10.2024).

В.Д. Соник – магістр 2 року навчання
ОПП «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії» навчально-
наукового інституту міжнародних відносин
імені Б. Д. Гаврилишина Західноукраїнського
національного університету
Н.І. Карпшин – кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин та
дипломатії Західноукраїнського
національного університету

США ТА УКРАЇНА: СПІВРОБІТНИЦТВО У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Співпрацю між США і Україною у військово-політичній та безпековій сфері було розпочато ще від часу проголошення незалежності України у 1991 р. Відтоді між країнами підписано низку важливих договорів, що сформували нормативно-правову базу у військовому та безпековому плані. Це: «Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво в галузі оборонних та військових відносин між Міністерством оборони України та Міністерством оборони США» (27 липня 1993 р.); Програма військової співпраці «Партнерство заради миру» з альянсом НАТО (8 лютого 1994 р.); «Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї» (відомий під назвою «Будапештський меморандум») (5 грудня 1994 р.); міжурядова «Угода щодо реалізації програми та проектів

міжнародної допомоги у військовій сфері» (8 грудня 1999 р.); Хартія про стратегічне партнерство між США та Україною (19 грудня 2008 р.) [1].

У 2021 р. важливим кроком стало оновлення Хартії про стратегічне партнерство між США і Україною, основними положеннями якої було те, що США [3]:

– мають намір продовжувати низку заходів проти зовнішньої, прямої та гібридної агресії проти України;

– підтримують заходи щодо притягнення Росії до відповідальності за агресію, порушення міжнародного законодавства, захоплення та анексію Криму та збройного конфлікту в Донецькій та Луганській областях України;

– підтримують зусилля України в протидії економічним, енергетичним збоям, зловмисній кібердіяльності росії шляхом встановлення санкцій.

Хартія стала основою українсько-американського співробітництва у сфері оборони і безпеки та просування спільних реформ у сфері оборонної промисловості, поглиблення співпраці щодо безпеки Чорного моря, кіберзахисту та обміну розвідувальною інформацією.

Для координації та швидкої реалізації процесу надання допомоги із США у 2014 р. на структурний підрозділ «Відділ оборонного співробітництва (ODC)» Європейського командування ЗС США («United States European Command» (USECO) було покладено функціональні обов'язки щодо співпраці з Міністерством оборони США і Збройними Силами України. Це підрозділ офіційно представляв Міністерство оборони США.

Для зміцнення військових позицій та посилення безпеки в Україні були відновлені та започатковані такі програми [2]:

1) FMF (Foreign Military Financing) (1994 р.) – фінансова допомога Україні для купівлі військової техніки, майна та послуг союзниками США.

2) ERI (European Reassurance Initiative) (2014 р.) – її фінансувало Міністерство оборони США. Була призначена для зміцнення європейської безпеки (членів НАТО та їх союзників у Європі) та країн, що суміжні з росією.

Впродовж 2014–2021 рр. уряд США виділив Україні майже 1,8 млрд. дол. США для зміцнення її безпеки [1]. Із 2014 р. до 2020 р. основну увагу приділяли постачанню матеріально-технічної допомоги летальної і нелетальної дії. У 2016 р., після виборів президента у США та обрання нового Конгресу, відбулися зміни – Україні дозволили отримувати зброю летальної дії, а американські компанії отримали можливість продавати зброю в Україну без посередників.

Із початку російської агресії проти України майже 40 країн світу надали країні військову, фінансову та гуманітарну допомогу обсягом 185 млрд дол. США або 165 млрд. євро [5]. Найбільшими донорами були США та ФРН. За це період США виділили Україні допомогу у розмірі 76,8 млрд дол. США, що становило 0,33% ВВП цієї країни.

В перший рік війни – у 2022 р. США надали військової допомоги на суму 24,2 млрд дол., а у січні-вересні 2023 р. – на 18,4 млрд дол. США [4]. У 2023 р. найбільший транш військової допомоги зі США надійшов 6 січня 2023 р. в розмірі 3,75 млрд. дол. США. У 2024 р. США продовжили підтримувати Україну у військовій сфері і очікуваний обсяг допомоги в цьому році передбачений у розмірі 61 млрд дол., хоча половина цієї суми призначена для поповнення американської армії військовою технікою, покриття логістичних послуг та інші.

Висновки. США підтримують України у військовому і безпековому аспектах. Особливо американська військово-технічна допомога стратегічно важлива під час активних бойових дій проти росії. Зважаючи на глобальні безпекові тенденції, співробітництво України і США у військово-технічній сфері потребуватиме постійного розвитку та розширення з метою досягнення справедливого миру і безпеки у світі.

Джерела і література

1. Воєнно-політична співпраця України та США. *Польсько-український портал*. URL: <https://www.polukr.net/uk/blog/2022/01/vojenno-polityczna-cpivpracja-ukraini-ta-ssza/> (дата звернення: 14.10.2024).

2. Воєнно-технічна співпраця України та США. URL: <https://www.polukr.net/uk/blog/2022/02/vojenno-techniczna-spivpraca-ukraini-ta-ssza/> (дата звернення: 10.10.2024).
3. Хартія стратегічного партнерства США – Україна. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/u-s-ukraine-charter-on-strategic-partnership/> (дата звернення: 11.10.2024).
4. Який обсяг військової допомоги надали США Україні з початку повномасштабної війни. *Слово і діло. Аналітичний портал*. 23 вересня 2023 р. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/09/26/infografika/polityka/yakyj-obsyah-vijskovoyi-dopomohy-nadaly-ssha-ukrayini-pochatku-povnomasshtabnoyi-vijny> (дата звернення: 12.10.2024).
5. Які країни-союзники роблять найбільший внесок у перемогу України. *Слово і діло. Аналітичний портал*. 17 липня 2023 р. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/07/17/infografika/ekonomika/yaki-krayiny-soyuznyky-roblyat-najbilshyj-vnesok-peremohu-ukrayiny> (дата звернення: 14.10.2024).

Л.І. Клемба – студентка 3 курсу
ОПП «Міжнародні відносини» факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі Українки
С.М. Кулик – кандидат політичних наук, доцент
кафедри міжнародних відносин і регіональних
студій факультету міжнародних відносин
Волинського національного університету імені
Лесі Українки

РЕАКЦІЯ ЛИТОВСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ НА ПОВНОМАСШТАБНЕ ВТОРГНЕННЯ РФ В УКРАЇНУ

Із початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 р., Литовська Республіка як і багато інших європейських країн засудила агресію РФ та чітко показала свою позицію до цієї війни. Литва як і інші країни Балтії, активно надає Україні усі види допомоги та підтримує нас у такий важкий час. Вже 24 лютого влада Литви заявила про впровадження надзвичайного стану в країні внаслідок агресії РФ. Засуджуючи протиправні діяння Росії, президент Литви також закликав Захід до активних дій щодо урегулювання війни. «Рішуче засуджую військову атаку Росії проти України. Це ставить під загрозу мільйони невинних людей та підриває фундамент міжнародного порядку. Настав час Заходу відреагувати належним чином», – заявив Г.Науседа [2].

Литовська Республіка ще у 2014 р. засудила агресію Росії проти України, а також перша з країн, хто тоді надав Україні летальну зброю та боєприпаси. У 2015 р. Литва відправила своїх військових інструкторів для підготовки наших військ за стандартами НАТО [7]. З початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну у 2022 р. Литва займає третє місце за обсягом надання фінансової допомоги Україні відносно її ВВП (Рис. 1). Станом на 2024 р. цифри становлять 1,6% від її ВВП. Це багато, бо будучи територіально невеликою країною, значно випередили за цим співвідношенням США. Сума коштів, які надала Литва із 24 січня 2022 р. до 31 січня 2024 р., становить понад 1 млрд євро [12]. 1 жовтня 2024 р. уряд Литви підтвердив пакет довгострокової військової допомоги Україні ще на 200 млн євро. «У січні ми знову відправимо в Україну боєприпаси, генератори, системи підриву, а в лютому БТР М577. Ми навчатимемо українських військових і посилюватимемо співпрацю у військовій промисловості», – заявив президент Литви [13].

Важливою подією було підписання безпекової угоди між Україною та Литовською Республікою, яка відбулася 27 червня 2024 р. у Брюсселі. В документі зазначено, що щорічно Литва прагнути надавати нашій державі допомогу у сфері оборони та безпеки обсягом у 0,25% ВВП; відбудеться відновлення військової тренувальної місії на території України; країни спільно протидіятимуть ядерним ризикам, гібридним загрозам; спільно співпрацюватимуть у сфері розвідки. Литва вкотре наголосила на підтримці членства України в ЄС і НАТО та на притягнення РФ до відповідальності, запровадженні нових санкцій проти Росії. Важливим є й те, що Литва продовжуватиме надавати гуманітарну допомогу Україні, а також братиме участь у її післявоєнній відбудові [8]. 11 червня 2024 р. на Міжнародній конференції щодо відновлення України «URC-2024» Литва разом з Україною та країнами-членами ЄС запустили пілотний проєкт «Create Ukraine». З його допомогою створюють необхідні умови для повернення українських фахівців із-за кордону, які зможуть працювати в командах проєкту при державних органах України [10].

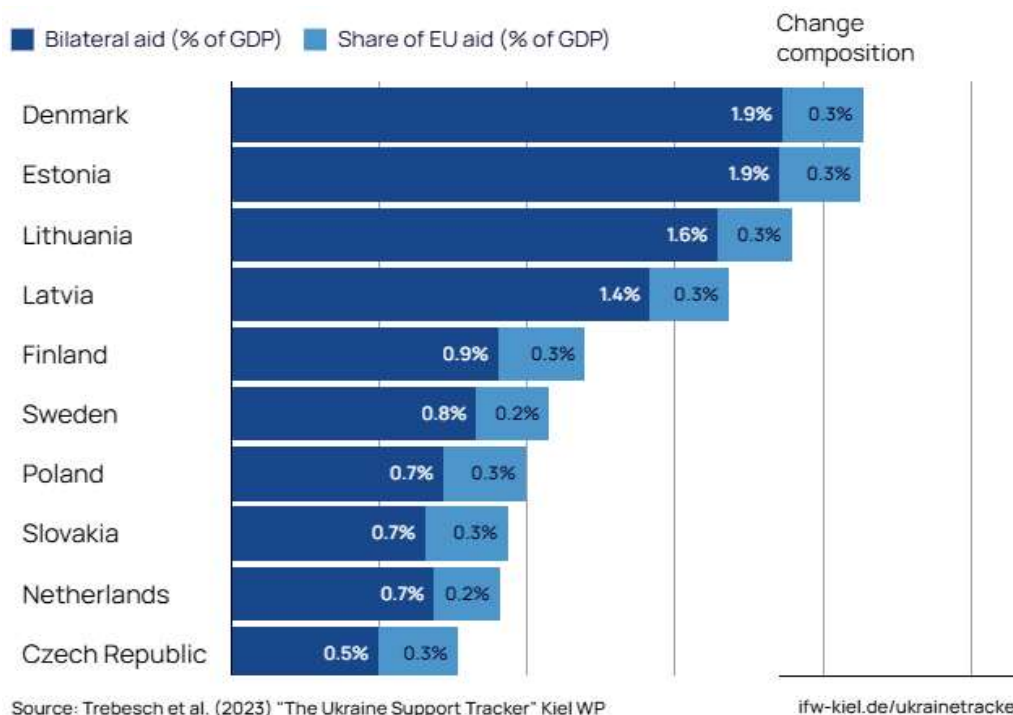

Рис. 1. Обсяги фінансової допомоги країн Україні відносно їхнього ВВП, із 24 січня 2022 р. до 31 серпня 2024 р. [11].

1 березня 2022 р. Литва разом з Естонією, Латвією, Чехією, Болгарією, Словаччиною, Словенією та Польщею спільно виступили із заявою. У ній вони зазначали про терміновість надання перспективи Україні членства в ЄС та про негайність початку переговорів щодо її членства [3]. Розуміючи важливість створення та проведення спеціального міжнародного трибуналу стосовно злочинів РФ на території України, 20 березня 2022 р. Литва, а також низка інших країн розпочали розслідування воєнних злочинів скоєних Росією в Україні. Станом на 26 березня повітряний простір усіх країн Балтії для літаків Росії був закритий [7]. Протягом усієї російсько-української війни Литва спільно й з іншими країнами Балтії активно підтримує і просуває міжнародні санкції проти Росії.

Активними були контакти на рівні президентів держав. Так, зустріч президентів України, Литви та Польщі відбулася 23 лютого 2022 р. у рамках Люблінського трикутника, якраз за день до повномасштабного вторгнення. Тоді президент Литви зазначив, що Литва не визнає анексії Криму, а Донецьк та Луганськ є частиною України. Він також запевнив Україну в їхній підтримці та в тому, що Україна не залишиться самою у біді, адже ми братній народ [4]. Зовнішньополітичні контакти між Литвою та Україною продовжують розвиватись – лише за 2022 р. до України завітали президент

Литовської Республіки Г.Науседа, прем'єр міністр І.Шимоніте, спікер сейму В.Чміліте-Нільсен, а також міністри уряду, депутати, відомі діячі культури та інші особи [7].

З початком повномасштабного вторгнення у Литві почали діяти десятки благодійних фондів, що допомагають Збройним Силам України. Одним найвідоміших – це благодійний фонд «Blue/Yellow for Ukraine», діяльність якого почалась ще у 2014 р. Лише за перші сто днів широкомасштабної війни Фонд зібрав майже 30 млн євро для ЗСУ. За ці кошти литовські волонтери закупили сотні автівок, антидронові гармати, безпілотники, прилади нічного бачення, приціли, екіпірування, які потім передали на фронт захисникам України [5]. За результатами опитування «Vilmorus» (незалежний інститут вивчення громадської думки та дослідження ринку у Вільнюсі) майже 50% населення Литви робили пожертви якщо не фінансами, то речами, що є досить високим показником [1]. Усе це свідчить про значну підтримку литовцями України.

Уряд Литви розширює свою допомогу Україні. Станом на початок 2023 р. Литва надсилала Україні таке озброєння: 105-мл гаубиці, важкі 120-мл міномети, дрони, бронетехніку, боєприпаси, тепловізори, позашляховики, вантажівки, бронезилети, каски та багато іншого [5]. Крім того, Литва надавала вагому політичну підтримку Україні. Від початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну Литва прихистила понад 85 тис. українців [9]. Саме ця країна має найвищий показник серед країн-членів ЄС щодо працевлаштування українських біженців.

Литва, як Естонія та Латвія, маючи такого сусіда як Росія, з початку повномасштабного вторгнення почали активно нарощувати військову силу та приділили посилену увагу питанням власної безпеки. Завдяки наданню допомоги Україні, ці держави могли розвинути оборонну промисловість, посилити співпрацю в межах НАТО й набути досвіду для покращення національної безпеки [6]. Усі країни Балтії трактують допомогу Україні як інвестиції у своє майбутнє, адже вони розуміють, що можуть бути наступною ціллю РФ. Тому Україна для них Україна є своєрідним щитом. Важливо, що все більша кількість країн визнають РФ, як загрозу не тільки їхній національній безпеці, а й міжнародній безпеці загалом, особливо враховуючи погрози щодо використання ядерної зброї, які час від часу озвучує її керівництво.

Висновки. Литовська Республіка ще з 2014 р. активно підтримує Україну та засуджує агресію РФ проти неї. З початку повномасштабного вторгнення Литва надає значну кількість фінансової, військової та гуманітарної допомоги, активно запроваджує санкції проти Росії та закликає до цього міжнародне співтовариство. Допомогу і підтримку ЗСУ надає також населення Литви за посередництва багатьох благодійних фондів.

Джерела і література

1. Андрукайте М. Реакція населення Литви на війну: Хто активний у жертвах Україні? URL: <https://www.lrt.lt/ua/novini/1263/1921879/reaktsiia-naselennia-litvi-na-viinu-khto-aktivnii-u-pozhertvakh-ukrayini> (дата звернення 26.10.2024).
2. Вторгнення Росії в Україну: як реагують світові лідери. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/02/24/infografika/polityka/vtorhnennya-rosiyi-ukrayinu-yak-reahuyut-svitovi-lidery> (дата звернення 25.10.2024).
3. Герасимчук С. Реакція найближчих до України країн на напад Росії. URL: <https://prismua.org/russian-attack/> (дата звернення 26.10.2024).
4. Гончарук Л. Зеленський, Дуда та Науседа підписали декларацію у зв'язку з визнанням Росією «ЛДНР». URL: <https://suspihne.media/209915-zelenskij-duda-ta-nauseda-pidpisali-deklaraci-u-zvazku-z-viznannam-rosieu-ldnr/> (дата звернення 25.10.2024).
5. Омельченко М. Рік в одному окопі: як Литва підтримує Україну у війні за Незалежність. URL: <https://novynarnia.com/2023/02/28/rik-v-odnomu-okopi-yak-lytva-pidtrymuje-ukrayinu-u-vijini-za-nezalezhnist/> (дата звернення 25.10.2024).
6. Палій Г. Зміцнення безпеки країн Балтії в контексті зміни стратегічної концепції оборони НАТО. Значення для України. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari->

[ekspertiv/zmitsnennya-bezpeky-krayin-baltiiv-v-konteksti-zminy-stratehichnoyi](#) (дата звернення 25.10.2024).

7. Туряниця І.А. Аналіз ключових аспектів міжнародної політики Литви щодо підтримки України на фоні повномасштабного вторгнення Росії у 2022 р. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/55367/1/23.pdf> (дата звернення 25.10.2024).

8. Україна уклала безпекову угоду з Литвою. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-uklala-bezpekovu-ugodu-z-litvoyu-91821> (дата звернення 28.10.2024).

9. У Литві проживають 85 тисяч українських біженців – усі отримали статус тимчасового захисту. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3852722-u-litvi-prozivaut-85-tisac-ukrainskih-bizenciv-usi-otrimali-status-timcasovogo-zahistu.html#:~:text> (дата звернення 25.10.2024).

10. Create Ukraine: Україна, ЄС та Литва запускають проєкт для українців за кордоном. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/create-ukraine-ukraina-ies-ta-lytva-zapuskaiut-proiekt-dlia-ukraintsiv-za-kordonom> (дата звернення 28.10.2024).

11. Government support to Ukraine: By donor country GDP, incl. and excl. EU share. URL: https://app.23degrees.io/view/F1tc2gv8QzFCs1ij-bar-stacked-horizontal-figure_3_4_csv_v2-1 (дата звернення 25.10.2024).

12. Government support to Ukraine: Type of assistance, € billion. URL: https://app.23degrees.io/view/tAuBi41LxvWwKZex-bar-stacked-horizontal-figure-2_csv_final (дата звернення 25.10.2024).

13. Lithuania announces €200m aid package for Ukraine. URL: <https://www.euronews.com/2024/01/10/zelensky-opens-a-visit-to-the-baltic-nations-seeking-more-aid-against-russias-invasion> (дата звернення 28.10.2024).

Л.В. Корнійчук – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри міжнародних відносин Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та національної безпеки Національного університету «Острозька академія»

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ЕНЕРГЕТИЧНУ БЕЗПЕКУ ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Європейське безпекове середовище зазнало істотних викликів впродовж останніх десятиліть і одним із найсерйозніших є російсько-українська війна, адже змусила держави-члени ЄС переглянути свої безпекові стратегії та змінити підходи до реалізації безпекової політики. Зокрема, еволюціонувала безпекова стратегія Чеської Республіки, яка серед держав ЄС привертає увагу дослідників через географічну близькість до зони бойових дій, шпигунські та диверсійні дії російських спецслужб на її території, а також значну підтримку України у протидії російській агресії. Особливої уваги заслуговує вивчення еволюції безпекової політики Чехії у енергетичному секторі, адже до повномасштабного російського вторгнення в Україну спостерігалася значна залежність від імпорту енергоносіїв із росії, поза тим, держава відзначалася значними проросійськими впливами і симпатіями колишнього президента Мілоша Земана. Вивчення особливостей трансформації безпекової політики в сфері енергетики сприяє формуванню цілісної картини щодо безпекової політики Чеської Республіки загалом, а також може слугувати цінним досвідом диверсифікації енергоресурсів та енергоефективності для України.

Мета дослідження – з'ясувати вплив російсько-української війни на енергетичну безпеку Чехії та особливості сучасної чеської безпекової політики в енергетичному секторі, що є важливою складовою національної безпеки держави загалом.

Забезпечення енергетичної безпеки є одним із основних завдань держави, особливо, навіть якщо вона досить імпортозалежна, як, наприклад, Чехія, що є однією із найбільш залежних від імпорту енергоресурсів держав ЄС. Зокрема, за підсумками 2021 р. 50% нафти до Чехії було імпортовано з росії, зокрема, нафтопроводом «Дружба» транзитом через територію України. Решту 50% становили поставки з Казахстану, Азербайджану, США, Лівії, Норвегії та Нігерії [0]. Щодо газу, то частка його імпорту з росії у 2021 р. становила 100% [0, с. 19]. Незалежно від росії залишалась Чехія лише в імпорті твердого викопного палива, адже російська частка становила лише 1,1% [0, с. 8]. Загалом для Чехії характерна відносно висока імпортна енергозалежність від росії, що у 2021 р. досягла значення 25,4% [0, с. 5]. До початку 2022 р. окрім газу та нафти, у списку залежностей Чехії від росії була ще одна енергетична позиція – ядерне паливо, бо на чеські атомні електростанції його ексклюзивно постачала російська компанія ТВЕЛ. Так, у 2021 р. Чехія купила у росії неопромінених паливних елементів на суму майже 2,9 млрд. крон [0].

Повномасштабне російське вторгнення на територію України у лютому 2022 р. поставило під загрозу не лише європейське безпекове середовище, а й міжнародний порядок та стало викликом для енергетичної безпеки усього ЄС. Оскільки енергетична безпека тісно пов'язана з економічним розвитком держави, від рівня якого залежить добробут громадян, то це змусило усі країни-члени ЄС переглянути свої енергетичні стратегії та розробити довгострокові політики у сфері енергетичної безпеки. Тому постановою уряду від 28 червня 2023 р. було ухвалено поточну Стратегію безпеки Чеської Республіки [0]. У цьому документі росію названо «найбільшою безпосередньою та довгостроковою загрозою для європейської безпеки та міжнародного порядку», а також заявлено, що потрібно сприяти енергетичній незалежності держави, розвитку відновлювальної та ядерної енергетики, а для сталого та безперебійного функціонування економіки необхідно підвищити енергоефективність [0].

Також після повномасштабного російського вторгнення розпочався перегляд і обговорення Державної енергетичної концепції (чинна концепція була ухвалена у 2015 р.). Вона визначить майбутні цілі та пріоритети держави в галузі енергетики з метою забезпечення достатньої кількості енергії за доступними цінами для громадян і компаній з огляду на досягнення кліматичних цілей. Концепція ставить акцент на скороченні викидів парникових газів, щоб наблизитись до кліматичної нейтральності у 2050 р., збільшенні частки відновлювальних джерел енергії, розширенні та модернізації атомної енергетики, а також поступовому скороченні використання вугілля [0]. Нині триває обговорення концепції в уряді, а її затвердження відкладають у зв'язку з критикою щодо неврахування в ній ймовірного майбутнього збільшення цін на енергоносії та пальне.

Повномасштабна російсько-українська війна та санкції проти росії змусили Чехію запровадити швидкі заходи щодо диверсифікації джерел та шляхів постачання енергоресурсів. Зазначимо, що Чехія здійснила низку практичних кроків щодо зменшення залежності від російських енергоресурсів і більшу частину 2023 р. не купувала російський газ, проте з жовтня він знову почав надходити в країну через Словаччину. Згідно зі статистикою Міністерства промисловості і торгівлі, російський газ становив 3,8% внутрішніх поставок із січня до кінця листопада 2023 р. Російські поставки нафти мають значно більшу частку. Згідно зі статистичними даними за перше півріччя минулого року, частка нафти, імпортованої через російський трубопровід «Дружба», становила 65% [0]. Однак, як стверджується в опублікованій доповіді Центру вивчення демократії (CSD) і Центру дослідження енергії та чистого повітря (CREA), від початку російського повномасштабного вторгнення в Україну до червня 2024 р. Чехія витратила 7 млрд. євро (177 млрд. чеських крон) на нафту та газ з рф, що більш ніж у п'ять разів перевищує чеську допомогу Україні [0]. Така ситуація зумовлена тим, що ЄС

звільнив Чехію від заборони на постачання російської нафти, надаючи їй час для пошуку нових паливних маршрутів. Однак це спричинило зростання залежності від російської нафти у 2023 р., хоча держава могла б скористатися вільними потужностями Трансальпійського трубопроводу, по якому нафта надходить з італійського порту Трієст [0]. Також поступово замінюють російське ядерне паливо на чеських атомних електростанціях. Зокрема, американська компанія «Westinghouse» із 2024 р. розпочала постачання ядерного палива на Дукованську електростанцію, де до цього використовували паливо російської компанії ТВЕЛ, що належить російському державного холдингу «Росатом» [0]. Щодо АЕС у Дукованах, то відповідно до чинних контрактів паливо з росії будуть постачати до 2028 р. і поступово буде замінене на паливо від компаній «Westinghouse» і «Framato» [0].

Зауважимо, що з метою забезпечення енергетичної безпеки значну увагу в Чехії почали приділяти відновлювальним джерелам енергії. Нині частка відновлюваної енергетики у загальному споживанні в державі становить майже 17%, а до 2030 р. планують збільшити її до 32-35%, що відповідає кліматичним та енергетичним цілям ЄС [0, с. 2]. Крім того, значна увага звернута на підвищення енергоефективності.

Висновки. Залежність Чехії від імпорту енергоносіїв робить її вразливою під час геополітичних криз, одна з яких (російсько-українська війна) стала каталізатором змін у безпековій політиці Чехії, зокрема щодо досягнення енергетичної самодостатності та безпеки. Однак повною мірою виконати це досі не вдалося, хоча певні зусилля для цього вже зроблені. Модернізація енергетичної інфраструктури поруч із диверсифікацією джерел енергопостачання, підтримкою відновлювальної енергетики, інвестиціями в сучасні ядерні технології, декарбонізацією енергетичного сектора, а також співпраця з державами-членами ЄС є ключовими елементами для забезпечення енергетичної безпеки Чехії.

Джерела і література

1. Гірник К. Чехія витратила на нафту і газ із РФ у 5 разів більше, ніж на допомогу Україні, – Politico. URL: <https://www.unian.ua/economics/energetics/chehiya-vitratila-na-naftu-i-gaz-iz-rf-u-5-raziv-bilshe-nizh-na-dopomogu-ukrajini-politico-12787431.html> (дата звернення: 15.10.2024).
2. Aktualizace Státní energetické koncepce. *Ministerstvo průmyslu a obchodu*. URL: <https://www.mpo.gov.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/aktualizace-statni-energeticke-koncepce-sek--279668/> (дата звернення: 15.10.2024).
3. Bezpečnostní strategie České republiky 2023. URL: https://mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/Bezpecnostni_strategie_Ceske_republiky_2023.pdf (дата звернення: 15.10.2024).
4. Dukovany na podzim přejdou na palivo od Westinghouse. *Seznam Zprávy*. 2024. URL: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-finance-dukovany-na-podzim-prejdou-na-palivo-od-westinghouse-245751> (дата звернення: 15.10.2024).
5. Energetická dovozní závislost České republiky v letech 2011–2021. *Ministerstvo průmyslu a obchodu*. 2023. URL: https://www.mpo.gov.cz/assets/cz/energetika/statistika/energeticke-bilance/2023/3/Dovozni_zavislost_2011-2021.pdf (дата звернення: 15.10.2024).
6. Fiala: Česko se brzy úplně zbaví závislosti na energetických surovinách z Ruska. *Oenergetice.cz*. 2024. URL: <https://oenergetice.cz/energetika-v-cr/fiala-cesko-se-brzy-uplne-zbavi-zavislosti-na-energetickyx-surovinach-z-ruska> (дата звернення: 15.10.2024).
7. Krčál J., Otýpková L., Bold F., Kolouchová K. Rozvoj obnovitelné energie v Česku do roku 2030 pro posílení bezpečnosti a plnění klimatických cílů EU. 2023. 37 s. URL: <https://faktaoklimatu.cz/assets-local/publications/2023-rozvoj-obnovitelne-energie-v-cesku-do-2030.pdf> (дата звернення: 15.10.2024).
8. Mazúchová S. Česko dumá, jak se zbavit ruského jaderného paliva. Zásoby má na dva roky. *Idnes.cz*. URL: <https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/jaderne-palivo-peletky-cez->

[dukovany-temelin-drabova-rusko-zavislost.A220318_101044_ekonomika_maz](https://www.novinky.cz/clanek/ekonomika-ruske-palivo-bude-v-dukovanech-jeste-ctyri-roky-40468119) (дата звернення: 15.10.2024).

9. Prochazka M. Ruské palivo bude v Dukovanech ještě čtyři roky. *Novinky.cz*. 16. URL: <https://www.novinky.cz/clanek/ekonomika-ruske-palivo-bude-v-dukovanech-jeste-ctyri-roky-40468119> (дата звернення: 15.10.2024).

10. Statistika dovozu ropy do ČR. *Ministerstvo průmyslu a obchodu*. 6.04.2022. URL: <https://www.mpo.gov.cz/cz/energetika/statistika/ropa-ropne-produkty/statistika-dovozu-ropy-do-cr--259953/> (дата звернення: 15.10.2024).

В.М. Лісовський – кандидат політичних наук, доцент кафедри національної безпеки та політичного аналізу Миколаївського національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Із початком відкритої агресії Росії проти України питання національної безпеки набуло першочергового значення в державній політиці, що вимагало швидкого і ефективного перегляду стратегічних підходів. Необхідність забезпечення цілісності та суверенітету держави, а також адаптація наявних безпекових механізмів до нових умов стали ключовими викликами для України.

У сучасних реаліях національна безпека України ґрунтується не лише на військових компонентах, але й на системному підході, котрий охоплює інформаційну, економічну, соціальну, політичну складові. Вивчення й удосконалення державної політики в цьому напрямі є важливим для зміцнення стійкості суспільства, ефективної протидії зовнішній агресії та адаптації національної безпекової стратегії до умов гібридної війни.

Однією з важливих цілей державної політики національної безпеки є створення умов для захисту населення від зовнішньої агресії, що включає підтримку й модернізацію Збройних Сил України. Першочергове завдання – це досягнення максимальної боєготовності та технологічного оновлення військової могутності, що сприяє ефективній обороні в умовах інтенсивних військових дій. Реформування оборонного сектора, співпраця з міжнародними партнерами та посилення військово-технічної співпраці з країнами-членами НАТО відіграють ключову роль у цьому процесі.

Інший важливий аспект – інформаційна безпека, котра стала критично важливою з огляду на використання Росією інформаційних і психологічних операцій для дестабілізації українського суспільства. Державна політика включає захист національного інформаційного простору від дезінформації, зокрема шляхом розвитку стратегічних комунікацій та зміцнення контролю над інформаційними каналами. Це допомагає знизити рівень ворожої пропаганди і сприяє посиленню громадянської свідомості та патріотизму.

Натомість, у рамках економічної безпеки, Україна проводить політику зменшення залежності від російських енергоресурсів та активізації експорту до країн Європи й інших регіонів. Забезпечення енергетичної незалежності та стабільності є пріоритетним завданням, особливо в умовах енергетичних викликів, що виникають під час військових дій. До ключових заходів належить: розвиток власної енергетичної інфраструктури, збільшення частки альтернативних джерел енергії та посилення енергоефективності. Дипломатичні зусилля також залишаються критичними в реалізації національної безпекової політики.

Україна активно працює над посиленням підтримки від міжнародної спільноти, зокрема ЄС та НАТО, що сприяє отриманню військової, фінансової та політичної підтримки. Завдяки цьому формується більш згуртована міжнародна позиція щодо захисту територіальної цілісності України, посилюються санкційні заходи проти агресора та надають критично важливу підтримку для української економіки й ЗСУ.

Соціальна стійкість і єдність суспільства є важливою складовою національної безпеки. Державна політика спрямована на підтримку внутрішньо переміщених осіб, реабілітацію ветеранів, соціальну адаптацію постраждалих від війни і розвиток патріотичного виховання. Підтримка громадянського суспільства, розвиток волонтерського руху та залучення населення до заходів національної безпеки допомагають підвищити рівень громадянської відповідальності та готовності протистояти зовнішнім викликам.

Висновки. Державна політика національної безпеки України в умовах російської агресії є багатокомпонентною системою, що спрямована на захист територіальної цілісності, забезпечення інформаційної стійкості, енергетичної незалежності, дипломатичної підтримки та соціальної єдності. Комплексний підхід до вирішення цих питань дозволяє Україні ефективніше протистояти агресії, підвищувати рівень стійкості на всіх рівнях державного управління та суспільного життя.

І.Л. Демидюк – магістр 2 року навчання
ОПП «Державна служба» факультету
історії, політології та національної
безпеки Волинського національного
університету імені Лесі Українки

С.О. Байрак – кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології та публічного
управління факультету історії, політології
та національної безпеки Волинського
національного університету імені Лесі
Українки

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МЕДІА ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасному світі медіа значно впливають не лише на інформування громадян про важливі події в світі, країні чи регіоні, але є небезпечним інструментом, за допомогою якого вирішують багато питань: від послаблення позицій своїх конкурентів у бізнесі і досягнення поставлених перед собою цілей до незаконної організації та здійснення повалення конституційного ладу і законно обраних урядів в країнах світу.

В Україні, зважаючи на геополітичну ситуацію та збройну агресію російської федерації, формується ефективна медіаполітика, що повинна сприяти не лише розвитку медіасфери, але й захисту національної безпеки. Адже, інформаційна безпека країни – це невід’ємна частина національної безпеки. Згідно із ст. 17 Конституції України «Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу» [1]. Це особливо актуально в умовах воєнного стану: від того, наскільки ефективно Україна здатна захищати свою інформаційну сферу, залежить, чи зможе вона залишитися цілісною, незалежною, демократичною державою та продовжити свій шлях до європейського майбутнього.

Важливо відзначити, що у сучасних умовах війни, що її веде російська держава проти українського народу, боротьба за домінування в інформаційному просторі набуває вирішального значення. Якщо раніше інформаційну перевагу розглядали як

важливу складову стратегії перемоги, то тепер – це центральний фактор у збройному протистоянні сторін.

Основний вплив на формування інформаційної політики в конкретному медіа має його власник або той, хто фінансує чи контролює його. Медіа та журналісти, включаючи їхніх власників, редакторів, інших представників цієї сфери, зокрема й користувачів інтернету, адміністраторів соціальних груп, які висвітлюють події в країні та ситуацію на фронті, мають значний вплив на свідомість громадян. Саме вони формують громадську думку про події і визначають готовність та здатність країни чинити злагоджений опір збройній агресії РФ. Часто саме вони поширюють неправдиву, спотворену або неперевірену інформацію, що негативно впливає на громадян. Це спричиняє руйнівний ефект на інформаційну безпеку України, ослаблюючи захищеність держави, її населення та громадян від шкідливих зовнішніх інформаційних впливів.

Тому державна політика у сфері медіа є важливим інструментом забезпечення інформаційної безпеки України. Вона повинна сприяти розвитку незалежних медіа, формуванню стійкості суспільства до інформаційних загроз та забезпеченню прозорості й достовірності інформації. Одночасно, держава повинна вживати заходів для захисту від пропаганди і дезінформації, не порушуючи при цьому основні права людини, зокрема свободу слова.

В умовах воєнного стану держава та її установи повинні чітко визначати свою позицію, активно працювати над регулюванням відносин між різними соціальними групами, залученими до військово-інформаційної сфери. Така діяльність може охоплювати розробку та реалізацію ефективних стратегій інформаційної безпеки, боротьбу з дезінформацією, захист кіберпростору, а також активне використання медійних ресурсів для підтримки національних інтересів.

Нині в Україні досить розвинута законодавча база, що регулює інформаційну сферу. Основні засади правового підґрунтя забезпечення функціонування медіа у сучасних умовах закладено в Конституції України, що має найвищу юридичну силу, а її норми є нормами прямої дії [1]. Згідно зі ст. 34 «кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір» [1]. Однак, у тій же статті зазначено, що «... здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя» [1].

Указом Президента України №447/2021 від 26 серпня 2021 р. було затверджено Стратегію кібербезпеки України. Документ визначив кібербезпеку як пріоритет національної безпеки, акцентуючи увагу на підвищенні ефективності системи кіберзахисту для протидії сучасним загрозам. Основними напрямками державної політики у сфері кібербезпеки встановлено: протидію кіберзагрозам, особливо з боку Росії, яка веде гібридну війну проти України; протистояння розвідувально-підбивної діяльності; забезпечення захисту електронних комунікацій і персональних даних; адаптацію до змін у безпековому середовищі. Стратегія також визначає основні кіберзагрози, серед яких – російська гібридна агресія, кіберзлочинність, урядові кібератаки з інших країн, кібертерористичні дії терористичних угруповань [5]. Ще одним Указом Президента України від 28 грудня 2021 р. №685/2021 затверджено рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 р. «Про Стратегію інформаційної безпеки», у якому визначено, що «інформаційна безпека України – це складова частина національної безпеки України, стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу, інших життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, за якого належним чином забезпечуються конституційні права і свободи людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації, доступ до достовірної та об'єктивної

інформації, існуюча ефективна система захисту і протидії нанесенню шкоди через поширення негативних інформаційних впливів, у тому числі скоординоване поширення недостовірної інформації, деструктивної пропаганди, інших інформаційних операцій, несанкціоноване розповсюдження, використання й порушення цілісності інформації з обмеженим доступом» [4].

Стратегія інформаційної безпеки України встановлює основні цілі, серед яких – протидія дезінформації та інформаційним атакам, зокрема з боку агресора, розвиток української культури й національної ідентичності, підвищення медіакультури та медіаграмотності. Також важливим є забезпечення права на інформацію, свободи слова, захисту приватного життя та прав журналістів. Документом передбачено інформаційну реінтеграцію мешканців тимчасово окупованих територій, розвиток інформаційного суспільства, культуру діалогу та створення системи стратегічних комунікацій [4]. Правовою основою Стратегії інформаційної безпеки є Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. №392 [3].

У грудні 2022 р. прийнятий Закон України «Про медіа», що містить вичерпний перелік норм, термінів, понять і визначень, а також порядок прийняття рішень і дій, необхідних для оцінки і правового регулювання діяльності медіа в Україні [2]. Окрім цього, законодавство у сфері медіа складається з низки інших законів України, серед яких: «Про електронні комунікації», «Про забезпечення функціонування української мови як державної», «Про кінематографію», «Про рекламу», «Про суспільні медіа України», «Про інформацію», «Про систему іномовлення України», «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста», інших законів України, що регулюють діяльність у сфері медіа, а також міжнародних договорів, що регулюють діяльність у сфері медіа, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

У сучасних умовах воєнного стану роль медіа в забезпеченні інформаційної безпеки України набувала особливої актуальності. Правове регулювання діяльності медіа в цьому контексті передбачає встановлення балансу між свободою слова, правом на інформацію та національною безпекою. Головним їхнім завданням є не допустити поширення дезінформації, викликати паніку у суспільстві або сприяти пропаганді ворога. Для досягнення цієї мети запроваджені особливі правові обмеження та вимоги до діяльності медіа. Водночас потрібно враховувати, що такі обмеження повинні бути співмірними і не призводити до надмірного втручання в свободу слова. Відповідно до Конституції України та міжнародних стандартів, навіть в умовах воєнного стану держава зобов'язана поважати свободу вираження поглядів і дотримуватися прав людини. Надмірне регулювання може призвести до зворотного ефекту, знизивши довіру до офіційних джерел та сприяти поширенню чуток і недостовірної інформації.

Висновки. Правове регулювання діяльності медіа щодо забезпечення інформаційної безпеки України в умовах воєнного стану є складним балансом між необхідністю захисту національної безпеки та збереженням основоположних прав і свобод людини та громадянина. Головним завданням у цьому напрямі є створення таких умов, за яких інформаційна безпека буде гарантована, а суспільство зможе отримувати об'єктивну, перевірену та своєчасну інформацію.

Джерела і література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. URL: <http://surl.li/jusqqy> (дата звернення: 21.10.2024 р).
2. Закон України «Про медіа» від 13 грудня 2022 р. №2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (дата звернення: 23.10.2024 р).
3. «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України «Про рішення РНБО України від 14 вересня 2020 р. «Про Стратегію національної безпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 24.10.2024 р).

4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 р. «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України №685/2021 від 28.12.2021 р. URL: <http://surl.li/clghgw> (дата звернення: 22.10.2024 р).

5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 р. «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України №447/2021 від 26.08.2021 р. URL: <http://surl.li/mawcpo> (дата звернення: 23.10.2024 р).

А.В. Шевчук – студентка 4 курсу ОПП «Міжнародна інформація та суспільні комунікації» факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки
А.А. Моренчук – кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

ОБРАЗ ВОРОГА В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІАПРОСТОРИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Під час війни між Росією та Україною образ ворога в українському медіапросторі російські мас-медіа формували під впливом сукупності соціальних, політичних та інформаційних чинників. Важливим елементом цього процесу є інформаційна війна, яку ведуть паралельно зі збройним конфліктом. Пропагандистські кампанії РФ поширюють фейкові новини та маніпулятивну інформацію з метою дискредитації супротивника й морального тиску на аудиторію [4].

В російському суспільстві активне формування образу України як ворога Російської Федерації почалося ще з подій Революції Гідності. Відтоді російські ЗМК систематично поширювати ексклюзивний наратив, що зображав українців як загрозу. Це допомогло РФ «виправдати» анексію Криму та військові дії на Донбасі, сформувані у свідомості росіян образ ненависті до України. Такі ідеї підкріплювали ксенофобськими пропагандистськими статтями, спрямованими на дегуманізацію українців і підготовку російської громадськості до виправдання насильства та окупації усїєї української території [1, 5].

Українські ЗМК активно протидіяли цьому наративу за допомогою власних контрстратегій. Це були нові форми контенту, що поєднували іронію, гумор, іноді й відверто нецензурну лексику для опису ворога. Вони стали своєрідною моральною підтримкою населення та зменшили у нього відчуття незахищеності, водночас підкреслюючи абсурдність дій ворога, що у підсумку зміцнює солідарність і підтримку Збройних Сил України [2]. Особливу роль відіграли соціальні мережі, у яких поширювали матеріали, що висвітлювали героїзм українців та злочини російських військових. ЗМК активно використовують неологізми і ненормативну лексику для опису агресора, посилюючи солідарність населення та формуючи спільний образ ворога.

Під час війни між Росією та Україною образ ворога в українському медіапросторі трансформувався під тривалим впливом пропаганди та активним використанням сучасних інформаційних технологій. Концепт «ворог» став невід'ємною частиною медійного дискурсу, слугуючи для мобілізації суспільства, консолідації периферії національної ідеології та протистояння агресору. Важливим аспектом є те, що сучасні війни ведуть не лише на фізичному фронті, а й у цифровому просторі, де маніпуляції фактами та емоціями впливають на громадську думку й моральний дух [1].

Інформаційні операції є важливим елементом військових стратегій обох сторін. Російські ЗМІ постійно використовують маніпулятивні технології, такі як перекручування фактів, фабрикація та створення ілюзорних реальностей. Також використовують ідеологічні кліше радянських часів, що виправдовують агресивну зовнішню політику, просувають образ «фашистської України» і активно дискредитують її керівництво [5, 3].

Українські ЗМІ протидіють цьому, використовуючи альтернативні наративи, що наголошують на боротьбі за свободу, міжнародній підтримці України та злочинах російських військових, хоча й у значно менших масштабах. Важливою частиною цих зусиль є створення публічного контенту, що документує російські воєнні злочини і демонструє стійкість українського народу перед російською агресією. Ця діяльність спрямована на підтримку морального духу суспільства та протидію інформаційним атакам ворога [2].

Висновки. Образ ворога в медіапросторі під час російсько-української війни є інструментом інформаційної та психологічної війни. Медіа з обох сторін активно формують цей образ з метою мобілізації свого населення, підтримки бойового духу та виправдання військових дій, що робить інформаційну війну одним з ключових аспектів нинішнього конфлікту. Російські та українські ЗМІ використовують різноманітні засоби для створення образу ворога з протилежної сторони і впливу на сприйняття його всередині країни і за кордоном.

Джерела і література

1. Холох О., Скрябін О. Соціально-психологічні механізми формування «образу ворога» з України російськими засобами масової комунікації під час російсько-української війни. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2023. №3(55). 2023. С. 34–40. URL: <https://miljournals.knu.ua/index.php/visnuk/article/view/1104/1015> (дата звернення: 25.08.2024).
2. Чередник Л. Діяльність українських мас-медіа під час російсько-української війни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. №2. С. 75–81. URL: <https://journals.uran.ua/bdi/article/view/263976> (дата звернення: 09.10.2024).
3. Чубук О.Л. Медійники в російсько-українській війні. Вміст і місце в нових умовах журналістики. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/65fbbf61-bb9b-449e-8e09-27f1d03c6381> (дата звернення: 10.10.2024).
4. Шульська Н.М., Зінчук Р.С. Медіаманіпуляції в умовах російсько-української війни (на прикладі локальних ЗМІ). *«Південний архів» (філологічні науки). «South Archive» (Philological Sciences)*. 2022. Вип. XC. С. 68–76. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/17355/9.pdf?sequence=4> (дата звернення: 25.10.2024).
5. Шульська Н.М., Букіна Н.В., Адамчук Н.В. Типологічні маркери інформаційно-психологічних операцій (ІПСО) в умовах війни в медіа. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2023. Т. 34 (73) №1. Ч. 2 С. 268–274. URL: https://www.philol.vernadskijournals.in.ua/journals/2023/1_2023/part_2/42.pdf (дата звернення: 27.10.2024).

С.С. Сосинець – магістр 1 року навчання
ОПП «Міжнародна інформація та
суспільні комунікації» факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі
Українки

СТРАТЕГІЇ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Науковий керівник

Н.Н. Коцан – доктор географічних наук,
професор, завідувач кафедри
міжнародних відносин і регіональних
студій факультету міжнародних відносин
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Інформаційна сфера стала одним із найважливіших фронтів після того як світ зіштовхнувся з новою формою агресії – гібридною війною. Розвиток інформаційних технологій та глобалізація значно посилили вплив дезінформації на суспільство. Масштабні інформаційні кампанії, спрямовані на дестабілізацію суспільства, підрив довіри до державних інститутів та маніпулювання громадською думкою, стали невід’ємною частиною гібридної війни. Україна, що зазнає агресії з боку росії, одна з перших відчула на собі всю руйнівну силу дезінформації та з 2014 р. є своєрідним полігоном для апробації різноманітних дестабілізуючих кампаній та операцій РФ.

Тема стратегій протидії дезінформації надзвичайно актуальна і водночас складна, дискусійна, адже вона постійно розвивається, використовуючи нові технології та методи. Це ускладнює розробку стабільних стратегій протидії. Також дезінформація має різні форми, її поширюють різними каналами, що ускладнює її ідентифікацію та нейтралізацію. Надто активна боротьба з дезінформацією може призвести до обмеження свободи слова, тому важливо балансувати між захистом суспільства від маніпуляцій і забезпеченням права на вільне вираження поглядів. Ця проблема має міжнародний характер, кожна країна має свої особливості у підходах, що ускладнює розробку універсальних стратегій. Дезінформація є однією з головних загроз для демократичних цінностей, таких як свобода слова, плюралізм думок та верховенство права.

Розвиток інформаційних технологій та глобалізація значно посилили вплив дезінформації на суспільство. Водночас зростає необхідність розробки ефективних заходів та комплексів політик для миттєвого реагування на неї та усунення, основою чого є міжнародні та державні ініціативи в сфері інформаційної безпеки, налагоджена співпраця між різними групами суспільства [1]. Дезінформацією вважають публічне поширення недостовірної інформації, що не була перевірена, або виявилася неправдивою після перевірки, і може негативно впливати на реалізацію конституційних прав громадян або загрожувати національній безпеці [2].

За визначенням М.Кіци, дезінформація – це поширення неправдивої інформації з метою викривлення сприйняття реальності. Це навмисне створення хибного уявлення про факти, що може не мати конкретної цілі, такої як зміна поведінки чи вплив на прийняття певних рішень. Дезінформацію часто використовують для формування хибних вражень, що підривають довіру до джерел інформації, посилюють хаос і розгубленість серед аудиторії, створюючи сприятливі умови для подальших маніпуляцій. Така практика є одним із ключових інструментів в інформаційній війні, а її мета – створити атмосферу невизначеності та дестабілізації [3]. Такі засоби направлені

на створення загрози належного функціонування урядових та громадських структур, розпалюють ворожнечу між соціальними групами, маніпулюють думкою населення.

Сучасні умови дедалі більше змушують звертати увагу на актуальність і важливість питання боротьби з дезінформацією та пропагандою. Це включає розробку ефективних стратегій протидії пропаганді та захисту інформаційного простору і демократичних цінностей, сприяє міжнародній співпраці у боротьбі з гібридними загрозами.

Російська Федерація продовжує здійснювати спеціальні інформаційні операції по всій території України, використовуючи різноманітні канали, зокрема легально доступні медіа-ресурси та соціальні мережі. Типовими прикладами дезінформаційних кампаній є наративи російської пропаганди:

1) Україна – фашистська держава. Російська пропаганда часто зображує Україну як державу, у якій панують неонацисти, а російськомовне населення переслідують. Цей наратив використовують для виправдання агресії.

2) Війна на Донбасі – це внутрішній конфлікт між українською владою та місцевим населенням. При цьому росія приховує свою роль у цьому конфлікті.

3) Неефективність української влади: РФ намагається показати неефективність рішень і дій української влади, корупцію та економічні проблеми в країні.

Інструментами поширення дезінформації є державні ЗМІ росії, тролі та боти, що активно використовують соціальні мережі для поширення фейкових новин та маніпулятивних матеріалів, створено безліч анонімних каналів у месенджерах та інших платформах для поширення дезінформації, а також російські хакери, які здійснюють кібератаки на українські ресурси, викрадають інформацію та поширюють її в спотвореному вигляді. Інтернет, зі своєю миттєвою швидкістю передачі інформації та високим рівнем анонімності, є потужним інструментом для поширення чуток. Це дає можливість дезінформації миттєво досягати мільйонів людей, формуючи їхню свідомість та впливаючи на їхню поведінку.

Основні зусилля російських каналів дезінформації спрямовані на дискредитацію українського керівництва, Збройних Сил України, зовнішньополітичного курсу країни, зусиль з відновлення влади на звільнених територіях, роботи з внутрішньо переміщеними особами та намагання реформувати державу. Крім того, подібні операції мають на меті підірвати довіру до українських інституцій, створити напругу всередині країни та дестабілізувати суспільно-політичну ситуацію, щоб перешкодити Україні у її прагненні до розвитку та інтеграції у міжнародні організації [4]. Оскільки Україна вже тривалий час зазнає цілеспрямованих інформаційних атак з боку Росії, це спонукає до активних дій з протидії дезінформації. Впровадження нових законів, спрямованих на боротьбу з фейковими новинами, є важливим кроком у цьому напрямку. Тісна співпраця з міжнародними партнерами, зокрема ЄС та НАТО, дає можливість Україні використовувати найсучасніші технології і методи для захисту інформаційного простору.

Впливовим засобом для розповсюдження дезінформації є соціальні мережі, в Україні зокрема. Завдяки своїй доступності та швидкому поширенню інформації, такі платформи як Facebook, Twitter, Instagram та TikTok, легко передають фейкові новини широкій аудиторії. Це вимагає від платформ активної участі у модерації контенту та створення політик для протидії поширенню неправдивої інформації. Водночас, соціальні мережі можуть бути засобом боротьби з дезінформацією, надаючи можливість швидко поширювати правдиву інформацію та спростовувати фейки.

Сучасні реалії вимагають більш точного та ефективного правового регулювання. Зокрема, як зазначає Н. Аксьонова, держава повинна розробити чіткий механізм для виявлення, фіксації та видалення з інформаційного простору матеріалів, що закликають до насильства, розпалюють міжнаціональну та міжрелігійну ворожнечу або загрожують конституційному ладу [5]. Поняття інформаційної безпеки закріплене в Основному Законі держави, а саме в ч. 1 ст. 17 Конституції України. У них зазначено, що захист

суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави [6].

Для досягнення максимальних результатів необхідно постійно вдосконалювати механізми протидії дезінформації та підвищувати рівень медіаграмотності населення. Це сприятиме критичній оцінці інформації, протидії маніпуляціям. Медіаграмотність охоплює вміння аналізувати інформацію, відрізнити правду від брехні та орієнтуватися у величезному потоці інформації.

Важливе значення мають технологічні рішення. Використання штучного інтелекту та машинного навчання дає можливість розробляти системи, що автоматично виявляють фейкові новини та відстежують поширення дезінформації в реальному часі. Технології на кшталт блокчейну можна застосувати для перевірки правдивості інформації, забезпечуючи прозорість джерел та виключаючи можливість фальсифікації даних. Соціальні медіаплатформи, такі як Facebook і Twitter, вже використовують алгоритми для позначення недостовірних новин, допомагаючи користувачам краще орієнтуватися в інформаційному потоці. Однак, технології – це лише інструмент. Важливу роль відіграє людський фактор: фахівці з верифікації фактів, медіаграмотність населення та міжнародна співпраця. Тільки спільними зусиллями можна ефективно протистояти поширенню дезінформації [7]. Міжнародна співпраця сприяє розвитку інноваційних рішень та їх швидкому впровадженню. Обмінюючись досвідом, технологіями та даними можна створювати ефективніші стратегії протидії інформаційним атакам. Прикладом такого співробітництва є Центр стратегічних комунікацій НАТО, що допомагає країнам-членам Альянсу протистояти гібридним війнам та ефективніше реагувати на інформаційні загрози. Регулярне та об'єктивне інформування населення, особливо через державні ЗМІ, є невід'ємним у протидії фейкам. Надання достовірної інформації про події, що відбуваються, допомагає розвіяти чутки та маніпуляції. Телемарафон «Єдині новини» є яскравим прикладом того, як можна ефективно протистояти дезінформації, надаючи громадянам актуальну та перевірену інформацію з надійних джерел.

Для протидії дезінформації в Україні успішно функціонує платформа «StopFake», що виявляє та спростовує фейки. Важливу роль також відіграє міжнародне співробітництво. Обмін досвідом, технологіями та даними між країнами прискорює розробку ефективних стратегій протидії інформаційним атакам. Прикладом такої співпраці є Центр стратегічних комунікацій НАТО, який аналізує інформаційні загрози та допомагає країнам-членам альянсу протистояти гібридним війнам.

Україні важливо розробити дієву систему стратегічних комунікацій, спрямовану на забезпечення ефективної інформаційної взаємодії між державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю в умовах кризових ситуацій. Така система має сприяти зміцненню позитивного іміджу України, підвищенню довіри до державних інституцій та підтримці єдності суспільства. Крім того, важливою складовою є розширення каналів комунікації, щоб оперативно реагувати на інформаційні загрози, надавати населенню достовірну інформацію та підтримувати стійкість до зовнішніх впливів. Варто зауважити, що ключовим є встановлення кримінальної відповідальності за їх створення та поширення. Це особливо актуально в умовах війни, коли дезінформація може призвести до важких наслідків.

Висновки. Ефективна інформаційна діяльність здатна полегшити мирне врегулювання кризових ситуацій. Водночас, нехтування інформаційними факторами або навмисне викривлення інформації можуть призвести до радикалізації суспільних настроїв, посилення ворожості та навіть до серйозних негативних наслідків. Використання інформаційних технологій військовими створило нові можливості для забезпечення національної оборони. Інформаційні ресурси та їх захист у військовій сфері є такими ж необхідними складовими, як озброєння, боєприпаси та інші засоби. Перемога України в інформаційній боротьбі в умовах війни з росією буде сприяти досягненню її стратегічних цілей, зміцненню національної безпеки та посиленню міжнародної підтримки.

Джерела і література

1. Robert L Pfaltzgraff (Jr.); Richard H Shultz. War in the Information Age: New Challenges for U. S. Security Policy. Brassey's. 1997. 375 p. P. 256-268.
2. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. К.: Києво-Могилянська акад. 2015. 497 с.
3. Кіца М. Особливості та методи виявлення фейкової інформації в українських ЗМІ. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика*. 2017. С. 30–35.
4. Аксьонова Н. Законодавчі акти протидії поширенню дезінформації, фейкових новин в інформаційному просторі (міжнародний досвід). *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2018. Вип. 50. С. 241–255. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/npnbuimviv_2018_50_20.pdf.
5. Конституція України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр?find=1&text=інформаційна+безпека#w1_1.
6. Лабенко О.В., Шакур Н. В., Заїка Т.П. Критичне мислення та медіаграмотність у цифрову епоху: виклики та можливості для української освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2023. №12(30). С. 331–345.
7. Степико М. Гібридна війна як війна ідентичностей. *Стратегічні пріоритети*. К.: НІСД. 2018. №40(3). С. 163–170.

Б.М. Кальваровська – студентка 3 курсу ОПП «Національна безпека» факультету морського права Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
С.О. Шуляк – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри національної безпеки та політичного аналізу Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Сьогодні в розвинених країнах світу приділяється велика увага питанням інформатизації суспільства, і цей процес став ключовим для різних сфер життя, включаючи правоохоронну діяльність [5]. Цифрові технології та інновації відкрили нові можливості для правоохоронців, особливо в умовах сучасних конфліктів і глобальних викликів. Для України, яка перебуває у стані війни, ці можливості є критично важливими. Оскільки війна проти України від самого початку мала гібридний характер, що включає не лише військові дії, але й інформаційні атаки та диверсії, використання цифрових технологій стало необхідним інструментом для розслідування злочинів і забезпечення справедливості.

Станом на 27 серпня 2024 р. з початку повномасштабного вторгнення в Україні Офісом Генеральної прокуратури зареєстровано 136 тисяч випадків воєнних злочинів [1]. Українські правоохоронці активно використовують інноваційні технології для боротьби з гібридними загрозами. Одним з основних інструментів є супутникові технології та аналітика великих даних. Супутникові знімки, фотографії та відео з соціальних мереж, зняті як професійними журналістами, так і звичайними громадянами, стали ключовими джерелами інформації про злочини, скоєні на українській землі. Такі докази допомагають документувати факти порушень міжнародного права, включаючи атаки на цивільне населення, руйнування інфраструктури та використання заборонених методів ведення війни.

Створена низка цифрових платформ, призначених для збирання доказів воєнних злочинів в Україні, а саме:

1) застосунок «eyeWitness to Atrocities» – додаток для документування злочинів, розроблений за ініціативи Міжнародної асоціації юристів (IBA). Він допомагає фіксувати фото- та відеодокази, що потім будуть передані до органів влади України та Міжнародного кримінального суду, що розслідує воєнні злочини росії проти України [2]. Додаток є інструментом українців для збору доказів злочинів російської федерації, що допоможе у розслідуванні та притягненні до відповідальності винних осіб;

2) платформа WarCrimes.gov.ua (<https://warcrimes.gov.ua/>) – національна платформа, розроблена в рамках співпраці Офісу Генерального прокурора України та інтелектуальної громадської ініціативи «IT Defenders» з метою документування війни, злочини та злочини проти людяності, вчинені Російською Федерацією в Україні. Всі зібрані дані передаються в Офіс генпрокурора для притягнення до кримінальної відповідальності осіб, причетних до скоєння військових злочинів [4];

3) «Tribunal.ua (@tribunal_ua_bot)» – чатбот для Telegram для фіксації фото-і відеодоказів вбивств, насильства, пограбувань цивільних або військових окупантами. Це волонтерський бот, за допомогою якого можна фіксувати воєнні злочини російських окупантів. Автори ініціативи зазначають, що всі матеріали будуть використані в Міжнародному кримінальному суді в Гаазі [8];

4) портал «Доказ» – на цьому сайті можна фіксувати воєнні злочини росії в Україні. Проект реалізували у Міністерства цифрової трансформації України спільно з Офісом Президента України, Міністерством юстиції, Офісом Генерального прокурора, Представництвом Президента України в АР Крим та Київською школою економіки. На сайті можна подати три типи доказів: про воєнні злочини проти українців та злочини проти людяності (це може бути поранення або загибель мирних мешканців від зброї окупантів, фізичне насилля чи позбавлення волі, диверсії тощо); про матеріальні збитки (це докази матеріальної шкоди, завданої Україні) [3];

5) «Книга катів українського народу» – система, в якій міститься верифікована інформація про російських військовослужбовців, які вчинили та продовжують вчиняти злочини на території України. Інформацію про воєнних злочинців збирають в режимі реального часу, тобто інформаційну базу цієї системи постійно поповнюють [6].

В сучасних умовах для забезпечення безпеки в Україні також активно використовують системи відеоспостереження. Завдяки автоматизованим процесам і високій швидкості обробки даних, технології розпізнавання особи за біометричними характеристиками є незамінними в різних сферах діяльності, де потрібно ідентифікувати особу. Відеодані – незаперечні докази під час розкриття воєнних злочинів, бо за деяких обставин камери спостереження можуть бути єдиним доказом того, що відбулося.

За допомогою супутникових зображень можна отримувати об'єктивні докази воєнних злочинів росіян у реальному часі та в перспективі представити їх у міжнародному суді. Також супутникові зображення надають можливість фіксувати інформацію про розміщення військової техніки та об'єктів, що можуть бути пов'язані з ними. В цьому випадку перевагами супутникових зображень є: фіксація історії змін, тобто можливість відмотати знімки назад і подивитись, хто і звідки рухався, яку зброю встановили, де розташовані військові сили тощо.

Прикладом використання супутникових зображень для викриття воєнних злочинів росії є розслідування OSINT-спільноти Molfar щодо підриву Каховської ГЕС. В цьому розслідуванні були використані супутникові знімки, відео та фотографії, зроблені самими окупантами поруч із ГЕС. Ці матеріали дозволили відновити послідовність подій – супутникові зображення допомогли зафіксувати зміни до і після вибуху, що дозволило спростувати російську пропаганду про нібито атаку на дамбу з боку ЗСУ [7].

Висновки. Використання сучасних інформаційних технологій має важливе значення для розслідування та розкриття воєнних злочинів, а знайдена інформація, що в них міститься може бути використана для кримінального переслідування й покарання

осіб, що вчинили воєнні злочини. Використання супутникових знімків, систем відеоспостереження, дронів, штучного інтелекту дозволяє правоохоронним органам ефективніше діяти в сучасних умовах. Однак, щоб повністю реалізувати потенціал цих технологій, необхідно продовжувати вдосконалювати нормативно-правову базу та розвивати міжнародну співпрацю, забезпечуючи при цьому захист прав людини.

Джерела і література

1. Мельник Р. Генпрокурор розповів, скільки випадків воєнних злочинів зареєстрували в Україні (2024). URL: <https://hromadske.ua/viyna/230217-henprokuror-rozpoviv-skilky-vypadkiv-voyennykh-zlochyniv-zareyestruvaly-v-ukrayini>.
2. Додаток для документування злочинів eyeWitness to Atrocities: інструкція з використання. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/210572_dodatok-dlya-dokumentuvannya-zlochyniv-eyewitness-to-atrocities-nstruktsiya-z-vikoristannya.
3. Російсько-українська війна: докази. Подати доказ. URL: <https://dokaz.gov.ua/>.
4. Якщо ви стали потерпілим або свідком воєнних злочинів Росії – фіксуйте та надсилайте докази! URL: <https://warcrimes.gov.ua/>.
5. Євтушок В.А. Актуальні питання використання компонентів інформаційних технологій у діяльності правоохоронних органів. *Застосування інформаційних технологій у діяльності правоохоронних органів: матеріали круглого столу*, м. Харків, 14 грудня 2021 р. МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС. 2021. С. 46-49.
6. Книга катів українського народу. База російських військових, які чинили злочини в Україні. URL: <https://russian-torturers.com/>.
7. Книга пам'яті воєнних злочинів рф. (2023). URL: <https://bookofmemory.com.ua/uk/analytics/how-analysts-use-osint-uncover-russian-war-crimes-satellite-imagery-social-media-analysis-and-ai/>.
8. Матеріали для Гааги. В Україні запустили чат-бот, який допомагає фіксувати воєнні злочини окупантів із РФ. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/viyskovi-zlochyni-ryak-zafiksuvati-ta-kudi-podati-skargu-chat-bot-tribunal-50221142.html>.
9. Федоренко О.А. Впровадження інформаційних технологій у діяльність правоохоронних органів. *Застосування інформаційних технологій у діяльності правоохоронних органів: збірник матеріалів круглого столу*. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС. 2020. С. 129-131.
10. Ukraine's Prosecutor General discusses unprecedented war crimes investigations amidst ongoing conflict at IBA's Annual Conference in Mexico. (2024). URL: <https://www.eyewitness.global/Ukraine-PG-discusses-war-crimes-investigations-at-IBA-conference-Mexico>.

Д.А. Конюрска – магістр 2 року навчання
ОПП «Міжнародні відносини» факультету
міжнародних Волинського національного
університету імені Лесі Українки

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НЕУРЯДОВИХ (ВОЛОНТЕРСЬКИХ) ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Науковий керівник:

Н.І. Романюк – кандидат географічних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин і
регіональних студій факультету міжнародних
відносин Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Російсько-українська війна, що триває з 2014 р., змінила глобальний контекст міжнародних відносин, змусивши багатьох акторів переглянути свої підходи до гуманітарної допомоги, безпеки та прав людини. У цьому конфлікті неурядові організації (НУО) відіграють важливу роль як на місцевому, так і на міжнародному рівнях. Зокрема НУО займаються різноманітною діяльністю: представляють широкі суспільні інтереси, що виходять за межі національних кордонів окремих держав; здійснюють прямий тиск на уряди; контролюють виконання міжнародних угод; забезпечують аналіз політичних проблем і надають експертні оцінки; сприяють підвищенню ефективності міжнародного співробітництва [1]. Їхня діяльність значно виходить за межі надання безпосередньої гуманітарної допомоги.

Варто зазначити, що науковці виділяють вузьке і широке розуміння терміну «міжнародна неурядова організація». Згідно з вузьким трактуванням, до неурядових організацій не належать громадсько-політичні рухи, транснаціональні корпорації, а також організації, створені під егідою держав. Широке трактування поняття «міжнародна неурядова організація» дає Економічна та соціальна рада ООН, що вважає її будь-якою міжнародною організацією, створеною не на основі міждержавної угоди [3].

Однією з найбільш активних складових українських НУО є волонтерські організації, що стали критичним елементом у наданні гуманітарної допомоги під час російсько-української війни. Ці організації виконують важливу роль у підтримці постраждалих, внутрішньо переміщених осіб та Збройних сил України. Волонтерська допомога стала для українців одним із способів виявити свою підтримку та відданість Україні та народу під час війни. Ця діяльність була вже не тільки засобом виявити громадянську позицію, як це відбувається зазвичай у мирний час, а й способом зробити свій внесок у відстоювання незалежності держави. Адже смертельна небезпека окупації та подальшого поневолення спонукала людей діяти негайно.

Найбільш відомими організаціями, що здійснюють діяльність за окресленими напрямками, є благодійний фонд «Повернись живим», ГО «Армія SOS», Товариство Червоного Хреста України, Правозахисна організація «Восток SOS», Фонд «Голоси дітей», Волонтерська організація Фонд «Мир і Ко», Всеукраїнський центр волонтерів «People's Project», Фонд Сергія Притули та інші [2]. Їхній досвід допомагає розуміти, як громадянське суспільство мобілізується під час конфліктів.

Волонтерські організації під час війни відіграють роль посередників між урядами, міжнародними організаціями та місцевими громадами. Їхня діяльність у цих умовах вимагає комплексного підходу, оскільки вони стикаються з великим тиском, коли держава не в змозі повністю забезпечити соціальні потреби населення. Для об'єктивного розуміння їхньої діяльності в умовах війни необхідно застосувати комплексні методи дослідження, що дають можливість розкрити міжнародні і внутрішні аспекти функціонування волонтерських організацій.

Одним із ефективних інструментів стратегічного планування волонтерських організацій є SWOT-аналіз, що використовують для визначення сильних та слабких сторін, можливостей і загроз для них в умовах війни. Цей метод дає можливість таким організаціям оцінювати свої внутрішні ресурси та зовнішні фактори, що впливають на їхню діяльність. В умовах російсько-української війни волонтерські організації стикаються як з можливостями мобілізації міжнародної підтримки, так і з загрозами, пов'язаними з політичними ризиками, недофінансуванням та військовими діями.

Волонтерські організації відіграють важливу роль у наданні гуманітарної допомоги та захисті прав людини, особливо в умовах збройних конфліктів, де держава часто не може забезпечити повний захист своїх громадян. Тому саме SWOT-аналіз дає організаціям розуміння, як найкраще використовувати свої сильні сторони для подолання загроз і використовувати можливості, що виникають завдяки міжнародній підтримці.

Українські волонтерські організації тісно взаємодіють з міжнародними організаціями, що відіграють важливу роль у забезпеченні ресурсів та підтримки. У часи російської військової агресії Україна отримала безпрецедентну підтримку від міжнародних та неурядових організацій, що мобілізували ресурси для надання гуманітарної допомоги та зміцнення національної безпеки. Таке міжнародне співробітництво сприяє реалізації волонтерськими організаціями великих гуманітарних програм, що впливають на стабілізацію ситуації як всередині країни, так і за її межами.

В умовах російсько-української війни також важливим для діяльності волонтерських організацій є статистичний метод. Волонтерські організації працюють з великими обсягами даних щодо переселенців, постраждалих, наданої допомоги та фінансування. Обробка великих масивів даних, зокрема про кількість допомоги, ресурси, бюджети, кількість волонтерів та бенефіціарів допомагає виявити тенденції, ефективність і масштаби волонтерської діяльності.

Метод моделювання допомагає ефективніше управляти ресурсами, планувати дії та оцінювати довгостроковий вплив своєї діяльності. Наприклад, моделювання можна використати для прогнозування потреб у гуманітарній допомозі залежно від інтенсивності бойових дій або кількості нових переселенців.

Доцільно звернути увагу на те, що волонтерські організації часто будують свої стратегії на основі сприйняття поточної ситуації в зоні конфлікту, соціальних і політичних змін. Саме тому важливим методом дослідження є когнітивне картування, що дає можливість зрозуміти, як волонтерські організації приймають рішення, враховуючи зміни в бойових діях або гуманітарних потребах, а також як вони адаптуються до нових умов. Наприклад, цей метод може бути використаний для вивчення того, як організації обирають пріоритети надання допомоги залежно від поточних кризових умов.

Також одним із методів дослідження діяльності волонтерських організацій є соціологічні опитування. Опитувати можна як волонтерів, так і отримувачів допомоги. За допомогою цього методу можна визначити рівень задоволення отримувачів гуманітарної допомоги, вплив волонтерських організацій на якість життя населення під час війни, рівень довіри до волонтерських організацій тощо.

Кейс-метод дозволяє досліджувати окремі випадки діяльності конкретних волонтерських організацій або ініціатив. За допомогою цього методу можна детально вивчити структуру і механізми роботи волонтерських організацій, проаналізувати виклики, з якими вони стикаються в умовах війни. Ця інформація допоможе покращити діяльність волонтерських організацій під час війни.

При дослідженні діяльності волонтерських організацій в умовах війни важливим є метод спостереження. Безпосереднє спостереження за роботою волонтерів в польових умовах (зокрема, у зонах конфліктів) дає можливість дослідникам отримати наочне уявлення про діяльність волонтерських організацій, їх взаємодію з громадою та реальні виклики, з якими вони стикаються. Інформація, отримана за допомогою цього методу

сприяє покращенню діяльності волонтерських організацій в напрямку співпраці з громадами, яким надають допомогу.

Використання цих методів дає можливість отримати комплексне уявлення про діяльність волонтерських організацій в умовах війни, їхню ефективність, виклики та вплив на громади. Кожен із цих методів можна адаптувати до конкретних цілей дослідження та умов, у яких працюють волонтери.

Висновки. У контексті російсько-української війни 2014–2024 рр. неурядові, зокрема, волонтерські організації є ключовими акторами, що забезпечують гуманітарну допомогу, підтримують переміщених осіб та сприяють захисту прав людини. Для дослідження їхньої діяльності використовують такі методи: SWOT-аналіз, когнітивного картування, моделювання і статистичні. Вони дають можливість неурядовим організаціям гнучко адаптуватися до змін та максимізувати свій вплив у кризових ситуаціях. Завдяки цим інструментам організації можуть ефективніше реагувати на виклики війни, мобілізуючи ресурси та підтримуючи тих, хто цього найбільше потребує.

Джерела і література

1. Ільницька У. Особливості міжнародно-правової суб'єктності неурядових організацій. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. Зб. наук. пр. Львів. 2012. Вип. 24. С. 84–91.

2. Ткачук І.Я. Роль неурядових організацій в російсько-українській війні: фінансовий аспект. *Причорноморські економічні студії*. 2022. Вип. 76. С. 229–234. URL: http://bses.in.ua/journals/2022/76_2022/35.pdf (дата звернення: 07.10.2024).

3. Циганкова Т.М., Гордєєва Т.Ф. Міжнародні організації: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2001. 340 с.

Т.В. Кравчук – студент 4 курсу
ОПП «Міжнародний бізнес»
факультету міжнародних відносин
Волинського національного
університету імені Лесі Українки
А.О. Бояр – доктор економічних наук,
професор, завідувач кафедри
міжнародних економічних відносин та
управління проектами факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі
Українки

ПРАВОВІ ОСНОВИ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЄС

Кожна держава активно і цілеспрямовано здійснює зовнішньоторговельну діяльність за допомогою набору регуляторних інструментів. Мита є найдавнішим інструментом торгової політики. Загалом мито – це податок, яким держава обкладає товари, що перетинають кордон митної території держави. З найдавніших часів запровадження мита було одним з головних джерел податків. Однак мито є не лише джерелом доходу держави, а перешкодою для торгівлі. Введення мита штучно підвищує ціну товарів при їх переміщенні через кордон, що впливає на попит та пропозицію [1].

У традиційному розумінні митне законодавство країн світу є сукупністю норм, що регулюють правовідносини у сфері митної справи:

- пов'язані з переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон (митне оформлення й контроль, митні режими і платежі, тарифне і нетарифне регулювання тощо);

- пов'язані з інституційною організацією правового механізму у сфері митної справи;

- пов'язані з відповідальністю за правопорушення в митній сфері та порядком вирішення митних спорів [2].

До митного законодавства ЄС це визначення можна застосувати лише частково. Правове регулювання митного механізму є предметом конституційного й адміністративного законодавства країн-членів ЄС і не здійснюється на рівні Європейського Співтовариства. Також предметом національного, кримінального й адміністративного законодавства суб'єктів ЄС є питання відповідальності за митні правопорушення, хоча положення Маастрихтського договору 1992 р. відкриває перспективи гармонізації і у цій сфері. Питання митного регулювання в ЄС об'єднані в одне зведення законів – Митний кодекс ЄС і Спільний митний тариф ЄС.

Серед джерел митного законодавства ЄС розрізняють акти «первинного» та «вторинного» законодавства. Джерела «первинного» права – це засновницькі договори, що закріплюють поняття і принципи митного союзу країн ЄС, зокрема:

1. Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії (Євроатом).

2. Договір про заснування Європейського економічного співтовариства, з нинішньою назвою Договір про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС).

3. Договір про Європейський Союз (Маастрихтський договір).

Вищезазначені акти мають вищу юридичну силу над актами вторинного законодавства. Безпосередньо питанням вільного руху товарів в межах ЄС присвячені ст. 28–37 ДФЄС, з яких ст. 30-33 стосуються питань митного союзу та митної співпраці держав-членів. Акти «вторинного права» у сфері митного регулювання мають основні

правові форми, напр., регламенти, директиви, рішення і їхня дія обов'язкова для застосування на всій митній території ЄС.

Основними джерелами «вторинного права» з митних питань є:

1. Митний кодекс ЄС (Регламент Європейського парламенту і Ради № 952/2013 від 9 жовтня 2013 р. про встановлення Митного Кодексу ЄС) [3].
2. Регламент Ради (ЄЕС) №2658/87 від 23 липня 1987 р. щодо тарифу і статистичної номенклатури і щодо Спільного митного тарифу [4].
3. Регламент Європейського парламенту і Ради №2020/2170 від 16 грудня 2020 р. щодо застосування тарифної та інших імпортерних квот Союзу [5].
4. Міжнародні торгово-економічні договори ЄС.

Саме митний союз є одним з наріжних каменів економічної інтеграції в межах ЄС. Тому норми митних законодавств держав-членів ЄС уніфіковані. Митний Кодекс узагальнює положення митного законодавства, що раніше містилися у значній кількості регламентів та директив ЄС. У Кодексі зібрані загальні правила і процедури, що забезпечують застосування тарифних та інших заходів, запроваджених на рівні ЄС у зв'язку з торгівлею товарами між ЄС і третіми країнами. Також Митний Кодекс ЄС регулює заходи спільної сільськогосподарської й торговельної політики. Прийняття Митного Кодексу створило єдину правову базу митної справи в ЄС, що є обов'язковою для застосування на всій митній території ЄС, і зафіксувало межі правоздатності ЄС у митній справі.

Висновки. Митне законодавство ЄС постійно вдосконалюють, до нього вносять необхідні поправки, враховуючи зміни, що відбуваються у функціонуванні Союзу. Митне законодавство дає можливість ЄС організувати та проводити успішну єдину митну і торговельну політику, здійснювати митне регулювання за встановленими правилами, стимулювати розвиток внутрішнього ринку в інтересах країн-членів ЄС.

Джерела і література

1. Гребельник О.П. Митна справа: підруч. К.: Центр учб. літ., 2014. 472 с.
2. Петруня Ю. Є., Єдинак В. Ю., Кахович Ю. А. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посіб. / за заг. ред. д. е. н. Ю.Є. Петруні. Дніпропетровськ: Університет митної справи та фінансів. 2015. 331 с. URL: http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/2445/1/ZED_ost_red.pdf.
3. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) №952/2013 від 9 жовтня 2013 р. про встановлення Митного кодексу Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text.
4. Council Regulation (EEC) №2658/87 of 23 July 1987 on the tariff and statistical nomenclature and on the Common Customs Tariff. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31987R2658>.
5. Regulation (EU) 2020/2170 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2020 on the application of Union tariff rate quotas and other import quotas. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/2170/oj>.

М.О. Годорожа – магістр 1 року навчання
ОПП «Міжнародні відносини» факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі
Українки

Г.В. Копачинська – кандидат географічних
наук, доцент кафедри міжнародних
відносин і регіональних студій факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі
Українки

НАСЛІДКИ BREXIT ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Одна із визначних подій сучасної історії – процес виходу Великої Британії з ЄС. Це стало каталізатором змін у внутрішньополітичному житті країни та в регіональних процесах у Європі. Причини, що спонукали громадян Великобританії до підтримки Brexit, ґрунтувались на економічних, політичних та соціальних аспектах. Багато британців вважали, що ЄС надто впливає на внутрішню політику країни, що певним чином порушує їхній суверенітет та незалежність. Британські євроскептики наголошували, що участь в ЄС обмежує автономію в ухваленні законів та управлінні кордонами. Для деяких виборців ідея «повернення контролю» мала ключове значення у їхньому виборі на референдумі. Правила ЄС щодо вільного пересування створили значний потік мігрантів до Британії, зокрема з Центральної та Східної Європи. Це викликало побоювання стосовно тиску на соціальні служби, ринок праці та культурні зміни [4; 5]. Дехто сумнівався у вигодах, які країна отримувала від членства в ЄС. Наприклад, прихильники Brexit вважали, що країна зможе укласти кращі торговельні угоди незалежно від ЄС. Інші ж виступали проти зростання фінансових зобов'язань перед ЄС, особливо після кризи 2008 р. та нестабільності в євросоні [4]. Кампанію на користь Brexit активно підтримували впливові політичні діячі, як-от Б.Джонсон і Н.Фарадж. Їхні аргументи про надмірний контроль з боку ЄС та загрози національній ідентичності знайшли відгук у багатьох виборців. Політичні лідери кампанії «за вихід» підкреслювали, що ЄС змінився з часу, коли Велика Британія приєдналася до нього в 1973 р., і вже не відповідає інтересам країни [5]. Тому, рішення підтримати Brexit було поєднанням прагнення до суверенітету, контролю над імміграцією та економічних розрахунків.

Голосування за Brexit у 2016 р. викликало тривогу в європейських столицях з точки зору безпеки та оборони. Вихід Великої Британії, як значного гравця в цій сфері, розглядали як потенційний розрив європейської та західної єдності на тлі зростаючих викликів безпеці, включаючи війни на півдні і східних сусідів ЄС. Обрання Д.Трампа президентом США у 2016 р., ще більше загострило ситуацію, бо його неоднозначні заяви про зобов'язання США та НАТО залишили слід у європейському сприйнятті безпеки. Brexit прискорив поглиблення співпраці інших країн в сфері безпеки та оборони в рамках ЄС. Хоча ці процеси розпочалися ще в 2013 р., питання безпеки та оборони набули особливої ваги на саміті в Братиславі у 2016 р., після голосування за Brexit. Лідери держав-членів ЄС усвідомили, що вихід Великої Британії може ослабити позиції ЄС у сфері зовнішньої політики, адже Велика Британія була важливим гравцем у питаннях безпеки, включаючи ядерний стримувальний потенціал [6].

Процес підготовки Brexit розпочався після референдуму. Безпосередньо референдум відбувся 23 червня 2016 р. [1]. Результати референдуму показали, що 51.9% виборців Великої Британії підтримали вихід з ЄС, тоді як 48.1% голосували за збереження членства [8]. Наступним кроком було рішення прем'єр-міністра Д.Кемерона піти у відставку, оскільки він підтримував ідею залишитися у ЄС. Його наступницею стала Т.Мей, яка взяла на себе завдання реалізувати волю громадян щодо виходу з

ЄС. Законодавчий процес щодо Brexit стартував із ухвалення Парламентом Сполученого Королівства закону про вихід з ЄС (European Union (Withdrawal) Act 2018 р.), що забезпечував юридичне припинення дії законів ЄС на території Великої Британії. 29 березня 2017 р. Т.Мей офіційно запустила ст. 50 Лісабонського договору, повідомивши ЄС про намір країни вийти з Союзу, що встановлювало дворічний термін для завершення всіх формальностей [5]. Офіційно вихід Британії з ЄС відбувся 31 січня 2020 р. після тривалої політичної боротьби та ратифікації Угоди про вихід з ЄС обома сторонами.

Головним наслідком Brexit було зниження рівня інтеграції у сфері розвідки та безпеки. До виходу з ЄС Велика Британія відігравала важливу роль у забезпеченні розвідданих про терористичні загрози, кібербезпеки та міжнародну організовану злочинність. В межах ЄС функціонувала єдина система обміну розвідувальною інформацією, що давала змогу державам-членам ЄС швидко реагувати на загрози. Проте після Brexit, британські спецслужби позбавили автоматичного доступу до цієї мережі, і ЄС змушений розробляти нові шляхи співпраці з Британією в межах розвідувальної діяльності [2; 7].

Для збереження ефективного обміну розвідданими обидві сторони тепер змушені покладатися на ad hoc домовленості, що знижує швидкість і якість реагування. Дехто з експертів вважають, що це послаблює здатність Європи ефективно протистояти міжнародним загрозам. Водночас існує модель, за якою ЄС співпрацює зі Швейцарією та іншими країнами, що може слугувати основою для нових домовленостей з Великою Британією, однак обмеженість цієї співпраці залишає певні прогалини у забезпеченні загальної безпеки Європи [3].

Brexit також мав значний вплив на оборонні структури ЄС, особливо на програму Постійного структурованого співробітництва (PESCO). Велика Британія була другою після Франції за військовою потужністю в ЄС і брала активну участь у різних миротворчих та оборонних місіях, що зміцнювало його обороноздатність. Вихід Британії залишив ЄС без одного з найпотужніших військових союзників, що було стимулом для ЄС до розвитку власних ініціатив, спрямованих на посилення оборонних можливостей [7]. Зі свого боку, Велика Британія зміцнила свої позиції в НАТО, а також збільшила оборонні витрати, зокрема у сфері кіберзахисту, безпілотних технологій та ядерного потенціалу. За словами експертів, хоча ці інвестиції зміцнюють оборонний потенціал НАТО, є ризик, що вони не компенсують втрати від виходу з європейських оборонних структур, таких як PESCO. Це створює новий виклик для спроможності ЄС швидко реагувати на кризові ситуації у своєму регіоні, а також для його ролі в глобальній безпеці [3].

Brexit стимулював появу нової зовнішньополітичної стратегії Великої Британії під назвою «Глобальна Британія». Вона передбачає посилену присутність у глобальних справах, незалежну від ЄС. Британія, зокрема, активно укладає нові двосторонні угоди та розширює партнерство із США і Австралією. Це надає їй можливість просувати власні інтереси на світовій арені, але водночас створює ризики для її ізоляції в контексті європейської безпеки [2; 3]. Зосередженість Великої Британії на альянсі з США може послабити її участь у європейських проєктах, і хоча Лондон залишається важливим членом НАТО, його відсутність у структурах ЄС знижує ефективність реагування на загрози на континенті. Це також сприяє подальшому зміцненню автономії ЄС, бо країни-члени вимушені розробляти власні оборонні програми та інструменти захисту без підтримки з боку Лондона [7].

Унаслідок Brexit ЄС почав більше приділяти уваги ідеї стратегічної автономії, тобто здатності забезпечувати власну безпеку без залежності від зовнішніх гравців. Це особливо актуально на тлі посилення глобальних загроз, таких як кіберзлочинність, тероризм та агресивна політика РФ. Стратегічна автономія передбачає створення та розвиток власних збройних сил, розширення участі в міжнародних місіях і зміцнення таких інституцій, як Європейське оборонне агентство та PESCO. Цей процес також ставить перед ЄС нові завдання, оскільки стратегічна автономія вимагає значних

інвестицій та структурних змін. Водночас без Великої Британії ЄС має менше ресурсів для гарантування своєї безпеки, що змушує ЄС покладатися на нові формати співпраці, як-от партнерство з іншими країнами-членами НАТО та ООН. Це сприяє тому, що ЄС починає відігравати проактивну роль на міжнародній арені, не лише як економічний блок, але і як потужний безпековий гравець [2; 3].

Висновки. Brexit значно вплинув на європейську безпеку. З одного боку, вихід Великої Британії з ЄС послабив структуру колективної безпеки. З іншого, він був стимулом для ЄС розвивати власну стратегічну автономію та розширити свою роль на глобальній арені. Замість одного сильного партнера ЄС тепер прагне побудувати міцнішу оборонну спроможність на основі об'єднаних зусиль та самостійного розвитку. Незважаючи на ці виклики, Велика Британія залишається важливим гравцем у сфері європейської безпеки, підтримує тісні зв'язки з ЄС через НАТО та двосторонні угоди.

Джерела і література

1. Грубінко А. Конфліктогенний потенціал Брекзиту: національний, регіональний та глобальний виміри. URL: <http://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2020/12/70.pdf> (дата звернення: 20.10.2024).
2. Antinozzi I. Never-ending divorce: The role of UK-EU security cooperation after Brexit. URL: <https://ecfr.eu/article/never-ending-divorce-the-role-of-uk-eu-security-cooperation-after-brexit/> (date of application: 20.10.2024).
3. Hadfield A., Wright N. Fog in Channel? The impact of Brexit on EU and UK foreign affairs. URL: <https://www.iss.europa.eu/content/fog-channel-impact-brexit-eu-and-uk-foreign-affairs> (date of application: 20.10.2024).
4. Why did Britain vote to leave the European Union? URL: <https://ukandeu.ac.uk/why-did-britain-vote-to-leave-the-european-union/> (date of application: 20.10.2024).
5. Wallenfeldt J. Brexit. United Kingdom referendum proposal. URL: <https://www.britannica.com/topic/Brexit> (date of application: 20.10.2024).
6. Juha Jokela. Strong together? The impact of Brexit on security and defence cooperation. URL: https://www.epc.eu/content/PDF/2020/14_Strong_together.pdf (date of application: 19.10.2024).
7. Mills C., Smith B. End of Brexit transition: implications for defence and foreign policy cooperation. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9117/> (date of application: 21.10.2024).
8. Report: 23 June 2016 referendum on the UK's membership of the European Union. *The Electoral Commission*. URL: <https://www.electoralcommission.org.uk/research-reports-and-data/our-reports-and-data-past-elections-and-referendums/report-23-june-2016-referendum-uks-membership-european-union> (date of application: 19.10.2024).

К.Ю. Мельник – студентка 3 курсу
ОПП «Міжнародні відносини»
факультету міжнародних відносин
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

ВІЙСЬКОВІ ТА ЦИВІЛЬНІ МІСІЇ ЄС ЯК ІНСТРУМЕНТ СПІЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Науковий керівник:

О.Б. Пікулик – кандидат економічних
наук, доцент кафедри міжнародних
відносин і регіональних студій
факультету міжнародних відносин
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Військові та цивільні місії Європейського Союзу є невід'ємною частиною Спільної політики безпеки та оборони (СПБО), які формують підходи до забезпечення миру та стабільності в Європі, а також за її межами. З початку запровадження СПБО, ЄС інтегрує різноманітні місії, які сприяють оперативному реагуванню на кризи і довгостроковому розвитку регіонів, постраждалих від конфліктів.

Із 2003 р. ЄС розпочав понад 40 місій у Європі, Африці та на Близькому Сході. У всьому світі діють 22 місії та операції СПБО ЄС та розгорнуто майже 4000 військовослужбовців і 2000 цивільного персоналу [6].

Серед військових місій ЄС важливою є місія в Боснії і Герцеговині (EUFOR Althea), що розпочалася в 2004 р. та була спрямована на стабілізацію ситуації в країні після війни. Місія сприяє реформуванню оборонного сектору країни та підготовці її до майбутньої інтеграції в європейські структури [3]. Місію EUNAVFOR Atalanta в Сомалі розпочали у 2008 р. з метою боротьби з піратством у водах узбережжя Сомалі. Ця місія гарантує безпеку морських шляхів, захищаючи комерційні та гуманітарні судна, зокрема ті, що доставляють допомогу ООН до країн Східної Африки. Операція також охороняє інші комерційні судна та нафтові танкери, що проходять через цей стратегічний регіон. Завдяки постійній присутності військових кораблів ЄС та активній патрульній діяльності, випадки піратства в цьому регіоні значно зменшилися. Atalanta надає допомогу прибережним країнам для зміцнення їхніх можливостей у боротьбі з піратством, проводять навчання місцевих військово-морських сил і обмін розвідувальною інформацією [2].

Цивільна місія EULEX Kosovo займається питаннями правосуддя та підтримки верховенства права в Косово із 2008 р. Вона здійснює підтримку реформ у судових процесах і забезпечення їхньої відповідності європейським стандартам. Місія допомагає косовській поліції у розслідуванні злочинів, зокрема, справ, пов'язаних із серйозними кримінальними правопорушеннями, корупцією та організованою злочинністю. Проводить моніторинг дотримання прав людини в Косово, напр., захист етнічних меншин, прав жінок та дітей, а також контроль за умовами утримання в місцях позбавлення волі [4]. Моніторингова місія EUMM Georgia, започаткована у 2008 р. після конфлікту між Грузією та Росією.

В контексті реалізації СПБО важливу роль відіграє реалізація Глобальної стратегії ЄС щодо зовнішньої політики та політики безпеки, яка націлена на посилення ефективності політики безпеки та оборони ЄС, у т. ч. шляхом укріплення співпраці між збройними силами держав-членів та управління кризами. Стратегія, ухвалена Радою ЄС у листопаді 2016 р., орієнтована на розвиток стійкості, інтегрований підхід до вирішення конфліктів і криз, а також на зміцнення стратегічної автономії [5].

Конкретні дії для досягнення цілей з плану реалізації стратегії безпеки та оборони, а саме: реагування на зовнішні конфлікти та кризи, нарощування потенціалу партнерів, захист ЄС та його громадян, включають координований щорічний огляд оборони, Постійне структуроване співробітництво, військовий потенціал планування і проведення, та інструментарій швидкого реагування ЄС [1].

Сучасні військові місії ЄС, такі як операції з підтримки миру або боротьби з тероризмом, доводять спроможність ЄС діяти як глобальний гравець, здатний надавати військову допомогу в умовах загроз. Цивільні місії включають підтримку прав людини, відновлення інфраструктури та зміцнення демократичних інститутів, що є критично важливими для стабільності постконфліктних регіонів.

Висновки. Військові і цивільні місії охоплюють широкий спектр завдань і інтересів ЄС, які виходять за межі його території, зосереджуючись на зміцненні глобальної стабільності й безпеки. Разом ці місії формують багатовекторний підхід до гарантування безпеки, що підвищує ефективність і координацію дій ЄС на міжнародній арені.

Джерела і література

1. Координований щорічний огляд ЄС з питань оборони, як спільне планування оборони Європи. URL: <https://bintel.org.ua/analytics/voenni-voprosy/koordinovaniy-shhorichnij-oglyad-yes-z-pitan-oboroni/>.
2. European Union Naval Force Operation ATALANTA – EUNAVFOR ATALANTA. URL: <https://eunavfor.eu/>.
3. About EUFOR. Operation ALTHEA. URL: <https://www.euforbih.org/index.php/about-eufor/background>.
4. What is EULEX? URL: <https://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,16>.
5. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en.
6. EU cooperation on security and defence. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/defence-security/#operations>.

D.P. Hrytsiuk – 3d-year student of the EPP «International relations» International Relations Faculty of Lesya Ukrainka Volyn National University

PECULIARITIES OF GERMANY'S POLICY WITHIN THE EU DURING THE REIGN OF ANGELA MERKEL

Scientific Supervisor:

I.O. Balak – PhD in Economic Sciences, As. Prof. of the International Relations and Regional Studies Department of Lesya Ukrainka Volyn National University

Under Angela Merkel, Germany's policy toward the EU was pragmatic, characterized by commitment to the European Union and stability. Angela Merkel was Chancellor in 2005–2021 and was noted as an influential EU leader. Her policies were based on economic stability, social and economic cohesion, and the rapid resolution of emergencies and crises that Germany faced during her years in office, such as the financial crisis in 2008 and the Covid19 pandemic in 2019, which the whole world faced. The Chancellor played her role as a crisis manager. Her view of Europe was different from that of her predecessors. Under the

leadership of Angela Merkel, Germany played a key role in shaping EU policy, as Germany is committed to European values, as well as the use of diplomacy, including public diplomacy. All of this has contributed to the unity and resilience of the European Union in a time of all kinds of challenges and threats.

Europe is a community of values, a community of rights and responsibilities. European values are human dignity, the rule of law, tolerance, solidarity and respect for minorities. Angela Merkel wanted Germany to continue to follow these values. Analyzing the period of Angela Merkel's rule in 2005–2021. There were many challenges for her, which also concerned the EU. For example, the financial crisis of 2008 did not leave Germany alone. Compared to 2008, in 2009, GDP fell by 5%, which was the largest decline since the Second World War. This was primarily due to a decline in imports and exports [1]. To prevent this, a number of measures were introduced, including economic stabilization and support for banking institutions. These measures helped to keep the unemployment rate at a stable level. Thus, Germany has shown itself to be an EU leader that is much more resilient than other EU member states.

The federal government was committed to overcoming the economic and financial crisis not only on a national level but also on a European level: to support European states in financial difficulties, various mechanisms were set up since 2010 as a protective shield, one of which was in favor of Greece. Stable budgets and incentives for greater growth have been the guiding principles of European policy [2].

In 2014, after Viktor Yanukovich fled Ukraine, Russia annexed Crimea by force. When Russian militants seized Ukrainian territory in the East, the Chancellor joined other Western leaders in accusing Russia of directly fomenting the conflict. She led EU efforts to impose sanctions on Russia and participated in numerous multilateral discussions aimed at restoring peace in the region [5]. These sanctions were important because it was necessary to prevent the split of the EU and to punish a country that was taking actions that were contrary to peace and security.

The migration crisis in 2015 was another challenge for Europe, and Germany in particular. Migrants from Syria and Afghanistan sought refuge in Europe, and Germany was no exception. Angela Merkel allowed more than a million migrants to cross the German border [4]. However, there were also concerns that this «open door» policy had its drawbacks, as it could further increase migration and make Germany attractive to illegal migrants.

The UK's exit from the EU in 2020 was also a major test for the Union, and Angela Merkel sought to help the EU deter other countries from following the UK's lead. However, the Brexit also had its own consequences for its relations with Germany. The volume of German direct investment in the UK has declined. In 2021, it amounted to about 140 billion euros, which is 16,1% less than in 2016. «The UK's exit from the EU has complicated our close trade relationship, and there is still considerable planning uncertainty and legal uncertainty for German companies doing business in the UK», said Treer [6]. When a member of the EU leaves the Union, it has a negative impact on other countries, as these are, for example, economic partners that have been cooperating for many years, and after leaving the EU, the trade rate drops sharply, and this has a negative impact on the country's economy. And it can also give an impetus to other countries to leave the Union, and thus the Union can break up.

The Covid19 pandemic has become a major challenge for all EU countries. Germany has played a leading role in supporting the European fund, transferring financial assistance to more affected countries, implementing various projects both inside and outside the country, for example, inside the country, these projects included financial assistance, compensation for losses for companies that were most affected by restrictive measures, the so-called «German umbrella scheme», in accordance with EU rules on state aid [3]. The aid that was outside the country also included financial projects that provided financial assistance to the affected countries.

There was also Euroscepticism in some countries that undermined the unity of the Union, so Germany had to balance the needs of the EU with its own needs and expectations. This means that Germany was mostly the «engine» of the EU, constantly balancing the needs of the EU member states with its own interests.

To summarize, during Angela Merkel's rule, Germany has demonstrated its pragmatic approach to the EU, focusing primarily on economic stability and respect for EU values. During her years in office, she faced many challenges, including the economic crisis, migration, and Covid19. Angela Merkel has a determination in crisis situations, because Germany is an economically stable country and has participated in humanitarian aid to other countries; she has demonstrated herself as an EU leader who can maintain unity. Covid19 has also affected the EU, and Germany, under the leadership of Angela Merkel, has taken on the task of helping countries affected by the pandemic. This once again confirms that Germany, under the leadership of Chancellor Angela Merkel, has shown itself to be a leader who can and wants to follow and support European values and unite the member states of the Union. During the financial crisis, Germany supported the countries that suffered the most and implemented assistance mechanisms. During the annexation of the Ukrainian Crimea by Russia, Merkel had to impose sanctions against Russia to avoid a split in the EU.

References

1. ВВП Німеччини, за попередніми даними, в 2009 р. знизився на 5%. URL: https://www.rbc.ua/ukr/news/vvp_germanii_po_predvaritelnyh_dannym_v_2009_g_snizilsya_na_5_13012010 (date of access: 26.10.2024).
2. Bundeskanzlerin Angela Merkel 2005–2021. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/bundeskanzlerin-angela-merkel-2005-2021-2045938> (date of access: 27.10.2024).
3. Germany. Details of Germany's support measures to help citizens and companies during the significant economic impact of the coronavirus pandemic. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/coronavirus-response/supporting-jobs-and-economy-during-coronavirus-pandemic/state-aid-cases/germany_en (date of access: 26.10.2024).
4. Latest asylum trends – 2015 overview. URL: <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/public/LatestAsylumTrends20151.pdf> (date of access: 28.10.2024).
5. Nicki Peter Petrikowski. Chancellorship of Angela Merkel. URL: <https://www.britannica.com/biography/Angela-Merkel/Chancellorship> (date of access: 26.10.2024).
6. Brexit an 'economic disaster' for UK and German trade, German economists say. URL: <https://www.reuters.com/markets/brexit-an-economic-disaster-uk-german-trade-dihk-2023-06-22/> (date of access: 27.10.2024).

Р.В. Федонюк – аспірант
ОНП «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»
факультету міжнародних відносин
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

КОСМОС ЯК ФАКТОР ЗРОСТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЄВРОПИ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Протягом останнього часу все актуальніше постає питання перегляду політик Європейського Союзу для збереження його позицій як важливого міжнародного гравця в умовах динамічної безпекової ситуації, зростання глобальної конкуренції. Найбільш помітним аналізом ситуації у цій сфері, що містить пропозиції першочергових кроків, є доповідь економіста та колишнього прем'єр-міністра Італії Маріо Драгі «Майбутнє європейської конкурентоспроможності» («The future of European competitiveness»). Документ, підготовлений на замовлення Європейської Комісії, було представлено у вересні 2024 р.

У своїй доповіді автор висловив занепокоєння зниженням росту економіки Європи з початку XXI ст., незважаючи на запровадження низки стратегій протидії цій тенденції. Існуючі проблеми загострилися внаслідок подорожчання енергоносіїв для європейського ринку після відмови від їх постачань з Росії, а економічне та технологічне зростання США і Китаю загрожує подальшим усуненням ЄС з провідних світових позицій. Геополітична нестабільність не дає можливості покладатися на «безпекову парасолу» США і вимагає розвитку власних можливостей щодо гарантування безпеки Європи. ЄС вперше в своїй сучасній історії вступає в період, коли його економічний ріст не буде підкріплений зростанням кількості населення [5, с. 1].

Автор стверджує, що збільшення темпів економічного росту Європи можливе у випадку зростання продуктивності її економіки та окреслює три основні сфери першочергових дій для відновлення стійкого росту економіки ЄС. Серед них:

- поєднання колективних зусиль для заповнення інноваційних прогалів, що зумовлюють відставання від США та КНР;
- формування спільного плану декарбонізації, розвитку чистої енергетики та, при цьому, розвитку конкурентоспроможності;
- підвищення безпеки та зниження залежностей [5, с. 3].

Автор пропонує низку заходів для досягнення поставлених цілей, серед яких підвищення інвестування в критично важливі сфери, покращення координації дій країн-членів ЄС з метою більш повного використання наявних можливостей тощо. Водночас важливим є значення, що його автор надає космічній діяльності для розвитку конкурентоспроможності Європи. Космос, насамперед, розглядають як чинник підвищення безпеки Європи та сфера, у якій ЄС має досягти більшої незалежності від зовнішніх партнерів. Автор тісно пов'язує оборонну та космічну промисловість, звертає увагу на необхідність невідкладних дій для більш широкого використання можливостей космосу в оборонних цілях. При цьому оборонна і космічна промисловість тісно взаємопов'язані, тому необхідно більш активно використовувати можливості космосу в оборонних цілях.

У звіті наголошено, що ЄС володіє розвинутою стратегічною космічною інфраструктурою, можливостями та технічними компетенціями світового рівня. Європейська програма у сфері супутникової навігації «Galileo» забезпечує найбільш точну та надійну інформацію для позиціонування та часового забезпечення, а програма спостереження за Землею «Copernicus» пропонує найповнішу інформацію про моніторинг навколишнього середовища та кліматичних змін, протидії стихійним лихам та у сфері безпеки.

Водночас, Європа втратила свої позиції на ринку комерційних пускових послуг та геостационарних космічних апаратів. Внаслідок цього для виведення на орбіту космічних апаратів стратегічної програми «Galileo» використовують ракети-носії компанії «Space X» (США). ЄС також поступається США в таких сферах як ракетні двигуни та мега-угруповання космічних апаратів. Така ситуація склалася внаслідок того, що, як і оборонна промисловість, космос страждає від помітного інвестиційного розриву з основними конкурентами. Протягом останніх сорока років європейські інвестиції в космос склали лише 15-20% від інвестицій США у цій сфері. Зокрема у 2023 р. витрати ЄС та його держав-членів на космос становили 15 млрд. дол. США, у той час як США інвестували у космічну діяльність 73 млрд. дол. США. Автор прогнозує, що в найближчі роки інвестиції Китаю в космос можуть перевищити європейські, досягнувши 20 млрд. дол. США до 2030 р. [5, с. 56].

Серед заходів, спрямованих на покращення конкурентоспроможності Європи у сфері космосу, поряд з терміновим збільшенням інвестицій в космічні розробки, автор пропонує працювати над зменшенням фрагментації ринку космічних товарів та послуг шляхом формування «справжнього» єдиного ринку для космосу та спільної політики і стратегії, краще координувати підходи до інвестування.

У звіті також пропонують поступовий відхід Європейського космічного агентства (ЄКА) від принципу «географічного повернення коштів», за якого пріоритетне право на участь у проектах мають суб'єкти космічної діяльності держав-членів ЄКА, що здійснюють фінансові внески у їхню реалізацію. Натомість беззаперечну перевагу мають отримати кращі постачальники не залежно від їх належності до тієї, чи іншої країни-члена ЄКА. Така пропозиція викликає деяку критику, бо ЄКА не входить до структур ЄС, а є незалежною багатосторонньою організацією, політику якої формують її членами. Серед іншого, держави-члени ЄКА розглядають своє членство у Агентстві як інструмент розвитку власного космічного бізнесу і принцип «географічного повернення коштів» відіграє у цьому випадку ключову роль [4]. Як основний інструмент об'єднання зусиль у космічній сфері пропонуємо створити Багатоцільовий космічний промисловий фонд, який би дав можливість Європейській Комісії діяти як «основний клієнт» для спільного замовлення і придбання космічних товарів і послуг, фінансування критично важливих технологій, розробки і реалізації нових великих космічних програм ЄС [5, с. 57]. Зважаючи на значну ймовірність використання Європейською Комісією доповіді М.Драгі у подальшій своїй діяльності, Україні також варто зробити власні висновки в контексті сучасного партнерства з ЄС, початку переговорного процесу щодо членства в ЄС та майбутнього членства. Щодо космічної сфери, то основна увага ЄС очікується до заповнення прогалини у забезпеченні власного незалежного доступу до космосу, сфери, що на сучасному етапі не має практичного втілення в Космічній програмі ЄС [3]. Зокрема, прогнозуємо, що зусилля будуть спрямовані на доповнення існуючої лінійки європейських ракет-носії (Ariane та Vega) ракетами-носіями надлегкого та середнього класу з одночасним пошуком інноваційних рішень для зменшення вартості та підвищення оперативності пусків.

Досвід США доводить, що належна державна підтримка такого, з точки зору бізнесу, малорентабельного виду діяльності як пускові послуги, у поєднанні з певними інноваційними підходами компанії «Space X», дає можливість вийти на якісно новий рівень виведення космічних апаратів в космос, тим самим викликавши справжній прорив у розвитку інших видів космічної діяльності. Наприклад, спостереження за Землею, ширококутовий Інтернет, включаючи забезпечення оборонних і безпекових потреб.

Очікуючи зростання європейських інвестицій в розвиток засобів доставки в космос варто уже зараз формувати передумови для застосування українського досвіду та можливостей в реалізації проектів з проектування та створення космічних транспортних систем. Напрямок проектування та створення космічних засобів доставки є одним з небагатьох, поряд з космічною ситуаційною обізнаністю, у якому Україна може запропонувати значний власний внесок в розвиток європейських можливостей. Децю

гірший стан справ у сфері супутникової навігації, зв'язку, чи спостереження за Землею, тому наша держава найближчим часом буде залишатися споживачем продукту ЄС.

На сучасному етапі пріоритетним у цій сфері може бути спрямування зусиль на розвиток партнерства з країнами-членами ЄС та/або ЄКА у реалізації подібних проєктів. Необхідною умовою їхнього започаткування є елементи інноваційності та конкурентоздатності. Зокрема, йдеться про використання технології «повітряного старту» для швидкого і незалежного від географічного розташування виведення космічних апаратів на низьку навколосезну орбіту. Актуальність використання космічних пусків з борту літака в оборонних та безпекових цілях «виправдає» традиційно високу вартість реалізації таких проєктів.

У найближчій перспективі необхідність інтеграції українських суб'єктів космічної діяльності до кооперації з європейськими виробниками ракетної техніки потрібно врахувати при формуванні позицій української сторони у переговорах про укладення Угоди про вступ України до ЄС за напрямками «Підприємництво та промислова політика», «Наука та дослідження», «Зовнішня політика та політика безпеки та оборони». Вхідження України в європейський сегмент створення космічних засобів доставки вимагатиме значних зусиль з огляду на суттєву конкуренцію у цій сфері з боку компаній Франції, ФРН та Італії. Так, президент Франції Е.Макрон у своїй доповіді щодо майбутнього Європи, що він її виголосив 25 квітня 2024 р. в Паризькому університеті Сорбонна, виокремив п'ять стратегічних напрямів за якими Європа має стати світовим лідером до 2030 р. Серед них, поряд зі штучним інтелектом, квантовими комп'ютерами, біотехнологіями та новими видами енергії, зазначено незалежний доступ до космосу за допомогою використання саме французької ракети-носія «Ariane 6» [1]. Жорсткість європейської конкуренції уже відчули на собі українські виробники, втративши позиції на європейському ринку комплектуючих з композитних матеріалів для ракет-носіїв. Так, за результатами розслідування невдалого пуску ракети-носія Vega-C, що відбувся 20 грудня 2022 р., незалежна європейська комісія встановила, що втрата ракети-носія та корисного навантаження була спричинена руйнуванням вуглець-вуглецевої деталі українського виробництва. Водночас, було підтверджено, що якість згаданої деталі повністю відповідала технічним вимогам замовника, однак самі технічні вимоги, підготовлені європейськими конструкторами, не враховували усіх особливостей експлуатації згаданої деталі. Не зважаючи на це, комісія рекомендувала відмовитися від українських вуглець-вуглецевих комплектуючих в європейських ракетах-носіях [2].

Висновки. Європейський Союз найближчим часом змушений активно діяти з метою активного реагування на виклики, пов'язані з технологічними прогалинами, енергетичною та ресурсною залежністю, а також безпековою ситуацією. Серед найбільш імовірних таких дій – збільшення інвестицій у космічні розробки та промисловість, в тому числі, для забезпечення незалежного доступу до космосу шляхом розвитку власних засобів виведення. Це створить нові можливості для розвитку українсько-європейського партнерства у космічній сфері та інтеграції українського космічного сектору в європейську космічну екосистему. Цей процес вимагає політичної підтримки з боку держави, зокрема для досягнення сприятливих умов в контексті переговорного процесу щодо вступу України до ЄС.

Джерела і література

1. Emmanuel Macron: Europe – It Can Die. A New Paradigm at The Sorbonne. Groupe d'études géopolitiques. URL: <https://geopolitique.eu/en/2024/04/26/macron-europe-it-can-die-a-new-paradigm-at-the-sorbonne/> (дата звернення 26.10.2024).
2. №7-2023: Loss of flight VV22: Independent Enquiry Commission announces conclusions. Arianespace Group. URL: https://www.esa.int/Newsroom/Press_Releases/Loss_of_flight_VV22_Independent_Enquiry_Commission_announces_conclusions (дата звернення 26.10.2024).
3. Regulation (EU) 2021/696 of the European Parliament and of the Council of 28 April 2021 establishing the Union Space Programme and the European Union Agency for the

Space Programme and repealing Regulations (EU) №912/2010, (EU) №1285/2013 and (EU) №377/2014 and Decision №541/2014/EU. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32021R0696> (дата звернення 25.10.2024).

4. The Draghi Report: It Takes a Village. European Space Policy Institute. URL: <https://www.espi.or.at/briefs/brief-69/> (дата звернення 26.10.2024).

5. The future of European competitiveness. September 2024. 66 p. URL: https://commission.europa.eu/document/download/97e481fd-2dc3-412d-be4c-f152a8232961_en (дата звернення 25.10.2024).

А.Ю. Мостовик – студентка 3 курсу
ОПП «Міжнародна інформація та суспільні
комунікації» факультету міжнародних
відносин Волинського національного
університету імені Лесі Українки
А.А. Моренчук – доцент кафедри
міжнародних комунікацій та політичного
аналізу факультету міжнародних відносин
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

ПІДТРИМКА УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ ТА БІЖЕНЦІВ У ДЕРЖАВАХ-ЧЛЕНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Тема українських біженців надзвичайно актуальна у зв'язку з російсько-українською війною, яка змусила багатьох українців залишити свої домівки та шукати безпеки за кордоном. Вимушена міграція мешканців України набрала значних масштабів, що позначилося як на самих переселенцях, так і на країнах, що їх приймають. Ці люди опинилися перед багатьма викликами: адаптація до нових умов, інтеграція у чужі суспільства, необхідністю зберегти зв'язок з рідною культурою та ідентичністю. Ще одна проблема – мовні труднощі, що значно уповільнюють працевлаштування, а відтак не дозволяють багатьом українцям швидко перейти на самозабезпечення без підтримки держави.

Водночас, країни, що приймають біженців, також стикаються з проблемами. Одна з них – нерівномірне їх навантаження на різні території. Це призвело до нестачі ресурсів, необхідних для ефективної інтеграції переселенців у нове середовище. Території, що не мали достатньої підготовки для роботи з великими потоками мігрантів, стикнулися з труднощами щодо забезпеченні їх житлом та базовими послугами. Це, у свою чергу, зумовило додаткові соціальні та економічні виклики для місцевих громад.

Рада ЄС ухвалила рішення продовжити дію тимчасового захисту для українців, які шукають притулку, до 4 березня 2026 р. Механізм запровадили 4 березня 2022 р. і нині діє без змін для категорій осіб, які можуть ним скористатися. Це означає, що ті, хто вже отримав тимчасовий захист, й надалі мають право на проживання, роботу, медичну допомогу та інші соціальні послуги на території ЄС [5].

Країни, які приймають українців, зокрема Польща, Німеччина, Чехія, Литва, Швеція, Австрія, Румунія, Португалія, Болгарія, надають необхідну допомогу для проживання в новому середовищі, а саме:

- тимчасовий захист або статус біженця;
- безкоштовне житло;
- медичні послуги та страхування;
- фінансова допомога;
- право на працевлаштування;
- предмети першої необхідності;

– безкоштовні мовні курси [1; 2].

Найбільшу кількість українських біженців прийняли на свою територію такі держави-члени ЄС: Німеччина (1 122 330 осіб, або 27,0% від загальної кількості ЄС), Польща (975 190 і, відповідно, 23,4%) та Чехія (376 885 і, відповідно, 9,1%) [4].

Важливо зазначити, що статус біженця та тимчасовий захист – це різні поняття, що передбачають різні наслідки для осіб, які змушені залишити свої домівки у зв'язку з війною. Біженець – це загальний термін, що описує людей, які були змушені залишити своє житло у пошуках безпечнішого місця для життя. Щоб отримати статус біженця, людина повинна відповідати певним критеріям. Статус біженця можуть отримати особи, які:

- мають обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за такими ознаками, як раса, релігія, громадянство або політичні погляди;
- перебувають за межами країни своєї національної належності;
- не можуть, або не бажають отримувати захист від своєї країни [4].

Отримавши статус біженця, особа має право на безстрокове проживання в державі, яка надала притулок. Цей статус може бути відкликаний, якщо з'являться нові докази, що можуть вплинути на рішення. Зазначимо, що закінчення війни в Україні не є автоматичною підставою для позбавлення статусу біженця. Процес набуття статусу біженця передбачає проходження адміністративної процедури, що триває приблизно шість місяців. Для цього особа повинна звернутися до компетентного органу країни, кордон якої вона перетнула вперше. Кожна країна ЄС має свої особливості розгляду заяв, наприклад, вилучення паспорта до завершення терміну розгляду, заборона на працевлаштування під час цього періоду, необхідність проживання у відведеному державою місці тощо.

На відміну від статусу біженця, тимчасовий захист надають відповідно до Директиви ЄС 2001/55/ЄС, що була активована у 2022 р. внаслідок війни в Україні. Українці можуть легально перебувати у статусі тимчасового захисту в будь-якій країні ЄС, і його надають одразу після перетину кордону. Після реєстрації в відповідних органах, українці можуть користуватися правами, що надає цей статус. Право на тимчасовий захист мають усі громадяни України та їхні родини, які перетнули кордон 24 лютого 2022 р. і пізніше [3].

З власного досвіду розповім про підтримку українців в Республіці Австрія. Перебуваючи тут, я пройшла через усі етапи адаптації й труднощі, що виникли на новому місці. Австрія забезпечує українців усім необхідним для комфортного проживання: грошовою допомогою, житлом, продуктами харчування, предметами побуту і речами першої необхідності. Крім того, пропонують безкоштовні курси німецької мови, можливості підробітку для отримувачів соціальної допомоги, а також варіанти офіційного працевлаштування.

Висновки. Країни ЄС стали безпечним прихистком для українських мігрантів. Програми тимчасового захисту та соціальної допомоги забезпечують їх житлом, фінансовою підтримкою, доступом до освіти та можливостями для працевлаштування. Хоча такі програми мають свої правила й обмеження, вони допомагають людям поступово інтегруватися в нове середовище та почувати себе захищеними.

Джерела і література

1. 83% українських біженців – жінки. Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів звітує про стан захисту українців за кордоном. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/224033.html> (дата звернення: 23.10.2024).

2. Підтримка українців: корисні ресурси про транспорт, житло й роботу. *EU neighbours east*. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/standwithukraine/refugees/> (дата звернення: 23.10.2024).

3. Temporary protection for persons fleeing Ukraine – monthly statistics. *Eurostat*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics->

[explained/index.php?title=Temporary protection for persons fleeing Ukraine - monthly statistics](#) (дата звернення: 25.10.2024).

4. Статус біженця та тимчасовий захист: у чому різниця. *Інститут аналітики та адвокатури*. URL: <https://iaa.org.ua/articles/status-bizhenczyna-ta-tymchasovyj-zahyst-u-chomu-riznychnyia/> (дата звернення: 26.10.2024).

5. Рада ЄС продовжила тимчасовий захист для українців до 2026 року. *Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України*. URL: <https://minre.gov.ua/2024/06/26/rada-yes-prodovzhyla-tymchasovyj-zahyst-dlya-ukrayinciv-do-2026-roku/> (дата звернення: 26.10.2024).

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Н.Н. Коцан – доктор географічних наук,
професор, завідувач кафедри
міжнародних відносин і регіональних
студій факультету міжнародних відносин
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СКЛАДОВА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ЄС

Сьогодні важливість стратегічних комунікацій ЄС для його зовнішньої та внутрішньої політики, а також і безпеки зростає. Стратегічні комунікації ЄС можна розглядати в декількох площинах: інформаційні комунікації (в тому числі публічна дипломатія, PR, просування європейських цінностей тощо); безпекова складова (взаємозв'язаність стратегічних комунікацій з політикою безпеки ЄС, підтримання миру, протидія поширенню радикалізації тощо). Ми сфокусуємо увагу на публічній дипломатії ЄС, що є складовою частиною стратегічних комунікацій ЄС.

Важливість публічної дипломатії як ключового компоненту стратегічних комунікацій ЄС полягає в тому, що вона дає змогу забезпечити взаєморозуміння з громадськістю, підвищує рівень довіри до установ ЄС та їхньої діяльності. Публічна дипломатія ЄС уключає такі елементи, як медіакомунікації, культурні програми, візити ЄС, розробка інформаційних матеріалів і їх розповсюдження, співпрацю з міжнародними та національними організаціями, а також зв'язки з громадськістю й Інтернет-комунікації. Зв'язки з громадськістю – планування та реалізацію заходів, просування інформації через різні медіа, забезпечення доступності інформації про діяльність, а також взаємодію з громадськістю та медіа.

Науковці Волинського національного університету імені Лесі Українки у монографії «Стратегічні комунікації ЄС: протидія деструктивним впливам» наголошують, що публічна дипломатія відображає прагнення до взаєморозуміння, співпраці й підтримки зі світом і надає змогу забезпечити належне сприйняття та розуміння ЄС як актора міжнародної політики [2]. Публічна дипломатія передбачає широкий спектр заходів, що забезпечують взаємодію з різними групами людей й організаціями на різних рівнях. Вона може включати: візити, медіакомунікації, проведення кампаній з освітнього аспекту, проведення конференцій, семінарів тощо, спрямованих на підвищення свідомості й знань про ЄС. Головна мета публічної дипломатії полягає в тому, щоб донести інформацію про ЄС та його політику в міжнародній спільноті та підвищити його вплив й авторитет на міжнародній арені. При цьому публічна дипломатія ЄС ґрунтується на принципах прозорості, відкритості та взаємодії, що дає змогу побудувати довіру й залучити підтримку з боку різних груп людей [2].

Таким чином, публічну дипломатію можна розглядати як важливий інструмент для забезпечення ефективних стратегічних комунікацій та взаємодії з міжнародною спільнотою, що допомагає зміцнити позиції ЄС на світовій арені та підтримати його розвиток і процвітання. Апарат публічної дипломатії в ЄС розроблявся поступово, впродовж усього процесу створення й інституційного розвитку Союзу. Створення механізму публічної дипломатії та структури пов'язане з розвитком Спільної зовнішньої політики й політики безпеки ЄС. У 2006 р. було розроблено Білу книгу з Європейської комунікаційної політики. У 2007 і 2008 р. Комісія підготувала стратегічні та інформативні документи стосовно залучення громадян ЄС через інтернет та формування партнерства в рамках ЄС. У 2010 р. Європейська рада ухвалила резолюцію зі створення Європейської служби зовнішніх справ (ЄСЗС). Це передбачило створення відділу з інформації й публічної дипломатії. Через певні перешкоди і причини цей відділ не відкрили, а відтак й далі надавали більше повноважень Генеральному директорату з

питань комунікацій в інформуванні цільової аудиторії. Це забезпечило формальну основу для використання публічної дипломатії [3]. ЄСЗС координується верховним представником ЄС із закордонних справ і політики безпеки. Останній головує на засіданнях ради закордонних справ, а також керує спільною закордонною політикою та безпекою, наглядаючи за зв'язками й координацією зовнішньої діяльності ЄС, контролює Об'єднаний європейський аналітичний центр.

У 2010 р. була створена Європейська дипломатична служба (ЄДС) на підставі Лісабонської угоди. Її метою є координація зовнішньої політики Європейського Союзу, для забезпечення ефективнішого виконання єдиної зовнішньополітичної стратегії ЄС. ЄДС відповідає за підготовку й реалізацію зовнішньої політики ЄС, а також управляє мережею дипломатичних представництв ЄС у різних країнах світу. Вона також забезпечує співпрацю між ЄС та численними міжнародними організаціями, такими як ООН, НАТО, ОБСЄ й інші. При Європейській дипломатичній службі діє шість географічних департаментів на чолі з керуючим директором. Департаменти відповідають за певні географічні зони: Європу; Африку; Азію та Тихоокеанський регіон; Америку (країни Північної, Центральної та Південної Америки); Близький Схід й Північну Африку.

Крім того, існує Департамент із питань глобальних питань та доброчинності, що відповідає за співпрацю з міжнародними організаціями, такими як ООН і Міжнародний кримінальний суд тощо. Регіони публічної дипломатії ЄС поділяють на кілька груп не тільки залежно від їх географічного положення, а й ступеня важливості для ЄС.

Регіони публічної дипломатії ЄС можуть змінюватися залежно від потреб та пріоритетів ЄС, а також від глобальних і регіональних подій та криз. Узагальнюючи доробок праць з публічної дипломатії ЄС, можна виокремити такі напрями публічної дипломатії Європейського Союзу:

- для країн-кандидатів і потенційних кандидатів. Для цих держав у межах Інструменту передвступної допомоги забезпечується підтримка Західних Балкан у підготовці до вступу в ЄС, розвитку проєктів культурної співпраці, здійснення спільних заходів протидії незаконній торгівлі предметами мистецтва й культури тощо;

- для європейських країн-сусідів у межах Європейської політики сусідства для Алжиру, Вірменії, Азербайджану, Єгипту, Грузії, Ізраїлю, Йорданії, Лівану, Лівії, Молдови, Марокко, Палестини, Сирії, Тунісу й України. Крім того, до програми Creative Europe окремо долучено Вірменію, Грузію, Молдову, Туніс та Україну;

- для країн Південного партнерства (Алжиру, Єгипту, Ізраїлю, Йорданії, Лівану, Лівії, Марокко, Палестини, Сирії й Тунісу);

- для країн Східного партнерства (Азербайджану, Вірменії, Грузії, Молдови та України);

- для країн, що розвиваються;

- для стратегічних партнерів (Бразилії, Канади, Китаю, Індії, Мексики, Японії, Республіки Кореї, ПАР та США) [1].

Сьогодні головними тематичними напрямками публічної дипломатії Європейського Союзу є: 1) комунікація про ЄС і його роль у світі, що означає сприяння зростанню усвідомлення громадянами ЄС та партнерами щодо важливості співпраці з ЄС; 2) підтримка стабільності й безпеки у світі, що означає активну участь ЄС у зовнішніх справах та дипломатії задля вирішення конфліктів та підтримки миру; 3) підтримка економічних інтересів ЄС. До цього напрямку відноситься: підвищення привабливості ЄС для інвесторів, розвиток міжнародної торгівлі, просування співпраці з іншими країнами в галузі науки, технологій та інновацій; 4) підтримка демократії й прав людини, що означає сприяння зміцненню демократичних інституцій та прав людини в країнах-партнерах ЄС; 5) зміцнення культурної спадщини Європи. Цей напрям охоплює просування культурного діалогу й співпраці між країнами для збереження та просування культурної спадщини Європи; 6) захист довкілля й боротьба зі зміною клімату. Цей напрям включає: просування співпраці між країнами в галузі екології та боротьби зі зміною клімату, підвищення уваги до проблеми збереження довкілля.

Висновки. Публічна дипломатія ЄС є важливим компонентом стратегічних комунікацій спільноти, який притаманна інституційна структура, елементи якої виконують важливі функції і завдання, сприяючи досягати її мети – забезпечити взаєморозуміння й підтримку громадськості, підвищити рівень довіри до установ ЄС та їхньої діяльності.

Джерела і література

1. Піпченко Н. Практика публічна дипломатія ЄС. URL: <https://tinyurl.com/2ll6cj4f>.
2. Стратегічні комунікації ЄС: протидія деструктивним впливам: кол. моногр. / за заг. ред. д-ра політ. наук, проф. Н. Карпчук. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. 308 с.
3. Трофименко М.В. Публічна дипломатія ЄС міжнародна діяльність університетів як фактор інноваційного розвитку вищої школи. *Збірник матеріалів Міжнародної наук.-практ. заочної конф.* (18 вересня 2015 р.). Маріуполь. 2015. С. 164–166.

В.В. Короткий – аспірант
ОНП «Міжнародні відносини і
стратегічні комунікації України та ЄС»
факультету міжнародних відносин
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК ОСНОВА ЗАХИСТУ ЄС: РОЛЬ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Науковий керівник:

Н.П. Карпчук – доктор політичних наук,
професор кафедри міжнародних
комунікацій та політичного аналізу
факультету міжнародних відносин
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Інформаційна безпека та стратегічні комунікації є важливими аспектами сучасної безпеки Європейського Союзу. В умовах гібридних загроз, у яких дезінформація, кібератаки та маніпуляції громадською думкою є дедалі потужнішими інструментами в руках недружніх держав, інформаційна безпека – це основний елемент захисту державного суверенітету та стабільності суспільства. ЄС, усвідомлюючи загрози, що виникають у цифрову епоху, активно розвиває механізми стратегічних комунікацій для протидії дезінформації, формування довіри та забезпечення стійкості своїх інституцій та громадян.

ЄС стикнувся з численними загрозами в інформаційній сфері, основні з яких:

1) Дезінформація та пропаганда. Іноземні держави, насамперед Росія, використовують інформаційні кампанії для дестабілізації Європи, поширення недовіри до інституцій ЄС, розпалювання конфліктів та впливу на громадську думку. Особливо такі кампанії активізують під час проведення виборів, референдумів або інших політичних подій.

2) Кіберзагрози. Кібератаки на ключову інфраструктуру, фінансові системи та особисті дані європейців створюють ризики для безпеки та приватності, а також підривають довіру до цифрових сервісів, на яких базується сучасна економіка ЄС.

3) Інформаційні атаки на демократичні процеси. Спотворення інформації під час виборів і референдумів є викликом для функціонування демократії. Такі дії сприяють

політичній поляризації, віддаленню населення від інституцій та створенню негативного інформаційного середовища.

4) Поширення радикалізму та екстремізму. Деякі групи використовують соціальні мережі для поширення радикальних ідеологій, що ставить під загрозу соціальну згуртованість у країнах ЄС [1].

Стратегічні комунікації є багатограним підходом, спрямованим на захист суспільства від інформаційних загроз. Вони охоплюють створення прозорої інформаційної політики, протидію дезінформації, забезпечення довіри до інституцій ЄС та активізацію співпраці між країнами-членами. У 2015 р. ЄС створив оперативну групу *East StratCom* для протидії російській дезінформації, спрямованій на дестабілізацію країн Східної Європи та держав-членів ЄС. Група займається виявленням фейкових новин, поширенням фактологічної інформації та наданням засобам масової інформації інструментів для відслідковування дезінформаційних наративів. ЄС створив спільну платформу для моніторингу та реагування на дезінформацію. Завдяки співпраці з соціальними мережами, таку платформу використовують для обмеження поширення неправдивої інформації та підвищення прозорості рекламних кампаній, особливо під час виборчих циклів. ЄС підтримує ініціативи медіаграмотності, спрямовані на підвищення рівня критичного мислення серед населення та здатності розпізнавати неправдиву інформацію. Це особливо важливо в епоху соціальних мереж, де кожен користувач може стати як джерелом, так і мішенню дезінформації. ЄС запроваджує заходи для захисту інформаційних систем від кібератак та забезпечує захист персональних даних громадян через регулювання, такі як *Загальний регламент захисту даних (GDPR)*. Крім того, співпраця між країнами-членами та приватними компаніями дає можливість створити інтегровані системи кіберзахисту [2].

Забезпечення чесних виборів, громадянських прав та правової держави є ключовими принципами ЄС. Інформаційна безпека у цьому випадку виконує функцію захисту демократичних інституцій від зовнішніх та внутрішніх загроз. ЄС розробляє стандарти та рекомендації для захисту виборчих процесів, щоб уникнути інформаційного впливу на громадську думку. Зокрема, запроваджено вимоги щодо прозорості політичної реклами, напр., вона повинна бути чітко маркована і містити інформацію про її замовників. Спільно з іншими організаціями, такими як ОБСЄ, ЄС, направляє місії для спостереження за виборами, щоб гарантувати дотримання демократичних стандартів, а також надавати громадянам та міжнародному співтовариству прозору інформацію щодо виборчого процесу. Незважаючи на боротьбу з дезінформацією, ЄС підтримує право на свободу слова і прагне до забезпечення балансу між протидією фейковим новинам і збереженням плюралізму думок. ЄС виступає за те, щоб всі контрзаходи були пропорційними та відповідали основним правам людини.

Хоча ЄС досяг значного прогресу у розвитку стратегічних комунікацій, деякі виклики все ще залишаються. Розвиток технологій, таких як штучний інтелект та *deepfake*, значно ускладнюють виявлення неправдивої інформації. Через різний рівень ресурсів та політичних пріоритетів інформаційна безпека в країнах-членах ЄС забезпечена на різних рівнях, що створює потенційні вразливості. Соціальні мережі та технологічні платформи відіграють важливу роль у поширенні інформації, тому ЄС постійно працює над розвитком регулювання для співпраці з такими компаніями [3]. Це важливо для забезпечення прозорості інформації та обмеження фейкових новин.

Висновки. Інформаційна безпека в рамках стратегічних комунікацій ЄС є ключовою складовою захисту демократичних цінностей, підтримки стабільності та гарантування безпеки громадян. Усе більше державних і недержавних структур ЄС працюють над удосконаленням механізмів протидії дезінформації, захисту кібербезпеки та зміцнення довіри до інституцій ЄС. Однак, ефективність інформаційної безпеки ЄС залежить не лише від заходів на рівні Союзу, але й від тісної співпраці між державами-членами, міжнародними організаціями та приватним сектором. ЄС продовжує вдосконалювати свої підходи до стратегічних комунікацій, реагуючи на нові виклики

інформаційної безпеки. В умовах, коли гібридні загрози стають все більш складними, здатність ЄС адаптуватися до змін та ефективно захищати своїх громадян є визначальною для забезпечення стабільності та розвитку Союзу в майбутньому.

Джерела і література

1. Стратегічні комунікації ЄС: протидія деструктивним впливам: кол. моногр. /Н.П.Карпчук, Б.М. Юськів, А.М. Шуляк, С.В. Федонюк, Н.О. Шуляк; за заг. ред. Н.Карпчук. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. 308 с.
2. Homaniuk O. Cybersecurity as a Component of International Security. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. Vol. 14/02-XLIV, September, 2024. P. 90-93. URL: <https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140244/PDF/140244.pdf>.
3. Andriukhina V., Homaniuk O., Yelova T., Korotkyi V., Kotsiuba V., Taradiuk R., Shuliak N. Digitalization and strengthening resistance to misinformation in Ukraine as the instrument of strategic communications. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 14/01/XL. (Vol 14. Issue 1, special issue XL). 2024. P. 97-103. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140140/papers/A_16.pdf.

Є.Б. Тихомирова – доктор політичних наук,
професор кафедри міжнародних комунікацій
та політичного аналізу
факультету міжнародних відносин
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

МІФИ ТА НАРАТИВИ В КОНТЕКСТІ ЗМІН КЛІМАТУ ЯК ПІДҐРУНТЯ КЛІМАТИЧНОЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

Актуальність зазначеної проблеми обумовлена, по-перше, суспільним інтересом до теми кліматичних змін, що дедалі посилюється з поширенням кліматичної дезінформації, по-друге, занепокоєнням щодо потужного впливу нових наративів на кліматичні дії, по-третє, невеликим масштабом дослідження тематики кліматичної дезінформації в Україні.

Мета дослідження – з'ясувати суть і тенденції розвитку існуючих кліматичних наративів.

Результати дослідження. Порушуючи питання про методи і прийому розвінчування та спростування кліматичної дезінформації, доречно виявити ті змістовно-предметні заперечення, які є в її основі. Так, Європейський кодекс стандартів для незалежних організацій з перевірки фактів (EFCSN) виокремлює серед найважливіших принципів боротьби з міс/дезінформацією необхідність зосередження «на темах, які становлять суспільний інтерес» [1]. Саме тому, коли йдеться про захист від кліматичної дезінформації, потрібно, насамперед, проаналізувати ті міфи і наративи, що є її предметом.

Термін «міф» часто вживають для позначення хибних трактувань, оскільки правдивість міфу не є визначальним критерієм. З іншого боку, поняття наративу, що походить від лат. *narrare* – «розповідати», «пояснювати» – охоплює пов'язані реальні чи вигадані події або факти, подані у різних формах повідомлення, включаючи міфи. Міфами щодо змін клімату ми будемо вважати твердження про різні процеси, що лежать в основі кліматичних змін, пояснюючи походження їх через раціональні або емоційно-чуттєві образи. Переважна частина кліматичних міфів мають дезінформаційну природу.

Як справедливо зазначали американські дослідники *N.Oreskes* і *Erik M.Conway*, у книзі «Великий міф: як американський бізнес навчив нас ненавидіти уряд і любити

вільний ринок» «економічні інтереси індустрії викопного палива у запобіганні дії клімату завжди були очевидними; менш зрозумілим є те, як їх камуфлювали. Ніхто ніколи не казав: «Я заперечую зміну клімату, щоб захистити прибутки компаній». Вони казали, що захищають робочі місця, захищають економіку та захищають вільні ринки від «посягань» уряду. Вони казали, що борються за капіталізм і свободу» [2].

На сайті Skeptical Science подано найпоширеніші аргументи щодо кліматичної міз/дезінформації. У Таблиці 1 наведені top-10 аргументів із понад 200, що їх виявили науковці сайту, і поширені останнім часом у світовому інформаційному просторі.

Таблиця 1

Топ-10 міфів про глобальне потепління та зміну клімату, відсортованих Skeptical Science за популярністю (станом на жовтень 2024 р.)*

№ з/п	Міфи про клімат	Що стверджує наука
1	«Клімат змінився раніше»	Клімат реагує на те, що змушує його змінюватися в той час; люди зараз є домінуючою силою
2	«Це сонце»	За останні 35 років глобального потепління сонце та клімат рухалися в протилежних напрямках
3	«Не погано»	Негативний вплив глобального потепління на сільське господарство, здоров'я та навколишнє середовище значно переважає будь-які позитиви
4	«Немає консенсусу»	97% кліматологів погоджуються, що глобальне потепління спричиняють люди
5	«Охолоджується»	Усі показники доводять, що глобальне потепління все ще відбувається
6	«Моделі ненадійні»	Моделі успішно відтворюють температури з 1900 р. в усьому світі – на землі, у повітрі та океані
7	«Температурний запис ненадійний»	Тенденція потепління однакова в сільській місцевості та у містах, виміряна термометрами та супутниками
8	«Тварини і рослини можуть адаптуватися»	Глобальне потепління призведе до масового вимирання видів, що не зможуть адаптуватися за короткий проміжок часу
9	«Не тепліло з 1998 року»	Кожна частина кліматичної системи Землі продовжує нагріватися з 1998 р., а 2015 р. побив температурні рекорди
10	«Антарктида набирає льоду»	Супутники вимірюють, як Антарктида втрачає наземний лід із прискореною швидкістю

* Складено за: [3].

Наративами щодо змін клімату будемо називати судження, які можуть визначати розуміння та оцінки людьми кліматичних процесів та їхніх дійових осіб. Вони відіграють важливу роль у формуванні кліматичної свідомості та сприйнятті людьми подій щодо зміни клімату. Оскільки зміна клімату є глобальною проблемою, ключовими науковими наративами, що впливають на сприйняття цього явища можна вважати такі:

1) зміна клімату призводить до глобального потепління (акцентується увага на важливості зменшення викидів та адаптації до змін);

2. зміна клімату впливає на суспільство та екосистеми (оскільки тут йдеться про наслідки екстремальних погодних явищ, втрати біорізноманіття та змін у здоров'ї людей, цей наратив підкреслює необхідність дій);

3. зміна клімату потребує заходів пом'якшення та адаптації до кліматичних змін (перші спрямовані на зниження викидів, а другі – на пристосування до змін).

Цим наративам, що впливають на наше розуміння та дії щодо зміни клімату, протистоять дезінформаційні наративи про зміну клімату. Зараз уже не йдеться лише про заперечення зміни клімату чи про те, що глобальне потепління не пов'язане з діяльністю людини. Наприклад, у 2021 р. дослідники кількох країн *T.Coan et al.* виявили такі найбільш поширені дезінформаційні кліматичні наративи: «Глобального потепління не відбувається», «Парникові гази людини не викликають глобальне потепління», «Наслідки клімату не погані», «Кліматичні рішення не працюють», «Кліматичний рух/наука ненадійні» [4].

Treen K. M. D. et al. зазначали, що можна ідентифікувати чотири варіанти кліматологічного заперечення: тенденції (суттєвого потепління не відбувається), заперечення приписування (це не антропогенне), заперечення впливу (це не матиме значного негативного впливу на людей або навколишнє середовище) і заперечення консенсусу (серед кліматологів немає єдиної думки щодо антропогенних змін клімату) [5]. На думку *Дж. Кінг*, «багато дезінформації про зміну клімату перейшло від заперечення існування глобального потепління до атак на кліматичні рішення». Тому сьогодні дезінформація про зміну клімату значною мірою направлена саме на рішення, а не на заперечення тих чи інших аспектів кліматичних змін [6].

Розглядаючи таку складову кліматичного ландшафту як наративи щодо клімату, варто звернутися до дослідження «Центру протидії цифровій ненависті». У ньому зазначена певна підміна наративів, тобто «суттєвий зсув від заперечення антропогенної зміни клімату до підриву довіри як до рішень, так і до самої науки». «Старе заперечення» (old denial) було пов'язане з неприйняттям антропогенної зміни клімату, «нове заперечення» (new denial) має на меті підірвати рішення щодо пом'якшення кліматичної кризи та відкласти політичні дії [7, с. 5]. Дослідники виявили п'ять категорій і кілька підкатегорій кліматичних заперечень. У перших двох категоріях – це старе заперечення, в останніх трьох – нове заперечення, зсув до якого відбувався за останні роки, а підкатегорії фактично суперечать науковому консенсусу та антропогенній теорії зміни клімату.

Аналіз отриманих результатів показав, що старе заперечення становить майже у два рази менш тверджень у 2023 р. порівняно з 2018 р. Експерти припускали, що ті, хто заперечує зміну клімату, змінили тактику, оскільки результати глобального потепління та зміни клімату стали очевидними для громадськості. Саме тому і онлайн ресурси повинні оновити свої правила, щоб не відставати від наративів про нове заперечення. Зокрема, Google має оновити свою політику щодо контенту, що заперечує клімат, щоб відобразити нове заперечення, а захисники клімату повинні використовувати отримані факти як заклик до дії для вирішення проблеми нового заперечення.

Американська авторка кількох книг про кліматичні зміни *Р.Бернс* також звертала увагу на таку підміну наративів. Вона зазначає, що «оскільки і наука, і відчутні наслідки потепління планети стають незаперечними, дедалі рідше можна натрапити на відверте заперечення клімату. Натомість його замінює те, що експерти з дезінформації називають «кліматичною затримкою» [8]. *Р.Бернс* вважає, що перехід від прямого заперечення зміни клімату призводить до нової стратегії поведінки щодо змін клімату. Приймаючи науку про зміни клімату загалом, ця стратегія прагне відстрочити або перешкодити політичним діям щодо розв'язання цієї проблеми на сучасному етапі. І хоча, на перший погляд, це може виглядати менш шкідливим, ніж заперечення кліматичних змін, однак применшення терміновості питання, підкреслення витрат і викликів вирішення проблеми зміни клімату або просування хибних рішень, що не належним чином усувають основні причини проблеми, може бути шкідливим, як і відверте заперечення клімату, оскільки може призвести до бездіяльності або неадекватних дій щодо зміни клімату.

Р.Бернс зазначає, щоб ефективно подолати кліматичну кризу, важливо ідентифікувати нову тактику відстрочки зміни клімату та прореагувати на неї відповідно. Це вимагає чіткого розуміння науки про зміну клімату і термінової необхідності в діях, а також усвідомлення тактики, яку використовують ті, хто прагне відстрочити або перешкодити кліматичній політиці. Визнаючи кліматичну затримку та слідуючи їй, ми можемо працювати над ефективними та важливими діями для вирішення кліматичної кризи [8].

Кліматичні деніалісти, хоча і визнають існування зміни клімату, але виправдовують бездіяльність або недостатні зусилля. Дехто пропонує зводити дискурси затримки зміни клімату до чотирьох видів: перенаправлення відповідальності, просування нетрансформаційних рішень, підкреслення недоліків або підкорення кліматичним змінам [9].

У сучасних дискусіях про те, які дії мають бути вжиті, ким і як швидко, прихильники кліматичної затримки стверджують про мінімальні дії або дії, вжиті іншими. Вони зосереджують увагу на негативних соціальних наслідках кліматичної політики та сумніваються у можливості її пом'якшення [9].

Висновки. Розвінчання та спростування кліматичної дезінформації потребує розуміння змісту та особливостей міфів та нарративів щодо кліматичних змін. Міфи про зміни клімату мають дезінформаційний характер. Наукові дані вказують на реальність та серйозність глобального потепління та кліматичних змін. Існують наукові та дезінформаційні нарративи, що впливають на розуміння та дії щодо зміни клімату. Дослідники вбачають зсув від заперечення антропогенної зміни клімату до підриву довіри до рішень і науки, а також затримки і уникнення дій щодо проблеми. Вони підкреслюють, що необхідно реагувати на цю затримку та продовжувати діяти у напрямку вирішення кліматичної кризи.

Джерела і література

1. The code's standards. EFCSN. URL: <https://efcsn.com/code-of-standards/>.
2. Oreskes Naomi, Conway Erik M. (2023). The Big Myth How American Business Taught Us to Loathe Government and Love the Free Market. Quoted for: Horne Steve. (2023) How the electric power industry created one of the «biggest» propaganda campaigns in US history. The new book «The Great Myth» examines the roots of the ideology of «market fundamentalism». URL: <https://www.desmog.com/2023/02/21/oreskes-conway-the-big-myth-free-market-capitalism-climate-change-mont-pelerin-society/>.
3. Skeptic Arguments. URL: <https://skepticalscience.com/argument.php?f=percentage>.
4. Coan, Travis, et al. (2021). Computer-assisted Detection and Classification of Misinformation About Climate Change. SocArXiv, 9 Mar. 2021. URL: <https://osf.io/preprints/socarxiv/crxfm>.
5. Treen K. M. D. et al. Online misinformation about climate change. Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change, vol. 11, no. 5, Oct. 2020. URL: <https://wires.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/wcc.665>.
6. Disinformation about climate change is largely focused on solutions, not denying global warming. (2023). URL: <https://www.isdglobal.org/isd-in-the-news/disinformation-around-climate-change-largely-targeting-solutions-not-denying-global-warming/>.
7. The New Climate Denial. 56 p. (2024). URL: https://counterhate.com/wp-content/uploads/2024/01/CCDH-The-New-Climate-Denial_FINAL.pdf.
8. Burns Rebecca. (2024). Climate-Science Deniers, Right-Wing Think Tanks, and Fossil Fuel Shills Are Plotting Against the Clean Energy Transition. URL: <https://www.desmog.com/2024/03/16/climate-denial-marc-morano-droz-wind-energy-whale-deaths-solar/>.
9. Lamb W. Et. al. (2020). Discourses of climate delay. URL: <https://doi.org/10.1017/sus.2020.13>.

О.В. Глушук, Д.П. Грицюк – студентки 3 курсу ОПП «Міжнародні відносини» факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки
Н.П. Карпчук – доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПРО-РОСІЙСЬКА ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ПРОТИ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ВІЙНИ²

Більше десяти років Росія здійснює потужний інформаційний вплив на Україну за допомогою маніпуляцій, дезінформації, фейкових повідомлень і зображень. Така деструктивна підривна діяльність узгоджена із стратегією гібридної війни РФ. В умовах повномасштабної російської агресії, коли Україна отримала підтримку Заходу, цей вплив став ще інтенсивнішим й націленим на партнерів України також. Із 24 лютого 2022 р. дезінформація РФ є «гнучкою», адаптивною до подій на фронті й міжнародній арені. Проте експлуатують певний набір меседжів й цілі впливу залишаються сталими.

Це дослідження виконано в межах практичної роботи вибіркового освітнього компонента «Стратегічні комунікації ЄС». Проаналізовано два українських фактчекінгових ресурси – «ДетекторМедіа» й «VoxCheck» за лютий 2023 р. й серпень 2024 р. за такими критеріями: статистика фейків за обраний період на кожному ресурсі; теми, що домінували на кожному ресурсі; спільні теми; що зумовило поширення саме таких тем (напр., які події передували, які висловлювання звучали тощо); аудиторія, на яку були орієнтовані фейки; ефект, що його прагнув досягти ворог, поширюючи саме такі фейки.

Протягом лютого 2023 р. «VoxCheck» зафіксував понад 100 випадків дезінформації, пов'язаних із військовими діями, мобілізацією, західною допомогою, а також з дискредитацією українських військових. «ДетекторМедіа» – майже 80 випадків дезінформації, націлених на теми західного озброєння, економічної кризи в Україні та українських біженців у Європі.

На «VoxCheck» домінували теми, пов'язані з контрнаступом України, використання західного озброєння і мобілізацією, що нібито порушує права українців. Особлива увага приділялася підриву довіри до українських військових, поширюючи фейки про масові здачі в полон та небажання воювати. «ДетекторМедіа» зосереджувався на темах дискредитації західної допомоги Україні, релігійних питаннях, особливо діяльності Православної церкви України, та фейках про біженців, які становлять загрозу для європейських країн.

Обидві платформи фіксували спільні теми: дискредитація західної допомоги та загрози від українських біженців для європейського суспільства. Також російська пропаганда активно використовувала теми економічної нестабільності та мобілізаційної політики України, для того, щоб створити негативне уявлення про її здатність ефективно боротися з ворогом.

Такі фейки були спричинені успіхами української армії на полі бою, а також збільшенням військової та фінансової підтримки з боку Заходу. Це загострило потребу Росії поширювати дезінформацію, аби підірвати міжнародну підтримку України та знизити бойовий дух як українців, так і європейців, які підтримують Україну.

Російські фейки були спрямовані на українську та європейську аудиторії. Основною метою було дискредитувати західну підтримку України, посіяти сумніви в

² Публікація підготовлена в межах проектів «Стратегічні комунікації ЄС: протидія деструктивним впливам» програми ERASMUS+ наряду Модуль Жана Моне (№101047033 ERASMUS-JMO-2021-MODULE) й «Протидія ЄС зовнішньому інформаційному маніпулюванню й втручанням» програми ERASMUS+ наряду Модуль Жана Моне (№ 101172342 ERASMUS-JMO-2024-MODULE).

ефективності української армії, створити враження економічного та соціального занепаду. Росія прагнула підірвати довіру до української влади та ослабити підтримку серед західних союзників України.

У серпні 2024 р. «ДетекторМедіа» зафіксував 63 фейки, «Voxcheck» – 30 фейків. Домінують передусім теми війни, військовослужбовців, захоплення територій, виплати для військових/пенсіонерів, фейки щодо президента і т. п.

На обох ресурсах було зафіксовано схожі теми: «у деяких магазинах ввели податок у 20% для працівників ТЦК», «Сумська районна рада вирішила приєднати російське місто Суджа та Суджанський район до складу області», «Наказ Міноборони про скасування рішень ВЛК, виданих після 2022 р.», «оголошення сумської лікарні про термінову потребу крові для поранених в Курській області».

Найбільше фейків стосувалося документів, що візуально змінювали, і, щоб їх вірогідність перевірити, потрібно було заходити на сайти відповідних організацій.

6 серпня 2024 р. розпочався український наступ на Курськ, що зумовило потік фейків. Ось декілька таких «творинь»:

1) 8 серпня почали з'являтися фейки щодо Курська, про неправильність висловлювань Білого дому щодо подій там. Це було зроблено з метою, щоб показати, що Україна є «маріонеткою» і нею хтось керує, а свої дії вона обов'язково має узгоджувати із Західними партнерами, хоча Україна є самостійною та суверенною державою;

2) 14 серпня – ЗСУ нібито атакували ЗАЕС через «провал» операції в Курську. Насправді, пожежа на Запорізькій АЕС сталася 11 серпня, і російські пропагандисти одразу звинуватили українську армію в нападі на станцію. Однак у заяві МАГАТЕ від 12 серпня зазначено, що експерти агентства перевірили місце пожежі і не знайшли жодних «залишків дронів», що спростовує твердження кремлівської пропаганди про обстріл станції;

3) 20 серпня у Сумах нібито шукають рефрижератори через великі втрати ЗСУ на Курщині. Мета фейку – дискредитувати українську армію, поширити меседж про те, що нібито операція в Курській області є абсолютним провалом для ЗСУ, а також приховати втрати та невдачі самої Росії на полі бою;

4) 23 серпня Залужний нібито заявив про план приєднати Курську область до України. Першоджерелом відео є гумористичний телеграм-канал, а прокремлівські ресурси розпочали поширювати ролик як реальну й офіційну новину. При цьому відеоматеріал створили за допомогою технологій штучного інтелекту;

5) 30 серпня німецький журнал «Handelsblatt» нібито опублікував обкладинку із загиблими українськими воїнами на Курщині. У соціальних мережах поширюють світлинку нібито обкладинки цього журналу, на якій зображено дорожній вказівник із написом «Курськ» і заголовок «Українські воїни окупували територію Росії». За вказівником видно хрести, закопані в землю, і накинуті на хрести українські військові шоломи. Проте це – фейк і такої обкладинки не існує.

Ці фейки загалом зорієнтовані на росіян, котрі будуть вірити, що це правда, а також на іноземців, які не будуть детально аналізувати ситуацію, тобто перевіряти в достовірних джерелах. Українці теж є цільовою аудиторією, зокрема ті, хто не володіє навичками медіаграмотності й критичного мислення, або є прихильником «руського міра».

Висновки. Дезінформаційними повідомленнями ворог намагається підірвати єдність українців, посягти зневіру в ЗСУ та владі, довести росіянам та іноземцям, що росія могутня держава, переконати, що Україну та Президента В.Зеленського «не любить» півсвіту.

Джерела і література

1. DisinfoChronicle. DetectorMedia. URL: <https://disinfo.detector.media/>.
2. VoxCheck. URL: <https://voxukraine.org/category/voks-informue>.

Є.І. Процик – студентка 3 курсу
ОПП «Внутрішньополітична безпека»
факультету морського права
Національного університету
кораблебудування імені адмірала
Макарова

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ВЛАДОЮ ТА СУСПІЛЬСТВОМ В УМОВАХ ВІЙНИ

Науковий керівник:

Н.О. Ніколаєнко – доктор політичних
наук, професор, керівниця Навчально-
наукового аналітичного центру
дослідження гібридних загроз
національної безпеки на Півдні України
Національного університету
кораблебудування імені адмірала
Макарова

Війна є потужним соціальним і політичним фактором, що суттєво впливає на комунікацію між владою та суспільством. Під час воєнних дій інформаційні потоки зазнають значних змін: зростає роль державних структур у формуванні та контролі повідомлень, що надходять до громадськості. Водночас, суспільство стає більш чутливим до інформації, існує підвищений запит на правдивість та оперативність повідомлень. В умовах конфлікту влада часто обмежує доступ до певної інформації з міркувань безпеки, що може породжувати недовіру серед громадян. Ці обмеження можуть сприяти поширенню дезінформації та чуток, що ще більше ускладнює комунікацію. З іншого боку, війна стимулює розвиток нових каналів зв'язку, таких як соціальні мережі та інші цифрові платформи, що є важливим інструментом для швидкого поширення інформації. В таких умовах комунікація набуває кризового характеру, оскільки кожне повідомлення може впливати на громадський настрій та рівень підтримки влади. Важливим аспектом також є взаємодія між владою і медіа, що часто опиняються між необхідністю об'єктивного висвітлення подій і підтримки національної безпеки.

Під час війни стратегічні комунікації набувають особливої важливості як ключовий інструмент для захисту національних інтересів і гарантування безпеки держави. Успішні комунікації допомагають консолідувати суспільство, підвищити обороноздатність та захистити від інформаційних атак агресора. Однією з основних проблем є відсутність єдиного координуючого центру, через що функції різних суб'єктів стратегічних комунікацій часто дублюються, що ускладнює їхню ефективність. Застарілі положення «Стратегії інформаційної безпеки», затверджені ще у 2021 р., також не відповідають сучасним викликам війни, зокрема через зміну ситуації на окупованих територіях [2]. Важливим рушієм у цій сфері є центр «StratComUkraine», однак його статус неурядової організації обмежує вплив на процес реалізації національної інформаційної стратегії. Організація активно співпрацює з урядом та міжнародними партнерами, включаючи НАТО та інші європейські структури, для побудови ефективних систем комунікації, проведення інформаційних ресурсів й навчання комунікаторів. Завдяки своєму досвіду «StratComUkraine» допомагає державним установам керувати кризовими комунікаціями, посилювати зв'язок між владою та суспільством у періоди конфлікту [5]. Стратегічні комунікації повинні бути зосереджені на досягненні національних цілей, включаючи боротьбу з інформаційними загрозами на найвищому рівні державного управління.

У жовтні 2024 р. Президент України В.Зеленський представив «План перемоги». Його основними компонентами є залучення України до НАТО, збільшення поставок зброї без обмежень, стратегічне економічне партнерство з країнами ЄС і США, а також посилення оборонного потенціалу України для стримування подальших загроз з боку Росії [4]. Однак комунікація щодо цього плану має низку труднощів. По-перше, план повністю залежить від підтримки міжнародних партнерів, що викликало скептицизм як в українському суспільстві, так і серед західних союзників, які побоюються ескалації конфлікту. По-друге, В.Зеленський не зміг детально пояснити механізми реалізації деяких пунктів плану.

Західні партнери, зокрема НАТО, не готові надати Україні швидке запрошення до членства, що є важливим пунктом плану. Понад те, обмеження щодо використання західної зброї для ударів по території Росії поки що залишилися невирішеними, що викликало обмежену підтримку з боку союзників. Аналізуючи комунікаційну стратегію Президента України, напрошується висновок про те, що відсутність чіткого плану дій і деталей щодо механізмів реалізації плану послабили довіру до нього. Коли лідер представляє стратегію на такому високому рівні, важливо забезпечити послідовність меседжів та підкріпити їх реалістичними етапами виконання. В.Зеленський акцентував увагу на амбіціях, проте брак конкретних кроків створив враження «надмірної залежності» від дій міжнародних партнерів, що зменшило впливовість і переконливість його плану [1].

Громадянське суспільство відіграє ключову роль у сучасних демократичних державах, забезпечуючи діалог між владою та населенням. Ефективна комунікація між суспільством і владою – це основа для прозорого та відповідального урядування. У такому випадку громадяни можуть впливати на політичні процеси і контролювати дії державних органів. Участь громадян у формуванні державної політики сприяє підвищенню її ефективності, оскільки включає думки, пропозиції та інтереси різних соціальних груп. Громадянське суспільство не лише наглядний орган, але й активний учасник формування політики через аналітичні центри та громадські організації. Взаємодія між владою та суспільством відбувається на різних рівнях, зокрема шляхом офіційних консультацій та через неформальні канали спілкування, що дозволяє швидше реагувати на запити громадян та адаптувати державну політику до реальних потреб населення [3].

Перспектива підвищення взаємодії між суспільством і владою особливо актуальна в умовах війни. Бойові дії значно змінили політичний ландшафт та вимоги до прийняття рішень, посилили необхідність швидкого реагування на виклики та забезпечення ефективної координації дій. Під час війни громадянське суспільство стає не лише наглядним органом, а й активним учасником підтримки держави, що знаходить свій вияв у волонтерських ініціативах, зборі гуманітарної допомоги, інформаційній підтримці та боротьбі з дезінформацією. У цей період важливо, щоб влада і суспільство діяли в синергії, що забезпечить стійкість державних інститутів, підтримку населення та ефективне реагування на зовнішні загрози. Важливим прикладом є мобілізація громадянського суспільства в Україні під час повномасштабного вторгнення РФ на її територію, коли громадські організації, волонтерські рухи та бізнес-сектор об'єднали свої зусилля з державними інституціями. Така взаємодія забезпечує підтримку збройним силам і цивільного населення, сприяє формуванню стратегії післявоєнного відновлення країни. Розширення комунікації між владою та суспільством також допомагає забезпечити більшу прозорість прийняття рішень, підвищує довіру до влади та зміцнює демократичні процеси. Сучасні виклики вимагають розробки інклюзивних механізмів участі громадян у прийнятті рішень, щоб політики, особливо в умовах кризи, враховували реальні потреби суспільства і сприяли довготривалій стабільності.

Джерела і література

1. Дебенко І., Прокоф'єва О., Одерій Д., Волкова Н. Комунікація президента України Володимира Зеленського в контексті війни: сутність і формати (на прикладах 2023 року). *Наукові інновації та передові технології*. 2023. №14(28). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14\(28\)-583-590](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14(28)-583-590) (дата звернення: 22.10.2024).
2. Липовська Н., Сахарова К. Стратегічні комунікації в умовах війни: публічноуправлінський аспект. *Наукові перспективи*. 2024. №6(48). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-6\(48\)-181-192](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-6(48)-181-192) (дата звернення: 22.10.2024).
3. Шулімов С. Вплив громадянського суспільства та аналітичних центрів на вироблення та втілення публічної політики в Україні. *Наукові перспективи*. 2023. №2(32). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-2\(32\)-210-223](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-2(32)-210-223) (дата звернення: 22.10.2024).
4. Melkozerova V. Here's what's in Zelenskyy's victory plan for beating Putin. URL: <https://www.politico.eu/article/volodymyr-zelenskyy-presents-his-victory-plan-to-ukraine-parliament-war-vladimir-putin/> (date of access: 22.10.2024).
5. StratComUkraine – центр стратегічних комунікацій. URL: <https://stratcomua.org/ua> (дата звернення: 22.10.2024).

Т.А. Єлова – кандидатка політичних наук,
доцентка, докторантка Волинського
національного університету імені Лесі Українки

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ЯК ВЕКТОРА ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

У сучасному світі стратегічні комунікації є необхідним елементом державної політики, особливо для країн, що стикаються з гібридними загрозами. Уміння ефективно впливати на власне суспільство і міжнародну спільноту дає можливість державам не тільки будувати позитивний імідж, але й захищати свої національні інтереси. Для України та Польщі – двох країн, що знаходяться в зоні впливу російської агресії – стратегічні комунікації відіграють вирішальну роль. Вони забезпечують захист інформаційного простору, підтримують стабільність та єдність суспільства, формують позитивне сприйняття у міжнародній спільноті. Україна та Польща підходять до питання стратегічних комунікацій з різних перспектив, але їхні інструменти й стратегії мають багато спільного.

Україна, починаючи з 2014 р., зазнає безперервних інформаційних атак з боку Російської Федерації, що змушує державу активно розвивати стратегії комунікацій для підтримки національної безпеки й стабільності. Основні напрями стратегічних комунікацій в Україні включають:

1) *Протидія дезінформації та пропаганді*. На тлі активних кібератак і пропагандистських кампаній з боку Росії, Україна змушена вести безперервну боротьбу за інформаційну незалежність. Створено спеціальні державні органи для моніторингу і протидії дезінформації, зокрема Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, що координує Міністерство культури та інформаційної політики України.

2) *Підтримка національної ідентичності та єдності*. Один із головних напрямів – забезпечення єдності суспільства та укріплення національної ідентичності. З цією метою проводять інформаційні кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності громадян про національні цінності, історичну спадщину та демократичні принципи.

3) *Міжнародна комунікація та іміджева політика*. Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами для посилення своєї інформаційної стійкості. Це включає участь у програмах, що підтримують інформаційну безпеку, таких як співпраця з НАТО

та ЄС. Завдяки цьому, Україна здобула значну міжнародну підтримку в протистоянні російській агресії.

Республіка Польща, маючи спільний історичний і геополітичний контекст з Україною, активно використовує стратегічні комунікації для захисту своїх національних інтересів. Основні напрями польських стратегічних комунікацій включають:

1) *Зміцнення співпраці з союзниками по НАТО та ЄС.* Це забезпечує РП додаткові можливості для впливу на інформаційний простір. Польща бере участь у спільних військових і комунікаційних програмах з НАТО, таких як Enhanced Forward Presence (EFP), що гарантує їй зміцнення безпеки в умовах гібридної війни.

2) *Розвиток інституційної підтримки інформаційної безпеки.* У 2018 р. було створено Польський інститут стратегічних комунікацій, мета діяльності якого – розробка стратегій для протидії зовнішнім інформаційним загрозам. Інститут є платформою для співпраці між державою, громадськими організаціями і міжнародними партнерами у сфері протидії дезінформації.

3) *Інформаційна безпека та просування польських нарративів.* Внутрішні програми з підвищення медіаграмотності та поширення національних цінностей спрямовані на захист польського суспільства від деструктивних впливів. Польські стратегічні комунікації сприяють просуванню ідей патріотизму через освітні та медійні проекти [1].

Незважаючи на схожість у викликах і загрозах, підходи до стратегічних комунікацій в Україні та Республіці Польщі мають відмінності, що зумовлені політичною ситуацією, рівнем міжнародної підтримки та інституційними можливостями кожної з країн. Польща, як член ЄС і НАТО, має більш розвинену інфраструктуру стратегічних комунікацій, що її підтримують міжнародні організації. Наприклад, країна користується спільними ресурсами НАТО для протидії кіберзагрозам, що дає можливість їй ефективніше координувати комунікації на міжнародному рівні. Україна, не будучи членом НАТО, реалізує стратегічні комунікації за допомогою національних структур з обмеженою підтримкою союзників. У Польщі діє централізований орган – Інститут стратегічних комунікацій, що координує всі інформаційні стратегії держави. Натомість, в Україні відповідальність за стратегічні комунікації розподілена між Міністерством оборони, Міністерством культури та інформаційної політики, Міністерством закордонних справ та іншими відомствами. Це дещо ускладнює процес оперативного реагування на загрози. У Республіці Польщі стратегічні комунікації переважно орієнтовані на зовнішню політику, таким чином, країна прагне зміцнити партнерство з НАТО та ЄС, що дає можливість їй створити ефективнішу оборону від гібридних загроз [2]. В Україні значний акцент зроблено на підтримці єдності суспільства і зміцнення національної ідентичності, що важливо в умовах військового конфлікту.

Стратегічні комунікації в Україні та Польщі є потужним інструментом для забезпечення національної безпеки та протидії інформаційним загрозам. Водночас, досвід Польщі може бути корисним для України в контексті побудови централізованої інституційної системи для реалізації стратегічних комунікацій. Співпраця України з міжнародними партнерами, зокрема НАТО та ЄС, потребує посилення для більш ефективного захисту інформаційного простору. Тому Україні варто приділити увагу:

- поглибленню співпраці з міжнародними організаціями для покращення координації та обміну досвідом у сфері інформаційної безпеки;
- розширенню внутрішніх програм з медіаграмотності, що підвищить стійкість населення до зовнішніх інформаційних впливів;
- створенню єдиного органу стратегічних комунікацій, що координував би всі інформаційні стратегії на державному рівні, аналогічно до Польського інституту стратегічних комунікацій [3].

Висновки. Стратегічні комунікації для України і Республіки Польща є важливим інструментом захисту національних інтересів. Кожна країна адаптує їх до своїх особливостей і міжнародного контексту. Їх подальший розвиток сприятиме протидії гібридним загрозам та захисті незалежності, суверенітету й національних інтересів обох країн.

Джерела і література

1. Yelova T. Geopolitical and foreign policy concepts of Poland: the search of a projection for today. *Studia de Securitate*, 13(2). 2023. P. 81-88. URL: <https://studiadesecuritate.uken.krakow.pl/wp-content/uploads/sites/43/2024/04/Yelova.pdf>.
2. Шуляк А. Публічна дипломатія та зв'язки з громадськістю як компоненти стратегічних комунікацій ЄС. Стратегічні комунікації ЄС: протидія деструктивним впливам: кол. моногр. / Н.П. Карпчук, Б.М. Юськів, А.М. Шуляк, С.В. Федонюк, Н.О.Шуляк; за заг. ред. Н. Карпчук. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. С. 128–144.
3. Слова Т. А. Польща та Україна: традиції та новації у зовнішньополітичних концепціях (XX – поч. XXI ст.): монограф. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 192 с.

Н.Л. Хомюк – доктор економічних наук,
доцент, завідувач кафедри менеджменту
факультету економіки та управління
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

РОЛЬ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У ЗМІЦНЕННІ ПОЗИЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ: ВИКЛИКИ, ІНСТРУМЕНТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стратегічні комунікації відіграють ключову роль для підприємств, що працюють на міжнародному рівні, забезпечуючи їм можливість адаптації до культурних, політичних та економічних особливостей різних країн. В сучасних умовах глобалізації та цифровізації комунікаційна стратегія є не лише інструментом просування, а й вагомим елементом управління репутацією, конкурентоспроможністю та фінансовою стійкістю підприємств. Все більшого значення набуває забезпечення ефективної взаємодії між суб'єктами економічних відносин, особливо для реалізації соціально-економічних та екологічних проектів. Комунікація впливає не лише на розвиток окремих підприємств, але й на успішне функціонування усієї громади. Вона допомагає виявляти й вирішувати управлінські проблеми та сприяти налагодженню співпраці між підприємствами, владними структурами, науковими колами, громадськими організаціями й населенням. Глобальні електронні мережі та бізнес-комунікаційні інструменти надають співробітникам компаній роботу над науковими, виробничими, соціальними та екологічними завданнями незалежно від їхнього місця перебування. Завдяки глобальним електронним мережам та засобам бізнес-комунікацій працівники одного підприємства можуть одночасно працювати над вирішенням наукового, виробничого, соціального чи екологічного завдання незалежно від місця їх знаходження [1].

Як зазначає науковиця Л.Шульгіна, значення комунікацій постійно зростає, і нині вони є важливою формою політичної, наукової, організаційної і технічної сили у суспільстві. Саме завдяки комунікаціям будь-яка організація чи підприємство може ефективно взаємодіяти з власними працівниками, а також з представниками зовнішнього середовища – іншими організаціями, стейкхолдерами і громадськістю. Комунікації забезпечують обмін думками та ідеями, що сприяє кращому взаєморозумінню між їх учасниками. Як підкреслює дослідниця, від комунікації залежить як успіх, так і провал; вона важлива як для соціальних систем (у т. ч. підприємств, організацій тощо), так і для окремих їх членів [2].

Для підприємств, що виходять на міжнародний ринок, стратегічні комунікації сприяють формуванню і зміцненню довіри серед цільової аудиторії. Це особливо важливо, оскільки організації стикаються з культурними відмінностями, мовними бар'єрами і різними законодавчими вимогами країн світу. Стратегічні комунікації не

зменшують ці бар'єри, проте сприяють забезпеченню привабливого та зрозумілого позиціонування бренду.

До основних інструментів стратегічних комунікацій підприємств, що працюють на міжнародних ринках, належать: внутрішні комунікації, маркетинг в соціальних мережах, цифровий контент-маркетинг, паблік рілейшнз.

Для організацій, пов'язаних з політикою, стратегічні комунікації, на думку Н. Карпчук, включають публічну дипломатію та «spin», зв'язки з медіа, рекламу, рекрутинг, навчання й високий рівень обізнаності про ситуацію («визначати й стримувати») [3].

О. Лошенко, Л. Галан, І. Посохов зазначають, що маркетингові інтернет-стратегії швидко ввійшли до сучасних бізнес-процесів і є одними з найефективніших маркетингових інструментів. Цифровий маркетинг нині – це невід'ємний елемент міжнародних маркетингових стратегій комунікацій, що, у свою чергу, дозволило розвивати зв'язки на зовнішніх ринках та позиціонувати бізнес на новому рівні [4].

Звернемо увагу на те, що підприємства, що працюють на міжнародній ринку, зіштовхуються з різними викликами. Серед них доцільно виокремити культурні та соціальні відмінності. Для уникнення непорозумінь та формування позитивного іміджу необхідно насамперед проаналізувати особливості споживчої поведінки та менталітету населення в кожній країні.

Враховуючи досвід України під час повномасштабного вторгнення росії, важливим фактором впливу є політична нестабільність та економічні зміни. Тому під час формування стратегічних комунікацій слід робити акцент на їхній гнучкості для того, щоб вчасно реагувати на можливість змін у зовнішньому середовищі, таких як торгові обмеження, санкції, валютні коливання.

Стратегічні комунікації дають можливість будувати тривалі відносини з партнерами та клієнтами, формуючи відчуття стабільності та надійності. Підприємства, що демонструють готовність до прозорого діалогу та врахування інтересів своїх партнерів та клієнтів, створюють міцнішу основу для розвитку. Довіра з боку клієнтів не тільки збільшує обсяг продажів, але й зміцнює репутацію компанії, що є основою для успішної діяльності на міжнародному ринку. Адже сучасні споживачі все більше цінують прозорість і соціальну відповідальність бізнесу. Використання цифрових технологій, таких як штучний інтелект, відкриває нові можливості для побудови індивідуалізованих комунікаційних стратегій, що дозволяє підприємствам залишатися гнучкими та адаптивними до потреб міжнародних ринків.

Ефективність стратегічних комунікацій можна оцінювати не лише за кількома показниками (наприклад, на основі отриманих результатів до витрат часу та ресурсів), а й за якісними критеріями, такими як: підвищення іміджу й репутації організації, зростання лояльності споживачів, залучення нових клієнтів до використання продукту, продовження життєвого циклу товарів чи послуг, застосування інноваційних комунікаційних технологій, а також розширення впливу бізнесу через спонсорство чи соціальні ініціативи [5].

Висновки. Стратегічні комунікації є незамінним інструментом для підприємств, що прагнуть досягти успіху на міжнародному ринку. Вони допомагають вибудувати позитивний імідж, подолати культурні бар'єри, захистити репутацію та забезпечити довіру клієнтів та партнерів. Сучасні технології значно розширили можливості для розвитку комунікаційних стратегій, формуючи інструменти для точного та швидкого реагування підприємства на виклики глобального ринку.

Джерела і література

1. Хом'юк Н.Л., Бортнік С.М. Вплив бізнес-комунікацій на реалізацію соціально-економічних проектів. *Інфраструктура ринку*. 2023. №72. С. 122–126. URL: <https://doi.org/10.32782/infrastruct72-21>.
2. Шульгіна Л.М. Бізнес-комунікації. Навчально-методичний комплекс. [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої

освіти, галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 075 «Маркетинг», освітньо-професійної програми «Промисловий маркетинг» / Укладач: Л.М.Шульгіна. К.: КПІ імені Ігоря Сікорського, 2023. 151 с. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/09649bd4-8ca8-4d3e-a6be-55c22f88f1b0/content>.

3. Карпчук Н.П. Еволюція стратегічних комунікацій Європейського Союзу в умовах агресії РФ проти України. *European perspective: сучасні виклики та можливості для України*: кол. моногр. / за заг. ред.: Н.В. Павліхи. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. С. 228–243. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/24034/1/compressed.pdf>.

4. Лошенко О. В., Галан Л. В., Посохов І. М. Сучасні стратегії в міжнародному маркетингу. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. №2(66). С. 123-131. URL: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/512/541>.

5. Бортнік С.М., Хомюк Н.Л., Ющишина Л.О. Напрями удосконалення бізнес-комунікацій у соціально-економічному проектуванні. *Економіка та суспільство*. 2023. №50. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2402>.

СУЧАСНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

І.О. Міклушов – магістр 2 року навчання
ОПП «Міжнародні економічні відносини»
факультету міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі Українки
І.С. Скороход – доктор економічних наук,
професор кафедри міжнародних економічних
відносин та управління проектами факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі Українки

ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ КОМПАНІЙ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Глобалізація та стрімкий розвиток інформаційних технологій значно вплинули на бізнес, змусивши компанії змінити свої маркетингові стратегії, щоб досягти успіху на міжнародних ринках. Компанії, що прагнуть глобального зростання, розробляють нові маркетингові методи, що враховують унікальні культурні, соціальні та економічні умови різних регіонів. Багатонаціональні компанії повинні знайти найкращий спосіб стандартизації своєї продукції та адаптації маркетингу до потреб міжнародних ринків. Це твердження порушує важливу дилему: баланс між стандартизацією та адаптивністю маркетингових стратегій. Глобалізація надає компаніям нові можливості для виходу на глобальні ринки, збільшення прибутків, розширення клієнтської бази та покращення міжнародної видимості. Водночас зростання конкуренції спонукає компанії знаходити інноваційні рішення у своїх маркетингових методах.

Стандартизація як метод передбачає використання однієї і тієї ж маркетингової стратегії на різних ринках. Такий підхід дозволяє компаніям скорочувати витрати на виробництво та збут, забезпечуючи одноманітність бренду на всіх ринках. Відомі міжнародні компанії, такі як «Coca-Cola» або «McDonald's», дотримуються стандартизованого підходу, щоб забезпечити визнання їхньої продукції в будь-якій країні.

Однак компанії стикаються з необхідністю адаптації – змінювати продукти та методи маркетингу відповідно до конкретних умов конкретного ринку. Адаптація враховує різні культурні, економічні та соціальні фактори, що впливають на споживчі переваги. Як зазначав Портер: «Компанії повинні вибирати між глобальною стандартизацією та локальною адаптацією, що вплине на їх конкурентоспроможність» [5]. Тому для успішної глобальної стратегії дуже важливо знайти баланс між цими підходами. Наприклад, «Unilever» використовує різні маркетингові методи в різних регіонах, щоб адаптувати свої продукти до місцевих звичок і споживчої культури.

Перш ніж вийти на новий ринок, компанії повинні провести детальний аналіз зовнішнього середовища. Це включає дослідження політичних, економічних, соціальних, культурних і технологічних факторів, що можуть вплинути на ділову поведінку. «Глобальні маркетингові стратегії повинні враховувати не лише загальні економічні показники, а й місцеві звичаї та особливості споживачів» [3].

Культурні відмінності є одними із найважливіших аспектів, які слід враховувати при плануванні маркетингової діяльності. Наприклад, на ринках азіатських країн, таких як Китай чи Японія, місцеві традиції та звичаї мають значний вплив на вибір споживачів. Натомість у Європі більше уваги приділяють якості продукту і його відповідності екологічним стандартам. Як доводить дослідження Хофстеде, культура відіграє значну роль у споживчій поведінці. Наприклад, у культурах із високим контекстом (Японія, Китай) споживачі можуть цінувати непрямі форми спілкування, тоді як у культурах з низьким контекстом (США, ФРН) вони віддають перевагу прямим і чітким

маркетинговим повідомленням [6]. Такий аналіз дозволяє компаніям розробляти більш цілеспрямовані та ефективні маркетингові кампанії.

Культурні відмінності становлять серйозну проблему для міжнародних маркетингових стратегій. Вони впливають на сприйняття бренду і його повідомлення на ринку. Як зазначає Хофстеде: «Культурні відмінності визначають сприйняття бренду на ринку та вимагають від компаній більшої адаптивності у своєму підході» [6]. Культура впливає на всі аспекти бізнесу, від дизайну продукту до реклами. Наприклад, рекламне повідомлення, що працює в одній країні, може бути абсолютно неприйнятним в іншій. Недостатнє знання місцевих культурних особливостей може призвести до серйозних маркетингових помилок. Наприклад, невдалий запуск «Mitsubishi Pajero» в Іспанії, де назву моделі асоціювали з нецензурним словом місцевою мовою.

Компанії, що намагаються уникнути таких помилок, повинні ретельно вивчати місцеву культуру та відповідним чином коригувати свою комунікацію. Важливо враховувати різні національні символи, кольори та емоції, які вони викликають у різних країнах. Наприклад, білий колір асоціюють з чистотою в західних країнах і з трауром – у багатьох азіатських культурах.

У міжнародному бізнесі вибір правильних каналів збуту має вирішальне значення для успішного виходу на нові ринки. Як стверджують автори книги «Міжнародний маркетинг»: «Канали збуту можуть бути вирішальним фактором між успіхом і поразкою на ринку» [1]. Компанії повинні враховувати зовнішні умови, такі як рівень розвитку інфраструктури, витрати на логістику тощо.

Електронна комерція відіграє важливу роль у глобальних маркетингових стратегіях. Наприклад, компанії «Amazon», «Alibaba» дозволяють компаніям у різних країнах виходити на міжнародні ринки з мінімальними інвестиціями у місцеві структури. Це зменшує витрати на розповсюдження, охоплюючи при цьому ширшу аудиторію. Також варто враховувати нормативні вимоги різних країн. У деяких з них існують жорсткі вимоги до сертифікації та ліцензування продукції, що значно ускладнює процес виходу на ринок.

Успішна глобальна маркетингова стратегія не можлива без ретельного аналізу конкурентного середовища. Компанії повинні постійно стежити за діяльністю конкурентів, аналізувати їхні сильні та слабкі сторони, використовувати отриману інформацію для вдосконалення власної маркетингової діяльності. Як зазначає Портер, «конкурентна розвідка є невід'ємною частиною стратегії збереження лідерства на ринку» [5]. Часто саме ціноутворення є важливим інструментом боротьби з конкурентами на глобальних ринках. Наприклад, високотехнологічні компанії використовують преміальну стратегію ціноутворення, тоді як компанії масового ринку орієнтуються на низькі ціни. Вибір стратегії залежить від позиціонування бренду та рівня конкуренції на ринку.

В умовах глобальної нестабільності, спричиненої економічними кризами, пандеміями та геополітичними конфліктами, компаніям доводиться адаптувати свої маркетингові стратегії. Головна їхня особливість – це гнучкість, що збільшує швидкість реагування на зміни кон'юнктури ринку. За словами Котлера, «маркетингові стратегії повинні бути динамічними, щоб реагувати на зміни ринкових умов» [4].

Цифровізація також відіграє ключову роль у сучасних методах маркетингу. Електронна комерція і цифрові канали стали основними інструментами комунікації та продажів. Як зазначають Кееган і Грін, «цифрові технології важливі для глобальних стратегій у турбулентному середовищі» [2]. Ще один важливий аспект – це стійкість і соціальна відповідальність. Споживачі все частіше віддають перевагу компаніям, що дотримуються екологічних і соціальних стандартів. Портер вважає, що «інвестиції в стійкі технології можуть принести компаніям конкурентні переваги» [5].

Висновки. Сучасні глобальні маркетингові стратегії компаній в умовах нестабільності відкривають нові можливості для розвитку бізнесу. Гнучкість й адаптивність є запорукою успіху, адже компанії можуть ефективно реагувати на зміни на міжнародних ринках. Знайдення балансу між глобальною стандартизацією та

локальною адаптацією дозволяє створювати продукти і послуги, що відповідають потребам різних культур і споживачів. Інтеграція сучасних технологій, врахування культурних особливостей підвищує конкурентоспроможність і сприяє зміцненню зв'язків з клієнтами. Компанії, що використовують ці підходи, здатні витримати виклики і ефективно розвиватися у швидко змінюваному глобальному середовищі.

Джерела і література

1. Катерора П. Р., Гіллі, М. К., Грем, Дж. Л. Міжнародний маркетинг: підруч. / пер. з англ. 16-те вид. К.: McGraw-Hill Education, 2013. 800 с.
2. Кеєган У. Дж., Грін, М. К. Глобальний маркетинг: підруч. / пер. з англ. 9-те вид. К.: Pearson, 2017. 704 с.
3. Кеєган У. Дж., Грін, М. К. Глобальний маркетинг: підруч. / пер. з англ. 9-те вид. К.: Центр учбової літератури, 2017. 736 с.
4. Котлер Ф., Келлер К. Л. Маркетинг менеджмент: підруч. / пер. з англ. 15-те вид. К.: Pearson, 2016. 832 с.
5. Портер М. Е. Конкурентна перевага / пер. з англ. К.: Free Press, 1986. 557 с.
6. Хофстеде Г. Культури та організації: програмне забезпечення розуму / пер. з англ. К.: McGraw-Hill, 1991. 279 с.

А.Г. Потапова – кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії географічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки

СВІТОВИЙ ДОСВІД ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Актуальність теми. Світовий досвід залучення іноземних інвестицій у відбудову міст після Другої світової війни, дає підстави стверджувати про необхідність проведення комплексних суспільно-географічних досліджень регіонів України, що будуть спрямовані на пошук нових можливостей використання територій, що постраждали внаслідок військових дій. Серед науковців виникла дискусія щодо доцільності реконструкції промислового комплексу радянського зразка, що існував на цих територіях у довоєнний час та будівництва нових виробничих об'єктів на greenfield-ділянках, що раніше пустували або мали сільськогосподарське призначення. Окрім цього, через невизначеність розвитку подальшої ситуації на лінії фронту, виникає гостра проблема у розробці проєктів із залучення іноземних інвестицій, що будуть готові до викликів воєнного часу.

Мета дослідження – з'ясувати особливості залучення іноземних інвестицій у процес післявоєнного відновлення України.

Результати дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства прямі іноземні інвестиції відіграють важливу роль в економічному зростанні країн світу. Держави використовують різні підходи до інвестиційної політики. Наразі у світі виділяють декілька моделей інвестиційної політики, зокрема, американську, азійську, європейську та арабську [2].

Американська модель інвестиційної політики передбачає регулювання інвестиційних процесів шляхом використання податкових інструментів, що характеризують заохочення інвесторів до створення альянсів з американськими компаніями у стратегічно важливих для країни галузях національної економіки. Варто зазначити, що для політики США характерна рівність національних виробників та іноземних інвесторів щодо створення, реєстрації підприємств та здійснення податкових

зборів. Головною особливістю цієї моделі є територіальна прив'язка інвестиційних програм. Кожен штат має власну стратегію щодо залучення іноземних інвестицій, яку регулює місцеве агентство з економічного розвитку. Так, місцева влада окремих територій вдається до використання економічних інструментів. Іноземних інвесторів звільняють від податків на нерухомість та прибуток; центральна влада встановлює обмеження на придбання активів іноземними особами у галузях авіації, ядерній енергетиці, телекомунікації, паливно-енергетичному комплексі, комерційного рибальства, судноплавства, банківської справи, що пов'язано із гарантуванням національної безпеки держави та захисту внутрішнього ринку. Станом на 2022 р. в економіку США інвестують понад сто країн світу, однак 82% усіх іноземних інвестицій було здійснено невеликою групою розвинених країн, зокрема, Великобританією, Японією, Німеччиною, Нідерландами, Канадою, Францією, Швейцарією та Люксембургом. Найбільш інвестиційно привабливими територіями є штат Аляска (49%), Каліфорнія (12%) і Техас (9%).

На відміну від американської моделі, азійська модель залучення іноземних інвестицій характерна наявністю тісного взаємозв'язку держави та приватного сектора. Відповідно до особливостей національного регулювання інвестиційної діяльності окремих держав, цю систему можна поділити на три групи:

1) Нові індустріальні країни (Малайзія, Південна Корея та Сінгапур) для яких характерно найвищий ступінь лібералізації та відсутність значної кількості податків (податку на додану вартість, майно тощо), що сприяє залученню іноземних інвесторів та підвищує конкурентоспроможність національних виробників. На момент проведення дослідження, частка державних доходів до валового внутрішнього продукту в Малайзії становила 23,2%, Сінгапурі – 24,7% та Південній Кореї – 24%. Найдієвішим інструментом залучення іноземних інвестицій цієї підсистеми є податкові канікули тривалістю п'ять років та низька ставка корпоративного податку для регіонів з малорозвиненим господарським комплексом.

2) Інноваційна підсистема, що включає в себе лише одну країну – Держава Японія, зазнала найбільших змін у другій половині ХХ ст. Активний процес глобалізації та стрімкого економічного розвитку призвів до застосування податкових механізмів залучення інвесторів, зокрема, держава надає податкові знижки на НДДКР та звільняє іноземних інвесторів від обов'язкової сплати податків. Окрім цього, японське законодавство залишає за собою контроль над часткою іноземних інвестицій у стратегічно важливих галузях національної економіки (оборонного комплексу, хімічної промисловості, атомної енергетики). Задля ведення ефективної інвестиційної діяльності (банківська справа, страхування, комунальне господарство) іноземному інвестору необхідно оформити спеціальну ліцензію у відповідному міністерстві, що залишає за собою контроль інвестиційної діяльності та можливість її припинення у випадку загрози національній безпеці.

3) Китайська підсистема. Обсяги китайського ринку іноземних інвестицій сягають 300 млрд. дол. США, з яких понад 75 % припадає на промислові підприємства, що дало можливість КНР зайняти друге місце після США у рейтингу за кількістю іноземних підприємств. Позитивна динаміка інвестиційної діяльності регіону пов'язана зі стабільністю політичної ситуації території, наявністю потужного внутрішнього ринку збуту готової продукції та впровадженням дієвих економічних реформ спрямованих на інтеграцію країни у світову економіку. При цьому, вирішальним фактором зростання іноземних інвестицій в економіку цієї країни є доступ іноземного капіталу до галузей «третьої сфери», зокрема, роздрібною торгівлі, нерухомості, транспортних, страхових, фінансових, туристичних та консультативних послуг.

Унікальною для світової економіки є європейська система активізації інвестиційної діяльності, яка характерна домінуванням єдиного податкового механізму для усіх країн-учасниць ЄС. Головна особливість цієї моделі інвестиційної політики – відсутність спеціальних пільг та панування єдиного національного режиму для усіх інвесторів. Це передбачає низку вимог, зокрема, купівлю спеціальних ліцензій на торгівлю,

обов'язкову реєстрацію юридичної особи в комерційному реєстрі місцевих судів, а також регулярна сплата податків за кожного найманого працівника. Для здійснення інвестиційної діяльності у межах окремих країн, будь-яка іноземна компанія повинна отримати спеціальну постанову виконавчої влади відповідно до чинного законодавства, яка дозволяє визнавати повноцінну правоздатність іноземних об'єктів економіки. При цьому існують значні обмеження щодо входження іноземного капіталу у галузі добувної промисловості, авіаційного та морського транспорту, а також ринку нерухомості. Окрім цього, кожна країна залишає за собою право визначати, які види пільг можуть бути використані для залучення майбутніх інвесторів (податкові канікули, звільнення від сплати митних платежів, прискорення процесу амортизації та ін.), що посилює фінансову крихкість регіону.

На відміну від вищезазначених моделей інвестиційної політики, домінуючим фактором розвитком ісламської економіки є закритість та націоналізація господарського комплексу регіону, що є основою функціонування національної економіки. Значна частка фінансування великих компаній здійснюється за рахунок внутрішніх джерел, зокрема, прибутку та амортизації підприємств. Варто зазначити, що в окремих регіонах спостерігається лібералізація інвестиційної політики, що проявляється у створенні «вільних економічних зон», «фінансових центрів» та запровадження заходів щодо реалізації масштабних інвестиційних проектів у галузях енергетики та машинобудування.

Висновки. Світовий досвід залучення іноземних інвестицій свідчить, що найбільш дієвим інструментом інвестиційної політики держави є використання податкових пільг, що узгоджені з цілями економічного розвитку країни та конкретними завданнями її промислового комплексу. У процесі післявоєнного відновлення України органам державної влади варто зосередити увагу на створенні єдиної системи програмно-цільового управління іноземними інвестиціями, що сприятиме залученню інвесторів для реалізації конкретних проектів з метою отримання певних економічних, екологічних чи соціальних зисків.

Джерела і література

1. Голуб Г., Погребський Т., Потапова А., Бринчук Н. Ретроспективний аналіз інвестиційної діяльності України. *Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. №3(3), 2024. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки; ВД «Гельветика», 2024. С. 34–43. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/25345/3/1672-3183-2-10-20240510.pdf>.

2. Данілов О. Д., Івашина Г. М., Чумаченко О. Г. Інвестування: навч. посіб. К.: «Видавничий дім «Комп'ютерпрес», 2001. 364 с.

І.В. Кицюк – кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПОЗИЦІЇ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ІНДЕКСІ СТІЙКОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ 2023 РОКУ

Для чистішого, безпечнішого та стійкішого світу кожній країні слід усвідомити важливість екологічних, соціальних, економічних ризиків та ризиків управління для того, щоб належним чином керувати ними відповідно до поставлених цілей.

Глобальний індекс стійкої конкурентоспроможності (англ. The Global Sustainable Competitiveness Index (далі – GSCI)), що публікують із 2012 р., вимірює конкурентоспроможність і стійкість країни в усьому світі, враховуючи вищезазначені ризики. Розрахунок GSCI ґрунтується на більше 200 кількісних показниках, отриманих від міжнародних організацій: Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, різні агентства ООН. Показники GSCI згруповані у шість субіндексів (складових): 1) природний капітал, 2) ресурсоємність та ефективність, 3) інтелектуальний капітал, 4) соціальний капітал, 5) економічна стійкість та 6) ефективність управління. Результатом є комплексне уявлення про сильні та слабкі сторони кожної країни та її перспективи [1].

Місце України у Глобальному індексі стійкої конкурентоспроможності 2023 – 57 із 180. Це на 8 позицій нижче, ніж у попередньому році (49), незважаючи на те, що Україна значно покращила свій показник за складовою «Природний капітал» та піднялася із 82 до 38 позиції. За іншими складовими Україна не змінила своїх позицій.

У таблиці 1 представлено порівняльну характеристику позицій України та країн, що входять в першу п'ятірку рейтингу 2023 р. (Швеція, Фінляндія, Ісландія, Швейцарія, Норвегія), а також країни, що займає останнє місце (Судан).

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика позицій вибраних країн в рейтингу
Глобального індексу стійкої конкурентоспроможності 2023 року**

Складові GSCI	Місце країни в рейтингу						
	Україна	Швеція	Фінляндія	Ісландія	Швейцарія	Норвегія	Судан
	57	1	2	3	4	5	180
Природний капітал	38	21	24	4	36	28	100
Ресурсоємність та ефективність	114	2	25	48	5	40	134
Інтелектуальний капітал	41	6	10	17	7	8	157
Соціальний капітал	55	10	2	1	29	5	163
Економічна стійкість	43	13	4	18	11	34	180
Ефективність управління	89	49	4	9	20	33	168

* Складено автором за: [2].

Результати аналізу показують, що найкращі позиції Україна займає за такими показниками: природний капітал (38), інтелектуальний капітал (41), економічна стійкість (43), соціальний капітал (55). Набагато гірші позиції щодо ефективності управління (89) та ресурсоємності та ефективності (114) [2]. Це повинно привернути увагу органів державної влади й інших стейкхолдерів задля забезпечення більш стійкої та високої конкурентоспроможності країни у світі обмежених ресурсів. Стверджуємо, що у глобальному середовищі довгостроковою стійкою конкурентною перевагою країни є швидкість сприйняття відповідних викликів, інноваційність та ефективність управління у нових умовах.

Джерела і література

1. SolAbility. The Global Sustainable Competitiveness Index. URL: <https://solability.com/the-global-sustainable-competitiveness-index/the-index> (Last accessed: 20.10.2024).

2. SolAbility. The Global Competitiveness Index 2023. URL: <https://solability.com/the-global-sustainable-competitiveness-index/the-index#> (Last accessed: 21.10.2024).

А.Л. Ципящук – магістр 2 року навчання
ОПП «Міжнародні економічні відносини»
факультету міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі Українки
І.В. Кицюк – кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних
відносин та управління проектами факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі Українки

ВПЛИВ ІТ-ІНДУСТРІЇ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Зважаючи на динамічність глобальної цифровізації, індустрія інформаційних технологій (ІТ) стала наріжним каменем економічного та соціального розвитку держав світу. Це впливає на різні аспекти життя – бізнес, державні послуги, охорону здоров'я, освіту та повсякденне спілкування, а також продовжує відігравати ключову роль у формуванні майбутнього націй. Інновації та конкуренція є двома основними стовпами індустрії інформаційних технологій. ІТ-індустрія перебуває в авангарді інновацій, стимулюючи технологічний прогрес, що трансформує різні сектори економіки [1].

Пріоритетними сферами розвитку інновацій, що спричинені світовими трендами, такі: 1) *AI, ML* (потреба оптимізації складних цифрових процесів вимагає нових автоматизованих інструментів); 2) *Big Data* (постійне генерування нових даних стимулює зростання попиту на інструменти аналізу великих масивів даних); 3) *Хмарні сервіси* (зростання обсягів даних стимулює створення більш ефективних методів обробки та зберігання інформації); 4) *FinTech* (збільшення частки онлайн розрахунків вимагає більш клієнтоорієнтованих та безпечних сервісів); 5) *Green Tech* (зміна ставлення до навколишнього середовища стимулює розробку інструментів зеленої економіки); 6) *BioTech* (зростання середньої тривалості життя стимулює розробку нових медичних рішень); 7) *AgriTech* (підвищення світового попиту на продовольство стимулює створення ефективнішого сільського господарства); 8) *індустрія 4.0* (підвищення цін на ресурси та робочу силу стимулює компанії до пошуку нових виробничих технологій); 9) *кібербезпека* (зростання кіберзагроз та кібершахрайства стимулює розробку ефективних інструментів протидії); 10) *Military Tech* (перехід до нових способів ведення бойових дій вимагає оновлення технічного забезпечення); 11) *Space Tech* (прискорення освоєння космосу стимулює дослідження та розробку нових космічних технологій); 12) *Robotic Process Automation* (перехід на дистанційну роботу вимагає автоматизації системних процесів); 13) *EdTech* (потреба у підвищенні ефективності навчання вимагає впровадження новітніх технологій та сучасних підходів в освіту) [2]. Таким чином, інформаційні технології є одночасно основою і продуктом інноваційної діяльності. Підтвердженням чого є також розрахунок Глобального інноваційного індексу (англ., the Global Innovation Index, GII).

Глобальний індекс інновацій 2024 визначає рівень розвитку інновацій на тлі стабільного, але повільного глобального економічного зростання, скорочення фінансування інновацій та слабкої продуктивності. GII розкриває найбільш інноваційні економіки світу, оцінюючи ефективність інновацій понад 130 економік країн світу, підкреслюючи сильні та слабкі сторони їхнього інноваційного розвитку. Створений для того, щоб отримати якомога повніше уявлення про інновації, індекс містить майже 80 показників. А саме: включаючи вимірювання політичного середовища, освіти, інфраструктури та створення знань у кожній економіці. Різні показники, що їх пропонує GII, допомагають відстежувати ефективність і порівнювати розвиток економік в межах одного регіону, або ж у межах однієї групи за рівнем доходів [3]. GII розраховують на основі субіндекса інноваційних видатків (англ., Innovation Input Sub-Index) і субіндекса інноваційних результатів (англ., Innovation Output Sub-Index), кожен із яких включає відповідні критерії (див. табл. 1). Мета Глобального індексу інновацій 2024 –

зафіксувати цілісні та гнучкі показники інновацій, що відбуваються в сучасному світі. Тому GII охоплює не лише фіксацію технологічних проривів, а й враховує новаторські бізнес-моделі та соціальні інновації, що сприяють позитивним змінам [4] і повністю відображає останні світові тенденції щодо сфер розвитку інновацій.

В табл. 1 наведено порівняльну характеристику позицій України та країн світу, що входять в першу п'ятірку в рейтингу Глобального інноваційного індексу 2024. Так, Швейцарія посідає 1 місце в рейтингу GII чотирнадцятий рік поспіль. Країна залишається світовим лідером у сфері інновацій, посідає перше місце як у сфері знань і технологій, так і щодо результатів творчої діяльності. Вона також входить до топ-5 за усіма іншими складовими GII, за винятком інфраструктури (7 місце). Швеція та США другий рік поспіль зберігають свої, відповідно, 2-е та 3-є місця. Варто зазначити, що топ-3 країни мають спільні характеристики як відмінних результатів у всіх складових GII, так і успішного балансування своїх інноваційних видатків і результатів [4].

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика позицій України та ТОП-5 країн у рейтингу
Глобального інноваційного індексу 2024**

Складові GII	Місце країни в рейтингу					
	Україна	Швейцарія	Швеція	США	Сінгапур	Велико-британія
	60	1	2	3	4	5
Субіндекс інноваційних видатків	78	2	3	4	11	10
Інституції	107	3	16	17	1	26
Людський капітал та наукові дослідження	54	4	3	12	2	7
Інфраструктура	82	7	1	30	11	18
Складність ринку	85	5	9	1	7	3
Конкурентоспроможність бізнесу	45	4	1	2	3	14
Субіндекс інноваційних результатів	54	1	2	5	1	3
Знання та технології	34	1	2	4	9	5
Результати творчої діяльності	68	1	6	8	19	3

* Складено авторами: за [4].

Україна (60 місце) опустилася на п'ять позицій. При цьому наша країна посіла 4 місце у групі країн з доходом «нижче середнього». На її позицію найбільше вплинуло падіння показників, пов'язаних з її інституціями (107 місце), інфраструктурою (82), людським капіталом і дослідженнями (54 місце) та результатами творчої діяльності (68). За іншими складовими наша країна покращила свої позиції. Серед позитивних тенденцій відзначимо, що Україна має кращі показники за субіндексом інноваційних результатів, аніж за субіндексом інноваційних видатків. Тобто, «Україна належить до економік, інноваційний розвиток яких відбувається випереджальними щодо економічного розвитку темпами, причому така характеристика стосується тривалого періоду – 2014–2024 рр.» [5]. Таким чином, однією із причин інноваційного розвитку нашої країни є розвинута ІТ-індустрія.

Джерела і література

1. The Role of the IT Industry in National Development. *Kanishka Software*. URL: <https://kanishkasoftware.com/the-role-of-the-it-industry-in-national-development/> (Last accessed: 18.10.2024).
2. Глобальна інноваційна візія України 2030: Мінцифра опублікувала звіт та пропозиції. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/globalna-innovatsiy-na-viziya-ukraini-2030-mintsifra-opublikovala-zvit-ta-propozitsii> (дата звернення: 01.04.2024).
3. Global Innovation Index. WIPO. URL: <https://www.wipo.int/en/web/global-innovation-index> (Last accessed: 19.10.2024).
4. WIPO Global Innovation Index 2024: Unlocking the Promise of Social Entrepreneurship. URL: <https://ec.europa.eu/newsroom/eisma/items/850276/en> (Last accessed: 19.10.2024).
5. Глобальний інноваційний індекс 2024: як Україна зберігає інноваційний потенціал в умовах війни. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (IP Office). URL: <https://nipo.gov.ua/hlobalnyj-innovatsijnyj-indeks-24/> (дата звернення: 21.10.2024).

І.О. Карпук – магістр 2 курсу навчання
ОПП «Управління проєктами» факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі Українки
Н.С. Науменко – кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних
відносин та управління проєктами факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі Українки

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У МЕНЕДЖМЕНТІ ПРОЄКТІВ В ІТ-АУТСОРСИНГОВІЙ СФЕРІ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ

Менеджмент проєктів інформаційних технологій і зв'язку (ІТ) у сфері аутсорсингу зазнає суттєвих змін завдяки впровадженню передових технологій, зокрема штучного інтелекту (ШІ), що відкриває нові горизонти для підвищення ефективності управлінських процесів. Сучасні виклики в цій галузі вимагають від компаній не лише адаптації до швидко змінюваних умов ринку, а й здатності вирішувати складні завдання, такі як обробка великих обсягів даних, гарантування безпеки та конфіденційності інформації, а також інтеграція інноваційних рішень для покращення якості послуг. Значення ШІ важливе, оскільки він допомагає оптимізувати управління ресурсами, прогнозувати ризики та покращувати взаємодію з клієнтами. Аналіз актуальних тенденцій у менеджменті ІТ проєктів в аутсорсинговій сфері є важливим для розуміння того, як технологічні інновації можуть підтримати компанії у збереженні конкурентоспроможності та досягненні успіху в умовах постійних змін. Менеджмент проєктів в ІТ аутсорсинговій сфері динамічно розвивається завдяки новітнім тенденціям, що дає можливість ефективніше організувати процеси, підвищити продуктивність команд і досягати результатів, що відповідають запитам замовників. Провідним рушієм цього процесу є зростаюче використання ШІ у процесах планування, управління ресурсами та контролю якості. Сучасні компанії, що надають аутсорсингові ІТ-послуги, стикаються з численними викликами, серед яких збільшення обсягу даних для обробки, потреба в забезпеченні конфіденційності та інтеграції нових технологій, а також необхідність адаптації до швидких змін у вимогах клієнтів [1, с. 4].

Роль ШІ у проєкт-менеджменті полягає в автоматизації та оптимізації вище зазначених процесів. Штучний інтелект сприяє автоматизації рутинних завдань, зокрема, прогнозування тривалості виконання завдань, визначення необхідних ресурсів та аналіз ризиків. Використовуючи алгоритми машинного навчання, штучний інтелект забезпечує точнішу оцінку ресурсів і часу, що необхідні для завершення проєкту, тим самим вивільняючи більше часу проєктним менеджерам для зосередження на стратегічному плануванні та підтримці команди. Це покращує реалізацію проєктів та зменшує потребу у ручному управлінні на етапах планування та контролю [2, с. 175]. Окрім того, ШІ здійснює прогноз можливих затримок, оптимізує розподіл ресурсів і поліпшує керівництво ризиками, що дозволяє уникнути неочікуваних проблем та витрат.

Сучасні тенденції включають активне використання гнучких методик, таких як Agile і Scrum. Вони уможливають командам швидше адаптуватися до змін та підвищити гнучкість управління. Штучний інтелект доповнює ці методики, допомагаючи розподіляти завдання відповідно до пріоритетів, враховуючи індивідуальні особливості членів команди [3, с. 3-11]. Таким чином, вона швидше реагує на зміну умов у виконанні проєкту і краще адаптується до потреб клієнтів. Завдяки використанню аналітичних даних та інновацій ШІ може проводити детальний аналіз продуктивності, передбачати результативність команди, адаптувати стратегії управління відповідно до реальних умов проєкту.

Успіх впровадження ШІ у проєкт-менеджменті залежить від компетенцій персоналу, готовності до змін і здатності до адаптації в умовах динамічного середовища [4, с. 247]. Аутсорсингові ІТ-компанії змушені адаптуватися до швидкого розвитку технологій і модернізувати підходи до управління проєктами. Це включає навчання управлінців роботі з новими інструментами, розробку інфраструктури для інтеграції ШІ на кожному етапі проєктного циклу.

Ключові переваги використання штучного інтелекту у проєкт-менеджменті такі:

1) автоматизацію рутинних процесів – ШІ забезпечує автоматизацію завдань, напр., моніторинг статусу проєктів, відстеження прогресу та автоматичне оновлення графіків;

2) підвищення точності прогнозування – завдяки аналізу великих обсягів даних ШІ допомагає передбачати тривалість виконання окремих етапів, зменшуючи ризик недотримання термінів;

3) ефективний розподіл ресурсів – алгоритми ШІ аналізують завантаження команди, допомагаючи менеджерам ухвалювати оптимальні рішення щодо розподілу ресурсів і навантаження;

4) оптимізація управління ризиками – може виявляти потенційні проблеми, пов'язані з затримками чи недоліками у проєкті, що дозволяє вчасно вжити заходів для запобігання ризикам;

5) Інтеграція інноваційних рішень – використання методів машинного навчання та ШІ в аналізі великих даних дає можливість передбачати поведінку клієнтів, ефективно реагувати на їх запити та планувати майбутні проєкти з урахуванням зібраної інформації [5, с. 30]; [6, с. 23].

Висновки. Використання ШІ у менеджменті проєктів є перспективним напрямом для підвищення ефективності, продуктивності та якості ІТ послуг у галузі аутсорсингу. Ефективне впровадження ШІ є основою для ефективного управління ресурсами, кращого контролю якості та стратегічного планування, що сприяє задоволенню запитів клієнтів і підтримці конкурентної переваги.

Джерела і література

1. Бачинський О.І. Використання штучного інтелекту як інструмент управління проєктами. *Економіка та суспільство*. 2024. №61. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3734/3656>.

2. Бардась А.В., Бойченко М.В., Богач К.С., А. В. Дудник. Проектне управління компаніями «Єдинорогами» в умовах діджиталізації. *Економічний вісник*. 2022. №2. с. 171–179. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2022/2/EV20222_171-179.pdf.
3. Гудзь О. Є. Роль інновацій щодо забезпечення конкурентоспроможності та ефективності підприємства. *Вісник ХНТУСГ імені Петра Василенка: Економічні науки*. 2015. №161. С. 3–11.
4. Гавловська Н.І. Управління інноваційними проектами: навч. посіб. /Н.І.Гавловська, Є.М.Рудніченко. Хмельницький: ХНУ, 2016. 247 с.
5. Федик О.В. Удосконалення системи управління ризиками підприємства. *Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва*. 2024. с. 30.
6. Фостолович В.А. Штучний інтелект в сучасному бізнесі: потенціал, сучасні тренди та перспективи інтегрування у різні сфери господарської діяльності і життєдіяльності людини. *Ефективна економіка*. 2022. №7. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/143/143>.

Д.Ф. Заяць – магістр 2 року навчання
ОПП «Міжнародні економічні
відносини» факультету міжнародних
відносин Волинського національного
університету імені Лесі Українки

ЛОКАЛІЗАЦІЯ РЕКЛАМИ ЯК ФУНКЦІЯ DIGITAL-МАРКЕТИНГУ

Науковий керівник:

І.В. Кицюк – кандидат економічних
наук, доцент кафедри міжнародних
економічних відносин та управління
проектами факультету міжнародних
відносин Волинського національного
університету імені Лесі Українки

У сучасному світі соціальні мережі є потужним інструментом digital-маркетингу, що дає можливості компаніям вийти на глобальний ринок, встановлювати зв'язки з аудиторією в різних країнах та регіонах світу й формувати лояльність до бренду. Однак, ефективне використання соціальних платформ на міжнародному рівні вимагає глибокого розуміння культурних, мовних і поведінкових особливостей кожного регіону. Платформи, популярні в певній країні, можуть мати мінімальне охоплення в іншій, а контент, що позитивно сприймають в західних країнах, може не відповідати нормам і цінностям аудиторії в Азії або на Близькому Сході.

Локалізація контенту – це процес адаптації контенту для певного ринку чи регіону, з урахуванням культурних, мовних, соціальних та інших специфічних особливостей цільової аудиторії. Мета локалізації – зробити контент не лише зрозумілим, а й максимально привабливим і близьким для людей в конкретному регіоні, щоб підвищити його ефективність та забезпечити позитивний досвід користувачів [5]. Відчуття довіри є ключовим фактором для залучення нових клієнтів. Цього можна досягти, звертаючись до цільової аудиторії на її умовах: у її середовищі, її рідною мовою та за допомогою контенту, що для неї має особистий відгук.

Згідно із дослідженнями CSA Research (2020 р), що охопило 8.709 споживачів із 29 країн світу, мова суттєво впливає на рішення споживачів про покупку [4]:

- 40% споживачів не купують на сайтах без підтримки їхньої мови;
- 65% надають перевагу контенту рідною мовою, навіть якщо його якість неідеальна;

- 73% хочуть бачити відгуки про продукти своєю мовою;
- 75% із більшою ймовірністю повторно придбають продукцію бренду у випадку обслуговуванням рідною мовою;
- 76 % вибирають товари з інформацією рідною мовою, серед споживачів без знання англійської цей показник досягає 89%.

Азійсько-Тихоокеанський регіон демонструє найвищу вимогливість до локалізації, особливо Тайвань (94%) і Корея (92%), тоді як у Румунії 48% клієнтів задоволені англомовним контентом.

Ця інформація доводить, що відсутність локалізації контенту означає втрату можливості взаємодіяти з великою часткою міжнародних споживачів, що в результаті може призвести до втрати потенційних клієнтів, конверсій і прибутку. Надання клієнтам контенту рідною мовою значно покращує взаємодію з ними та сприяє зміцненню зв'язків із цільовою аудиторією. Локалізація дає можливість компаніям збільшувати свою ринкову частку за кордоном, розширюючи охоплення потенційної клієнтської бази.

Сформована стратегія локалізації контенту сприяє залученню нових клієнтів і підтримує зацікавленість до бренду в різних країнах. Це підвищує впізнаваність бренду і зміцнює лояльність клієнтів, демонструючи, що компанія враховує культурну спадщину та мовні уподобання своїх споживачів. Локалізація контенту також передбачає його адаптацію до регіональних особливостей держав світу – місцевих висловів, мовних зворотів, культурних асоціацій чи соціальних контекстів. Це збільшує його привабливість і зрозумілість для цільової аудиторії [3].

Правильна адаптація матеріалів до культурних, мовних та соціальних особливостей цільової аудиторії значно підвищує ефективність маркетингових кампаній. Натомість, невдала локалізація може призвести до непорозумінь і навіть негативного сприйняття бренду.

Локалізація контенту – це не про переклад слів на іншу мову. Це складний процес адаптації, що враховує культурні, соціальні та мовні особливості цільової аудиторії, і є вирішальним для успіху компанії на новому ринку. Багато міжнародних брендів розуміють, що вдала локалізація може сприяти встановленню довірливих відносин з клієнтами, зміцненню іміджу компанії та підвищенню ефективності маркетингових стратегій. Однак, як доводить практика, не всі бренди однаково успішно здійснюють цей перехід, що іноді призводить до курйозів або навіть негативного ставлення до продукту.

Одним із прикладів вдалої локалізації є стратегія McDonald's в Індії. Розуміючи особливості індійської культури, у якій вживання яловичини для багатьох є неприйнятним з релігійних причин, McDonald's змінив своє стандартне меню, запропонувавши вегетаріанські страви, зокрема «McAloo Tikki» – бургер із картопляною котлетою, що ідеально відповідає смаковим уподобанням індійців [5]. Цей крок дозволив McDonald's не лише уникнути конфліктів, але й стати ближчим до місцевих жителів, показуючи, що компанія поважає їхні традиції та звичаї. Ще одним успішним прикладом є Airbnb, що ретельно адаптує свій веб-сайт та додатки для різних країн, враховуючи не тільки мовні, але й культурні особливості. Airbnb не лише перекладає інтерфейс, а й вивчає культурні уподобання кожної країни, забезпечуючи комфорт і довіру користувачів до сервісу. Завдяки цьому компанія створила глобальну, але при цьому інклюзивну платформу, що успішно реагує на потреби місцевих ринків [1].

Невдала локалізація дає протилежний ефект. Наприклад, коли Pepsi вийшла на китайський ринок зі слоганом «Come Alive with the Pepsi Generation», його переклад на китайську мову набув іншого сенсу: ««Pepsi» повертає ваших предків з могил». Така інтерпретація не лише не відповідала задуму, але й викликала негативну реакцію серед місцевих жителів, адже в китайській культурі важливе значення надають повазі до предків [2]. Ще один приклад невдалої локалізації – слоган KFC «Finger-lickin' good», який у КНР переклали як «З'їжте свої пальці». Незважаючи на зусилля привернути увагу до особливостей свого продукту, споживачі сприйняли переклад як комічний або дивний, що негативно вплинуло на перше враження про бренд [6]. Ці приклади показують важливість розуміння культурних нюансів та тонкощів мови, коли компанія

намагається вийти на нові ринки. Успішна локалізація є своєрідним мостом між брендом і споживачем, створюючи при цьому позитивний емоційний зв'язок, тоді як помилки призводять до втрати довіри та інтересу до продукту.

Очевидно, що локалізація контенту – це не просто адаптація слів, а створення глибокого, справжнього зв'язку з цільовою аудиторією за кордоном. На сучасному конкурентному ринку кожна компанія, що прагне розширити свої межі і закріпитися на міжнародній арені, повинна розуміти і приймати той факт, що різні країни мають власні культурні особливості, мовні тонкощі та поведінкові нюанси. Ігнорування цих факторів знижує ефективність маркетингових зусиль, є причиною негативного ставлення до бренду або навіть повне його відторгнення.

Локалізація контенту дає можливість компанії створити відчуття близькості і довіри у своїх клієнтів. Показуючи, що бренд розуміє і поважає цінності, традиції та очікування місцевого населення, компанія формує не лише базу лояльних клієнтів, а й закладає основи для довготривалих стосунків. Численні дослідження також доводять, що значний відсоток споживачів надає перевагу продуктам і послугам, представленим рідною мовою, а локалізована підтримка клієнтів зміцнює лояльність до бренду і підвищує ймовірність повторних покупок. Натомість, відсутність локалізації є серйозним бар'єром на шляху до іноземних ринків. Споживачі часто не сприймають контент, не адаптований до їхніх культурних реалій, а нерозуміння місцевих особливостей призводить до критичних помилок, що ставлять під загрозу імідж компанії. Крім того, компанії, що не інвестують у локалізацію, ризикують програти своїм конкурентам, що забезпечують своїм клієнтам комфорт і розуміння за допомогою адаптованого контенту.

Висновки. Локалізація контенту – це стратегічна інвестиція, що має численні переваги. Вона забезпечує доступ до ширшої аудиторії, підвищує конверсії, збільшує прибуток і формує позитивне ставлення до бренду. Для компаній, що прагнуть довготривалого зростання і успіху на міжнародних ринках, локалізація є необхідною умовою для створення конкурентної переваги. Успішний вихід на іноземні ринки потребує не лише розуміння їхніх особливостей, але й адаптації до них, що робить локалізацію критично важливим інструментом сучасного маркетингу.

Джерела і література

1. Варіанти помешкань. URL: <https://www.airbnb.com.ua> (дата звернення: 22.10.2024).
2. «Пепсі» примусить ваших предків піднятися з могил». URL: <https://day.kyiv.ua/article/taym-aut/pepsi-prymusyt-vashykh-predkiv-pidnyatysya-z-mohyl> (дата звернення: 20.10.2024).
3. Три важливі фактори для міжнародної торгівлі. URL: <https://www.conveythis.com/uk/3-essential-factors-to-consider-for-international-commerce/> (дата звернення: 21.10.2024).
4. Survey of 8,709 Consumers in 29 Countries Finds that 76 % Prefer Purchasing Products with Information in their Own Language. URL: <https://csa-research.com/Blogs-Events/CSA-in-the-Media/Press-Releases/Consumers-Prefer-their-Own-Language> (Last accessed: 21.10.2024).
5. Content Localization: When, Why, and How You Should Do It. *Smartling*. URL: <http://surl.li/mdeomk> (Last accessed: 22.10.2024).
6. KFC: історія створення та успіху КФС. URL: https://worldbank.org.ua/4639-kfc.html#google_vignette (дата звернення: 23.10.2024).

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН СВІТУ

Ю.В. Діма – студентка 4 курсу
ОПП «Внутрішньополітична безпека»
факультету морського права Національного
університету кораблебудування імені
адмірала Макарова

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЛОКАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ: ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Науковий керівник:

Н.О. Ніколаєнко – докторка політичних наук,
професорка, керівниця Навчально-наукового
аналітичного центру дослідження гібридних
загроз національної безпеки на Півдні України
Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова

Сучасний світ стикається з численними викликами, які впливають на внутрішню політику та соціально-економічний розвиток країн. У контексті глобалізації, технологічних змін і соціальних трансформацій, важливість цих аспектів все більш очевидна. Внутрішня політика, що охоплює управлінські рішення, соціальні програми та механізми забезпечення стабільності, безпосередньо впливає на добробут громадян і ефективність державного управління. Водночас соціально-економічний розвиток є основою для досягнення сталого прогресу й підвищення якості життя населення.

Проблеми, що виникають в цих сферах, мають далекосяжні наслідки як для окремих країн, так і для глобальної спільноти. Серед таких проблем виділимо політичну нестабільність, корупцію, економічну нерівність, трудову міграцію та екологічні виклики. Розуміння і вирішення цих проблем критично важливе для забезпечення стабільності, розвитку та процвітання націй.

Політична нестабільність є одним із найзначніших викликів, з якими стикаються сучасні держави. Вона проявляється у соціальних протестах, збройних конфліктах, політичних кризах і революціях. У країнах з авторитарними режимами політичні репресії часто призводять до заворушень і революцій. Наприклад, у Білорусі у 2020 р. пройшли масові протести проти результатів президентських виборів, що, за заявами опозиції, були сфальсифіковані. Реакція уряду на протести включала жорстокі арешти та репресії, що призвело до подальшої політичної нестабільності [1]. Економічна нерівність, безробіття, висока інфляція та бідність також призводять до невдоволення населення, що може перерости у масові протести. Країни з високим рівнем корупції та неефективним державним управлінням стикаються з особливими труднощами у збереженні стабільності.

В Греції економічна криза, що почалася у 2008 р., призвела до широкомасштабних протестів проти уряду та його політики жорсткої економії. Цю кризу прийнято вважати найбільш критичним проявом європейської боргової кризи, що є прямим продовженням світової фінансово-економічної кризи 2008–2012 рр. Передумовою такого стану речей в грецькій економіці було значне нарощування боргів у період 2000-их рр., частково і за рахунок підготовки до літніх Олімпійських ігор в Афінах (2004 р.), значних витрат на військові потреби в умовах постійного протистояння з Туреччиною [3].

Корупція є однією з основних перешкод розвитку держав. Вона не лише підриває довіру громадян до урядових інститутів, але й негативно впливає на економічний розвиток, призводить до неефективного використання державних ресурсів, зменшення інвестиційної привабливості країни та сприяє економічній нерівності.

За інформацією Світового банку, країни з високим рівнем корупції, зазвичай, демонструють повільніші темпи економічного зростання, оскільки інвестори остерігаються вкладати кошти в незахищене середовище. Наприклад, у Нігерії корупція в державному секторі призвела до величезних втрат у нафтогазовій промисловості, що є основним джерелом доходів для країни. Нігерія є найбільшим виробником нафти в Африці та одним із найбільших світових експортерів нафти, більше третини нігерійців живе за міжнародною межею бідності. Оцінки щорічних збитків від відмивання грошей у Нігерії різняться, але спроби зупинити розкрадання державних грошей є життєво важливими для розвитку країни [5].

Система управління критично важлива для стабільності і розвитку держави. Реформи, що спрямовані на покращення управлінських процесів, здатні суттєво підвищити ефективність державних інститутів. Наприклад, децентралізація управлінських повноважень може дозволити місцевим громадам ефективніше реагувати на потреби своїх мешканців, спрощуючи бюрократичні процедури. У Румунії реформування місцевого самоврядування сприяло підвищенню якості послуг для населення, що призвело до зростання довіри до держави. Попри переваги, децентралізація створює й нові виклики. Однією з основних проблем є відсутність ресурсів у місцевих органах влади для реалізації своїх повноважень. Часто місцеві громади не отримують достатньо фінансування для виконання своїх обов'язків, що призводить до нерівномірного розвитку регіонів. Так, в Україні процес децентралізації, хоч і покращив управлінські процеси, виявив проблеми з ресурсним забезпеченням та координацією між центральними та місцевими органами влади [2, 66-72].

Економічна нерівність означає розподіл доходів та багатства в суспільстві, при якому певна частина населення володіє значно більшими ресурсами, ніж інша. Причинами економічної нерівності можуть бути різноманітні фактори – від освітніх нерівностей, які обмежують доступ до якісної освіти для певних верств населення, що впливає на можливості отримання високих доходів, до політичних факторів, такі як корупція або відсутність справедливих правових систем, що можуть сприяти накопиченню багатства у вузького кола осіб.

Економічна нерівність зумовлює серйозні наслідки для соціальної стабільності. Високий рівень нерівності часто супроводжують соціальна напруженість, протести і акти насильства. Країни зі значною економічною нерівністю, такі як Бразилія, регулярно стикаються з соціальними заворушеннями через невдоволення політикою влади [4].

Глобалізація, що охоплює зростання міжнародної торгівлі, інвестицій та обміну інформацією, значно впливає на економічний розвиток країн. Вона може сприяти, як залученню іноземних інвестицій, що сприяє економічному зростанню та створенню робочих місць так і збільшенню доступу до нових технологій та ідей, що дозволяє країнам модернізувати виробництво та підвищувати продуктивність. Однак, поряд з перевагами глобалізації є й недоліки. До переваг належать: зниження цін на товари завдяки конкуренції на міжнародних ринках, розширення ринків збуту для місцевих виробників. Недоліками є: зростання економічної нерівності, оскільки вигоди від глобалізації не розподіляють рівномірно між усіма верствами населення, вразливість до глобальних економічних криз, що можуть швидко поширитися на інші держави [6].

Трудова міграція є важливим явищем, що пов'язане з пошуками кращих економічних можливостей за межами рідної країни. Позитивними наслідками трудової міграції є надходження грошових переказів від мігрантів, що стимулює економіку країни походження. Негативні наслідки включають насамперед «відтік мізків», коли країни втрачають кваліфікованих працівників.

Політика країн щодо трудових мігрантів варіюється в залежності від національних інтересів та економічних потреб. Канада проводить відкриту політику імміграції, що сприяє залученню кваліфікованих працівників для заповнення вакансій на ринку праці. Італія, Угорщина впроваджують обмеження для мігрантів, що може призвести до соціальної напруженості та дискримінації.

Сучасні проблеми внутрішньої політики та соціально-економічного розвитку країн світу – політична нестабільність, корупція, економічна нерівність і трудова міграція – вимагають термінових та ефективних рішень. Зумовлені ними виклики можуть негативно вплинути на соціальну стабільність, економічний розвиток та якість життя населення. Можливі шляхи подолання цих проблем включають: посилення державних інститутів, зменшення економічної нерівності, розвиток соціальної інфраструктури, залучення іноземних інвестицій. Ці заходи можуть допомогти створити стабільне та сприятливе середовище для розвитку, забезпечуючи доступ до якісних послуг та можливостей для всіх громадян.

Глобалізація та світові виклики вимагають спільних зусиль країн для вирішення проблем, які не знають кордонів. Співпраця в боротьбі з корупцією, програми зменшення бідності і нерівності, а також управління трудовою міграцією є лише кількома аспектами, у яких міжнародні ініціативи можуть значно покращити ситуацію. Спільні зусилля та обмін досвідом між державами дозволять подолати існуючі виклики і забезпечити сталий розвиток у майбутньому. Для досягнення стійкого розвитку і соціальної справедливості державам необхідно об'єднати зусилля на всіх рівнях – від локального до глобального. Лише спільними зусиллями можна створити умови для процвітання, стабільності та розвитку, що відповідатимуть потребам сучасного світу.

Джерела і література

1. Абдуджаліл А. Білорусь протестує: «Ми вперше в житті можемо дихнути». URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-53796989> (дата звернення: 16.10.2024).
2. Дейч М. Децентралізація в Україні: проблеми, шляхи їх вирішення. *Вісник економічних наук України*. 2020. №1(38). С. 66-72. URL: <https://ouci.dntb.gov.ua/en/works/lxY3mDN9/> (дата звернення: 16.10.2024).
3. Ференс Б. Боргова криза Греції: досвід. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_ferens/261920_borgova_kriza_gretsii_dosvid.html (дата звернення: 16.10.2024).
4. Світовий банк. Глобальні дані про бідність в Бразилії. URL: https://databankfiles.worldbank.org/public/ddpext_download/poverty/987B9C90-CB9F-4D93-AE8C-750588BF00QA/previous/Global_POVEQ_BRA.pdf (дата звернення: 16.10.2024).
5. Світовий банк. Розбудова довіри шляхом боротьби з корупцією в Західній та Центральній Африці. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2023/12/13/building-trust-by-combating-corruption-in-western-and-central-africa> (дата звернення: 16.10.2024).
6. Освіта. Університети України: міжнародні рейтинги. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/international-relations/19136/> (дата звернення: 16.10.2024).

М.В. Павлюх – кандидат наук із соціальних комунікацій, старший викладач кафедри міжнародної інформації Національного університету «Львівська політехніка»

ОФІЦІЙНА РИТОРИКА ВЛАДИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА (2022–2023 РР.)

Головними каналами Молдови, які поширюють офіційну риторіку влади є: «Prima Sursă» / «Першоджерело», «GALBEN (Dorin Galben)», «Dumitruciorici.com», «Ungureanu» та інші. Канал «Prima Sursă» / «Першоджерело» (кількість підписників – 76450), який називають офіційним каналом влади, поширює урядові новини, публікує важливі державні документи, а також звіти про офіційні і дипломатичні зустрічі [2].

Канал не має яскраво вираженого пропагандистського спрямування, хоча із частоти та гостроти публікацій помітно симпатію до провладної партії «Дія та солідарність» (PAS) – діючої президентки Республіки Молдови та євроінтеграційної політики, спрямованої на вступ країни в ЄС. На сторінках цього каналу є посилання на офіційні події і обговорення прийнятих рішень та законів (призначення чи звільнення на посади молдовських чиновників). Канал публікує оригінали документів з розширеними фотозвітами румунською мовою та роз'ясненням – на російській. Тут відсутні статті скандального змісту, хоча подана детальна інформація про суддівську реформу і офіційні декларації суддів Молдови; аналіз бюджету країни, включно з декларацією чинної президентки, членів уряду та інших чиновників; процедура ціноутворення на енергоносії; офіційні заяви перших осіб держави; міжнародні угоди, боротьба з фейками і дезінформацією.

Головні ідеї та наративи цього телеграм-каналу такі: *Молдова – це частина ЄС; Молдова та Румунія повинні об'єднатися на шляху до європейського майбутнього; єдиною державною мовою у державі є румунська; молдавська мова – це штучно створений гібрид радянського минулого; Молдова повинна позбутися комуністичної свідомості, щоб стати розвиненою європейською державою.* Частота публікацій невисока – 3-5 на тиждень.

Подібний характер публікацій має телеграм-канал популярного молдовського журналіста Доріна Гальбена «GALBEN (Dorin Galben)» (кількість підписників – 36467), на сторінках якого публікують офіційні документи та посилання на окремі офіційні події і зустрічі державного рівня [1]. Цей політичний молдовський журналіст публікує у своєму телеграм-каналі інтерв'ю з першими особами у владі чи опозиції, коментарі відомих політологів та обговорення наболілих для молдовського суспільства тем: *підняття ціни на газ; відмова від російського газу; вихід Молдови із СНГ; вихід російських військ із Придністров'я, російсько-українська війна.* Стиль публікацій – офіційний; частота невисока: дві-три публікації на тиждень. Такої ж риторики дотримується у своїй медіа-аналітиці журналіст Думітрі Чурічі в однойменному телеграм-каналі. Кількість підписників – 36819 осіб [5].

Головна тематика, що її порушує канал Д.Чурічі – це *політичне та економічне життя держави* (скандальні політичні призначення, ціни на важливі продукти, корупція чиновників), *внутрішня і зовнішня політика Молдови* (дипломатичні візити перших осіб держав; євроінтеграційний та проросійський вектори політики; питання Придністров'я; внутрішні чвари); *безпека держави* (припинення миротворчої місії на Дністрі); *офіційний статус румунської мови як державної.*

Каналом, що притримується офіційної риторики є «Молдова. Новини. Політика. Дайджест» (кількість підписників – 2 447). Публікації мають регіональний контекст, тобто значну увагу автори присвячують проблемам окремих територій Молдови, зокрема Гагаузії та Придністров'ю. Важливою є євроінтеграційна тематика та відносини з європейськими державами (2/3 матеріалів каналу присвячено саме цій темі) [6].

Молдовське суспільство виявляє зацікавленість до теми корупції та криміналу. Саме про це пише канал «Ungureanu» (кількість підписників – 39488). У телеграм-каналі опубліковані скандальні розслідування, пов'язані із державними розкраданнями, зловживанням службовим становищем чиновників, суддів і політиків. Неодноразово були опубліковані офіційні задекларовані доходи перших осіб держави, а також розслідування про приховані доходи корупціонерів [4].

Риторика провладних молдовських медіа просуває ідеї євроінтеграції та європейських стандартів життя; критикує посткомуністичну свідомість і недалекоглядність проросійських молдовських політиків; веде активну боротьбу з корупцією в органах державного управління, запобігає поширенню фейків і пропаганди, що загрожують безпеці держави.

Провладна партія чинної президентки Молдови М.Санду «Дія та солідарність» (PAS) проводить посилену політику євроінтеграції, що викликає велике незадоволення у опозиційних сил. Прийнята «Стратегія реформи державного управління 2023–2030

років» передбачає низку реформ у суспільстві. Документ описує бачення, мету, дії та ресурси, необхідні для прискорення європейської трансформації державних установ на центральному і місцевому рівнях [2].

Великим викликом для молдовського суспільства є забезпечення громадського порядку, зокрема боротьба зі стихійними мітингами, які розділяють суспільство та створюють паніку і хаос. Тому Комісія із надзвичайних ситуацій від 26 березня 2023 р. прийняла ухвалу про заборону символіки та носіння зброї у громадських місцях без відповідних дозволів.

Молдовсько-українські відносини під час російсько-української війни набули нових вимірів. За результатами двосторонніх переговорів, залізничному транспорту надали спрощені процедури транзиту вантажів територією України з призначенням їх до Республіки Молдова та Румунії [2].

Серед головних і ключових проблем, що жваво обговорюють у суспільстві: судова реформа та боротьба з корупцією. Зокрема, на багатьох каналах подана реформа Вищого Суду [1]. Офіційна владна риторика медіа звертає увагу на повернення статусу румунській мові державної. Президентка М.Санду називає це рішення «історичним», вказуючи на те, що «молдавська мова – це штучно створена синтагма у радянський період, рідною мовою для громадян залишається румунська – мова ЄС, де поважають та шанують національні мови» («Unimedia», «Point», телеграм-канал «Prima Sursă»).

Офіційна владна риторика молдавського інформаційного простору торкається двох стратегічно важливих безпекових питань держави: вихід Молдови із СНГ та вихід російських військових із Придністров'я. Провладна партія поділяє думку про те, що державі потрібно рухатися у напрямі євроінтеграції та зміцнювати відносини з європейськими державами, а не з Росією. Водночас у економічній сфері, держава закуповує електричну енергію у ТОВ «Енергоком» на основі прямих переговорів. Також важливою проблемою залишається висока ціна на паливо і газ [3].

Провладна риторика медіа прихильно ставиться до руху уніоністів, що передбачає об'єднання Молдови з Румунією на шляху до євроінтеграції. Про це свідчить відзначення на державному рівні Дня Союзу Бессарабії з Румунією та виступ М.Санду, яка називає цю подію величною в історії Молдови.

Офіційна влада Молдови бореться із фейками і проросійською пропагандою. Зокрема, Служба розвідки та безпеки країни (SIS) заблокувала п'ять вебсайтів, що поширюють неправдиву інформацію. Також влада заявила про створення окремої структури, що буде боротися з дезінформацією.

У споживчій сфері владні структури проводять посилене маркування харчових продуктів на наявність чи відсутність алергенів або глютену. Законодавство електронної комерції, адаптоване до стандартів ЄС. Положення спрямовані на спрощення електронної комерції та захист прав споживачів. У соціальній сфері уряд надає субсидії у сільському господарстві для фермерів; виплати для студентів, які проходить державне стажування; премії для військовослужбовців; пільги для ветеранів війни в Афганістані і війни на Дністрі.

Висновки. Головні напрями провладної риторики у медіа Молдови – проєвропейський та євроінтеграційний, спрямовані на розвиток держави, зміцнення відносин з європейськими країнами і Республікою Молдовою та підтримка України у війні з росією.

Джерела і література

1. «GALBEN (Dorin Galben)». URL: <https://t.me/galbendorin>.
2. «Prima Sursă». Первоисточник. URL: https://t.me/prima_sursa_md.
3. «Sputnik Молдова MD». URL: <https://t.me/rusputnikmd>.
4. «Ungureanu». URL: <https://t.me/Ungureanu112>.
5. «Думітрі Чурічі». URL: <https://t.me/DumitruCiorici>.
6. «Молдова. Новини. Політика. Дайджест». URL: <https://t.me/dmoldova>.

А.І. Шведка – студентка 3 курсу
ОПП «Міжнародні відносини»
факультету міжнародних відносин
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

С.М. Кулик – кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин і
регіональних студій факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі
Українки

ЗМІНА КАНДИДАТА В ПРЕЗИДЕНТИ США ПІД ЧАС ПЕРЕДВИБОЧОЇ КАМПАНІЇ 2024 РОКУ ВІД ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ

У червні 2024 р. здавалось, що передвиборча кампанія демократів провалилась. Невдалі перші президентські дебати, після яких підтримка Джо Байдена критично знизилась, та замах на Дональда Трампа не сприяли популярності демократів. Прихильники Д.Трампа жартували, а демократи висловлювали свої переживання і не очікували такого негативного результату. В липні 2024 р. Джо Байден заявив про те, що йде у відставку та підтримує кандидатуру Камали Гарріс [3].

Головною причиною зміни кандидата в президенти був вік та фізичний стан Д.Байдена. Під час дебатів Д.Байден володів інформацією, фактами і розумів про, що саме треба говорити, однак розмовляв тихо, нерозбірливо і навіть запинаяся. Переконати виборця, що Д.Байден зможе виконувати свої повноваження наступні чотири роки було б дуже важко. Хоча він вивів США з постпандемічної кризи, виборців розчарувувала інфляція. Занепокоєння через війну в Україні та конфлікт в секторі Газа, ситуація на кордоні США з Мексикою та незліченна кількість «ударів» по Д.Байдену з боку команди Д.Трампа завдали шкоди та привели до відставки і переобрання нового кандидата від партії. Вибір нового кандидата – жінки, віце президента, мав потенціал об'єднати як прогресивне крило партії, так і поміркованих демократів, але з іншого боку, це порушило питання про стабільність партійного керівництва [5].

Із зміною кандидатури вибори повинні б були дати другий шанс, проте віце-прем'єрка не приносила голоси незалежних виборців, бо представляла Каліфорнію, тобто беззаперечно демократичний штат, але зміна топ-кандидата викликала неймовірну хвилю ентузіазму серед виборців, активістів і донорів. Це чітко довели зібрані пожертви і усі можливі рейтинги.

Після того, як К.Гарріс очолила виборчий список, партії вдалось зібрати величезні кошти, в тому числі перевищивши позначку в 100 млн. дол. США за перший повний день її перебування на посаді ймовірного кандидата від демократів. Дві третини пожертв за сім днів надійшли від донорів, які зробили це вперше, що, за словами учасників кампанії, свідчило про переважну підтримку. К.Гарріс успішно позиціонувала себе та вдало використовувала свій прокурорський досвід й походження [1]. Проте стан економіки у сприйнятті громадян, явно не сильна сторона чинної адміністрації. Д.Байден та К.Гарріс намагалися переконати їх, що насправді все краще, ніж здається, зокрема, говорили про зменшення інфляції. Важливо зазначити, що через незначний досвід у зовнішній політиці К.Гарріс залежна від радників, які є переважно традиціоналістами. Наприклад, її радник з національної безпеки Ф.Гордон працював в адміністраціях Б.Обами та Б.Клінтона [6].

К.Гарріс усунула перевагу Д.Трампа в семи спірних штатах. Віце президентку підтримали молоді чорношкірі та іспаномовні виборці. К.Гарріс підтримали 48% виборців проти 47% за Д.Трампа. Це фактично означало нічию у штатах, що вагаються, і, найімовірніше, вирішуватимуть перемогу у виборах в листопаді. Це сильніший показник, ніж відставання президента Д.Байдена на два пункти перед тим, як він

вийшов з перегонів. Віце президентка від Демократичної партії обігнала свого суперника від Республіканської партії в Арізоні та Неваді, і більш ніж удвічі збільшила перевагу Д.Байдена над Д.Трампом у Мічигані [2].

К.Гарріс перейшла від позиціонування себе як захисника нелегальних мігрантів до позиціонування себе як колишньої прокурорки прикордонного штату, яка буде більш ефективною щодо південного кордону, ніж Д.Трамп. Віце президентка обіцяє обмежити кількість осіб, які можуть претендувати на притулок, та обіцяє притягати до кримінальної відповідальності за нелегальний перетин кордону. Вона також планує продовжити будівництво прикордонної стіни. Хоча у цьому питанні заяви К.Гарріс і Д.Трампа збігаються, їхні погляди на імміграцію різні. Д.Трамп обіцяє здійснити найбільшу в історії США масову депортацію нелегальних мігрантів. Він хоче побудувати величезні табори для утримання мігрантів, направити американських військових на боротьбу з картелями у Мексиці, запровадити морське ембарго, щоб зупинити контрабанду наркотиків тощо.

У жовні Д.Трамп випереджав К.Гарріс серед католицьких виборців у спірних штатах. Згідно з опитуванням «National Catholic Reporter», Д.Трампа підтримують приблизно 50% католиків, К.Гарріс – 45%. У Вісконсині Д.Трамп випередив К.Гарріс на 18% серед католиків, у Мічигані – на 12%. При цьому К.Гарріс переважає над Д.Трампом серед латиноамериканських і чорношкірих католиків у спірних штатах. Д.Трамп випереджає К.Гарріс серед білих католиків на 16%. Питання абортів може значно вплинути на католиків у цьому виборчому циклі, бо церква вважає цю процедуру вбивством [4].

Висунення К.Гарріс як кандидата в президенти від Демократичної партії США було перезапуском кампанії. Це викликало ентузіазм серед активістів, донорів і молоді. Однак партія продовжує стикатися з фундаментальними викликами – економічні проблеми, що послаблюють довіру виборців, обмежений вплив на незалежних виборців через ліберальні погляди К.Гарріс, а також неоднозначна позиція щодо імміграційної політики. Попри помітну підтримку серед етнічних і молодіжних груп, К.Гарріс протистоїть сильному опоненту в особі Д.Трампа, який зберігає свої позиції серед консерваторів і значної частини католицьких виборців. Успіх кампанії буде залежати від здатності К.Гарріс та її команди збалансувати прогресивні позиції з потребами широкої електоральної бази, що зробить цю виборчу кампанію випробуванням на стійкість та адаптивність партії.

Висновки. Висунення К.Гарріс як кандидата від Демократичної партії США у 2024 р. спричинило нову хвилю виборчої кампанії, викликавши ентузіазм серед молоді, донорів і партійних активістів. Проте демократам необхідно подолати певні виклики. Насамперед, це економічні проблеми, відсутність досвіду К.Гарріс у зовнішній політиці, її неефективні рішення під час перебування на посаді віце президентки США, а також сильні позиції її конкурента в особі Д.Трампа, який залишається популярним серед консервативних виборців. Успіх кампанії залежить від здатності К.Гарріс об'єднати різні групи виборців, що стане серйозним випробуванням для Демократичної партії в цьому виборчому сезоні.

Джерела і література

1. Booker B. Kamala Harris brings in \$200 million in first week of her candidacy. URL: <https://www.politico.com/news/2024/07/28/kamala-harris-brings-in-200-million-in-first-week-of-her-candidacy-00171525> (дата звернення: 29.10.2024).
2. Cook N., Sasso M. Kamala Harris Wipes Out Trump's Swing-State Lead in Election Dead Heat. URL: <https://www.bloomberg.com/news/features/2024-07-30/kamala-harris-erases-trump-s-swing-state-lead-in-2024-election-poll> (дата звернення: 29.10.2024).
3. Foreman T. Analysis: How a night of fighting words upended the election. URL: <https://edition.cnn.com/2024/10/28/politics/american-battleground-biden-trump-debate/index.html> (дата звернення: 30.10.2024).

4. Gangitano A. Trump leads Harris among Catholic voters in swing states: Poll. URL: <https://thehill.com/homenews/campaign/4930215-donald-trump-kamala-harris-catholic-voters-2024-survey/> (дата звернення: 29.10.2024).

5. Hayes C., Honderich H., Looker R. Can Biden be replaced as Democrats' nominee? Not so easily. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/c9wv821nljwo> (дата звернення: 28.10.2024).

6. Bazail-Eimil E., Gould J., Miles J. Herszenhorn, Kine Ph. What a Kamala Harris foreign policy could look like. URL: <https://www.politico.com/news/2024/07/21/kamala-harris-foreign-policy-00170143> (дата звернення: 29.10.2024).

С.М. Кулик – кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

Р.С. Тарадюк – аспірант ОНП «Міжнародні відносини і стратегічні комунікації України та ЄС» факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

СПОРТ ЯК МІФОТВОРЧІСТЬ (НА ПРИКЛАДІ ФУНКЦІОНУВАННЯ «ЦЕРКВИ МАРАДОНИ» В АРГЕНТИНІ)³

Дієго Марадона – футболіст, який зробив вагомий внесок в історію аргентинського спорту і був визначною постаттю у світовому футболі. За свою успішну кар'єру він виходив на поле у складі декількох провідних клубів світу, серед яких «Барселона» і «Севілья» (Іспанія), «Наполі» (Італія) та «Бока Хуніорс» (Аргентина). Футболіст помер 25 листопада 2020 р., або 60-го року від Різдва Дієгова, як рахують у «Церкві Марадони».

У Латинській Америці на честь легендарного футболіста заснована «Церква Марадони» (ісп. Iglesia Maradoniana), офіційна назва – «Церква Руки Бога». Першу марадоніанську церкву відкрили в Аргентині ще за життя футболіста. Ідея обожнювання Дієго належить його фанатам – групі друзів у портовому містечку Росаріо: Ернану Амесу і Алехандро Верону. Вони говорять, що виношували мрію побудувати церкву на честь свого кумира з 1986 р., коли Д.Марадона привів збірну Аргентини до перемоги на Чемпіонаті світу з футболу. За легендою, конфесію запровадили безпосередньо під час посиденьок у барі 30 жовтня 1998 р., коли Д.Марадоні виповнилось 38 років. Місцева влада появі нового інституту віри допомагала порадами і швидким владнанням бюрократичних процедур. 30 жовтня 2001 р. в Росаріо відбулося перше богослужіння з молитвами на честь Дієго, на яку прийшло 500 осіб.

Це вільна церква і не покладає серйозних зобов'язань на своїх віруючих. Для того, щоб стати членом церкви треба заповнити тест про кар'єру і постать «Бога», а при посвяті змінити другу частину власного імені на Дієго. Щоб пройти обряд хрещення, треба забити гол рукою і дати клятву на «священному писанні» – книзі футболіста «Я – Ель Дієго». В церкві немає приміщення і постійного місця зустрічей. Марадоніанці або дієгоріанці одягають біло-голубі футболки з десятим номером (футболки з іменем

³ Дослідження виконано в межах Модуля Жана Моне «EU Counteraction to FIMI» (№101172342 ERASMUS-JMO-2024-MODULE). This study was conducted in the framework of the Jean Monnet Module «EU Counteraction to FIMI» (№101172342 ERASMUS-JMO-2024-MODULE).

Д.Марадони вважають священними) і моляться у невеликих приміщеннях, або біля вуличних вітарів. Тобто, люди вірять в Д.Марадону настільки, наскільки їм дозволяє серце. Головне, завжди мати при собі необхідний атрибут – чотки із 34 намистин (кількість голів Дієго за збірну Аргентини). Священнослужителі зобов'язані носити у лівій руці м'яч з терновими шипами – символ щастя і мучеництва святого Марадони на футбольному полі. Можливо також з'явиться ще один атрибут – свисток, бо їхній «Бог» очолював збірну країни.

Як храм марадоністи використовують піцерію «Pizza Banana» в Росаріо – майже 300 осіб збирається у маленькому закладі, п'ють вино і пиво, їдять піцу, багато співають. Прихожани вірять у божественне походження Д.Марадони. У церкві висять його образи, до них прикладаються і моляться. Коли починається служба, десять чоловіків у білих мантиях виносять реліквії: бутси, репліку Кубка світу, чотки [1]. Фанати Дієго проводять тут символічне хрещення дітей і вінчання: хлопчиків називають Дієго на честь футболіста, а вінчання однієї мексиканської пари у 2007 р. зробило відомою церкву в усій Південній Америці. Обряди і таїнства церкви супроводжують шумні піснеспіви і молитви за здоров'я «Бога» [2]. В центрі – сцена, на якій замість священника молитви читає чоловік у футболці з десятим номером на спині, – це головний засновник церкви Ернан Амес. На ній встановлюють маленьку дерев'яну церкву із статуеткою Д.Марадони всередині. Біблією є автобіографія Д.Марадони «Я – Ель Дієго». Служби в храмі традиційно проходять тричі на рік. 30 жовтня – у день народження Д.Марадони, на «марадоніанську» Пасху, котру відзначають 22 червня, у річницю матчу чвертьфіналу Чемпіонату Світу-1986 проти збірної Англії. Саме у ньому аргентинець оформив дубль, забив свій відомий гол рукою, який потім сам назвав «рукою Бога». Третє свято – 16 серпня 1976 р. – День дебюту Дієго в дорослому футболі, відзначають як Хрещення. У святкові дні піцерію прикрашають футболками Д.Марадони і прапорами Аргентини, приносять малюнки, на екранах показують кращі голи Дієго. Після закінчення служби проходять конкурси: спочатку прихожани визначають у кого краще татування на честь Дієго, потім – хто знає про кумира більше за інших. Фіналісти повинні знати навіть колір першого авто Марадони. Опівночі, коли настає день народження Дієго, офіціанти розносять шампанське. Інколи засновникам церкви телефонує сам Марадона – тоді голос Бога виводять на голосний зв'язок на усю піцерію [3].

Віра закріплена у символах: Д.Марадону називають D10S (з ісп. Dios – Бог, а «10» – номер, під яким він грав). Саме з Різдва, або Дня народження Великого Дієго Армандо Марадони – 30 жовтня 1960 р. веде початок літочислення церква, напр., 48 D.D («48 Después de Diego» – (ісп.) – «48-й рік після Дієго».

Вчення Церкви святого Дієго – це альтернативні футбольні «Десять заповідей» і спеціальні молитви. Ось, такі заповіді «Церкви Дієго Марадони»:

1. «М'яч не вимагується» (цитата Марадони).
2. Люби футбол понад усе.
3. Проголошуй безумовну любов до Дієго та краси футболу.
4. Захищай кольори Аргентини та поважай інших людей.
5. Розповідай про чудеса Дієго по всьому світу.
6. Шануй місця, де грав Дієго, та його священні футболки.
7. Не пов'язуй ім'я Дієго з якимось одним клубом.
8. Завжди проповідуй принципи церкви.
9. Зроби ім'я Дієго своїм другим ім'ям.
10. Назви першого сина на честь Дієго.

Їх продовженням є молитва: «Дієго наш, іже єси на полях, хай святиться ліва твоя та прийде магія твоя нашим очам та будуть голи твої як на небі і на землі, радість даси ти нам сьогодні, і прости тим журналістам, яко же і ми прощаємо неаполітанську мафію, і не введи нас у спокусу, але визволи нас від Жоао Авеланжа, Дієго» [4]. Отже, на місці диявола – экс-президент ФІФА, котрого Дієго звинуватив у своїх невдачах на чемпіонатах світу 1990 р. і 1994 р. [5].

Д.Марадона не належав до членів церкви, але підтримував контакти з її організаторами. Спочатку Дієго до церкви свого імені ставився зі скепсисом, як ретивий католик, який неухильно дотримувався основних постулатів католицької віри. Він подарував церкві пару бутс і футболку збірної, у якій провів один з товариських матчів. Ці святині прикрашають вітвар. Однак він змінив своє ставлення, коли засновники церкви переконали його в тому, що церква не претендує на звання єдиної в серці та душі людини, і можна поєднувати віру в Д.Марадону, при цьому бути католиком чи протестантом.

29 жовтня 2008 р. триста членів «Церкви Марадони» відсвяткували 48-річчя легендарного футболіста і новину про його призначення на посаду головного тренера національної збірної Аргентини. Призначення майже співпало з «Різдвом», і багато віруючих стихійно виконали молитву «Ми знову будемо чемпіонами, Божа рука нас до цього веде». Це був визначний день в історії церкви. Потім до засновника церкви несподівано зателефонував сам Д.Марадона і подякував усім. Він пообіцяв: «Бог знову буде з нами і подарує ще одну перемогу, як у 1986 р.». При цьому деякі чоловіки плакали, інші відчули справжній релігійний екстаз.

В середині липня 2021 р. аргентинець Марсело Санкадор відкрив другу у світі і першу у Мексиці церкву Д.Марадони. Храм футболу знаходиться у муніципалітеті Сан-Андрес-Чолула, адміністративним центром якого цього є місто Чолула (штат Пуєбла) [6]. Тоді ж 7 липня 2021 р. у мексиканському місті Пуєбла Марсело Буше відкрив церкву Д.Марадони. Він вважає, що це місце, де люди завжди можуть поговорити про футбол. Біля входу в церкву стоїть пара великих ваз з футбольними м'ячами, усередині встановлена «Хресна дорога» з фотографіями Д.Марадони, що демонструють «божественність» від його дитинства до його символічних зустрічей з кубинським лідером Фіделем Кастро та Папою Франциском і у типовому мексиканському капелюсі «чаро» [7].

Нині організатори церкви вважають марадоністами 150 тисяч осіб у всьому світі. Членами церкви зі спеціальними іменними картками давно є Карлос Тевес, Ліонель Мессі, тренер «Тоттенхема» Маурісіо Почеттіно і навіть Гарі Лінекер – гравець збірної Англії на ЧС-1986. На жовтневе Різдво у Росаріо приїжджають прочани з Румунії, Австрії, Швеції, Данії, Уельсу. Одного разу засновнику церкви Ернану Амесу зателефонував агент Роналдіньо. П'ять хвилин потому зателефонував аргентинський журналіст, котрий пояснив, що Роналдіньо обіцяв дати йому інтерв'ю, якщо він зможе дістати футболку «Церкви Марадони» [3].

Підтвердженням «божественного» походження Д.Марадони стала його іконізація. Так, у 2018 р. група аргентинських художників на стелі звичайної дитячої футбольної школи у Буенос-Айресі намалювала нову спортивну версію фрески Мікеланджело «Створення Адама». На ній вони зобразили Д.Марадону в образі Бога, а його сина Адама замінив інший відомий аргентинець – нинішній кумир вболівальників Лео Мессі. Ангелами стали інші знамениті аргентинські футболісти: Х.Рікельме, Г.Батістута, М.Кемпес, С.Агуеро, К.Каніджа, Р.Бочіні і А.Ортега [8].

Сучасне трактування інтерпретує біблійний сюжет так, що Д.Марадона благословляє Л.Мессі завоювати золото на Чемпіонаті світу – вперше з 1986 р.

Аналізуючи канони (правила) і діяльність «Церкви Марадони», фахівці стверджують, що тут йдеться про релігійну пародійність (пародійну релігію). Ернан Амес, один із засновників церкви пояснює, що «релігія – це насамперед ваші почуття. Ми не проявляємо ніякої неповаги до католицької церкви, у нас це більше нагадує фольклорний рух. Для Аргентини футбол – це релігія, а у кожної релігії є свій Бог. Бог футболу – це Дієго». Його підтримує інший вірний цієї церкви з Глазго Ентоні Бейл, котрий вже декілька разів був в Аргентині: «Ісус і Марадона – обоє творили дива, просто творення Дієго є у записі» [3]. По друге, були і є футболісти, які зіграли, забиили та виграли більше, ніж Дієго. Але йому першому належать численні національні рекорди, напр., спортсмен століття за версією спортивних журналістів Аргентини. Тому Д.Марадона – ідеальний кумир. За його словами, «Аргентина – це я! Я – якоюсь мірою

краще політиків: вони публічні люди, а я – популярний». Д.Марадона походив з бідної родини і приводив до перемог команди з бідних південних регіонів – збірну Аргентини на Чемпіонаті світу 1986 р. та італійський «Наполі» до перших двох титулів чемпіона Італії (1987 і 1990 рр.) в історії клубу. За сім років виступів Д.Марадони у Неаполі (1984–1992 рр.), його команда здобула два «золота», два «срібла», одну «бронзу» першості, перемагала в Кубку та Суперкубку Італії, а також у Кубку УЄФА. Їхні фанати за таке фанатично обожають Д.Марадону.

По третє, Д.Марадона національний герой. «Всі ми, аргентинці, визнаємо, що він зробив для нас – він дав нам і затвердив нашу ідентичність, яка б вона не була», – розповів Марсело Санкадор [9]. Один з найбільш відомих голів в історії, що отримав назву «рука Бога», Д.Марадона забив на чемпіонаті світу у 1986 р. у статусі капітана збірної Аргентини під час матчу у чвертьфіналі проти збірної Англії. Цей гол він забив рукою, однак, незважаючи на обурення англійських гравців, суддя цього не побачив і зарахував його. Пізніше, на прес-конференції, футболіст сказав, що це була «рука Бога». Д.Марадона став іконою аргентинського футболу, коли забив другий вирішальний гол і приніс Аргентині перемогу над Англією з рахунком 2:1. Гол визнали найкращим взяттям воріт в історії Чемпіонатів світу, а пізніше назвали «гол століття». Після матчу Дієго назвав їх помстою Англії за розв'язану проти Аргентини війну за Фолклендські острови у 1982 р. [10]. Не випадково належні до церкви проповідують, що «коли він грав, ми всі молились на нього. Він це чув і дослухався до наших молитов. Він зробив Аргентину і аргентинців щасливішими і багатшими, ніж будь-який політик. Зробив те, що не вдавалось нікому – об'єднати націю в одне ціле, згуртувати людей за допомогою любові і захоплення. Ми з допомогою нашого Дієго неодмінно спасемося, – переконані вони. Крім того, з 2008 р. до 2010 р. Д.Марадона був головним тренером збірної Аргентини. «Небесно-білі» під його керівництвом грали на мундіалі-2010, де команда програла у чвертьфіналі 0:4 німцям. Після того Д.Марадона пішов у відставку. Сукупністю усіх цих фактів можна пояснити те, що в Аргентині з причини смерті футболіста оголосили триденний національний траур, а труна з тілом покійного була виставлена у президентському палаці.

До спортивних досягнень Д.Марадони варто додати його харизму та епатажність. Він сам неодноразово порівнював себе з Богом, дозволяв собі різні словесні провокації. Наприклад, «якщо Ісус спіткнувся, то чому я не можу?» [4]; щоб заспокоїтися, я підняв очі вгору, до неба, але побачив на одній із трибун плакат: «Con la diez? Dios. Хто під десятим номером? Бог» [11]. Скандали – ще одна складова величезної популярності та світової слави Дієго. Члени церкви добре знають про людські «гріхи» свого кумира: зв'язки з мафією, проблеми з законом, позашлюбних дітей, лікування від наркоманії, ожиріння, дискваліфікація за допінг, стрілянину у журналістів з пневматичної зброї. Також Дієго відкрито виступив проти Папи Римського, бо «Ватикан для мене – це суцільна брехня» [11]. Відносини Д.Марадони зі Святим престолом потеплішали лише в останні роки життя футболіста, коли Папою став уродженець Аргентини і палкий футбольний вболівальник Франциск. Дієго брав участь у благодійному матчі, що організував Ватикан, і подарував понтифіку футболку збірної Аргентини зі своїм номером «10» та іменем Francisco [1]. Однак, вони переконані, що «він – Бог! Єдиний і непогрішимий».

Автори вважають, що усі ці факти поєднані з національним характером, менталітетом народів Латинської Америки поєднані з концепцією карнавалізації дають підстави стверджувати, що спорт є об'єктом сучасної міфотворчості. Осмислення цього явища дасть змогу також краще зрозуміти, як за допомогою спорту створювали міфи, міфічність навколо постатей сучасних політиків, зокрема, Ф.Кастро, У.Чавеса, В.Путіна, О.Лукашенка.

Висновки. «Церква Дієго Марадони» спочатку була маленьким клубом для декількох друзів. Нині її послідовниками вважають себе півмільйона осіб у п'ятдесяти країнах світу. В Аргентині – країні, у якій футбол став релігією, головний її футболіст перетворився на живого бога, з усіма позитивними і негативними наслідками. А бог,

який має свої слабкості, є ще ближчим до простолюдинів. Він – втілення мрії цього народу, і цей народ пробачив йому майже все. Тому є сакральний зміст у вислові його шанувальників: «Марадона не помер, він просто пішов грати» [5]. Це підтверджує один із засновників «Церкви Марадони» Алехандро Верон: «Великий спортсмен повинен жити вічно і він залишить Землю лише в тому випадку, якщо сам Господь захоче зіграти з ним футбол».

Джерела і література

1. Шкапа С. Уся його велич і жах за 60 років від різдва Дієгова. Чому обожають багатьох, а Марадона такий один. URL: <https://chas.news/current/usya-iogo-velich-i-zhah-za-60-rokiv-vid-rizdva-diego> (дата звернення: 30.10.2024).
2. Фанати відкрили церкву, де поклоняються відомому футболісту. URL: <https://ranok.ictv.ua/ua/videos/v-argentini-fanati-vidkrili-tserkvu-de-poklonyayutsya-vidomomu-futbolistu/> (дата звернення: 30.10.2024).
3. Воронин В. «Иисус и Марадона творили чудеса, просто Диего есть на записи». Футбольная религия в Аргентине. Блог – 18 мне уже. URL: <https://ua.tribuna.com/uk/blogs/voronin/846889/> (дата звернення: 29.10.2024).
4. Курдаев А. In Love With Maradona. *Football.ua*. URL: <https://web.archive.org/web/20150318220812/http://football.ua/fiction/209561-in-love-with-maradona.html> (дата звернення: 28.10.2024).
5. Литвинов Д. «Він не помер, він просто пішов грати». Чому світ сумує за Дієго Марадоною. URL: <https://hromadske.ua/posts/vin-ne-pomer-vin-prosto-pishov-grati-chomu-svit-sumuye-za-diyego-maradonoyu> (дата звернення: 30.10.2024).
6. «Церква Марадони» відсвяткувала 48-й рік «після Дієго». URL: https://gazeta.ua/articles/sport/_quotcerkva-maradoniquot-vidsvyatkuvala-48j-rik-quotpislya-diyegoquot-foto/264907 (дата звернення: 30.10.2024).
7. У Мексиці відкрили церкву «Марадона». URL: <https://uk.vijesti.me/%D0%B2%D0%B5%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%BE/%D1%86%D1%96%D0%BA%D0%B0%D0%B2%D0%BE/557793/%D0%A3-%D0%9C%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B8%D1%86%D1%96-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%BE-%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B2%D1%83-%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8> (дата звернення: 31.10.2024).
8. Лагута М. Коли футбол – релігія: в Аргентині створили неймовірну фреску. URL: <https://uain.press/news/world/koly-futbol-reliqiya-v-argentyini-stvoryly-nejmovirnu-fresku-foto-803337> (дата звернення: 31.10.2024).
9. Юферева О. У Мексиці відкрили «церкву» в честь футболіста Дієго Марадони. URL: <https://spzh.live/ua/news/81312-v-meksike-otkryli-cerkovy-v-chesty-futbolista-diyego-maradony> (дата звернення: 31.10.2024).
10. Вербицький І. Дієго Марадона: яким запам'ятають легенду шанувальники. URL: <https://glavcom.ua/sport/publications/dijeo-maradona-yakim-zapamyatayut-legendu-shanuvalniki-720486.html> (дата звернення: 31.10.2024).
11. Бабій О. «Хто під десятим номером? Бог»: безсмертні правила життя Дієго Марадони. URL: https://football24.ua/legshe-dodzvonitися-do-obami-nizh-do-messi-pravila-zhittya-diyego-maradoni_n345819/ (дата звернення: 31.10.2024).

Н.О. Ніколаєнко – докторка політичних наук, професорка, керівниця Навчально-наукового аналітичного центру дослідження гібридних загроз національній безпеці на Півдні України Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Д.В. Матраєва – студентка 4 курсу ОПП «Національна безпека» факультету морського права Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

СЕПАРАТИЗМ В УКРАЇНІ: ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОЯВИ

Сучасний конфлікт навколо європейського геополітичного вибору України надзвичайно актуалізував необхідність визначення сепаратистського потенціалу, чинників та механізмів його формування, загроз національній безпеці України. Сепаратизм (від лат. *separatio* – відокремлення) – це прагнення окремих груп населення чи організацій до відокремлення, відособлення; рух за надання частині держави права автономії або за її повне відокремлення й створення нової держави. Сепаратизм – це явище, що потенційно присутнє в будь-якому державному утворенні. Сепаратизм активізується в певних умовах, під впливом різних груп факторів, пов'язаних із політичною та соціокультурною трансформацією суспільства, істотним ослабленням або посиленням центральної влади.

Загалом сепаратизм як прагнення регіонів держави до відокремлення, набуття більшої політичної самостійності, суверенітету є почасти проявом захисної реакції на процеси, що не влаштовують певну частину суспільства в переломні моменти розвитку. Сепаратизм є складним етнополітичним феноменом, що потребує ретельного дослідження та аналізу. Руйнівні наслідки сепаратизму для національної безпеки, територіальної цілісності, економіки будь-якої незалежної демократичної держави безперечні. Він породжений суперечностями між центральною владою та носіями ідеї сепаратизму, якими є політичні партії, громадські та релігійні організації етнічних або конфесійних меншин [1, с. 469].

У законодавстві України цей термін використовують доволі часто, а зокрема: Постанова ВРУ «Про запобігання проявам сепаратизму та іншим посяганням на основі національної безпеки України» від 22 лютого 2014 р. №756-VII, Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 р. «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» від 14 березня 2016 р. №92/2016, Указ Президента України «Про Воєнну доктрину України» від 15 червня 2004 р. №648/2004. Втім, у жодному нормативно-правовому акті немає дефініції поняття сепаратизму. Воно також не передбачене і в універсальних міжнародних актах. Лише у ст. 1 Шанхайської конвенції про боротьбу з тероризмом, сепаратизмом та екстремізмом від 14 червня 2001 р. (Україна не є державою-учасницею цієї конвенції) зазначено, що сепаратизм є будь-яким діянням, що спрямоване на порушення територіальної цілісності держави, у тому числі, на відділення від неї частини її території або дезінтеграцію держави, скоєне насильницьким шляхом, а також планування і підготовка такого діяння, пособництво у його вчиненні, підбурювання до нього, що переслідують в кримінальному порядку [2].

Підґрунтям для сепаратизму є: неоднорідність національного, мовного, соціального складу населення країни; нерівномірність соціального, економічного, культурного, зокрема мовного, розвитку окремих регіонів, що породжує сподівання спільнот на самозбереження та поліпшення умов існування або, навпаки, прагнення

монополізувати привілейоване становище, щоб з нього не користалися інші спільноти; помилки, прорахунки, зловживання центральної влади, що погіршують становище окремих спільнот; вплив з-за кордону певних держав, міжнародних організацій з метою підпорядкування ресурсів або відокремлених регіонів.

За деякими підрахунками, у світі нині існує понад 50 основних вогнищ сепаратизму, що займають територію в 12,7 млн км² з населенням у 220 млн осіб. Враховуючи те, що сепаратистські рухи активізуються тоді, коли загальне соціально-економічне становище в країні різко погіршується, або, коли настає політична нестабільність, жодна з країн не захищена від загрози сепаратизму, включаючи високорозвинені.

Сепаратизм як соціально-політичне явище виникає на ґрунті утисків, від яких потерпає «не панівний етнос», оскільки визначальному роль у цьому відіграють й інші чинники, зокрема, історичні, етнічні, геополітичне положення, соціально-економічна криза, високий рівень недовіри до панівної еліти тощо. У зв'язку з цим відбувається своєрідний поділ на «чужих» і «своїх». Так, дослідник К.О.Литвиненко виокремлює сім чинників внутрішнього і зовнішнього характеру, що сприяли формуванню сепаратистських рухів на Сході та Півдні України:

- значне переважання у південних та східних регіонах російськомовного і російськокультурного населення, яке звикло вважати свою мову і культуру значно вищими за українську, і, яке вбачало у будь-яких спробах українізації освіти, культури, інформаційного простору зазіхання на їхню зону комфорту або й національне приниження;

- ностальгія за СРСР у певній частині населення південних і східних регіонів, прагнення до сильної держави (взірець якої з початку 2000-х рр. почала надавати Росія);

- відсутність системної етно- і гуманітарної політики, що були б спрямовані на формування української політичної нації;

- значні соціально-економічні диспропорції між регіонами України;

- свідоме зловживання політичними партіями та їх лідерами національними, етнокультурними проблемами, особливо в період виборчих кампаній;

- цілеспрямований і різнобічний вплив російської пропаганди і політтехнологій, спрямований на дискредитацію української державності, історії, культури, мови, нації;

- чисельні міжсімейні зв'язки населення цих регіонів Росією, господарські відносини [3, с. 73].

Прояви сепаратизму в Україні почалися ще напередодні розпаду СРСР і проголошення незалежності України. Частина радянсько-компартійної і господарської еліти Півдня і Сходу, не зацікавленої в демократичних перетвореннях і суверенізації України, обрали курс на її розкол. Спекуючи на місцевих особливостях і територіальних відмінностях, ці, не обтяжені політичною відповідальністю та сумлінням політики, закликали населення окремих регіонів до самовизначення і виходу із складу України.

На зросійщення українців була направлена система радянської початкової і середньої освіти. Вона сприяла звільненню школярів від вивчення української мови та повному переведенню навчальних закладів на російську. Так, в пізні радянські часи у м. Миколаєві, обласному центрі півдня України, всю середню освіту здійснювали російською мовою (в місті була одна школа з англійською мовою навчання і жодної – з українською). На зросійщення українців була направлена і культурна політика СРСР, а пізніше РФ. Це сприяло тому, що в художніх творах (насамперед – кіно- та телепродукція) українців змальовували як недолугих селяків або негідників. Як виняток, у період хрущовської «відлиги», були створені відомі роботи на українську тематику («Максим Перепелиця», «Королева бензоколонки» тощо).

Фактором розвитку регіонального сепаратизму в Україні є видача паспортів громадянам України іншими державами. Російська Федерація ще із 2009 р. видавала свої паспорти жителям АР Крим, а 2014 р. анексувала. Крім РФ, паспорти українцям

видають Білорусь, Румунія, Угорщина. Республіка Польща видає «Карту поляка» (це документ, що дозволяє підтвердити польське походження особи, при її отриманні можна отримати польський паспорт уже за рік). Тобто, однією з причин отримання паспортів інших країн громадянами України є постійне погіршення соціально-економічної ситуації в Україні.

РФ масово видає паспорти громадянам України, без вимоги відмовитися від основного громадянства, адже влада Кремля хоче використати їх у технології «самовизначення». Відповідно до загальної декларації прав людини, прийнятої ООН, кожен народ має право на самовизначення, тому РФ і видає свої паспорти у певному регіоні України для того, щоб у майбутньому провести сецесію. Сецесія – це вихід регіону чи певної території держави з її складу. У такому випадку сецесія – це результат сепаратизму. Якщо спростити всі політологічні терміни, то регіональний сепаратизм – це руйнація держави не військовим шляхом.

Не лише Україна намагається вирішити проблему сепаратизму за допомогою військових дій. Молдова, Грузія та Азербайджан на перших етапах сепаратизації також вели збройну боротьбу з сепаратистськи налаштованими елітами, однак безуспішно. Їм не вистачило військової потужності та внутрішньої консолідації для відновлення контролю над втраченими територіями. В Україні нині владу має великий вплив громадська думка та позиція певної частини суспільства. Українське населення налаштоване на силову боротьбу з сепаратизмом і ця тенденція посилюється. Згідно з соціологічними опитуваннями на серпень 2014 р., 51% українців схвалювали військові дії на Сході України і вважали, що Антитерористичну операцію потрібно продовжувати і надалі. При цьому 34% повністю не схвалювали силову операцію і вважали, що з ДНР та ЛНР потрібно домовлятися. Наприклад, частка прихильників нейтралізації сепаратизму за допомогою зброї на момент проголошення ДНР та ЛНР становила лише третину опитаних – 35% [5].

Для ефективної протидії проявам сепаратизму слід запропонувати таке:

- 1) вироблення єдиного підходу до припинення діяльності сепаратистських організацій, у т. ч. створення єдиної бази таких організацій з метою конфіскації в подальшому їхніх матеріальних активів;
- 2) удосконалення правової бази для міжнародного співробітництва з протидії сепаратизму;
- 3) надання економічної допомоги державам чи їхнім окремим регіонам, у яких існує загроза сепаратизму;
- 4) запобігання використанню для пропагування ідей сепаратизму у локальних і глобальних комп'ютерних мережах;
- 5) запровадження дослідницьких програм із вивчення історичного коріння, причин, тенденцій розвитку та конкретних проявів сепаратизму [6, с. 159].

Висновки. Сепаратизм полягає у прагненні відокремлення від єдиної державної спільноти, що має прояв у діях, учинених усупереч порядку, встановленому національним та міжнародним законодавством, та призводить до розділення держави. Протидіяти сепаратизму можливо за таких умов: зміцнення державних інститутів (реформування правоохоронних органів, судової системи та місцевого самоврядування), соціальна політика (зменшення регіональної нерівності, підвищення рівня життя населення, створення нових робочих місць), інформаційна війна (активна протидія дезінформації та пропаганді, поширення достовірної інформації), міжнародна співпраця (залучення міжнародної підтримки для вирішення конфлікту на сході України).

Джерела і література

1. Юридична енциклопедія: в 6 т. Т. 5. К.: Укр. енциклоп. імені М.П. Бажана, 2003. 733 с.
2. Шанхайська конвенція про боротьбу з тероризмом, сепаратизмом та екстремізмом від 14 червня 2001 р.

3. Литвиненко К.О. Гуманітарні чинники генерування сепаратистських рухів в Україні: дис. канд. юрид. наук. Спец.: 21.03.01. – гуманітарна і політична безпека держави (філософські науки). Національний інститут стратегічних досліджень. К., 2018. 247 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0419U000369>.

4. Сепаратизм на сході України. URL: <https://www.zsu.gov.ua/oos/istoriya-vijny/istoriya-vijny2014-r/separatyzm-na-shodi-ukrayiny/>.

5. NS On-line Tracking. Дослідження політичних поглядів. 5 хвиля (серпень 2014 р.) URL: http://www.slideshare.net/TNS_Ukraine/report-on-line-trackpoliticwave-5july-2014.

6. Співак І.В. Сепаратизм як один із чинників руйнації держави та міжнародно-правові засоби протидії йому. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 5(2). С.156-162. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=nvp_pp_2020_5\(2\)_29/](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=nvp_pp_2020_5(2)_29/)

В.В. Панас – старший викладач кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ: ВОЛИНЬСЬКА ОБЛАСТЬ

Волинська область, розташована на заході України, – це регіоном з багатою історією, культурною спадщиною та значними природними ресурсами. Він відіграє важливу роль у формуванні позитивного міжнародного іміджу України завдяки своєму стратегічному розташуванню, унікальним історичним пам'яткам, транскордонному співробітництву та значним можливостям у сфері туризму. Волинь демонструє культурне та природне багатство України, чим приваблює іноземних туристів і інвесторів, а також є важливим елементом для покращення міжнародного сприйняття України загалом.

Волинська область відома своєю участю в історії Великого князівства Литовського, Речі Посполитої та козацької України. Образ Волині як частини історичної спадщини України допомагає формувати імідж держави як країни з багатою історією та культурною самобутністю. Луцький замок, один із найбільш збережених середньовічних замків в Україні, є головною історичною пам'яткою Волині і приваблює туристів з усього світу. Також виділяють пам'ятки Олики, міста, відомого своїм палацом Радзівілів, і численні костели, що є символами європейського культурного впливу на регіон [3].

Волинський регіон відомий народними ремеслами, музикою, танцями та фольклором, що є частиною національної спадщини. Завдяки автентичним традиціям та ремеслам, таким як лозоплетіння, ткацтво та вишивка, Волинь привертає увагу туристів і є важливим елементом у просуванні української культури на світовому рівні.

Волинь активно розвиває культурну дипломатію за допомогою міжнародних фестивалів. Насамперед, це «Поліське літо з фольклором», що об'єднує народні колективи з різних країн світу [1], і «Бандерштат», що популяризує українську музику та традиції [8]. Завдяки таким заходам Волинська область демонструє відкритість та гостинність України, що сприяє розвитку культурних зв'язків із зарубіжними країнами.

Волинь має унікальний природний об'єкт – Шацькі озера, зокрема Світязь, яке є одним із найбільших і найчистіших озер України. Ця природна перлина приваблює вітчизняних та іноземних туристів, пропонуючи еко-туризм, активний відпочинок і

рекреаційні можливості. Розвиток туристичної інфраструктури в цьому регіоні може суттєво підсилити імідж України як екологічно привабливої країни.

Волинський край пропонує не лише туристичні можливості, а й простір для розвитку зеленої енергетики та відновлюваних джерел енергії. Екотуризм стає дедалі популярнішим трендом у світі, і Волинь, завдяки своїм природним багатствам, має значний потенціал у цьому напрямку. Це також підкреслює екологічну відповідальність України та її прагнення до сталого розвитку [2].

Волинь, як прикордонний регіон, має численні можливості для розвитку міжнародних зв'язків, зокрема з Республікою Польщею. Транскордонні проекти в економіці, інфраструктурі та культурі сприяють не лише економічному розвитку, а й формуванню позитивного міжнародного іміджу України. Наприклад, участь Волині у європейських програмах, таких як Cross-border Cooperation, сприяє розвитку партнерства і підвищує конкурентоспроможність регіону [9].

Розвинений аграрний сектор та виробництво робить Волинь привабливою для іноземних інвесторів. Залучення інвестицій у сільське господарство, легку промисловість, зелену енергетику та туристичну інфраструктуру сприяють створенню додаткових робочих місць і підвищенню економічного іміджу України. Іноземні інвестиції формують позитивний образ України як надійного та стабільного партнера на міжнародній арені.

Завдяки реалізації інфраструктурних проектів – модернізація доріг і розбудова пунктів пропуску на кордоні – Волинська область є зручним місцем для транзиту товарів [4; 6]. Це зміцнює міжнародний імідж України як країни з розвинутою транспортною інфраструктурою. На Волині працює багато громадських організацій, що беруть участь у міжнародних проектах та сприяють культурному і освітньому обміну [5]. Громадські ініціативи у сфері екології, прав людини, культурного обміну і розвитку місцевих громад допомагають зміцнити імідж України як демократичної та відкритої до співпраці держави.

Місцеві університети та інші навчальні заклади активно співпрацюють з міжнародними партнерами, зокрема через програми Erasmus+ [10]. Це дає можливість студентам і викладачам отримувати досвід за кордоном, сприяє просуванню української освіти на світовий рівень. Освітні обміни допомагають не лише розширити знання і культурний обмін, а й формують позитивний образ України як країни з якісною освітньою системою. У Волинській області реалізують освітні проекти, спрямовані на розвиток підприємницьких навичок, STEM-освіти, а також популяризацію інновацій. Завдяки співпраці з міжнародними організаціями, Волинь формує позитивний імідж України як держави, що підтримує нові покоління та розвиває інновації.

Попри значний потенціал, Волинська область стикається з певними викликами у покращенні свого іміджу. Зокрема, це:

- 1) проблеми з екологією через промислове забруднення та недостатню увагу до захисту природних ресурсів;
- 2) недостатня інфраструктурна доступність у деяких туристичних місцях, що стримує потоки іноземних туристів;
- 3) інформаційні стереотипи, пов'язані з невідомістю регіону на міжнародному рівні, що обмежує можливості залучення іноземної аудиторії [7].

Перспективи та стратегії для покращення іміджу Волині:

- 1) просування бренду Волині як культурного центру. При цьому важливо зосередитись на маркетингу культурних пам'яток, туристичних маршрутів і традиційних фестивалів, що можуть привабити іноземних туристів і підвищити інтерес до України;
- 2) розвиток екотуризму та активного відпочинку. Збереження природних ресурсів та розвиток інфраструктури для екотуризму сприятимуть формуванню образу Волині як регіону з екологічно чистими зонами та чудовими умовами для відпочинку;
- 3) інформаційні кампанії та міжнародна реклама. Залучення іноземних ЗМК та організація прес-турів допоможуть привернути увагу міжнародної спільноти до досягнень та привабливості Волині [7].

Висновки. Волинська область є важливим елементом міжнародного іміджу України. Розвиток культурних і туристичних ініціатив, зміцнення транскордонного співробітництва та залучення інвестицій сприятимуть покращенню міжнародного сприйняття регіону. Продумана іміджева політика Волині може стати прикладом для інших регіонів і ще більше зміцнити позиції України на світовій арені.

Джерела і література

1. Департамент культури Луцької міської ради. Міжнародний фестиваль «Поліське літо з фольклором». URL: <http://culture-lutsk.org.ua/proekty/poliske-lito-z-folklorom>.
2. Екологічний туризм Волині: заповідники, природні парки, заказники. URL: <https://volyntravel.com.ua/conservation-areas-the-study-of-flora-and-fauna/ekologitchnij-turizm-volini-zapovidniki-prirodni-parki-zakazniki.html>.
3. Історія Волині. URL: <https://voladm.gov.ua/article/istoriya-volini/>.
4. Модернізація пункту пропуску «Ягодин»: орієнтація на європейські стандарти. Волинська обласна державна адміністрація. URL: <https://www.voladm.gov.ua/new/modernizaciya-punktu-propusku-yagodin-oriyentaciya-na-yevropeyski-standarti/>.
5. Проекти Волині у сфері охорони здоров'я отримують фінансування Європейського Союзу. Волинська обласна державна адміністрація. URL: https://voladm.gov.ua/new/proyekti-volini-u-sferi-ohoroni-zdorovya-otrimayut-finansuvannya-yevropeyskogo-soyuzu/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR0gXU4RSEKCiae62O5HmhCohCCgawq6n6upPFzOPrMZ7Jv2zKr91bYNrSg_aem_OXGTj2rUj70oVWhCJuvo2A.
6. Розбудова і модернізація пунктів пропуску через українсько-польський кордон – один з пріоритетних напрямків нашої роботи. Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України. URL: <https://vl.restoration.gov.ua/press/news/58929.html>.
7. Стратегія розвитку Волинської області на період до 2027 року. Волинська обласна державна адміністрація. URL: <https://voladm.gov.ua/article/strategiya-rozvitku-volinskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku/>.
8. Фестиваль українського духу «БАНДЕРШТАТ». URL: <https://nation.org.ua/projects/bandershtat/>.
9. Cross Border Cooperation. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/cross-border-cooperation_en; Interreg NEXT Poland – Ukraine 2021-2027. URL: <https://pl-ua.eu/en/pages/574>.
10. National Erasmus+ Office in Ukraine. URL: <https://erasmusplus.org.ua/news/ukrayinski-universytety-vygraly-35-novyh-proyektiv-zhan-mone-z-pytan-vprovadzhennya-yevropejskoyi-integracziyi-v-mezhah-programy-yes-erasmus/>.

Н.І. Савчук – начальник відділу регіонального розвитку, інвестицій та проектної діяльності Маневицької селищної ради Волинської області, магістр державного управління

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАНЕВИЦЬКОЇ ГРОМАДИ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Маневицька громада має багаторічний досвід транскордонного співробітництва і проектної діяльності. Завдяки міжнародній співпраці громада набула досвіду і успішно реалізовує спільні проекти сталого розвитку.

Маневицька громада створена 4 грудня 2020 р. До її складу ввійшли 36 населених пунктів – адміністративний центр селище Маневичі і 35 навколишні села. В громаді проживає понад 27 тис. осіб, більшість – мешканці сіл. Громада розташована у Волинській області у західній частині України, на перетині залізничних і автомобільних шляхів державного значення Київ – Ковель – Варшава та Луцьк – Пінськ, за 130 км від митного переходу «Ягодин» на кордоні з Республікою Польща. В межах громади проходить автодорога «Київ – Ковель – Держкордон». Загальна площа громади – 110363 га.

«Пріоритетним напрямом роботи Маневицької селищної ради є створення необхідних умов для встановлення та поглиблення економічних, інвестиційних, соціальних, освітніх, екологічних, культурних та інших відносин з регіонами іноземних країн, – зазначив Маневицький селищний голова Олександр Гаврилюк. – Маневицька громада відкрита до нових партнерств» [1].

Маневицька громада активно співпрацює з міжнародними партнерами з: Купішкським районом (Литовська Республіка), містами Згез, Лодзь, повітом Бжезине, гмінами Сулув, Біяни, Дашина (Республіка Польща). Міжнародну співпрацю здійснюють у сфері економіки, освіти, спорту, культури, туризму, медицини, охорони навколишнього середовища, безпеки та проєктної діяльності. Так, спільно із м. Згез нещодавно подана проєктна заявка на участь в програмі LIFE 2021–2027 [1]. На території громади відбуваються міжнародні наукові конференції, фестивалі, спортивні змагання, організовано спільний відпочинок дітей з України і Польщі. Діють п'ять підприємств із залученням іноземних інвестицій: ТзОВ «Екома», ТзОВ «АГРОФРУКТ» ЛТД, ТзОВ «Крайімпекс», ТзОВ «Еміта», ТОВ «Біопол». Під час повномасштабного вторгнення росії міжнародні партнери активно допомагали Маневицькій громаді автомобільною та пожежною технікою для Збройних Сил України, а також для пожежних формувань громади, генераторами тощо.

На сесії селищної ради 26 лютого 2024 р. депутати затвердили «Стратегію розвитку Маневицької селищної територіальної громади на період до 2027 р.». Стратегія підготували члени робочої групи за участі широкого кола представників громади шляхом обговорень, опитування жителів та підприємців. У Стратегії передбачена операційна ціль «Налагодження партнерств та зовнішні комунікації громади» [2, ст. 54]. У жовтні 2024 р. на сесії селищної ради депутати прийняли «Програму розвитку міжнародного співробітництва та міжрегіональної співпраці Маневицької селищної ради на 2024–2028 рр.».

У рамках проєктної діяльності Маневицька громада співпрацювала з Програмою «U-LEAD з Європою», Програмою транскордонного співробітництва Польща – Білорусь – Україна 2014-2020, Всеукраїнським конкурсом проєктів та програм розвитку місцевого самоврядування, Проєктом ЄС та ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», Програмою ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні», Проєктом ООН «Міжнародна науково-інформаційна мережа з Чорнобиля» (ICRIN), Проєктом ЄС «Центр надання адміністративних послуг як інноваційний інструмент взаємодії влади та громади», USAID, Грантовою програмою Посольства Японії в Україні «Кусаноне», Проєктом ЄС та ПРООН «Об'єднання співвласників будинків для впровадження сталих енергоефективних рішень (HOUSES)» та іншими фондами.

Під час впровадження проєктів проведено капітальний ремонт семи шкіл, п'яти будинків культури, трьох пам'яток архітектури, вуличне освітлення у десяти населених пунктах, ремонт дорожнього покриття у восьми населених пунктах, придбано шість одиниць спеціалізованої техніки, комп'ютерну техніку тощо. Також створено сім громадських організацій [3]. Підготовку і реалізацію проєктів здійснюють громадські організації, жителі громади залучені до управління розвитком своїх населених пунктів та співфінансування різних проєктів.

Завдяки партнерству з Програмою «U-LEAD з Європою» зроблено капітальний ремонт покрівлі приміщення, придбано меблі та комп'ютерну техніку для роботи сучасного Центру надання адміністративних послуг у Маневичах. Робота ЦНАП

побудована за принципом інтегрованого офісу, що діє через адміністраторів за принципом «єдиного вікна». Тут також розташований відділ соціального захисту населення Маневицької селищної ради. У межах проекту «Протидія торгівлі людьми та надання допомоги вразливим групам населення в Україні» за підтримки USAID реалізований проєкт зі встановлення підйомника в Центрі культури та дозвілля Маневицької селищної ради. У межах проєкту ЄС та ПРООН «Об'єднання співвласників будинків для впровадження сталих енергоефективних рішень (HOUSES)» проведено інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ). Активні жителі пройшли курс тренінгів для ОСББ. Після проведення навчання зареєстровано чотири ОСББ. У двох ОСББ проведено капітальні ремонти покрівель (з впровадженням енергозберігаючих заходів) у багатоквартирних будинках за кошти Програми «Теплого кредиту», власного внеску жителів та місцевого бюджету. Затверджена рішенням селищної ради «Програма підтримки діяльності ОСББ на території Маневицької селищної ради». Програма підтримує декілька ОСББ в громаді на умовах співфінансування.

На території Маневицької громади 11 річок, 9 озер, 61 пам'ятка історико-культурної спадщини. Свою діяльність тут здійснює 1142 суб'єкти підприємницької діяльності. Більшість підприємств займаються сільським і лісовим господарством, торгівлею, громадським харчуванням, готельними послугами тощо. У громаді впроваджували проєкти у сфері туризму, зокрема проведено реконструкцію пам'яток архітектури, ремонти будинків культури, виготовлено фільми, туристичні буклети тощо.

Нині працюємо над розробкою концепції кластеру сільського зеленого туризму. Перші згадки про населені пункти громади датовані 1100 р. Найвідоміші пам'ятки – костел домініканців у с. Чарторийськ (1736–1741 рр.), дзвіниця церкви Різдва у с. Троянівка (1772 р.), церква Різдва Богородиці у с. Велика Ведмежка (1834–1881 рр.), Михайлівська церква у с. Градиськ (XVII–XIX ст.), Дмитрівська церква та дзвіниця у с. Нова Руда (1742 р.), Успенська церква та дзвіниця с. Оконськ (XVII–XVIII ст.). У с. Костюхівка діє центр українсько-польської співпраці. Це місце знакове для польської історії, тому приваблює відвідувачів і туристів з Польщі.

Після повномасштабного вторгнення громада об'єдналася навколо Маневицького селищного голови О.Гаврилюка. Чоловіки, які були на заробітках, повернулися, щоб захищати свою землю. Посилився волонтерський рух. У освітніх закладах громади запрацювали волонтерські хаби. У громаді постійно проводять благодійні аукціони та інші акції, метою яких є збір коштів на потреби військовим – автівки, дрони та іншу амуніцію. Велика увага у громаді звернена на допомогу внутрішньо переміщеним особам. Із початку війни у Маневицькій територіальній громаді знайшли прихисток 1800 внутрішньо переміщених осіб з територій, де тривають бойові дії. Під час воєнного стану налагоджена співпраця з благодійним фондом «Рокада». Представники цього фонду багато разів надавали гуманітарну допомогу внутрішньо переміщеним особам, передусім, речами першої необхідності.

У межах транскордонної співпраці та проєктної діяльності представникам громади вдалося залучити додаткові позабюджетні ресурси, запровадити інноваційні рішення. Цьому сприяла прозора діяльність органів влади та учасників проєктів, своєчасні звіти перед жителями громади, донорами. Свій успішний досвід громада поширює серед інших громад України на семінарах Асоціації малих міст України, «Програми U-LEAD з Європою», Волинського регіонального центру підвищення кваліфікації, міжнародних конференціях. Маневицький селищний голова О.Гаврилюк брав участь у П'ятій німецько-українській конференції муніципальних партнерств «Партнерства для розбудови та розвитку», що проходила 12-13 жовтня 2022 р. в м. Аугсбург (ФРН). На конференції делегати з європейських міст обговорили можливість майбутнього міжнародного партнерства для подолання наслідків війни та «План відновлення регіонів України». Завдяки прозорості, підзвітності, доброчесності громада налагодила відносини з міжнародними партнерами, працює над розробкою спільних

трансграничних проєктів, адже довіра, добросовісність – це основа для взаємовигідного партнерства.

Висновки. У співпраці з міжнародними партнерами, донорами Маневицька громада демонструє високий рівень активності, професіоналізму та вмотивованості до впровадження успішних європейських практик муніципального управління.

Джерела і література

1. Міжнародна співпраця Маневицької громади. Офіційний сайт Маневицької селищної ради. URL: <https://mg.gov.ua/news/1726825594/>.

2. Стратегія розвитку Маневицької селищної територіальної громади на період до 2027 року. URL: <https://mg.gov.ua/strategiya-rozvitku-manevickoi-selischnoi-teritorialnoi-gromadi-10-33-53-05-03-2024/>.

3. Начальник відділу Маневицької селищної ради Надія Савчук взяла участь в ролі спікера на семінарі Програми «U-LEAD з Європою». URL: <https://mg.gov.ua/news/1726658388/>.

С.О. Байрак – кандидат політичних наук, доцент кафедри політології та публічного управління факультету історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки

В.В. Гедз – магістр 2 року навчання ОПП «Політологія» факультету історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки

ІНСТРУМЕНТИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ

Інструменти взаємодії органів місцевого самоврядування (ОМС) та інститутів громадянського суспільства (ІГС) – це механізми, що дають можливість органам місцевого самоврядування та громадським організаціям співпрацювати для вирішення спільних проблем на місцевому рівні. Такі інструменти сприяють підвищенню ефективності управління та забезпечують участь громадськості у прийнятті рішень. Згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», визначено кілька основних інструментів взаємодії:

- громадські слухання – механізм, за допомогою якого громадяни можуть безпосередньо висловлювати свою думку щодо рішень місцевих органів;
- органи самоорганізації населення (ООН) – створюють для вирішення окремих питань місцевого значення і забезпечують можливість громадськості брати участь у вирішенні проблем на рівні вулиці, мікрорайону тощо;
- місцеві ініціативи – механізм, за допомогою якого жителі громади можуть ініціювати розгляд важливих для них питань місцевою радою [5].

Також ОМС мають право створювати асоціації для більш ефективного здійснення своїх повноважень та захисту прав та інтересів територіальних громад. Ця можливість регламентована Законом України «Про асоціації органів місцевого самоврядування», що детально описує механізми співпраці ОМС на різних рівнях з метою покращення їхньої діяльності та розширення можливостей для вирішення спільних проблем [6].

Громадські/партисипативні бюджети, або бюджети участі, одні із найактивніше використовуваних інструментів участі громадськості у прийнятті рішень. Цей механізм

дає можливість мешканцям та інститутам громадянського суспільства самостійно подавати проекти, адвокатувати їх та брати участь у голосуванні за найважливіші ініціативи. Бюджети участі сприяють залученню жителів до процесу розподілу частини місцевого бюджету.

Попри зниження активності місцевих бюджетів участі, збільшилася роль міжнародних проектів та програм, що допомагають ОМС у впровадженні таких ініціатив. Особливу популярність набуває підвид бюджету участі – шкільний громадський бюджет. Це дає можливість залучати учнів та заклади освіти до процесу ухвалення рішень на місцевому рівні. За даними платформи *E-dem* станом на 20 жовтня 2024 р., на платформі зареєстровано 23 громади, підключено 282 школи, подано 1085 / реалізовано 284 проекти на загальну суму 22,4 млн грн [3].

Органи місцевого самоврядування та інститути громадянського суспільства активно співпрацюють у реалізації спільних проектів, зокрема грантових. Такий тип співпраці є ефективним інструментом для вирішення конкретних місцевих проблем. Спільні проекти залучають додаткові ресурси, експертів та підвищують ефективність роботи як ОМС, так і ІГС. Грантові можливості часто відкриті саме для колаборації між ОМС та ІГС, що робить їх привабливим джерелом фінансування для розвитку місцевих громад та реалізації соціальних проектів. Залучення грантів сприяє розвитку інфраструктури, впровадженню нових соціальних та екологічних ініціатив, підтримці освіти та інших сфер життя громади.

Також ефективним інструментом є спільне проведення заходів. ОМС та ІГС організують різноманітні зустрічі, форуми, конференції, громадські обговорення, опитування та інші публічні заходи. Вони сприяють обміну інформацією та ідеями між ОМС та ІГС, ширшому залученню громадськості до прийняття рішень. Спільні заходи допомагають побудувати відкритий діалог, підвищити рівень довіри між владою та громадськістю, знайти шляхи вирішення актуальних проблем громади.

Частина 6 ст. 10 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачає можливість створення консультативно-дорадчих органів. Їх можуть засновувати сільські, селищні, міські, районні та обласні ради для реалізації своїх повноважень. Найбільш поширеним прикладом такого органу є громадські ради [5].

Ефективним інструментом для вирішення спеціалізованих питань ОМС у конкретних сферах життя громади є громадські ради «за напрямками». Ці ради створюють для роботи в окремих напрямках, напр.: економіка та фінанси, соціальна політика, освіта та культура, інфраструктура та благоустрій, молодіжна політика, охорона здоров'я та інші. Основна мета таких рад – надавати експертну підтримку і пропозиції щодо формування та реалізації політики ОМС у відповідній сфері. До своєї роботи вони часто залучають представників інститутів громадянського суспільства, експертів, активістів, представників бізнесу та інших зацікавлених сторін для обговорення і вирішення проблем [1].

Органи місцевого самоврядування створюють консультативно-дорадчі органи з метою більш повного врахування інтересів різних груп населення в процесі ухвалення рішень. Прикладом є координаційний центр підтримки цивільного населення при виконавчому комітеті ради. Центр об'єднує напрями підтримки внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, осіб з інвалідністю внаслідок війни, родин загиблих Захисників України та інших постраждалих груп, забезпечуючи їм всебічну допомогу. Центр ефективно координує адміністративні питання, залучає ресурси та сприяє співпраці з місцевими органами, громадськими організаціями, волонтерами і міжнародними партнерами [4].

Молодіжні ради та ради з питань внутрішньо переміщених осіб є новими та важливими консультативно-дорадчими органами, створеними для активної участі молоді та ВПО у процесі прийняття рішень на місцевому рівні. Молодіжні ради створюють при виконавчих комітетах, місцевих радах і головах громад для залучення молоді до розробки та реалізації молодіжної політики на місцевому рівні. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. №1198 затвердила типові положення для таких рад, які визначають принципи їхньої діяльності, функції та організаційні

засади. Молодіжні ради сприяють активній участі молоді у формуванні місцевих політик та впровадженні соціальних ініціатив. Ради з питань внутрішньо переміщених осіб – новий вид консультативних органів, створених для захисту прав ВПО. Постанова Кабінету Міністрів від 4 серпня 2023 р. №812 затверджує типові положення для цих рад та рекомендує органам місцевого самоврядування утворювати такі ради для підтримки ВПО.

Важливим елементом механізму демократичного управління державою є громадська експертиза. Її проведення регулює «Порядок сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. №976. Вона передбачає, що інститути громадянського суспільства та громадські ради проводять оцінку діяльності органів виконавчої влади, аналізують ефективність прийняття та виконання рішень цих органів, а також розробляють пропозиції для розв'язання суспільно значущих проблем. Громадська експертиза забезпечує підзвітність та прозорість органів влади, сприяє активному залученню громадськості до процесів управління та контролю за діями виконавчої влади [2].

Проаналізовані нами інструменти є лише частиною із можливих, їх постійно змінюють та удосконалюють залежно від потреб органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства. Вибір інструменту взаємодії залежить від конкретних обставин і мети, що ставлять перед собою сторони.

Висновки. Ефективна взаємодія ОМС та ІГС залежить від правильного вибору інструментів, що відповідають конкретним викликам і потребам. Постійне удосконалення цих механізмів, зокрема через цифрові платформи та активне залучення громадян, сприяє підвищенню ефективності управління на місцевому рівні.

Джерела і література

1. Скляр І.В. Взаємодія органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства: методичні рекомендації у сфері відкритого урядування. 2023. 55 с. URL: <http://surl.li/bivtqk> (дата звернення: 20.10.2024).
2. Приданюк О. Особливості взаємодії громадськості з органами місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. №5(33). С. 185–197. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/11773/11833>.
3. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. №996. URL: <http://surl.li/onntql> (дата звернення: 22.08.2024).
4. Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. №976. URL: <http://surl.li/uiyamw> (дата звернення: 21.10.2024).
5. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. №280/97–ВР. URL: <http://surl.li/mpeuaw> (дата звернення: 22.08.2024).
6. Шкільний ГБ. Знайди найкращий шкільний проєкт. URL: <https://school-budget.edem.ua/> (дата звернення: 20.10.2024).

С.О. Байрак – кандидат політичних наук, доцент кафедри політології та публічного управління факультету історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки

Д.С. Глушнюк – магістр 2 року навчання ОПП «Державна служба» факультету історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 р., після початку повномасштабного російського вторгнення, в Україні було запроваджено воєнний стан, що суттєво змінив систему організації публічної влади в країні. Відповідно до Закону «Про правовий режим воєнного стану» [9], в межах районів і областей було створено військові адміністрації на базі існуючих районних та обласних державних адміністрацій. Військові адміністрації отримали широкі повноваження: від забезпечення охорони об'єктів критичної інфраструктури до введення або коригування комендантської години; від права на реквізицію транспортних засобів до встановлення особливого режиму в'їзду-виїзду; від будівництва захисних споруд до організації евакуації населення тощо [6].

З метою узгодження діяльності органів публічної влади під час воєнного стану було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» від 12.05.2022 р. Закон розширив повноваження сільських, селищних і міських голів, дозволяючи їм одноосібно ухвалювати рішення з низки питань: звільнення земель комунальної власності від незаконних споруд, обстеження пошкоджених будівель, демонтаж аварійних споруд, виділення коштів для підтримки Збройних Сил України, створення установ для безоплатної правової допомоги, а також призначення їх керівників. Закон спростив процедури ухвалення рішень органами місцевого самоврядування і військовими адміністраціями під час воєнного стану [5].

Законом також визначено, що військові адміністрації можуть взаємодіяти з органами місцевого самоврядування у трьох різних режимах:

1) Повне заміщення органу місцевого самоврядування військовою адміністрацією, коли орган місцевого самоврядування фактично не функціонує, і всі повноваження переходять до військової адміністрації.

2) Спільне управління, при якому місцеве самоврядування та військова адміністрація разом здійснюють управління громадою, розподіляючи між собою відповідні функції та повноваження.

3) Розширення повноважень місцевого самоврядування із частковим підпорядкуванням військовій адміністрації вищого рівня, де органи місцевого самоврядування отримують додаткові можливості, але залишаються під контролем військової адміністрації [4, с. 45].

Вибір режиму взаємодії військових адміністрацій із органами місцевого самоврядування визначають ситуацією. У кризових умовах громади, маючи автономію та ресурси, ефективно вирішували проблеми: організували евакуацію, розселення біженців, створювали загони територіальної оборони, облаштовували оборонні споруди, надавали компенсації за зруйноване житло або залучали донорів для відновлення будівель. Розширення повноважень місцевої влади дало можливість перерозподіляти бюджети на військові потреби, вирішувати соціальні питання, зокрема

будівництво укриттів, допомогу біженцям, закупівлю енергообладнання для соціальних та інфраструктурних об'єктів, часто у співпраці з волонтерами та донорами [2, с. 5].

Під час воєнного стану роль місцевого самоврядування в управлінні територіями та ресурсами посилилася завдяки наданню їм статусу суб'єкта цивільної складової територіальної оборони, як визначено в ч. 3 ст. 4 Закону «Про основи національного спротиву» [8]. Для розширення їхніх оборонних повноважень були внесені зміни до ст. 43 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні», що дозволяють органам місцевого самоврядування виконувати завдання з безпеки територіальних громад. На рівні районних та обласних рад додатково передбачено затвердження програм підготовки територіальної оборони та залучення громадян до національного спротиву, а також популяризація служби у військовому резерві в межах своїх адміністративних одиниць [7, ст. 43].

Після повномасштабної російської агресії в Україні була започаткована низка мережевих ініціатив для посилення співпраці між територіальними громадами. Однією з таких є благодійна ініціатива «Громади – громадам», започаткована Асоціацією ОТГ. Вона зосереджена на наданні адресної підтримки громадам, що найбільше постраждали від російської агресії. У цій ініціативі брали участь понад 200 об'єднаних територіальних громад. На думку українського дослідника М. Миколюка, децентралізація влади на рівні місцевого самоврядування під час воєнного стану виявила значні переваги, оскільки дала можливість повністю реалізувати інтереси населення та задовольнити його важливі потреби завдяки розширеним можливостям місцевої влади [3, с. 69].

Військові дії в Україні спричинили значні зміни у житті українців та вплинули на соціально-економічні процеси в регіонах. Основні проблеми включають руйнування інфраструктури, особливо на сході та півдні, де знищено підприємства, житлові будинки та соціальні об'єкти, що вимагає великих інвестицій для відновлення. Через російські атаки на енергетичну інфраструктуру Україна втратила половину енергетичних потужностей, що гальмує економічне зростання навіть у менш постраждалих регіонах. Порушення логістичних ланцюгів, перебої з ресурсами та зростання цін ускладнюють виробничі процеси, збільшують витрати і знижують обсяги виробництва, що негативно впливає на економіку країни [2, с. 5–6].

Значною проблемою також є масова міграція зі східних регіонів України до західних областей та за кордон, що спричинило дефіцит робочої сили в одних регіонах і перенасичення трудовими ресурсами в інших. Це створює додатковий тиск на соціальні служби через зростання кількості біженців, які потребують допомоги. Поєднання цих факторів з постійними безпековими ризиками призвело до економічної нестабільності, зниження виробничого потенціалу, зменшення доходів населення та посилення міжрегіональних диспропорцій. Постійні загрози також знижують інвестиційну привабливість і вимагають додаткових витрат на захист інфраструктури. Це вимагає від регіональної влади адаптації стратегій розвитку, нових підходів до вирішення соціально-економічних проблем і активізації міжрегіональної співпраці [2, с. 6].

За інформацією зі звіту Київської школи економіки, на початок 2024 р. загальна сума збитків, що їх зазнала Україна внаслідок російсько-української війни, сягнула 155 млрд. дол. США. Найбільшу частку цих втрат становлять руйнування житлового фонду – 58,9 млрд. дол. США. Інфраструктурні втрати становлять 36,8 млрд. дол., збитки підприємств – 13,1 млрд. дол., втрати в енергетичному секторі – 9 млрд. дол., а в сільському господарстві – 8,7 млрд. дол. США. Найбільші збитки зафіксовані у Донецькій, Київській, Луганській, Харківській, Чернігівській та Херсонській областях [1].

Руйнування інфраструктури внаслідок війни акцентує необхідність проведення децентралізації, що дасть можливість швидше реагувати на потреби громад і сприятиме відновленню. Децентралізоване управління надає регіонам більше автономії, що підвищує їхню стійкість і полегшує залучення інвестицій через швидке визначення потреб. Спеціальна комісія, створена Кабміном, проводить диференціацію

територій з урахуванням різних факторів, однак процес потребує вдосконалення. Чіткі критерії та залучення громадських експертів підвищать прозорість.

Крім того, важливо залучати громадян до ухвалення рішень шляхом проведення громадських слухань, ініціатив та програм на кшталт «Громадський бюджет», що зміцнює співпрацю громад із владою. Також критичним є залучення міжнародної допомоги та інвестицій у пріоритетні галузі, що потребує чіткої стратегії відновлення. Усі ці заходи треба проводити в рамках диджиталізації, що забезпечить прозорість, ефективне використання коштів і залучення громадян через цифрові механізми, такі як електронне голосування та електронний бюджет [2, с. 8-9].

Висновки. Регіональний розвиток України в умовах воєнного стану зазнав суттєвих змін, зумовлених необхідністю адаптації до надзвичайних умов та нових викликів безпеки. Попри значні втрати інфраструктури та економічні труднощі, регіони продемонстрували високу здатність до адаптації завдяки децентралізації та ефективному співробітництву з центральними органами влади. Важливими чинниками стійкості стали швидке переналаштування управлінських підходів, мобілізація ресурсів на місцевому рівні та інтеграція зусиль громад у процес відновлення. Однак для забезпечення сталого відновлення і розвитку регіонів після завершення воєнного стану необхідно розробити комплексні стратегічні програми з урахуванням нових викликів, що виникли внаслідок війни, з особливим акцентом на відбудові, модернізації інфраструктури та стимулюванні інвестицій.

Джерела і література

1. Загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України, зросла до майже \$155 млрд – оцінка KSE Institute станом на січень 2024 року. URL: <http://surl.li/zgbcqx> (дата звернення: 26.10.2024).
2. Кулініч О, Попов О. Вплив децентралізації влади на регіональний розвиток України в умовах воєнного стану. *Філософія та управління*. 2024. №1. С. 1–10.
3. Миколюк А. Робота органів місцевого самоврядування під час воєнного стану. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. №2. С. 67–73. URL: <https://journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public/article/view/205/192>.
4. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу: аналітична доповідь. [В. Потапенко, В. Баранник, Н. Бахур та ін.]; за ред. В. Потапенка. К.: НІСД, 2023. 54 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-01/ad-stiykist-gromad-1_gotove_0.pdf.
5. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12.05.2022 р. №2259-IX. URL: <http://surl.li/nkzovx> (дата звернення: 22.10.2024).
6. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр.: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. №695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text> (дата звернення: 20.10.2024).
7. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. №280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 23.10.2024).
8. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 р. №1702-IX. URL: <http://surl.li/xtwvve> (дата звернення: 23.10.2024).
9. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 16.10.2024).

В.М. Демидюк – магістр 2 року навчання
ОПП «Державна служба» факультету
історії, політології та національної
безпеки Волинського національного
університету імені Лесі Українки

С.О. Байрак – кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології та публічного
управління факультету історії, політології
та національної безпеки Волинського
національного університету імені Лесі
Українки

ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ТА КОНВЕНЦІЙ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ В ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ПОРЯДОК ВИРІШЕННЯ КОЛЕКТИВНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ

Сьогодні Україна прагне інтегруватися в європейське співтовариство та включитися у світові суспільно-економічні процеси. Цей шлях розвитку потребує демократизації всіх аспектів суспільного життя та вдосконалення існуючого законодавства, в тому числі й трудового. В умовах воєнного стану в Україні, як і в мирний час, трудове законодавство залишається гарантом забезпечення трудових прав працівників і роботодавців, йдеться як про належне закріплення переліку основних трудових прав працівника і роботодавця на законодавчому рівні відповідно до міжнародних і європейських стандартів, так і гарантій їх реалізації, форм, способів і засобів охорони та захисту. В сучасних умовах в Україні потребує реформування порядок вирішення колективних трудових спорів, що виникають між сторонами в процесі здійснення ними таких правовідносин. Європейські стандарти у цій сфері спрямовані на забезпечення ефективного, прозорого і справедливого вирішення колективних трудових конфліктів.

Співпраця України з Міжнародною організацією праці (МОП) є важливим аспектом в контексті розвитку трудового законодавства. МОП є однією з найбільших та найвпливовіших міжнародних організацій, що займається розробкою стандартів у сфері праці та моніторингом їх виконання. Зокрема, у квітні 2012 р. Міністерством соціальної політики України та МОП підписано Програму гідної праці, що включає такі пріоритетні завдання: підвищення рівня зайнятості та соціального захисту, забезпечення гендерної рівності та недискримінації на робочих місцях, налагодження ефективного соціального діалогу, покращення умов праці, впровадження міжнародно-трудова норм і стандартів.

В Україні також реалізовували масштабний шестирічний проєкт Міжнародної організації праці «Інклюзивний ринок праці для створення робочих місць в Україні», в рамках якого відбувались вебінари та семінари. Їхні теми досить різні: «Система вирішення трудових спорів – сучасний стан та можливості вдосконалення» (2020 р.), «Роль примирних процедур у трудових спорах та їх застосування: прогнози на майбутнє» (2020 р.), «Посередництво у врегулюванні колективних трудових спорів» (2021 р.), «Адміністрація праці: глобальний вебінар щодо підготовки звітів і коментарів для загального огляду» (2022 р.). Завдяки проєкту представлено кращі європейські практики, закладено фундамент для подальшої системної співпраці держави та соціальних партнерів задля сталого розвитку і розбудови ринку праці та модернізації соціального діалогу. Крім того, МОП щороку здійснює загальне опитування з питань управління працею та проводить глобальний вебінар для підготовки звітів і коментарів для загального огляду.

«З метою подальшого удосконалення діяльності щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні, відповідно до частини другої статті 102 Конституції України» Указом Президента від 24.03.2021 р. №119/2021 «Про Національну стратегію у сфері прав людини» була затверджена

Національна стратегія у сфері прав людини [8]. На її виконання п. 48 Розпорядження КМУ від 23.06.2021 р. №756-р «Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки» [6] визначено, що «розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проекту нової редакції Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» у частині удосконалення процедури регулювання вирішення колективних трудових спорів, а також порядку проведення страйку» покладено на Національну службу посередництва і примирення (за згодою), Мінекономіки – Спільний представницький орган репрезентативних всеукраїнських об'єднань профспілок на національному рівні (за згодою) та Спільний представницький орган сторони роботодавців на національному рівні (за згодою)».

Розроблення проекту нової редакції Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» зумовлене необхідністю приведення у відповідність діючого законодавства із міжнародними стандартами, тобто до Європейської соціальної хартії (ст. 6), що пропонує «заохочувати формування і вживання відповідного механізму примирення і добровільного арбітражу для вирішення трудових спорів; право працівників і роботодавців на колективні дії у випадках конфліктів інтересів, включаючи право на страйк, з урахуванням зобов'язань, які можуть впливати з раніше укладених колективних договорів» [1]. Разом з тим пропонують привести у відповідність законодавство у цій галузі на виконання Конвенцій Міжнародної організації праці №№87 [4], 98 [3], 135 [5], 154 [2] та Рекомендацій МОП №№92 [10], 94 [9], 129 [11], 130 [12], 143 [14], 163 [13], 198 [15].

Відтак, Національною службою посередництва та примирення (далі – НСПП) було утворено робочу групу з представників відповідальних виконавців (СПО роботодавців, профспілок, Мінекономіки) НТСЕР, громадських організацій, експертів, до якої залучено експертку Ради Європи в Україні, наукову співробітницю Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України, д. ю. н., професорку Я.Сімутіну. Упродовж 2023 р. було проведено 56 засідань робочої групи. Під час роботи підготовлено проект Закону «Про колективні трудові спори», яким посилено роль соціальних партнерів в попередженні та вирішенні трудових спорів, визначено відповідальність за ухилення від примирних процедур та поділено спори на «спори про права» та «спори про інтереси».

У квітні 2023 р. НСПП звернулась до Міжнародної організації праці з метою проведення експертизи проекту Закону «Про колективні трудові спори», у вересні 2023 р. на вебсайті НСПП оприлюднено текст проекту Закону для громадського обговорення, а 16 вересня 2024 р. народні депутати Г. Третякова, П. Фролов та ін. зареєстрували проект Закону №12034 «Про колективні трудові спори» [7].

Зазначений законопроект кожній зі сторін надав такі переваги.

Для роботодавців: розвиток соціального діалогу шляхом збільшення ролі переговорів; посилення ролі колективних угод (договорів); спрощення процедури вирішення колективних трудових спорів, її добровільний порядок для сторін, можливість вирішення спору у позасудовому порядку; можливість для сторін обирати процедуру вирішення колективних трудових спорів, залучати осіб, яким сторони довіряють; управління соціальними конфліктами шляхом розвитку інституту трудової медіації; запровадження правового регулювання локауту як права на колективні дії роботодавця (передбачене ч. 4 ст. 6 Європейської соціальної хартії (переглянутої)) [1]; запровадження особливого порядку проведення страйку на окремих підприємствах, де необхідно забезпечити мінімальний обсяг робіт для підтримки їх життєдіяльності.

Для працівників: підвищення значимості профспілок як сторони колективного трудового спору, що може представляти інтереси працівників; можливість для сторін обирати процедуру вирішення колективного трудового спору, залучати осіб, яким довіряють; спрощений порядок реєстрації колективного трудового спору; підвищення значення колективних угод (договорів) у зв'язку із закріпленням порядку вирішення колективних трудових спорів у колективних угодах (договорах); обов'язковість рішення трудового арбітражу, встановлення добровільного та примусового порядків його

виконання; чітка регламентація юридичної відповідальності за порушення порядку вирішення колективного трудового спору; правове регулювання права на страйк; забезпечення дотримання національних інтересів в галузях, зупинення роботи яких загрожує життю, здоров'ю, довкіллю і т. п. шляхом запровадження механізму гарантованого мінімального обсягу робіт та послуг.

Для держави: імплементація в національне законодавство міжнародних стандартів, кращого досвіду демократичних країн; розвиток соціального діалогу шляхом збільшення ролі переговорів та положень колективних угод (договорів); управління соціальними конфліктами, шляхом розвитку інституту трудової медіації; узгодженість положень проекту Закону із Законом України «Про медіацію»; розвантаження судів шляхом стимулювання звернення сторін до примирних процедур, трудового арбітражу; спрощення процедури вирішення колективних трудових спорів; застосування альтернативних способів вирішення колективних трудових спорів через їх класифікацію на «спори про права» та «спори про інтереси»; чітка регламентація юридичної відповідальності за порушення порядку вирішення колективних трудових спорів; віднесення примирних процедур та трудового арбітражу до позасудових способів вирішення спорів; правове регулювання права працівників і роботодавців на колективні дії, включаючи право на страйк.

Висновки. Метою адаптування національного законодавства з вирішення трудових спорів в Україні є формування ефективно діючого ринку праці в Україні на основі найкращих європейських стандартів і досвіду, згідно з якими роботодавці та профспілки будуть відігравати важливу роль і нести відповідальність у соціальному діалозі та вирішенні спорів, а держава забезпечуватиме основні правила і засоби остаточного вирішення спорів.

Джерела і література

1. Європейська соціальна хартія (переглянута). Страсбург, 3 травня 1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text (дата звернення: 05.10.2024).
2. Конвенція МОП №154 про сприяння колективним переговорам 1981 року (від 19.06.1981 р.). URL: <http://surl.li/mrokpd> (дата звернення: 09.10.2024).
3. Конвенція про застосування принципів права на організацію і на ведення колективних переговорів №98 від 01.07.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_004#Text (дата звернення: 08.10.2024).
4. Конвенція про свободу асоціації та захист права на організацію №87 від 09.07.1948. URL: <http://surl.li/iwewze> (дата звернення: 05.10.2024).
5. Конвенція про захист прав представників працівників на підприємстві та можливості, що їм надаються №135 від 23.06.1971. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_186#Text (дата звернення: 09.10.2024).
6. Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.06.2021 р. №756-р. URL: <http://surl.li/nyxzrw> (дата звернення: 05.10.2024).
7. Про колективні трудові спори: проект Закону України від 16.09.2024 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/BILLINFO/Bills/Card/44879> (дата звернення: 11.10.2024).
8. Про Національну стратегію у сфері прав людини: Указ Президента України від 24.03.2021 р. №119/2021. URL: <http://surl.li/ounmto> (дата звернення: 07.10.2024).
9. Рекомендація щодо консультацій та співробітництва між роботодавцями і працівниками на рівні підприємства №94 від 26.06.1952 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_235#Text (дата звернення: 11.10.2024).
10. Рекомендація щодо добровільного примирення та арбітражу №92 від 29.06.1951 р. URL: <http://surl.li/rsdwe> (дата звернення: 07.10.2024).
11. Рекомендація щодо зв'язків між адміністрацією і працівниками на підприємстві №129 від 28.06.1967 р. URL: <http://surl.li/ahkbbo> (дата звернення: 08.10.2024).
12. Рекомендація щодо розгляду скарг на підприємствах з метою їх вирішення №130 від 29.06.1967. URL: <http://surl.li/rthczj> (дата звернення: 02.10.2024).

13. Рекомендація щодо сприяння колективним переговорам №163 від 19.06.1981 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_274#Text (дата звернення: 05.10.2024).

14. Рекомендація щодо захисту прав представників працівників на підприємстві та можливостей, які їм надаються №143 від 23.06.1971 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_257#Text (дата звернення: 012.10.2024).

15. Рекомендація щодо трудових відносин №198 від 31.05.2006 р. URL: <http://surl.li/coqfbp> (дата звернення: 11.10.2024).

О.О. Бродюк – магістр 2 року навчання
ОПП «Державна служба» факультету
історії, політології та національної
безпеки Волинського національного
університету імені Лесі Українки

С.О. Байрак – кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології та публічного
управління факультету історії, політології
та національної безпеки Волинського
національного університету імені Лесі
Українки

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

Ключовим напрямом реформування системи державного управління в Україні є удосконалення існуючої моделі публічної влади. Відповідно до визначених пріоритетів державного управління, постає необхідність розбудови інтегрованої системи управління державою на основі узгодження принципів, інструментів, форм і методів державної політики. Поточний процес державотворення в Україні обумовлює потребу дослідження питань, пов'язаних із цілеспрямованою діяльністю органів публічної влади у забезпеченні законності та правопорядку, а також охороні прав і свобод громадян, закріплених Конституцією України. Крім того, особливого значення набуває завдання запобігання та протидії корупції і корупційним правопорушенням, що становлять серйозну загрозу для розвитку України як демократичної, соціальної, правової держави. Запобігання корупції в органах публічної влади є одним із найважливіших завдань державного управління, оскільки корупція створює значні ризики для функціонування суспільства, а масштаби її поширення наразі є реальною проблемою для забезпечення національної безпеки [3, с. 5].

Форми корупції різноманітні і залежать від учасників, ініціаторів, обставин і поширеності явища. Причини та наслідки корупції також багатогранні, адже вони стосуються індивідуальної етики, громадянської культури, історичних традицій, економічної системи, інституційних і політичних структур. Як багатозначне явище, корупція потребує розробки аналітичного інструментарію для її кращого розуміння та точнішого визначення [7, с. 53].

У публічному та науковому дискурсі при визначенні поняття корупції держава зазвичай відіграє ключову роль. Важливо зауважити, що корупція стосується не лише відносин між громадянином і державою, а й існує в приватному секторі, особливо, коли суб'єкт ринку займає монопольну позицію. У сфері публічного управління корупцію часто розглядають як поведінку, спрямовану на отримання особистої вигоди державними службовцями або представниками державної влади, що проявляється у зловживанні суспільними ресурсами. Основними факторами корупції вважають владу, можливість та моральні аспекти, причому корупційні дії є імовірними при поєднанні таких факторів, як влада та можливість.

Корупція та її прояви є складним і багатогранним явищем, для якого поки що не існує загально визнаної теорії, що пояснює його причини. У науковій літературі виділяють кілька основних теорій, що намагаються пояснити корупційні процеси. Зокрема, інституціональна теорія, теорія принципала-агента, теорія колективних дій та теорія ігор.

Інституціональна теорія враховує соціальний контекст, що дозволяє систематично зрозуміти, як корупція може вкорінитися в організаціях і суспільстві, навіть за наявності антикорупційної системи. Інституціоналісти вважають, що корупція впливає на структуру, прозорість і характер політичної системи та її інститутів. При цьому встановлюється взаємозв'язок між корупцією, інституціями, політичними системами, культурою й гендерними аспектами [4, с. 24]. Прихильники *принципал-агентської теорії* вважають, що головною причиною корупції в державному секторі є прагнення до особистої вигоди, хоча це пояснення спрощує складність взаємовідносин між державою та суспільством. *Теорія колективних дій* розширює розуміння корупції, виходячи за рамки класичних відносин між окремими суб'єктами, та акцентує увагу на таких факторах, як довіра й сприйняття поведінки інших. Дослідники розглядають системну корупцію як колективну проблему, оскільки люди схильні раціоналізувати свою поведінку, орієнтуючись на уявлення про дії інших у подібних обставинах. Ще одне пояснення поширеності корупції в державному секторі пропонує *теорія ігор*. Корупцію вважають частиною раціонального вибору, глибоко вкоріненим методом, яким люди керуються при ухваленні рішень. У цьому контексті вони стикаються з «дилемою в'язня». Крім того, на формування неетичної поведінки впливають різні ситуаційні й психологічні фактори, які іноді можуть спонукати до корупції, навіть якщо людина прагне діяти етично [2].

Сучасні наукові підходи до корупції можна розділити на такі напрями.

Перший напрям сфокусовано на інтеграції міжнародних і національних механізмів для кваліфікації, виявлення та протидії корупції. Цей напрям базується на нормативно-правових актах міжнародних організацій. Основна мета – узагальнення поняття «корупція», стандартизація та регламентація службової діяльності й функціонування управлінських структур.

Другий напрям зосереджений на інституційних аспектах корупції та включає поєднання політичних, соціально-економічних і юридичних факторів. Сучасний підхід додає до цього переліку соціальний аспект, що відображає важливість суспільного контексту.

Третій напрям спирається на концепцію «належного врядування» як права людини на ефективне управління. В межах цього напрямку розглядають вплив корупції на ефективність соціального управління, а також на здатність управлінських систем боротьби з корупцією.

Четвертий напрям досліджує вплив корупції на дотримання прав і свобод людини в публічному управлінні. Часто третій і четвертий напрями розглядають в інтегровано, враховуючи принцип «*non-discrimination*» для посилення захисту прав людини в умовах боротьби з корупцією [3, с. 7–8].

Залежно від методологічного підходу до вивчення корупції це явище можна розглядати по-різному: у широкому трактуванні – як сукупність негативних проявів у сфері публічної влади, та у вузькому – як форма отримання особистої вигоди в професійній управлінській діяльності [1, с. 301].

Розглядаючи корупцію як соціальне явище, виділяють її дезорганізаційний та реорганізаційний вплив на суспільство. Дезорганізаційний вплив корупції проявляється через низку негативних факторів: загроза руйнування державності, формування тіньової парадержави, викривлення й гальмування економічних реформ, криміналізація економічних відносин, обмеження конституційних прав і свобод громадян, а також погіршення морально-психологічного клімату в суспільстві, що впливає на сприйняття соціальної реальності.

Реорганізаційний вплив корупції на українське суспільство проявляється через процеси «деформалізації правил» у соціальній та економічній сферах. В умовах трансформаційного суспільства корупційні практики стають частиною повсякденності, формуючи уявлення про суспільний устрій, ведення бізнесу та соціальну реальність загалом [5, с. 287]. Світова практика також вказує на важливість відмежування корупції від законного лобізму, який у багатьох західних країнах є легітимною формою переконання чиновників у межах раціонального механізму ухвалення управлінських рішень.

У документах ООН та Ради Європи зазначено, що корупційна діяльність може проявлятися не тільки у таких формах, як хабарництво, шахрайство, вимагання чи привласнення державних коштів, але й у специфічних формах, зокрема:

1) клієнтизм – система відносин, за якої політичні чи державні лідери забезпечують вигоди своїм прихильникам або наближеним особам в обмін на їхню підтримку;

2) лобізм – діяльність з метою впливу на посадових осіб задля ухвалення рішень, вигідних для певної групи, що часто межує з корупцією, хоча в деяких країнах є легітимною практикою;

3) фаворитизм – надання переваги певним особам або групам, часто незалежно від їхніх заслуг, на основі особистих симпатій;

4) кумівство (непотизм) – призначення на посади або надання привілеїв родичам або близьким друзям, незалежно від їхньої кваліфікації;

5) захоплення держави – вплив на державні інституції чи регуляторні органи з боку окремих осіб або груп для отримання вигоди, що ставить їхні приватні інтереси вище за суспільні [6, с. 86–87].

Висновки. Корупція в державному управлінні є багатограним соціально-економічним явищем. Вона включає порушення етичних та правових норм із боку державних службовців, що знижує ефективність управлінських процесів і підриває довіру до державних інституцій. У межах теоретичних підходів корупцію розглядають як зловживання владою задля особистої вигоди, що порушує принципи прозорості, підзвітності та справедливості. Різноманітні наукові підходи до визначення корупції дозволяють краще зрозуміти її природу та причини виникнення, що є підґрунтям для розробки ефективних антикорупційних стратегій.

Джерела і література

1. Бакуменко В. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики. К.: Вид-во УАДУ, 2000. 328 с.

2. Валле В. Теорія зради: психологічні аспекти корупції. URL: <https://www.academia.edu/12525165/> (дата звернення: 04.11.2024).

3. Гавриленко А., Новак А., Баштанник В. Особливості конституювання національної антикорупційної політики в Україні: наукова проблема визначення цілепокладання. *Публічне управління та місцеве самоврядування*. 2023. Вип. 1. С. 3–13.

4. П'ясецька-Устич С., Клочанка К. Інституціоналізація корупційних відносин у соціально-економічній системі: специфіка України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Вип. 4(15). С. 21–28.

5. Серьогін С. Механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади. *Університетські наукові записки*, 2009. №4(32). С. 284–289.

6. Титко А. Фаворитизм, непотизм, кронізм, клієнтелізм як форми конфлікту інтересів. *Forum Prava*. 2019. №55(2). С. 80–90.

7. Чебан О. Теоретичні підходи до визначення корупції в публічному управлінні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. Т.2. №2(83). С. 52–57.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ТУРИСТИЧНОГО РЕГІОНОЗНАВСТВА

В.О. Патійчук – кандидат географічних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

С.А. Ціпошук – магістр 2 року навчання ОПП «Середня освіта (Географія. Економіка)» географічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки

ВІРТУАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ

Віртуальний туризм – це одна з нових форм туристичної діяльності, що виникла в умовах розвитку сучасних комп'ютерно-інформаційних технологій, удосконалення електронних засобів комунікацій та можливостей оцифрування туристичних дестинацій. Така різновидність туризму включає екскурсії й подорожі, де реальність заміщується віртуальністю [2]. Мета створення таких турів – можливість надати умови вільного доступу до відомих туристичних локацій для проведення подорожей усім категоріям населення, включаючи соціально вразливі та різноманітні інклюзії [5]. Віртуальний туризм став особливо популярним у період пандемії COVID-19 та запровадження масових карантинів, а також військових дій у різних регіонах планети. При цьому, віртуальні тури можна організувати не тільки в просторі, але й часі – в минулі століття. Перші віртуальні екскурсії музеями були запроваджені ще в 1990-х рр. в європейських та американських музеях. Зараз в Інтернеті представлено багато каталогів музейних екскурсій [6].

Віртуальний туризм можливий за допомогою реалізації комп'ютерної 3D-графіки, тобто моделюють конкретні ситуації щодо реальних станів туристичних дестинацій. Створюють віртуальні каталоги та пошукові системи про пам'ятки архітектури та мистецтва, пейзажів і ландшафтів рекреаційних краєвидів, навіть мало- і важкодоступних туристичних об'єктів [1]. Найпоширенішими сучасними віртуальними подорожами є панорамні (на 360°) об'ємні фотореалістичні й динамічні зображення, тобто 3D-тури [7]. Останні є тривимірною віртуальною симуляцією місць туристичного призначення [4]. Вони формують сферичні відео, що викликають у людей відчуття присутності в конкретному туристичному місці (музеях, виставкових залах, картинних галереях, вернісажах, пам'ятках природи, релігійних об'єктах, спортивних закладах, ландшафтних зонах і заповідних територіях тощо) за допомогою нейропсихологічного сприйняття та технічних спецефектів й програмного забезпечення [7].

Сучасні туристи також використовують віртуальні блоги, щоб отримати інформацію про свої майбутні подорожі й максимально комфортно провести та спланувати відпустку. Блогери за допомогою платформи Web2.0, а також окремих систем і хостингових сервісів (напр., WeChat, Weibo, Tiktok та ін.) розміщують різноманітну рекламно-туристичну інформацію, завдяки якій організують і проводять реальні туристичні подорожі. В такий спосіб здійснюють маркетингове просування нового туристично-віртуального продукту й типових рекреаційно відпочинкових послуг. Набули популярності також прямі трансляції з сайтів і сервісів віртуального туризму. Багато туристичних агентств запустили віртуальні подорожі, використовуючи прямі трансляції через свої віртуальні платформи [8]. Крім реклами, віртуальний туризм виконує культурну, освітню та рекреаційну функції. Таким чином, інформаційні технології істотно змінили традиційну індустрію туризму та сприяють її галузевому урізноманітненню. Розвиток інформаційних технологій спричинив появу нового туристичного досвіду за рахунок створення віртуального середовища і впровадження нових комп'ютерних технологій [3].

Найбільш розвинутий віртуальний туризм у США, Японії, Канаді, Великобританії, країнах ЄС (Франції, Німеччині, Італії, Австрії), тобто, переважно у високорозвинутих державах світу. ЄС прийняв окрему програму «Цифрова Європа» щодо розвитку цифровізації. Згідно цього документа, віртуальному туризму та оцифруванню культурної спадщини надана перевага і першочергове значення у розвитку інформаційних технологій сучасності [9].

Віртуальний туризм має низку переваг над іншими формами туризму. Зокрема, він зумовлює значну економію часу і коштів, що можуть бути витрачені на реальні подорожі й витрати на проїзд (авіаквитки), проживання, харчування, сувеніри, отримання інших послуг тощо. Завдяки віртуальним турам можна здійснювати подорожі у різні історичні періоди. Також він дає можливість відвідувати віддалені й важкодоступні місця, доступ до яких може бути обмеженим і небезпечним, можливість звершувати віртуальні подорожі значній кількості туристів і усією сім'єю та організованими групами; можливість користувачам вибирати, додавати та самостійно змінювати локації під час віртуальних подорожей. Окрім того, віртуальні тури широко доступні для соціально вразливих категорій населення, наприклад, незаможних, людей з інклюзивними потребами, пенсіонерів. Важливо, що віртуальний туризм не завдає значного навантаження на навколишнє середовище (табл. 1).

Таблиця 1

Позитивні та негативні аспекти розвитку віртуального туризму*

Позитивні	Негативні
Значна економія часу і коштів, що можуть бути витрачені на реальні подорожі й витрати на проїзд (напр., авіаквитки), проживання, харчування, сувеніри, отримання інших послуг	Не можна сповна відчути естетичну насолоду та душевну ейфорію туристів, які бувають від реальних подорожей
Можливість здійснювати подорожі у різні історичні періоди	Неможливість відтворити картину минулого та відвідати реальні туристичні об'єкти
Можливість відвідати досить віддалені і важкодоступні місця, доступ до яких може бути обмеженим з проблеми безпеки, підвищену вартість турів або інші чинники	Віртуальний туризм поки що не знайшов широкої підтримки та популярності серед населення у більшості країн світу
Інтерактивність – здатність користувачам не лише пасивно спостерігати, а й активно брати участь у інтернет-подорожах	Необхідне спеціальне обладнання для онлайн-трансляції та доступ до мережі інтернет. Ще не всі об'єкти світової культурної спадщини оцифровані
Віртуальні тури можна організувати під час масових карантинів, військових конфліктів, загрози тероризму, природних катастроф, катаклізмів	Висока вартість послуг зі створення 3D-панорам для замовників (суб'єктів туристичної діяльності – готелів, ресторанів, музеїв)
Можливість здійснювати віртуальні подорожі значній кількості туристів і усією сім'єю та організованими групами	Низький рівень запам'ятовування віртуальної інформації й відсутність її змістового наповнення відповідно до інтересів, запитів і вікових категорій користувачів
Можливість користувачам вибирати, додавати та самостійно змінювати локації під час віртуальних подорожей	Подорожі відбуваються за єдиним шаблоном і стандартом, що наперед запрограмовані. Вони відображені тільки на е-носіях
Широка доступність для усіх соціально вразливих категорій населення – незаможних, осіб з інклюзивними потребами, пенсіонерів	Популярний лише в окремих категорій користувачів, насамперед, молоді і мало захищених верств. Несприйняття таких турів окремими категоріями населення, напр., віруючими людьми
Віртуальний туризм значно знижує негативний антропогенний та екологічний вплив на навколишнє середовище туристично-рекреаційних систем	Надмірне використання віртуальної мережі чинить негативний вплив на здоров'я – серцево-судинну, зорову та нервову систему людини й спричинює інтернет залежність

* Складено за: [2; 7].

Серед негативних аспектів впровадження віртуальних турів слід зазначити: неможливість туристам сповна відчути естетичну насолоду та душевну ейфорію; віртуальний туризм не отримав широкої підтримки та популярності серед населення більшості країн світу; додаткові затрати на налагодження онлайн-трансляції та доступ

до мережі інтернет. Окрім того, ще не всі об'єкти світової культурної спадщини оцифровані; висока вартість послуг зі створення 3D-панорам для замовників (суб'єктів туристичної діяльності – готелів, ресторанів, музеїв); низький рівень запам'ятовування віртуальної інформації й відсутність їх змістового наповнення відповідно до інтересів, запитів і вікових категорій користувачів; усі віртуальні подорожі відбуваються за єдиним шаблоном і стандартом; віртуальний туризм має попит лише в окремих категорій користувачів, насамперед, молоді й малозахищених верств населення.

Висновки. Віртуальний туризм в умовах глобалізації набирає нового розмаху та має низку переваг, наприклад, здешевлення специфічного туристичного продукту. Недоліком є те, що він не може замінити реальні туристичні подорожі до найпопулярніших культурно-туристичних локацій.

Джерела і література

1. Борисов Є.А. Тривимірні візуалізації туристичних об'єктів та маршрутів як елемент інформаційного забезпечення діяльності турагенств. *Гірський інформаційно-аналітичний бюлетень*: науково-технічний журнал. 2013. №12. С. 302–305.
2. Бородкіна І. Інтернет-технології та інформаційні ресурси: підруч. К.: ЦУЛ, 2011. 244 с. (дата звернення: 15.09.2024).
3. Віртуальні тури в готельно-ресторанній сфері. URL: <http://topsite.in.ua/uslugisozdanie-saitov-v-mariupole/virtualnye-panoramy.html> (дата звернення 19.09.2024).
4. Дичковський С.І. Інкорпорація віртуальних практик в систему віртуального туризму. *Культура і сучасність*. 2019. №2. С. 16–24.
5. Манько А.В., Орлик О.В. Інструменти та механізми віртуального туризму. *Інформаційні технології в економіці і управлінні*: зб. наук. студ. праць. Одеса: ОНЕУ, 2019. Вип. 1. С. 119–125.
6. Мугиль К.М. Тенденції розвитку міжнародного ринку туристичних послуг. *Економіка та держава*. 2022. №5. С. 110–114.
7. Сутність та значення 3D-турів для розвитку бізнесу у сфері гостинності. URL: <http://virtualltourlab.com/scho-tse-take-virtualnyj-3d-tur> (дата звернення 11.09.2024).
8. Суценок О.А., Кравченко В.В. Становлення віртуального туризму як напрямку розвитку інформатизації діяльності туристичного підприємства. *Комунальне господарство міст*. 2018. Вип. 140. С. 19–24.
9. Програма ЄС «Цифрова Європа» (2021–2027). URL: https://business.dii.gov.ua/finance/program/programa_es_cifrova_evropa_2021_2027 (дата звернення: 29.09.2024).

М.О. Приймак – студентка 3 курсу
ОПП «Готельно-ресторанна справа»
факультету технологій та бізнесу
Державного торговельно-економічного
університету

Р.Р. Мазурець – кандидат географічних
наук, доцент кафедри туризму та
менеджменту креативних індустрій
Державного торговельно-економічного
університету (м. Київ)

РОЗРОБЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ ТЕРИТОРІЄЮ ІСПАНІЇ

Актуальність дослідження. Туризм – найбільш динамічна галузь економіки. Завдяки розвитку загальної та спеціальної інфраструктури, а також значним ресурсним забезпеченням територій й зростанню популярності подорожей серед населення, з кожним роком кількість туристів зростає. Також він сприяє зміцненню культурних зв'язків, відкриває можливості для обміну ідей, звичаїв, правил між різними країнами та народами і це розширює можливості для міжнародних відносин у сфері економіки, культури, освіти, тощо. Отже, розроблення інноваційних туристичних маршрутів є актуальним, сприятиме інтенсифікації розвитку туризму зокрема, зростанню економіки загалом та поглибить міжнародну співпрацю й культурні зв'язки. Тому пропонуємо проект авторського інноваційного туристичного продукту «Сонячна Іспанія».

Іспанія володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом, має добре розвинену туристичну інфраструктуру, вигідне географічне положення, характеризується середнім рівнем соціально-економічного розвитку, а також є досить популярною серед туристів. Кліматичні умови дають можливість розвивати рекреаційний туризм, різноманіття форм рельєфу – пригодницький, спортивний, екстремальний, а значна кількість пам'яток історії, архітектури, археології – культурно-пізнавальний. Іспанія має вихід до Атлантичного океану і Середземного моря, що збільшує її туристичну привабливість за рахунок пляжних форм відпочинку та розвитку дайвінгу [1; 3].

Мета дослідження. Основною метою дослідження є розроблення авторського інноваційного туристичного продукту територією Іспанії.

В Іспанії є декілька цікавих міст, що захоплюють туристів своєю історією та архітектурою, а саме: Кантабрія, Оліте, Атапуерка, Сеговія, Валенсія. Саме ці туристичні центри ми включили до маршруту інноваційного туру «Сонячна Іспанія» (рис. 1).

Рис.1. Схема маршруту інноваційного туру «Сонячна Іспанія»

Згідно з поданою схемою туристичного маршруту, він включає п'ять міст Іспанії, а також проміжні пункти. Загальна його протяжність – 7238 км. Для більш детального ознайомлення, пропонуємо коротку характеристику ключових його пунктів.

Кантабрія – дуже затишний і мальовничий регіон, має багату історію і різноманітні звичаї. В Кантабрії туристи можуть відвідати такі цікаві місця: собор Сантандера, палац Магдалени, печера Альтаміра, театр Сантандера, печера Ель-Кастільо, старе місто Сантильяна-дель-Мар.

Оліте – перенесе у часи історичного минулого. Туристи зможуть побачити Королівський палац Оліте, церкву Санта-Марія, церкву Сан-Педро, щорічний фестиваль вина.

Атапуерка – маленьке місто, що дасть змогу поринути в епоху історії. Туристи матимуть змогу відвідати: музей Еволюції людини, археологічний парк і археологічні майданчики.

Сеговія – приваблює своєю природною красою, чарівною архітектурою і має комфортну атмосферу, яка дасть можливість насолодитися різними місцями. А саме: Акведук, Алькасар, собор і музей Сеговії.

Валенсія має багату історичну і культурну спадщину. Тут туристи зможуть відвідати: Турійський сад, собор, Центральний ринок, пляж Лас Аренас і Місто мистецтв і наук [3].

У Таблиці 1.1. наведено перелік послуг, що включені до інноваційного туристичного продукту територією Іспанії «Сонячна Іспанія».

Таблиця 1.1.

Перелік послуг, включених до інноваційного туру «Сонячна Іспанія»*

Вартість послуг	Ціна, євро	Ціна, грн
1. Послуги розміщення:		
1-2 туродень готель «La Concha de Suances»	125	5 750
3-4 туродень готель «Parador de Olite»	113	5 200
4-5 туродень готель «El Rincon de Atapuerca»	176	8 100
5-6 туродень готель «Eurostars Plaza Acueducto»	189	8 718
7-8 туродень готель «Valencia Center»	185	8 500
2. Екскурсійне обслуговування:		
Екскурсія по Сантандері	12	550
Екскурсія по палацу Магдалени	10	500
Екскурсія по печері Альтаміра	7	310
Екскурсія по печері Ель-Кастільо	7	340
Відвідування театру Сантандера	15	670
Екскурсія по Королівському палацу Оліте	5	250
Екскурсія по церкві Санта-Марія	5	230
Екскурсія по церкві Сан-Педро	7	300
Відвідування головних археологічних майданчиків Атапуерки	3	150
Відвідування музею Еволюції людини	7	300
Прогулянка та відпочинок у природному археологічному парку Атапуерки	2	100
Екскурсія по Акведуці	7	340
Екскурсія по Алькасару	6	280
Екскурсія собором Сеговії	9	410
Відвідування музею Сеговії	8	385
Екскурсія по Місту мистецтв і наук	10	450
Екскурсія по Турійському саду	9	400
Екскурсія по соборі Валенсії	4	200
Відвідування пляжу Лас Аренас	5	210
3. Страхові послуги	19	870
4. Накладні витрати	10	400
5. Витрати на автомобільне перевезення	1 366	34 381
Собівартість, всього	1 700	78 294

* Складено авторами за [2].

Висновки. Тур орієнтований на тих, хто готовий інвестувати у високоякісні подорожі, хто шукає обслуговування на високому рівні, цінує змістовне проведення часу та цікавиться історією. Отже, впровадження розробленого туристичного продукту сприятиме розвитку туризму.

Джерела і література

1. Проєкт Geograf.com.ua. URL: www.Geograf.com.ua. (дата звернення: 18.10.202).
2. Туристична платформа інтернет-бронювання «Booking.com». URL: www.Booking.com (дата звернення: 18.10.202).
3. Мальська М.П., Гамкало М.З., Бордун О.Ю. Туристичне країнознавство: Європа: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Центр учбової літератури, 2009 URL: https://tourlib.net/books_ukr/malska-tke.htm (дата звернення: 18.10.202).

Ю.С. Томишинець – студентка 3 курсу
ОПП «Готельно-ресторанна справа»
факультету технологій та бізнесу
Державного торговельно-економічного
університету

Р.Р. Мазурець – кандидат географічних
наук, доцент, доцент кафедри туризму
та менеджменту креативних індустрій
Державного торговельно-економічного
університету (м. Київ)

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТУРИСТИЧНИХ МАРШУТІВ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ЧОРНОГОРІЇ

Чорногорія – країна з унікальним поєднанням природних ресурсів, історичної спадщини та різноманітних можливостей для активного туризму. Її природні й культурні особливості зробили її одним з найпопулярніших напрямів для туристів з усього світу. Активний відпочинок, екологічний туризм та розробка інноваційних туристичних маршрутів з літнім фокусом є важливими елементами для подальшого розвитку туристичної галузі країни.

Основними цілями впровадження інноваційних туристичних маршрутів є такі:

- підвищення привабливості Чорногорії для іноземних туристів;
- забезпечення сталого розвитку туризму шляхом використання інноваційних підходів і технологій;
- популяризація активного та екологічного відпочинку для різних цільових груп туристів;
- розвиток економіки країни загалом та туристичної галузі зокрема шляхом залучення туристів до менш популярних, але перспективних видів туризму.

Основою для впровадження інноваційних туристичних маршрутів територією Чорногорії є значний туристично-рекреаційний потенціал країни, особливо для активного та екологічного туризму. Найпопулярніші напрями активного туризму країни такі:

- гірський туризм (трекінг): гірські масиви Дурмітор, Ловчен і Проклетіє пропонують різноманітні пішохідні маршрути з мальовничими пейзажами, льодовиковими озерами, водоспадами і печерами;
- рафтинг: найвідомішим маршрутом для рафтингу – це річка Тара. Долина р. Тара – друга за глибиною у світі і є об'єктом природної спадщини ЮНЕСКО;
- велосипедні тури. На території Чорногорії є численні мальовничі дороги, особливо в гірських районах і вздовж узбережжя Адріатичного моря, що є ідеальним місцем для велосипедних прогулянок [1].

Серед туристів, які прагнуть відвідувати природні об'єкти без шкоди для навколишнього середовища, все більшої популярності набуває екологічний туризм. Місцями такого відпочинку у Чорногорії є:

- Національні парки Чорногорії Дурмитор та Ловчен. Тут туристи можуть насолоджуватися дикою природою, спостерігати за тваринами і птахами та брати участь у природоохоронних заходах;

- Скадарське озеро – найбільше озеро на Балканському півострові. Це важливий природний заповідник і домівка для багатьох видів птахів. Для туристів тут розробили екскурсії на човнах.

Для розробки інноваційних туристичних маршрутів варто проаналізувати діючі, а також визначити умови, що сприятимуть підвищенню їх популярності. Нині найбільшим попитом користуються тури у теплу пору року, адже літо – найкращий час для активного та екологічного туризму в Чорногорії. Пропонуємо розглянути кілька маршрутів, що поєднують активний відпочинок та екологічний туризм:

- маршрут піків Дурмитора (4-7 днів). Багатоденний трекінговий маршрут, що включає сходження на пік Дурмитор, огляд визначних пам'яток на Чорному озері та екологічний кемпінг у національному парку [2];

- рафтинг на річці Тара та похід на Скадарське озеро (3-5 днів). Маршрут включає рафтинг на р. Тара і відвідування природного заповідника навколо Скадарського озера, де можна поспостерігати за птахами та насолодитися органічними місцевими продуктами;

- «Від моря до гір» (5-7 днів). Тур поєднує активні види відпочинку (дайвінг, каякінг) на узбережжі Адріатики з походами в горах Ровчен, включаючи польоти на параплані та відвідування місцевих народних сіл [2].

Для того, щоб забезпечити комфортні умови для туристів, важливо звернути увагу на розвиток інфраструктури вздовж запланованих маршрутів, а саме:

- екоготелі та еко-кемпінги, що вже діють у багатьох частинах Чорногорії. Вони використовують сонячні панелі, системи збору дощової води, екологічно чисті очищувачі води та місцеві продукти;

- розвиток екологічно чистих видів транспорту (велосипеди, електромобілі), включаючи доступ до віддалених природних територій, національних парків та долин.

Одним з ключових елементів сучасного туризму є дотримання принципів сталого розвитку. Туристичні маршрути повинні бути розроблені так, щоб мінімізувати шкоду природним ресурсам, враховуючи їх вплив на навколишнє середовище, що включає мінімізацію відходів. Еко-туристи все активніше переймаються зменшенням кількості пластику та інших відходів. Отже, доцільно встановити пункти збору відходів вздовж маршруту та заохочувати використання багаторазових пляшок і контейнерів для їжі [2].

Захист місцевих екосистем також є одним з важливих напрямів сталого розвитку туризму. Тому інноваційні туристичні маршрути не повинні пролягати через території, що мають особливе значення для захисту екосистем, флори і фауни. Це дозволить уникнути негативного впливу на популяції рідкісних видів рослин і тварин. Енергоефективність та використання відновлюваних джерел енергії суб'єктами бізнесу, що надають туристичні послуги (готелі, кемпінги, кафе), також вважаємо важливими складовими сталого розвитку туризму [2].

В сучасних умовах розвитку людства варто також виокремити важливу роль використання інформаційних технологій в туризмі, зокрема цифрові туристичні путівники та мобільні додатки, інформаційні платформи і соціальні мережі. Завдяки створенню мобільних додатків та інтерактивних карт туристи можуть планувати свої маршрути, отримувати інформацію про визначні пам'ятки, бронювати екскурсії, житло. Додатки можуть мати функціонал доповненої реальності (AR), що дає можливість туристам «оживляти» історичні місця та природні об'єкти за допомогою своїх смартфонів. Екотуристична платформа може бути частиною глобальної екотуристичної платформи, на якій туристи можуть знайти інформацію про екологічні напрями, послуги та акції. Соціальні мережі можна використовувати для просування маршрутів і залучення блогерів, завдяки чому інформація про маршрути буде поширюватися швидше [1].

Також при розробці інноваційних туристичних маршрутів варто ретельно спроектувати заходи безпеки туристів. Насамперед це: 1) наявність рятувальних служб, що особливо важливо на маршрутах, що пролягають через важкодоступні або небезпечні території (гірські перевали, річкові ущелини); 2) доступ до медичних послуг; 3) інформування туристів про правила безпеки (слід розробити інструкції, інформаційні матеріали для інформування туристів про правила безпечної поведінки та активних видів спорту в горах та поблизу води); 4) маркування маршрутів також є важливим, що унеможливить випадки, коли туристи губляться в горах і лісах [1].

Висновок. Розробка інноваційних туристичних маршрутів у Чорногорії, що поєднують активний відпочинок та екотуризм може стати потужним драйвером для розвитку туризму в цій країні. Врахування сучасних вимог, таких як сталий розвиток, безпека туристів, використання сучасних технологій та активна співпраця з місцевими громадами є ключовими елементами для успіху таких проєктів.

Джерела і література

1. Глебова А.О. Інноваційні технології у туристичній галузі. *Економіка. Управління. Інновації*. 2012. №2(8). URL: https://tourlib.net/statti_ukr/glebova2.htm.
2. Кибукевич Х. Чорногорія: ТОП-15 пам'яток перлини Адріатики. URL: <https://tripmydream.ua/media/podborki/chernogorija-top-15-pamiatok>.

УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ ПРОЄКТАМИ ТА БЕЗПЕКА СТАЛОГО, ІНКЛЮЗИВНОГО І СМАРТ РОЗВИТКУ

К.О. Подран – магістр 2 року навчання
ОПП «Управління проєктами» факультету
міжнародних відносин Волинського
національного університету імені Лесі
Українки

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ПРОЄКТАМИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Науковий керівник:

Н.В. Павліха – доктор економічних наук,
професор кафедри міжнародних
економічних відносин та управління
проєктами, очільниця Лабораторії проєктів
та ініціатив факультету міжнародних
відносин Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Сучасний світ перебуває у стані глобальних змін і непередбачуваних подій, що значно впливають на освіту, економіку та бізнес. Такі кризи, як пандемія COVID-2019, війна в Україні та економічна нестабільність, змусили ці сфери адаптуватися до нових умов. Освітні установи були змушені швидко перейти на дистанційне навчання, але не всі студенти та заклади мають доступ до необхідних цифрових ресурсів. Ця нерівність обмежує можливості навчання для значної частини молоді та посилює освітні розриви. Учні, вчителі та батьки переживають стрес через невизначеність і зростаючі вимоги до адаптації. Це посилює потребу в психологічній підтримці та створенні комфортних умов для навчання навіть в умовах кризи. Швидкі зміни на ринку праці порушують питання про те, наскільки програми освіти відповідають сучасним вимогам. Важливим є впровадження навичок критичного мислення, підприємництва та цифрової грамотності, що підвищує конкурентоспроможність випускників. Загальним викликом для сфери освіти є необхідність гнучкої адаптації до нових умов, швидкого реагування на зміни та інноваційних підходів для подолання труднощів. Важливим аспектом для успішної адаптації є також міжсекторальна співпраця. Це дає можливість освітнім, економічним та бізнес-організаціям обмінюватися досвідом, ресурсами та розробляти ефективні рішення для забезпечення сталого розвитку.

Загальновідомий факт, що освітні проєкти відіграють важливу роль у формуванні майбутнього суспільства, забезпечуючи розвиток людського капіталу. Нині освітні проєкти можуть варіюватися від впровадження нових освітніх технологій та платформ до міжнародних освітніх обмінів та програм розвитку кваліфікацій [4]. Управління такими проєктами зумовлене специфікою освітньої діяльності і впливом зовнішніх чинників, таких як державна політика, суспільний попит на якісну освіту та впровадження інновацій [6].

Ефективне управління освітніми проєктами вимагає особливої уваги до методів, інструментів і стратегій, що відрізняються від тих, що їх застосовують у комерційних та виробничих проєктах. Це обумовлено тим, що успіх освітніх проєктів часто вимірюють не тільки кінцевим результатом, але й рівнем впливу на розвиток суспільства та освіти загалом. Дослідження особливостей управління освітніми проєктами важливе для розуміння оптимальних підходів до їхньої реалізації та підвищення ефективності у досягненні освітніх цілей [7].

Існують ключові відмінності між освітніми та комерційними чи індустріальними проєктами. По-перше, у них значно більше звернута увага на соціальну складову, бо

головна їхня мета – це підвищення рівня знань та навичок у різних груп населення. Такі проекти мають триваліший життєвий цикл і потребують значної адаптації до змін у суспільних вимогах і технологічних умовах [4]. Вони можуть включати проекти реформування навчальних програм, розробки онлайн-платформ, підвищення кваліфікації викладацького складу, інтеграцію нових освітніх підходів.

Освітні проекти в умовах невизначеності стикаються із численними ризиками. Серед них виділимо такі:

- фінансові. Нестабільність економіки та скорочення фінансування можуть призвести до обмеженості ресурсів, що вплине на можливості впровадження нових програм і підтримку існуючих. Це особливо важливо для проектів, що залежать від державних або благодійних коштів;

- технологічні. Швидка цифровізація та зростаюча залежність від технологій, спричиняють те, що можливі кіберзагрози, збій у роботі платформ, нестабільна робота Інтернету, а також проблемами доступу до обладнання та інструментів у віддалених регіонах;

- соціальні та психологічні. В умовах невизначеності учасники освітніх проектів, зокрема учні, вчителі та батьки, відчувають високий рівень стресу і тривоги, що негативно впливає на їхню продуктивність і навчальний процес загалом. У підсумку це призводить до збільшення випадків емоційного вигорання серед педагогів;

- операційні ризики в умовах частих змін та необхідності швидко адаптування до нових реалій (як-от карантинні обмеження, зміни безпекової ситуації) освітні проекти можуть зіткнутися з труднощами в організації процесів, логістики, а також збоєм у комунікації між учасниками;

- юридичні. А саме: захист даних, конфіденційність та дотримання нових законодавчих вимог, що особливо актуально для онлайн-освіти. Порушення нормативних актів може призвести до юридичних наслідків та втрати довіри серед учасників проекту;

- ризик втрати кваліфікованих кадрів через нестабільність та відсутність належної підтримки. Це ускладнює підтримку якості навчання і розвиток проекту загалом;

- ризики, пов'язані з доступністю і рівністю. Нерівномірний доступ до якісних освітніх ресурсів через географічні, економічні або інші фактори може призвести до посилення освітньої нерівності, що негативно вплине на ефективність та результати освітніх проектів;

- ризик зниження якості освіти, через вимушений перехід до дистанційного формату або зміни навчальних планів. Швидке адаптування часто призводить до зниження контролю за якістю знань, що може позначається на результатах навчання та професійній підготовці учнів;

- ризик втрати мотивації та залучення учасників. У невизначених умовах мотивація учнів і педагогів знижена, що може призвести до зниження залучення в навчальний процес, зростання кількості відмов від навчання та високих показників пропусків.

Ці ризики можуть серйозно вплинути на успіх проекту, тому їх необхідно враховувати на всіх етапах його реалізації. Для успішної реалізації проектів необхідно залучати різні зацікавлені сторони, включаючи адміністрацію навчальних закладів, викладачів, студентів і спонсорів. Однією з фундаментальних потреб освітньої системи є адаптація до індивідуальних потреб студентів. Цей процес передбачає розробку персоналізованих навчальних програм та інструментів, що дадуть можливість кожному учаснику освітнього процесу отримувати знання відповідно до власного темпу та рівня підготовки [1].

Управління проектами в освітній сфері включає ряд теоретико-методологічних аспектів, що допомагають ефективно планувати, виконувати і контролювати проекти. Для успішного виконання освітнього проекту варто враховувати деякі ключові фактори:

1) правильне визначення освітніх цілей: якщо розуміти, які конкретні знання, навички або компетенції мають бути розвинені учасниками проєкту, тоді можливо спланувати курс дій для їх досягнення;

2) продумана методика навчання: важливо вибрати ефективні методи та підходи до навчання, що відповідають потребам цільової аудиторії. Це можуть бути лекції, практичні заняття, проєкти, взаємодія з практиками тощо [3];

3) ефективне управління ресурсами: організація та використання ресурсів, таких як фінанси, персонал, матеріали, час є ключовим аспектом успішної реалізації освітнього проєкту. Важливо забезпечити їх раціональне використання;

4) оцінка та звітність. Слід систематично оцінювати прогрес і результати проєкту, враховувати отриману інформацію для вдосконалення процесу навчання. Також важливо забезпечити звітність проєкту перед зацікавленими сторонами [2].

Управління проєктами у сфері освіти має власну специфіку, що зумовлена важливістю соціального контексту, необхідністю інтеграції новітніх технологій та орієнтацією на довгострокові результати. Відмінність освітніх проєктів від інших галузей полягає в пріоритеті розвитку людського капіталу, що потребує особливої уваги до якості організації навчального процесу та його інноваційного потенціалу. Методологічні підходи до управління освітніми проєктами мають враховувати гнучкість та адаптивність сучасного середовища, що особливо важливо в умовах цифрової трансформації [5].

Висновки. Управління проєктами у сфері освіти потребує поєднання інноваційних технологій, адаптивних методологій та орієнтації на суспільно-корисні результати, що створює нові виклики для проєктних менеджерів та вимагає постійного вдосконалення підходів до організації проєктної діяльності в освітній галузі.

Джерела і література

1. Оберемок І.І. Методи та засоби проєктно-орієнтованого управління у вищих навчальних закладах: автореф. дис. канд. техн. наук: 05.13.22; Київський національний університет будівництва і архітектури. К., 2004. 20 с.

2. Чернов С.К. Управління проєктами: навч. посіб. Миколаїв: НУК, 2010. 354 с.

3. Павліха Н.В. Управління проєктами сталого розвитку: монограф. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 254 с.

4. Долиняк Ю.О., Павліха Н.В., Цимбалюк І.О. Ринок освітніх послуг в умовах європейської інтеграції: ретроспективний аналіз і напрями розвитку: монограф. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 232 с.

5. Павліха Н.В., Цимбалюк І.О., Долиняк Ю.О. Особливості розвитку регіональних ринків освітніх послуг в Україні. *Економіка та суспільство*. 2018. №15. С. 540-544. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/83.pdf.

6. Мокій А., Павліха Н., Дацко О., Науменко Н., Гуменюк А. Соціальна безпека територіальних громад у контексті регіональної політики України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 6(134). С. 42-50. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001029604>.

7. Павліха Н., Шаула С. Міжнародна грантова діяльність у контексті реформи децентралізації в Україні. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2022. №3. С. 310-319. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/288/269>.

Н.О. Дубина – аспірант ОНП «Економіка сталого розвитку» факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

Л.В. Єлісєєва – доктор економічних наук, професор кафедри економіки і торгівлі факультету економіки та управління, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці Волинського національного університету імені Лесі Українки

ВПЛИВ ДОВІРИ НАСЕЛЕННЯ ДО ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУЦІЙ ЯК ФАКТОР СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність дослідження. В умовах економічної кризи, спричиненої повномасштабними військовими діями в Україні, зростає необхідність пошуку драйверів розвитку економіки, що не потребують додаткового фінансування. Пріоритетним напрямом державних витрат є оборона, тому немає можливості виділяти значні кошти з державного бюджету на інвестиції в інфраструктуру, програми підтримки бізнесу тощо. Навпаки, уряд змушений вдаватися до непопулярних рішень, що негативно відображається на рівні інституційної довіри населення й бізнесу до влади. Саме тому, на нашу думку, довіру, як один з елементів соціального капіталу, варто досліджувати як інструмент, за допомогою якого можна забезпечити підґрунтя для сталого розвитку економіки країни.

Мета дослідження – з'ясувати взаємозв'язок між зміною рівня довіри до державних інституцій і рівнем економічного розвитку. Для цього ми розглянемо звіти відомого міжнародного соціологічного центру «Edelman Trust Barometer», який займається дослідженням рівнів довіри населення різних країн до своїх урядів. Розглянемо динаміку зміни рівня довіри протягом восьми років і співставимо їхні результати зі статистичними даними ВВП на душу населення певних країн як одного з індикаторів економічного розвитку й благополуччя. Цю кореляцію ми будемо досліджувати на прикладі п'яти країн, що не перебувають в стані війни чи інших станах соціально-економічних потрясінь. Вони знаходяться в різних частинах світу і мають кардинально різний менталітет, а саме: США, Австралія, Японія, Франція та Індія. На Рис. 1 крива показує яким волатильним є показник рівня довіри до урядів у різних країнах світу.

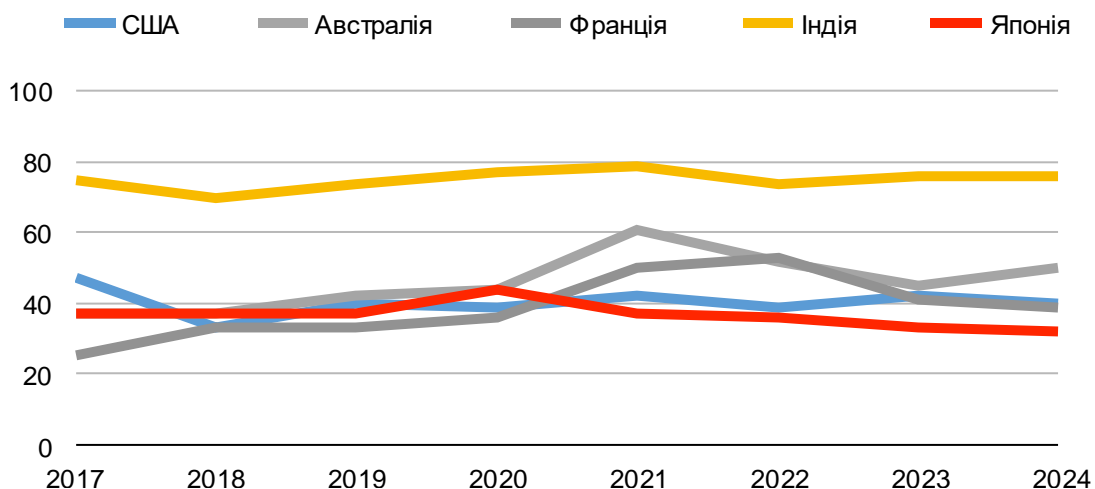

Рис. 1. Зміна показника довіри країн до свого уряду у 2017–2024 рр. (складено автором за: [1, с. 13; 2, с. 39; 3, с. 40; 4, с. 40; 5, с. 44; 6, с. 42; 7, с. 43; 8, с. 42].)

Розглянемо показник ВВП на душу населення (Рис. 2) згідно зі статистичними даними Світового банку.

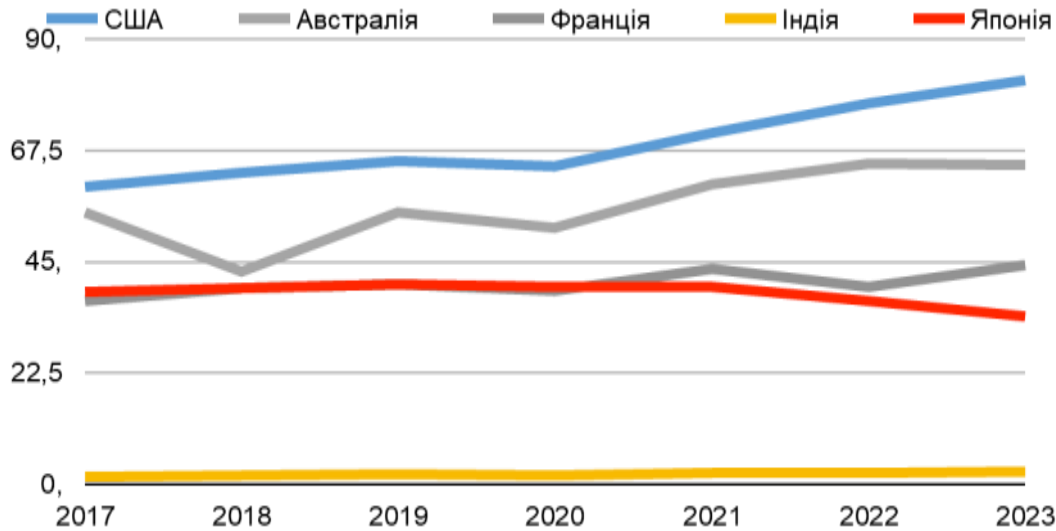

Рис. 2. Зміна ВВП на душу населення у 2017–2024 рр. (складено автором за: [9]).

Отже, прямої залежності між змінами рівня довіри населення до уряду та ВВП на душу населення немає. Волатильність довіри набагато більша, проте можна помітити тенденцію, що з 2020 р. до 2021 р. в країнах, у яких рівень довіри зростав, підвищувався і ВВП на душу населення (США, Австралія, Франція), а в країнах, у яких такий показник був майже незмінним, зростання благополуччя не відбулося (Японія, Індія). У цей період відбувалось відновлення економік після кризи, пов'язаної з COVID-19. Можливо, зв'язок є оберненим, і саме від ефективності економічної політики країн залежить рівень довіри населення. У перспективі ми доцільно з'ясувати роль довіри до уряду в різні періоди, а також чи існує зв'язок між економічними аспектами сталого розвитку та рівнем довіри не лише до уряду, а й до неурядових організацій (НУО), засобів масової комунікації (ЗМК), бізнесу і громадян країни один до одного.

Висновки. Зростання рівня довіри до уряду не означає підвищення рівня економічного розвитку і благополуччя в країні. Але довіра населення є одним із факторів зростання ефективності подолання наслідків економічних криз. Надалі цікаво розглянути ті держави, у яких були військові дії (наприклад, Україна, Росія, Ізраїль).

Джерела і література

1. 2017. Edelman Trust Barometer™ – Global Results. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/2017-edelman-trust-barometer-global-results-71035413/71035413>.
2. 2018. Edelman Trust Barometer. Global Report. URL: <https://www.edelman.com/trust/2018-trust-barometer>.
3. 2019. Edelman Trust Barometer. Global Report. URL: https://www.edelman.com/sites/g/files/aatuss191/files/2019-02/2019_Edelman_Trust_Barometer_Global_Report.pdf.
4. 2020. Edelman Trust Barometer. Global Report. URL: <https://www.edelman.com/trust/2020-trust-barometer>.
5. 2021. Edelman Trust Barometer. Global Report. URL: <https://www.edelman.com/trust/2021-trust-barometer>.
6. 2022. Edelman Trust Barometer. Global Report. URL: <https://www.edelman.com/trust/2022-trust-barometer>.
7. 2023. Edelman Trust Barometer. Global Report. URL: <https://www.edelman.com/trust/2023-trust-barometer>.
8. 2024. Edelman Trust Barometer. Global Report. URL: <https://www.edelman.com/trust/2024-trust-barometer>.
9. GDP per capita (current US\$) – Australia, France? Japan, India, United States. URL: <https://data.worldbank.org/indicator>.

Л.В. Корольчук – кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних
відносин факультету бізнесу та права Луцького
національного технічного університету

КЛАСИФІКАЦІЯ ЕКОІННОВАЦІЙ ЯК ЗАСОБУ ОЗЕЛЕНЕННЯ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ

В умовах загострення глобальних проблем та екологічної кризи, спричиненої посиленням незворотного руйнівного впливу антропогенного чинника на планету, Україна разом із провідною світовою спільнотою обрала курс на сталий розвиток. Цей курс передбачає задоволення потреб сучасного покоління без шкоди для можливостей майбутніх поколінь. Для досягнення цієї мети важливо впроваджувати ефективну екологічну та інноваційну політику, спрямовану на зменшення негативного впливу людської діяльності на довкілля та підвищення ефективності використання обмежених природних ресурсів.

Сьогодні актуальними стають не лише інновації, які можуть реформувати соціально-економічні процеси в країні в напрямку якісного розвитку, а й інновації з декаплінг-фактором, спрямовані на зменшення використання невідновлюваних ресурсів економічною системою та зменшення її викидів у навколишнє середовище, при цьому забезпечуючи сталий розвиток самої системи [1]. Екоінновації є ключовими компонентами національних і міжнародних економічних стратегій та стратегічними складовими сталого розвитку, підвищують ефективність та прибутковість бізнесу, дозволяючи йому виходити на нові ринки та розширювати існуючі, є критичним фактором сталого розвитку, сприяють зростанню зайнятості, соціальному добробуту та підвищенню якості життя [2].

Досвід розвинутих країн показує, що екоінновації впроваджуються в усіх сферах, що призводить до системних змін у процесах реалізації ресурсоефективної та екологічно безпечної зеленої економіки. Так, згідно з дослідженнями Обсерваторії екоінновацій, що фінансується Європейським Союзом та фінансується Європейською Комісією, виокремлюють такі види екоінновацій [3]:

Екоінновації як продукт – це товари та послуги. Екоінноваційні продукти виробляються таким чином, щоб загальний вплив на навколишнє середовище був мінімізований, і тут також важливий екодизайн. У виробництві продукту майбутнього більше уваги приділятиметься способам обмеження задіяних ресурсів. До екоінноваційних послуг належать так звані «зелені» фінансові послуги (наприклад, еколізинг), екологічні послуги (утилізація відходів) та інші ресурсоемні послуги (обмін автомобілів тощо).

Екоінновації як процес виробництва зменшують використання матеріалів, знижують ризики та призводять до економії коштів. До них відносяться: заміна шкідливих речовин у виробничому процесі (заміна токсичних речовин), оптимізація виробничого процесу (енергоефективність) та зменшення негативного впливу виходів з економічної системи, таких як викиди в атмосферу. Такий різновид екоінновацій покликаний очистити виробництво, підвищити його ресурсоефективність, забезпечити нульові відходи та нульові викиди в навколишнє середовище.

Організаційні екоінновації – це впровадження організаційних методів і систем управління для вирішення екологічних питань у виробництві та продукції. До них належать схеми запобігання забрудненню, системи екологічного менеджменту та аудиту, управління ланцюгами (співпраця між компаніями для закриття промислових ланцюгів з метою мінімізації шкоди для довкілля), а також бізнес-мережеві кластери та інші форми промислової інтеграції.

Маркетинг екоінновацій передбачає зміни в дизайні чи упаковці продукту, його розміщенні, просуванні та ціноутворенні. Формування екобренду стає сьогодні найефективнішою маркетинговою стратегією, що забезпечує зростання попиту на

продукцію підприємства. Крім того, важливо мати відповідне та достовірне екомаркування, що свідчить про екологічні аспекти товару.

Соціальні екоінновації ґрунтуються на незаперечній ролі людини в процесах споживання ресурсів. До них відносяться ринкові вимірювання змін у поведінці та попиту на екопродукцію та екопослуги. Соціальний вимір включає також креативність суспільства, наприклад, інноваційну концепцію зеленого життя, яка має на меті глибоку інтеграцію екоінновацій у повсякденне життя населення, розвиток почуття емпатії, виховання дбайливого ставлення до навколишнього середовища, економного та відповідального споживання.

Системні екоінновації – це сукупність взаємопов'язаних інновацій, що вдосконалюють або створюють абсолютно нові системи для виконання певних функцій зі зменшеним загальним впливом на навколишнє середовище. Ключовою особливістю системної інновації є те, що вона є комплексом змін, що передбачені проектом. До прикладів системних екоінновацій належать зелені будинки та зелені міста, коли ефективне планування призводить до комплексу змін, що роблять життя людей більш зеленим.

Досліджуючи український досвід озеленення економіки, доречно виокремити інфраструктурні екоінновації, що забезпечують впровадження екологічно чистих винаходів у повсякденне життя населення. Насамперед, мова йде про транспорт, телерадіокомунікації, дорожнє покриття, водо- та газопроводи, інтернет-мережі, рекреаційні об'єкти, торговельну та фінансову інфраструктуру, пункти сортування сміття тощо. Зважаючи на сучасні прискорені темпи зміни технологічних поколінь, для держави важливо не лише продукувати екоінновації, але й вміти інтегрувати їх у соціально-економічні процеси, що передбачає наявність відповідної інфраструктури та моральну готовність населення до таких змін.

Висновки. Така класифікація екоінновацій може бути покладена в основу стратегічного підходу до стимулювання екоінноваційної діяльності в країні. Розподіл екоінновацій між їх стейкхолдерами, тобто суб'єктами, які їх продукують та мають більший вплив на ефективність їх впровадження та розвитку, допоможе здійснити індивідуальний підбір заохочувальних та санкційних стимулів у кожному конкретному випадку, що дозволить максимізувати ефективність екоінноваційних процесів, а ефективна інноваційна політика сприятиме розвитку та інтеграції екоінновацій у соціально-економічне життя країни з метою забезпечення сталого розвитку, що допоможе Україні приєднатися до провідної світової спільноти, підвищити свою конкурентоспроможність, зайняти вигідне місце в міжнародному поділі праці, набуті політичної ваги на світовій арені.

Джерела і література

1. Політика ЄС щодо зеленої економіки та інновацій: Підручник. Орловська Ю.В., Чала В.С., Глущенко А.В./ під заг. ред. Орловської Ю.В. Д.: ПДАБА. 2023. 193 с. URL: <https://pgasa.dp.ua/wp-content/uploads/2023/02/Pidruchnyk-Polityka-YES.pdf>.
2. Hrynychak N. A., Motuzka, O. M., & Galitsyna, O. V. Research of Eco-Innovations as the Basis for the Sustainable Economic Development: Theoretical Dimensions. Statistics of Ukraine, 101(2). 2023, 14-20. [https://doi.org/10.31767/su.2\(101\)2023.02.02](https://doi.org/10.31767/su.2(101)2023.02.02).
3. Policies and practices for eco-innovation uptake and circular economy transition. EIO bi-annual report 2016. Eco-innovation observatory. URL: <https://www.eco-innovation.eu/>.

Є.І. Процик – студентка 3 курсу
ОПП «Національна безпека» факультету
морського права Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова
С.О. Шуляк – кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри національної безпеки та
політичного аналізу Національного
університету кораблебудування імені
адмірала Макарова

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЗМІЦНЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У сучасному світі, у якому стрімкий технологічний прогрес став рушійною силою змін в усіх сферах суспільного життя, особливого значення набуває роль інноваційних технологій у забезпеченні сталого розвитку та зміцненні національної безпеки. З огляду на глобальні виклики, такі як зростаюча економічна нерівність, нестабільність в енергетичному секторі та загроза кібербезпеці, пошук рішень, що можуть поєднати сталий розвиток із технологічними інноваціями, є критично важливим. **Актуальність дослідження** зумовлена тим, що інноваційні технології, зокрема інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), штучний інтелект (ШІ), відновлювані джерела енергії та інтелектуальні системи управління, стали фундаментом нової ери розвитку суспільства. Вони дають можливість оптимізувати виробничі процеси, зменшити споживання ресурсів, забезпечити екологічну безпеку та підвищити соціальну інклюзію. Зокрема, смарт-технології дозволяють містам і регіонам адаптуватися до умов швидкої урбанізації, створюючи ефективні механізми управління критично важливою інфраструктурою. Національна безпека держави в умовах глобалізації та інтеграції світової економіки також тісно пов'язана з впровадженням новітніх технологій. Сучасні загрози безпеці, такі як кібератаки, тероризм, екологічні катастрофи та технологічні кризи, вимагають відповідних стратегічних рішень, заснованих на інноваційних розробках.

Штучний інтелект є одним із ключових елементів сучасних технологій, що дедалі більше впливає на різні аспекти національної безпеки, зокрема у військовій та кіберсфері. В умовах війни в Україні, яка супроводжується не лише збройними конфліктами, а й активними діями у кіберпросторі, ШІ відіграє важливу роль у підвищенні оперативної ефективності військових сил та забезпеченні захисту критично важливих інфраструктур. Впровадження ШІ у військові системи забезпечує ефективність виконання операцій за рахунок розвитку автономних систем озброєння, автоматизації процесів стратегічного планування [4].

Однією з найбільш важливих сфер використання ШІ – це гарантування безпеки у кіберпросторі. В умовах війни Україна постійно стикається з численними кібератаками, метою яких є знищення чи порушення функціонування державних систем управління, фінансових установ, енергетичних мереж та інших критично важливих об'єктів інфраструктури. ШІ у цьому контексті використовують для моніторингу мережевого трафіку, виявлення аномалій у системах та автоматизованого реагування на загрози. Зокрема, системи виявлення втручань, що базуються на алгоритмах машинного навчання, здатні самостійно визначати нові патерни кібератак, оперативно блокуючи потенційні загрози.

ШІ значно підвищує ефективність розвідувальних операцій. У контексті війни застосування безпілотних літальних апаратів (БПЛА), оснащених ШІ, є ключовим елементом для збору розвідувальної інформації. Такі дрони здатні аналізувати зібрану інформацію в режимі реального часу, розпізнавати військові об'єкти, визначати типи техніки та її координати, що дозволяє оперативно передавати інформацію військовому командуванню [1].

Окрім важливих ролей ШІ, значний вплив на національну безпеку мають відновлювані джерела енергії й технології її збереження. Перехід до використання відновлюваних ресурсів, таких як сонячна, вітрова та гідроенергія, є важливою складовою сталого розвитку, адже це зменшує залежність від традиційних джерел енергії і сприяє енергетичній безпеці держави. Сучасні виклики, пов'язані з кліматичними змінами та геополітичними конфліктами, роблять енергетичну незалежність критично важливою для стабільності національної економіки і систем безпеки. В умовах війни в Україні, енергетична інфраструктура є мішенню атак, що призводить до збоїв у функціонуванні державних систем. Використання локальних і незалежних джерел енергії зменшує вразливість цих систем від зовнішніх впливів [2].

Інноваційні технології збереження енергії, зокрема акумуляторні системи та технології гнучких енергетичних мереж (smart grids), також відіграють важливу роль у забезпеченні стабільного енергопостачання, особливо у кризових ситуаціях. В умовах надзвичайних подій, як-от стихійні лиха чи терористичні атаки, можливість швидко перемикаєти джерела енергії та забезпечувати автономне енергопостачання дозволяє зберегти працездатність критично важливої інфраструктури, що є невід'ємною частиною національної безпеки. Наприклад, після масованих обстрілів енергосистеми України у 2022–2023 рр., уряд і приватний сектор активно розвивають систему гнучких енергетичних мереж, що дозволяють швидко перенаправляти енергопотоки і мінімізувати наслідки атак на електростанції та підстанції. Зокрема, у кількох регіонах України були встановлені акумуляторні системи (наприклад, на базі Tesla Powerwall) [6], що забезпечують резервне живлення для медичних закладів та військових об'єктів. Такі системи дозволяють накопичувати енергію в періоди низького навантаження і забезпечувати безперервне електропостачання під час перебоїв, що особливо важливо для функціонування життєвоважливої інфраструктури.

У контексті війни та процесу післявоєнного відновлення України, розвиток відновлюваної енергетики набуває стратегічного значення як для забезпечення енергетичної незалежності, так і для сприяння довгостроковому економічному зростанню. Згідно з дослідженнями, основними проблемами енергетичного сектору є масове знищення енергетичної інфраструктури внаслідок військових дій, а також залежність від імпорту традиційних енергоресурсів, що суттєво впливає на здатність держави забезпечити стабільне енергопостачання [2]. Водночас, розвиток відновлюваних джерел енергії, таких як вітрова, сонячна та біомаса, створює значні переваги, включаючи екологічну стійкість, зменшення викидів шкідливих речовин, а також підвищення рівня енергетичної безпеки. У післявоєнний період особливо важливими є інвестиції в проєкти, що сприяють впровадженню інноваційних технологій у сфері збереження енергії та модернізації критично важливої інфраструктури. Науковці прогнозують, що відновлювана енергетика буде однією з ключових складових стратегії енергетичної безпеки України, бо забезпечує не лише стабільність постачання енергії, але й відповідає вимогам євроінтеграційних процесів та екологічних зобов'язань України [3].

Висновки. Інноваційні технології відіграють вагомую роль у забезпеченні сталого розвитку та національної безпеки держави. У сучасних умовах глобалізації та технологічного прогресу, такі технології, як штучний інтелект, відновлювані джерела енергії та системи збереження енергії, є ключовими інструментами для протидії новим загрозам, серед яких кібербезпека, тероризм і екологічні кризи.

Джерела і література

1. Війна та нейромережі: як ШІ використовують на полі бою. *ForkLog UA*. URL: <https://forklog.com.ua/exclusive/vijna-ta-nejromerezhi-yak-shtuchnyj-intelekt-vykorystovuyut-na-poli-boyu> (дата звернення: 21.10.2024).
2. Завербний А., Кісь М., Білоус Ю. Проблеми і перспективи залучення зовнішніх інвестицій у проєкти відновлюваної енергетики України у воєнний та післявоєнний

періоди. *Економіка та суспільство*. 2023. №51. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-10> (дата звернення: 21.10.2024).

3. Коваленко Ю., Лазаренко Д., Марченко О. Енергетична безпека країни під час війни: бар'єри та перспективи подолання. *Економічні науки. Вісник Хмельницького національного університету*. 2024. №1. С. 262–266. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-326-41> (date of access: 21.10.2024).

4. Демідов Б.О., Бортсенко М.В., Кучеренко Ю.Ф., Задорожна А.Ю. Перспективні напрямки розвитку і використання методів і технологій штучного інтелекту для Збройних Сил України в рамках впровадження сучасних інновацій у військовій сфері. *Наука і техніка повітряних сил Збройних сил України*. 2021. №3(44). С. 7–17. URL: <https://doi.org/10.30748/nitps.2021.44.01> (дата звернення: 21.10.2024).

5. Штучний інтелект у сфері оборони: виклики регулювання. *Центр Дністрянського*. URL: <https://dc.org.ua/news/shtuchnyy-intelekt-u-sferi-oborony-vyklyky-regulyuvannya> (дата звернення: 21.10.2024).

6. Україна отримала 508 систем Tesla Powerwall для зберігання електроенергії. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3742696-ukraina-otrimala-508-sistem-tesla-powerwall-dla-zberiganna-elektroenergii.html> (дата звернення: 21.10.2024).

Н.М. Маціук – магістр 2 року навчання
ОПП «Управління проєктами»
факультету міжнародних відносин
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Н.С. Науменко – кандидат економічних
наук, доцент кафедри міжнародних
економічних відносин та управління
проєктами факультету міжнародних
відносин Волинського національного
університету імені Лесі Українки

ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВІДБУДОВІ ТА РЕНОВАЦІЇ ЖИТЛОВИХ БУДИНКІВ В УКРАЇНІ

Енергозберігаючі технології у будівництві вже давно є невід'ємною часткою сьогодення. Європа активно іде шляхом збереження тепла у житлових та бізнес-приміщеннях починаючи з 70-х років ХХ ст. Україна почала масово запроваджувати енергозберігаючі технології на початку 2000-х рр. Потреба в швидкому переході до інновацій була спричинена цілою низкою факторів, головними з яких було щосезонне подорожчання газу для побутового та промислового опалення незалежної України, що в свою чергу одномоментно підіймало ціни та всі інші споріднені послуги, адже газ та нафта в державі – це статті критичного імпорту. Критично ситуація погіршувалася починаючи із 2004 р., коли в державі щорічно переглядали контрактні ціни на імпортний газ, а тим часом коефіцієнт зношення житлового фонду поступово зростає.

На сучасному етапі енергозберігаючі рішення набули широкого застосування в будівництві житлових будинків, багато стандартів є обов'язковими для нового житла. Умови сучасного життя спонукають до активного використання енергоефективних технологій, оскільки це вже не лише модний тренд, але й необхідність з урахуванням зростання вартості природних ресурсів. Особливо важливим є застосування енергозберігаючих технологій у системах опалення у зв'язку із поступовим збільшенням цін на комунальні послуги. Очевидно, що у майбутньому ключовим фактором при виборі житла буде саме його рівень енергоефективності. Нині у будівництві широко

використовують енергозберігаючі технології для спорудження житлових будинків. Основні заходи спрямовані на підвищення рівня енергетичної ефективності будівель.

Використання сучасних енергоефективних матеріалів і конструкцій включає в себе використання матеріалів на мінеральній основі, якісну теплоізоляцію, застосування фасадних систем з облицюванням або штукатуркою, а також будівництво власних котелень із підвищеним коефіцієнтом корисної дії. Успішність реалізації таких заходів залежить від кваліфікації, рівня проектувальників, а також від якості будівельних робіт.

Зазвичай, в квартирах енергію витрачають неефективно. Хоча забезпечення комфорту та затишку важливе, енергоспоживання часто буває непередбачуваним. Проте, існують прості та ефективні методи збереження енергії, що дають можливість економити час і гроші. Серед доступних технологій енергозбереження для мешканців назовемо встановлення систем вентиляції, що рекуперують тепло, застосування енергозберігаючих склопакетів і сучасних дверних систем. Також до цього переліку слід додати використання енергозберігаючих лампочок, встановлення водонагрівача та лічильників тепла.

Варто відзначити можливість встановлення технології «Розумний Дім». Ця інтелектуальна система об'єднує та контролює всі життєвоважливі пристрої в квартирі у єдину систему. Вона забезпечує управління електроенергією, опаленням, водопостачанням, сигналізацією та відеоспостереженням за допомогою мобільного додатку, дає можливість задавати режими та відстежувати управління ними. Всі ці заходи спрямовані на зниження споживання та максимально раціональне використання природних ресурсів.

Енергозберігаючі технології в Україні намагаються відповідати європейським стандартам, серед яких: 1) встановлення сонячних батарей; 2) використання вітрової енергії; 3) встановлення теплових насосів; 4) озеленення дахів з метою збереження тепла [1]. Енергозберігаючі технології здатні мінімізувати непотрібні втрати енергії, що є одним із пріоритетних напрямів не лише на державному рівні, але й на рівні кожної окремої родини. Це обумовлено дефіцитом основних енергоресурсів, зростаючою вартістю їх видобутку, а також глобальними екологічними проблемами. Впровадження енергозберігаючих технологій у господарську сферу та на рівні приватних осіб у побуті є важливим кроком у вирішенні багатьох екологічних проблем, таких як зміни клімату, забруднення атмосфери, вичерпання природних ресурсів та інші.

Економія енергії означає раціональне використання енергетичних ресурсів шляхом застосування інноваційних рішень, що технічно здійснені, економічно обґрунтовані, прийнятні з екологічної та соціальної точок зору і не змінюють звичного способу життя: Серед них: 1) економія електричної енергії; 2) економія палива; 3) економія води; 4) економія тепла; 5) економія газу; 6) система водопідготовки Гидрофлору (Hydroflow®); 7) контроль тепловтрат будівель та споруд.

Сучасні енергозберігаючі технології можна класифікувати в залежності від сфери їх застосування на декілька видів:

- 1) енергозберігаючі технології на виробництві;
- 2) енергозберігаючі технології на транспорті;
- 3) енергозберігаючі технології індивідуального споживання;
- 4) енергозберігаючі технології загального споживання [2].

Основні напрями і способи енергозбереження включають такий перелік складових:

1) економія електричної енергії (освітлення, електропривод, електрообігрів та електроплити, холодильні установки та кондиціонери, споживання побутових і промислових пристроїв, зниження втрат в електромережі);

2) економія тепла (зниження тепловтрат, підвищення ефективності систем теплопостачання);

3) економія води (водозабір, споживання у побуті та на виробництві, зниження втрат і підвищення ефективності систем водопостачання);

4) економія газу (споживання в побуті та на виробництві, зниження втрат і підвищення ефективності систем газопостачання);

5) Економія палива (зниження споживання в двигунах внутрішнього згорання, альтернативні види та гібридні системи, зниження втрат і підвищення ефективності виробництва електричної та теплової енергії) [2].

Енергозбереження є ключовим завданням для збереження природних ресурсів.

Проведення енергоаудиту сприяє ефективній економії енергії, оскільки його звіт містить не лише аналіз, але й рекомендації щодо впровадження конкретних заходів, що дають можливість досягти економії енергоресурсів. Ці рекомендації ґрунтуються на використанні різних енергозберігаючих технологій і методик.

Використання енергозберігаючих технологій в системах опалення та гарячого водопостачання широко поширене:

1) Теплові насоси передають тепло від джерел з низькою потужністю теплової енергії до споживача. У побуті часто застосовуються теплові насоси, які використовують тепло землі або ґрунтових вод. Це досить ефективні пристрої, але їх встановлення пов'язане з великим обсягом земляних робіт. Крім того, для їх ефективної роботи потрібні ефективні опалювальні прилади, наприклад, система теплої підлоги, що призводить до підвищення вартості проекту.

2) Сонячні колектори перетворюють сонячну енергію в теплову і можуть повністю забезпечувати гарячою водою в перехідний період. Основні недоліки включають крихкість конструкції і необхідність регулярного очищення від забруднень.

Системи інтелектуального регулювання опалювального режиму:

1) Датчики зовнішньої температури і внутрішньої температури є важливими компонентами для організації енергоефективного опалення. Вони автоматично регулюють роботу котла в залежності від зовнішніх та внутрішніх умов.

2) Термоголовки на опалювальних приладах є менш складним і менш ефективним способом регулювання температури в приміщенні. Однак вони є більш доступними з точки зору вартості.

3) Конденсаційні котли, хоч і дорожчі у порівнянні з класичними, більш ефективними. Передбачувана економія палива – до 10%. Крім того, вони не забруднюють навколишнє середовище.

4) Твердопаливні піролізні котли працюють на доступному твердому паливі, що є особливо вигідними, якщо є доступ до безкоштовних відходів від деревообробки. Проте їх складніше експлуатувати, ніж класичні газові котли.

5) Тепловідображаючі екрани за радіаторами призначені для відбивання ІК випромінювання від батарей опалення, спрямованого у бік стіни. Значної економії від їх застосування немає, однак вартість таких екранів дуже низька, їхня окупність дуже швидка, особливо у випадку утеплених будівель і батарей, розміщених у глибоких стінних нішах.

Ефективні опалювальні прилади. Серед них:

1) Теплі підлоги – найефективніші опалювальні приладами через своє розташування. Тепле повітря, що піднімається вгору, рівномірно обігріває все приміщення.

2) Заміна систем об'ємного опалення на точкові інфрачервоні обігрівачі – актуальна для великих приміщень типу виробничих цехів. Їхнє застосування дає можливість передавати тепло безпосередньо на необхідні ділянки, не гріючи при цьому весь об'єм повітря в приміщенні.

3) Теплоаккумулятори дають можливість накопичувати тепло в періоди, коли його вироблення є найбільш економічним, а потім використовувати його за необхідності. Наприклад, вони ефективно працюють в поєднанні з електродкотлами, що споживають електроенергію за нічним тарифом.

4) Теплоізоляція теплотрас зменшує втрати тепла на відкритих ділянках теплових мереж.

5) Використання відпрацьованого тепла, що його виділяють промислові кондиціонери і холодильні установки, теж ефективний спосіб. Це зайве тепло відбирають за допомогою теплообмінників і навіть використовують для обігріву води.

6) Вентиляційні системи з рекуперацією передають тепло від виходу з приміщення повітря до входу, що дозволяє значно зменшити кількість енергії, витраченої на підігрів свіжого повітря, що надходить в приміщення.

Економія енергії в будівництві доволі значна: утеплювачі – це різноманітні сучасні матеріали, що здатні привести будь-які огорожувальні конструкції будівель у відповідність до сучасних норм енергоефективності; пінопласт – володіє хорошими теплоізоляційними характеристиками при невисокій ціні. Однак недовговічний і горючий; пінополіетилен – в поєднанні з фольгованим шаром має хороші теплоізоляційні характеристики при невеликій товщині матеріалу, але придатний тільки для внутрішніх робіт; екструдований пінополістирол – дещо кращий за теплоізоляційними властивостями за пінопласт, при цьому дуже довговічний, міцний і хімічно інертний; пінополіуретан – особливість ізоляції на основі пінополіуретану у тому, що його наносять методом розпилення і таким чином ним можна покрити конструкції будь-якої складної форми. Під час застигання цей матеріал заповнює всі порожнечі і щілини; мінвата – абсолютна негорюча і має високі шумоізоляційні властивості і теплоізоляційні властивості. Міцна і довговічна. Серед недоліків – поглинає вологу і при цьому втрачає теплоізоляційні властивості, тому потрібна гідроізоляція; піноскло – серед переваг – високі тепло- і шумоізоляційні властивості, негорючість, найвища міцність і довговічність серед усіх утеплювачів. Однак, це один з найдорожчих матеріалів і блоки піноскла достатньо важкі, тому треба враховувати, чи зможе будівля витримати додаткове навантаження; енергозберігаючі вікна, що відповідають сучасним стандартам, зазвичай мають двокамерну конструкцію та покриття, що зберігає енергію. Важливо зауважити, що заміна старих дерев'яних вікон на сучасні склопакети буде ефективною в будь-якому випадку; енергозберігаючі плівки на вікна, хоч і менш ефективні, ніж вікна з вбудованим енергозберігаючим шаром, мають перевагу в тому, що їх можна застосовувати на вже встановлених вікнах, що не мають вбудованого захисного покриття.

Економія енергії безпосередньо пов'язана з енергоефективністю:

1) частотно-регульовані електроприводи дають можливість ефективно використовувати електроенергію в умовах змінного навантаження на приводи, особливо при роботі з неповним навантаженням, що сприяє зниженню споживання електроенергії.

2) Заміна недовантажених електроприводів або трансформаторів на пристрої відповідної потужності дає можливість ефективно використовувати електроенергію, зменшуючи втрати на реактивну потужність і, відповідно, заощаджуючи електроенергію.

3) Установки компенсації реактивної потужності ефективні на підприємствах за наявності певних умов, таких як стабільна структура споживання електроенергії та наявність великої кількості перетворювачів змінного струму в постійний. Вони значно знижують споживану реактивну потужність без заміни обладнання.

4) Енергозберігаючі світильники є одним з найпростіших способів зменшення споживання електроенергії. Сучасні енергозберігаючі лампи значно ефективніші і мають довшу тривалість служби, ніж люмінесцентні лампи.

5) Підключення загального освітлення групами економічно вигідне для великих приміщень. Розбиття освітлювальних приладів на групи дає можливість вмикати освітлення тільки у тих місцях, де воно потрібно, що сприяє зменшенню споживання електроенергії.

6) Пристрої, що використовують розсіяну сонячну радіацію для підвищення освітленості приміщень, такі як світловолоконне освітлення. Ним освітлюють внутрішні приміщення за допомогою денного сонячного світла, навіть без вікон та відсутності електроосвітлення.

7) Системи інтелектуального управління освітленням, що базуються на датчиках присутності, опираються на різні типи датчиків, що виявляють наявність людей у приміщенні. Вони активують освітлення тільки в тому випадку, коли хтось перебуває в приміщенні.

8) Використання датчиків освітленості для зовнішнього освітлення дає можливість автоматично увімкнути освітлення при настанні темряви.

9) Альтернативні джерела електроенергії в даний час активно розвиваються. Приватні особи мають можливість продавати надлишки електроенергії за так званим «зеленим» тарифом, що значно скорочує термін окупності таких заходів. Однак для підприємств ця процедура часто ускладнена.

10) Фотовольтаїка (сонячні батареї). Їхня перевага у простоті монтажу та обслуговування. Побудова автономної системи електропостачання на сонячних батареях є дуже витратним заходом, бо пов'язано з використанням акумуляторних батарей. Тому, найчастіше фотовольтаїку використовують як допоміжну систему до існуючого електропостачання.

11) Вітроелектростанції. Їхня основна проблема – необхідність регулярного технічного обслуговування внаслідок наявності рухомих частин. Крім того, вітряки генерують шум і можуть бути небезпечні взимку при заледенінні, тому бажано встановлювати їх в малонаселених місцях. Установка вітряків економічно вигідна тільки в місцях з постійними вітрами – горах, узбережжях.

12) Заміна звичайних лічильників електроенергії на багатотарифні доцільна для підприємств, якщо можна зсунути основне споживання електроенергії на нічний час. Для населення це практично завжди ефективно, оскільки дозволяє користуватися дешевою нічною електроенергією, при цьому не збільшуючи витрати на денну [3].

Істотну економію можуть принести такі технологічні кроки: 1) установка лічильників – це ефективний спосіб обліку та контролю витрат енергоресурсів, що сприяє зниженню їхнього споживання; 2) аудит договорів на поставку енергоносіїв – це процес пошуку постачальників енергоресурсів за більш вигідними умовами; 3) очищення вікон – регулярне очищення вікон доволі простий спосіб підвищення освітленості приміщень, що призводить до зниження витрат на електроенергію.

Висновки. Використання енергозберігаючих технологій – це економія витрат особливо в воєнний та повоєнний періоди, коли в Україні, сподіваємось, почнуть масове будівництво та реновацію старого житлового фонду.

Джерела і література

1. Енергозберігаючі технології в житловому будівництві. *Illinsky House*. URL: <https://illinsky.com/news/energoberegayushchie-tehnologii-14>.

2. Енергозберігаючі технології. Енергозбереження. *Компані Плазма. Промислове обладнання*. URL: https://www.plasma.com.ua/ua/energy_saving_technologies/index.html.

3. Огляд енергозберігаючих технологій. *ЕНЕРГОХ*. URL: <https://energox.com.ua/energopaudyt/korysni-statti/korotkyj-oglyad-energoberegayuchyhtehnologii/> (дата звернення 29.02.2024).

Н.С. Науменко – кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ ОПП «МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС»

Освітньо-професійна програма (ОПП) «Міжнародний бізнес» переважно зосереджена на економіці, менеджменті, маркетингу та фінансах, однак в сучасному світі інформаційних технологій освітні компоненти з використанням комп'ютерних програм також відіграють важливу роль. Вони забезпечують студентів знаннями та навичками для роботи в цифровому середовищі, що є невід'ємною частиною міжнародної бізнес-діяльності. Нижче наведено основні комп'ютерні дисципліни, що, зазвичай, вивчають в цьому напрямку:

1. Основи інформаційних технологій:
 - Базові знання про апаратне та програмне забезпечення.
 - Робота з операційними системами та офісними програмами.
2. Електронна комерція:
 - Стратегії ведення бізнесу в Інтернеті.
 - Розробка та управління онлайн-платформами.
 - Інструменти електронних платежів.
3. Системи управління базами даних (СУБД):
 - Знання основ баз даних.
 - Використання СУБД для зберігання і аналізу бізнес-даних.
 - Інструменти як SQL, Microsoft Access.
4. Інформаційні системи в бізнесі:
 - Використання ERP- та CRM-систем.
 - Інтеграція інформаційних систем для управління бізнес-процесами.
5. Аналіз даних та бізнес-аналітика:
 - Робота з великими базами даними (Big Data).
 - Інструменти аналізу, такі як Power BI, Tableau, Excel.
 - Застосування даних для ухвалення бізнес-рішень.
6. Цифровий маркетинг:
 - Робота з SEO, SMM та інтернет-рекламою.
 - Аналіз поведінки користувачів через веб-аналітику.
 - Інструменти, такі як Google Analytics, Facebook Ads.
7. Кібербезпека:
 - Основи захисту даних та інформаційних систем.
 - Управління ризиками кіберзагроз.
 - Використання інструментів шифрування та безпечного доступу.
8. Програмування для бізнесу:
 - Основи програмування (Python, R).
 - Використання мов програмування для автоматизації бізнес-процесів.
9. Хмарні обчислення та SaaS:
 - Робота з хмарними сервісами (Google Workspace, Microsoft Azure, AWS).
 - Інтеграція хмарних технологій у бізнес.
10. Фінансові технології (FinTech):
 - Вивчення цифрових валют, блокчейну та технологій фінансових транзакцій.

- Інструменти онлайн-банкінгу та фінансового прогнозування.

Знання з цих дисциплін дають можливість фахівцям міжнародного бізнесу не лише адаптуватися до сучасних технологій, а й використовувати їх для конкурентних переваг.

Обробка та презентація статистичних даних є важливим елементом у навчанні спеціалізованих дисциплін за ОПП «Міжнародний бізнес». Програмні засоби для роботи зі статистикою включають інструменти та програми, що забезпечують збір, аналіз і візуалізацію інформації, сприяючи їй кращому розумінню та ухваленню обґрунтованих рішень на основі отриманих даних [1].

Сучасний ринок програмного забезпечення для статистичної обробки даних пропонує широкий вибір інструментів, серед яких табличні процесори, статистичні пакети, програми для статистичного програмування, спеціалізовані рішення для бізнес-аналітики та візуалізації, а також інші програмні засоби.

Функціональність програм для статистичного аналізу можна умовно поділити на чотири основні категорії [2]:

1. Табличні процесори. Їх використовують для базових операцій з даними, таких як створення таблиць, застосування формул, побудова графіків і діаграм. Приклади: Microsoft Excel, Google Sheets.

2. Статистичні пакети. Пропонують широкий набір інструментів для проведення детального статистичного аналізу, включаючи регресійний, факторний та кластерний аналіз. Приклади: SPSS, SAS, Stata.

3. Програмне забезпечення для статистичного програмування. Орієнтоване на користувачів із навичками програмування, дозволяє виконувати складний аналіз даних та створювати індивідуальні рішення. Приклади: R, Python.

4. Спеціалізовані інструменти для бізнес-аналітики та візуалізації. Забезпечують інтерактивну візуалізацію даних і функціональність для бізнес-інтелекту, що дозволяє ефективно приймати рішення на основі даних. Приклади: Tableau, Microsoft Power BI, QlikView.

Такий розподіл програмного забезпечення дозволяє вибрати інструменти, що найкраще відповідають завданням та рівню підготовки користувачів.

Програмне забезпечення для статистичного аналізу класифікують за цільовою аудиторією на такі категорії:

1. Інструменти для навчання. Це програми з простим інтерфейсом та навчальними матеріалами, орієнтовані на студентів і використання в освітніх установах для засвоєння основ статистики та аналізу даних, напр., Minitab, Excel.

2. Програми для наукових досліджень. Вони забезпечують підтримку складних статистичних методів і можливості наукової візуалізації, що робить їх корисними для дослідників і науковців. Приклади: R, SPSS, Stata.

3. Програмне забезпечення для бізнес-аналізу. Таке ПЗ розраховане на обробку бізнес-даних, створення візуалізацій ключових показників та прогнозування, що допомагає бізнесу ухвалювати обґрунтовані рішення. Це – Tableau, Power BI, SAS.

Ця класифікація дає можливість обрати програмне забезпечення відповідно до потреб і рівня підготовки користувачів.

За типом ліцензії програмне забезпечення для статистичного аналізу поділяють на дві основні категорії:

1. Комерційне програмне забезпечення. Воно вимагає придбання ліцензії для використання. Такі програми пропонують професійну технічну підтримку та регулярні оновлення (IBM SPSS, SAS, Microsoft Excel).

2. Відкрите програмне забезпечення – продукти з відкритим вихідним кодом, що можна використовувати безкоштовно. Їх підтримує спільнота користувачів і вони забезпечують гнучкість для розширення та модифікації (R, Python, LibreOffice Calc).

Цей поділ допомагає обрати програму залежно від бюджету та вимог користувача.

За технологічною платформою програмне забезпечення для аналізу даних поділяють на такі:

1. Локальне програмне забезпечення. Інструменти, що встановлюють та використовують на окремих комп'ютерах, не потребуючи підключення до Інтернету, напр., Microsoft Excel, SPSS, R.

2. Веб-орієнтовані інструменти – працюють у браузері, не вимагають інсталяції та забезпечують можливості для спільної роботи з даними: Google Sheets, Tableau Online, Microsoft Power BI Service.

3. Хмарні сервіси. Використовують ресурси хмарних платформ, пропонуючи масштабованість, зручний доступ з будь-якого пристрою та можливості для обробки великих обсягів даних: Google Data Studio, AWS QuickSight, Azure Machine Learning.

Цей поділ дає можливість обрати платформу залежно від технічних вимог, зручності використання та способу доступу до даних.

Класифікація програмного забезпечення для статистичної обробки даних дає можливість підібрати інструменти, що найкраще відповідають потребам користувачів. Вибір залежить від низки факторів, таких як:

- обсяги даних: для невеликих наборів даних можуть підійти табличні процесори, тоді як великі обсяги потребують потужних інструментів для аналізу та обробки;

- складність аналізу: прості завдання можна вирішувати за допомогою базових програм, а для складного статистичного моделювання знадобляться спеціалізовані пакети чи програмні мови;

- технічні навички користувача: новачкам підійдуть інтуїтивно зрозумілі інструменти з навчальними матеріалами, досвідчені користувачі можуть обирати рішення для програмування чи бізнес-аналітики;

- фінансові можливості: безкоштовні продукти з відкритим кодом забезпечують базові та розширені функції, тоді як комерційне ПЗ пропонує професійну підтримку та регулярні оновлення.

Висновки. Правильний вибір програмних засобів забезпечує ефективний аналіз даних відповідно до завдань та ресурсів користувача.

Джерела і література

1. Левченко Л.О., Кілянчук О.П., Повханіч О.Ю. Огляд програмних продуктів фінансово-економічного аналізу діяльності енергопідприємств. URL: <https://urss.knuba.edu.ua/files/zbirnyk-8/121-127.pdf>.

2. Матвійчук Р.Д., Половенко Л.П. Огляд програмного забезпечення для моделювання економічних процесів. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень» (ДонНУ імені Василя Стуса, м. Вінниця). 2024. URL: <https://jpasmd.donnu.edu.ua/article/view/14829>.

O.R. Kruhlij – PhD in Philology, Associate professor, Associate professor at the Department of Foreign Languages and Translation, Lesya Ukrainka Volyn National University

«BRAT» CROWNED COLLINS DICTIONARY 2024 WORD OF THE YEAR – NEW WORD OR CULTURAL PHENOMENON

Many of the words on Collins Dictionary's 2024 shortlist are not exactly new but have experienced a notable resurgence, becoming central to cultural conversations for reasons that may not always be immediately clear. Among these is the 2024 Word of the Year: «brat». First recorded around 1500, the term has seen a remarkable revival, making appearances across various contexts [1].

The term «brat» has evolved into a cultural phenomenon, transcending its traditional use to describe a misbehaving child. While the word has roots that date back centuries, its contemporary usage has transformed it into a symbol of confidence, independence, and a hedonistic lifestyle particularly within youth culture. Pop culture, social media, and the broader societal embrace of self-expression, rebellion, and unapologetic living have notably influenced such a cultural shift [2].

Historically, «brat» referred to an unruly, impudent child, often characterized by misbehaviour and a lack of respect for authority. The word carried a negative connotation, pointing to someone who was difficult to manage or control. However, in recent years, especially with the rise of social media and cultural shifts towards more individualized expressions of identity, the meaning of «brat» has evolved to represent a bold, confident, and hedonistic approach to life [3].

Pop star Charli XCX played a significant role in this transformation. In 2024, she released an album titled *Brat*, which resonated with a new generation looking to express themselves more freely and confidently. The album, alongside the broader «brat» movement, sparked a cultural phenomenon that embraced boldness, self-acceptance, and an audacious rejection of societal norms.

The «brat» identity is centred on a carefree, confident, and pleasure-driven existence. It is about embracing one's flaws, living for the moment, and rejecting the pressure to conform. Rather than a simple act of rebellion, being a «brat» has become a lifestyle namely a declaration of independence and self-assurance that aligns with the desire to live authentically and unapologetically.

For many, being a «brat» is about the refusal to be subdued by the expectations placed on them by society. It is an attitude that challenges traditional ideas of politeness, respectability, and responsibility. The cultural embrace of «brat» is often intertwined with hedonism, where seeking joy and personal satisfaction becomes a key goal of life. The idea is to pursue pleasure without guilt or fear of judgment, much like the carefree spirit of a child who lives purely in the moment.

Charli XCX's influence in popularizing the «brat» identity cannot be overstated. Her album *Brat*, released in June 2024, became the soundtrack for what was dubbed «brat summer». This cultural moment saw an explosion of self-confidence and rebellion, especially among younger generations. Charli describes the «brat» person as someone who is imperfect, blunt, and messy, yet still embraces his or her individuality with pride. She refers to a «brat» as someone who may have emotional breakdowns but continues to party through it. «*Brat*» is someone who is honest, direct, and unashamed of his or her imperfections.

The «brat» concept is not just about individualism; it also speaks to a broader cultural push for authenticity. It is about being real and unapologetic, especially in a world where social media often promotes curated perfection. In embracing the «brat» mentality, individuals are encouraged to embrace their flaws, enjoy life's pleasures, and assert their independence without fear of judgment. The «brat» phenomenon has had a ripple effect across various aspects of culture, from music to fashion, to politics. Charli XCX's impact can be seen in the way younger people engage with social media, expressing their identities more openly and confidently. The «brat» person aligns with the growing trend of rejecting mainstream ideals in favour of a more individualistic, «live for the moment» ethos.

Politically, the «brat» attitude has even found its way into election campaigns. The U.S. Vice President Kamala Harris's campaign, for instance, adopted the slogan «Kamala IS Brat» to connect with younger voters, tapping into the rebellious, youthful spirit of the «brat» culture. This strategic move highlighted how the term has become more than just a description of a misbehaving child. Nowadays it is a signifier of youth-driven cultural power.

In today's cultural landscape, being a «brat» is about rejecting the pressures of perfection and embracing a lifestyle of self-expression, fun, and unapologetic independence. It represents a refusal to be boxed in by expectations of how one should behave or what one should pursue. It is a way of living that celebrates boldness, creativity, and personal freedom, often manifesting in a mix of rebelliousness, self-assurance, and hedonism. At its heart, the

«brat» mentality is about taking control of your own pleasure. It is not about entitlement or expecting hand-outs, but about creating the life, you desire through effort and intention. When you know, what you want, working toward it becomes an act of play, and life becomes a richer, more fulfilling experience. This approach also emphasizes gratitude and an appreciation for the abundance of the universe. With only one life to live, it is never too late to begin.

As more people adopt the «brat» mind-set, one may see a wave of creativity, kindness, and positive change. The term has become a reflection of the times, a cultural marker for a generation that is redefining norms and breaking free from the constraints of traditional expectations. Whether through music, fashion, or personal philosophy, the «brat» has come to represent more than just a spoiled child; it's a symbol of a generation's desire to carve out a space for themselves that is unapologetically their own.

Thus, the «brat» phenomenon is a powerful cultural force that has redefined what it means to be confident, independent, and self-assured. It is not just about rebellion for the sake of rebellion, but rather about living life fully and on one's own terms. Through Charli XCX's influence and the rise of a more self-empowered and unapologetic youth culture, «brat» has transformed from a term of disapproval into a symbol of a new cultural identity – a loud, proud, and often messy embrace of individuality and hedonism. As more people adopt this mind-set, the «brat» phenomenon continues to shape the way we think about self-expression, pleasure, and freedom in modern society.

References

1. Roisin O'Connor Charli XCX's «Brat» crowned word of the year by Collins dictionary. URL: <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/music/news/charli-xcx-brat-collins-word-of-2024-taylor-swift-b2639468.html> (дата звернення: 01.11.2024).
2. Rahimi R. Collins Dictionary's word of the year is a confident, messy way of life. URL: <https://edition.cnn.com/2024/11/01/style/brat-word-of-the-year-collins-dictionary-intl-scli/index.html> (дата звернення: 01.11.2024).
3. Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/brat> (дата звернення: 01.11.2024).

O.P. Cherniak – PhD in Philology, Associate professor, Associate professor at the Department of Foreign Languages and Translation, Lesya Ukrainka Volyn National University

USAGE OF EUPHEMISMS TO EXPRESS POLITICAL CORRECTNESS IN ENGLISH

Political correctness is a term that describes a style of speech, ideas, and beliefs that should minimize or eliminate statements or actions that may be offensive to others, especially those directly related to race, ethnicity, or sexual status [3; 4].

In recent decades, the problem of political correctness and its main aspects have been widely presented in the works of linguists, political scientists, philosophers, sociologists, psychologists, and cultural studies. In particular, political correctness has been the subject of research by foreign scholars G. Adler, D. D'Souza, D. Ravitch, and others.

An analysis of various definitions and interpretations has illustrated that the term «political correctness» is semantically ambiguous and versatile. The Collins English Dictionary offers the following definition of this phenomenon: «Political correctness is an attitude or course of conduct that aims to avoid offending or upsetting any person or group of people who are disadvantaged or have been treated differently because of their gender, race, physical or other disabilities» [4]. This is the definition we use as a basis for our study.

According to George Adler, the English language is characterized by «purity and neutrality, the desire to avoid offense (even if unintentional) when using a word or expression» [1, p. 7].

It should be noted that political correctness is closely related to the concept of tolerance, but they should not be confused, because tolerance is used to show respect and acceptance; to properly understand the rich diversity of cultures, forms of expression and human individuality; to establish friendly relations with a particular person. In contrast, political correctness is used to avoid offending a certain group of people, representatives of minorities. The linguistic aspect of this concept is mainly expressed in restricting the use of vocabulary recognized as offensive to certain categories of people or inappropriate for use in certain situations, as well as in the search for new means of language that reflect the ideas of political correctness. The primary task of the linguistic aspect of political correctness is to find new means of linguistic expression and adjust the language code.

The main way of manifesting political correctness in the language of the media is euphemism (from the Greek *eo* – «beautiful» and *phemo* «I say»). Euphemism is a multicomponent linguistic phenomenon that is a linguistic means of manifesting the phenomenon of political correctness in the language.

The main function of politically correct euphemisms should be recognized as the function of mitigation. In some cases, politically correct euphemisms also have the function of disguising a negative concept, veiling the essence of what it means. Euphemism can also be seen as a way of tabooing – euphemisms are used to replace a forbidden word.

In recent years, politically correct vocabulary has significantly expanded its boundaries. It can be grouped depending on what type of discrimination needs to be avoided.

1) Names of representatives of indigenous peoples and ethnic minorities. This type of discrimination is called «*racism*» in English. This is probably the group of words we think of first when we hear about political correctness. However, the vocabulary that can be attributed to this group has long gone beyond the *Afro-American* instead of *Negro* that most people know: *black* – *African American/ member of the African diaspora*, *Oriental* – *Asian*, *Jew* – *Jewish person*, *Hispanic* – *Latino*, *Eskimo* – *Native Alaskan*, *Indian/ American Indian* – *Native American/ indigenous person/ First nations (Canadian usage)*, *tribe* – *people*, *colored* – *person of color*.

2) Lexical units aimed against sexism in the language. The presence of a large number of masculine forms in English has been the subject of many discussions and controversies. Feminists have accused the English language of sexism. There have even been attempts to create substitutes for the word *woman* that are not derived from *man* – *womyn*, *wimmin*, *wimyn*, *womon*. Over time, an active search for neutral lexical items began: *actor/ actress* – *actron*, *businessman* – *businessperson*, *cameraman* – *cameraperson/ camera operator*, *chairman* – *chairperson/ chair*, *doorman* – *access controller*, *fireman* – *firefighter*, *steward (-ess)* – *flight attendant*, *milkman* – *milkperson*, *mailman* – *mail carrier*, *Miss / Mrs* – *Ms*, *policeman* – *police officer*, *spokesman* – *spokesperson*, *he or she* – *they*, *waiter/ waitress* – *waitron*.

3) Lexical items used to increase the prestige of certain professions. Such euphemistic substitutions emphasize the importance of people responsible for cleaning and help to remove negative attitudes towards people engaged in certain types of activities: *janitor* – *environmental hygienist*, *automobile mechanic* – *automobile engineer/engine redesigner/vehicle consultant*, *undertaker* – *funeral director*, *garbage collector* – *sanitation engineer/ garbologist*, *prostitute* – *sex care provider/sex worker*.

4) Lexical items associated with physical or mental disabilities. In English, politically correct expressions of this group are formed with the prefix *challenged*. It has replaced the once quite acceptable «*handicapped*» or «*disabled*», which emphasize the complete absence of a particular physical ability in a person: *the disabled/ the handicapped/ the impaired* – *differently abled/ physically different/ physically challenged/ people with disabilities*, *fat* – *full-figured/ bigboned*, *bald* – *hair disadvantaged/ follicularly challenged*, *deaf* – *hearing impaired/ aurally inconvenienced*, *nearsighted*, *farsighted* – *optically*

inconvenienced/ optically challenged, the mentally handicapped/ the retarded – learning disabled/ people with learning difficulties/ mentally challenged/ special, blemishes – imperfections, dumb – speech impaired, short – vertically challenged, blind – unseeing/ visually challenged.

5) Poverty-related lexical items. Such vocabulary replaces words that evoke unpleasant associations when describing a person's financial status. Therefore, in order not to offend your interlocutor by hinting at his or her difficult financial situation, it is politically correct to use the following expressions: *the poor – the deprived/ the disadvantaged/ the low-income/ the needy/ the illprovided/ the socially deprived/ the underprivileged.*

6) Names of representatives of different age groups. Age discrimination is called «*ageism*» and most often refers to respect for the elderly: *old/ elderly – golden – age/ mature/ midsentence/ an older person/ senior/ third age.*

7) Lexical units related to the sexual sphere: *homosexual – gay/ LGBT person (lesbian, gay, bisexual, or transgendered), sexual preference – sexual orientation.*

8) Phenomena related to family and marriage: *mother – biological mother, housewife – homemaker, father/ mother – parent 1/ parent 2, husband/ wife – partner/ companion, unmarried mother – single parent household.*

After analyzing the correlation between political correctness and euphemism, we have concluded that the phenomena are not identical, as they belong to different categories. Political correctness is an extra-linguistic phenomenon, and linguistic political correctness is only one of the manifestations of social political correctness: to avoid discrimination and create equal conditions for everyone. Euphemism is a philological term that means a lexical unit that serves to soften unpleasant concepts and phenomena. The main difference between political correctness and euphemism is that political correctness is a strategy of behavior consciously chosen by a person, an attitude towards others, and euphemisms are only means of expressing this attitude in practice, in language.

References

1. Adler G. The Struggle against Political Correctness. 1994. №442. P. 5-11.
2. D'Souza D. Illiberal Education: the Politics of Race and Sex on Campus. URL: <https://www.dineshsouza.com/books/illiberal-education-the-politics-of-race-andsex-on-campus/> (accessed October 21, 2024).
3. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (accessed October 21, 2024).
4. Collins English Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english> (accessed October 21, 2024).
5. Merriam-Webster dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/> (accessed October 21, 2024).

H.I. Kharkevych – PhD in Philology,
Associate Professor, Associate
Professor at the Department of Foreign
Languages and Translation, Lesya
Ukrainka Volyn National University

POWER OF NONVERBAL COMMUNICATION

Nonverbal communication is a system of signs which are used in the process of communication and differ from language signs by means and a form of their manifestation. For this communication we use our faces, our bodies and our sense of personal space. These means of communication vary from one culture to another, just as verbal languages vary.

Nonverbal communication is strongly related to verbal communication. Nonverbal cues substitute for, emphasize, or regulate verbal messages. For instance, we may compliment someone's new haircut while our faces give away the real feeling of dismay we have. We may describe a fish we caught with a motion of our hands to emphasize the monster-like proportions.

One reason for the power of nonverbal communication is its reliability. Most people can deceive us much more easily with words than they can with their bodies. Words are easy to control. Body language, facial expressions and vocal characteristics are not. By paying attention to these nonverbal cues, we can detect deception or affirm a speaker's honesty. So, we have more faith in nonverbal cues than we do in verbal messages [1].

Nonverbal communication is important for another reason: it can be efficient from both the sender's and the receiver's standpoint. You can transmit a nonverbal message without even thinking about it, and your audience can register the meaning unconsciously. At the same time, when you have a conscious purpose, you can often achieve it more economically with a gesture than you can with words. Waves of the hand, a pat on the back, a wink – all are streamlined expressions of thoughts and intentions [1].

Nonverbal signs of communication play an important role in presenting the identity of the speaker, both as a particular individual to those who know him and more generally, as having certain characteristics, which correlate with membership of particular social groups within the language community. Nonverbal components are relevant to the phenomenon of self-presentation through the notion of face. Erving Goffman conceptualized face as a construct with universal applicability, which derives from the definition, that face is the positive social value a person effectively claims for himself by the line others assume he has taken during a particular contact [3, p. 5]. Face is not a static feature of a person, it is negotiated and renegotiated during speech interaction.

The movable facial gesture is typical for Frenchmen, Italians, Spaniards but Finns are more restrained in the manifestation of nonverbal signs. Facial gestures have different meanings in various nations: Ukrainians give a wink when they want to pay attention to somebody or something as well as to hint or play a practical joke on somebody; the English accompany their welcoming phrases by such a sign of the facial gesture or use it instead of greetings [2]. Eyebrows raising means the respect in Germany and skepticism in England.

The accuracy of self-expression and self-presentation through body language and voice qualities needs to be controlled, especially in public speaking. There are some advises how to make successful conference presentations in multi-cultural audience. It is recommended to be dressed appropriately for the image we want to convey and to decide in advance whether we are going to move around or not. For the sake of cooperative communication, it is desirable not to move parts of our body nervously, as exaggerated emotion doesn't put the audience at ease. Besides, a presenter's gestures must be calm, slow, across his body rather than towards the audience. As we think faster than we can speak we have to control our voice. Avoid space fillers as «uh», «you know» etc. Speak slowly and clearly. If we don't make sounds carefully we have a risk to be misunderstood. We have to make eye contact with various members of the audience. Address one person at a time and give him your attention for a moment by your gaze. Deliver an entire utterance to one person without breaking eye contact with him [1].

Nonverbal phenomena participating in a communication and being biologically and culturally determined inseparably coincide with the general model of the human behavior. In this sense, nonverbal means are the set of typical actions (movements of different body parts) being envisaged by national and cultural traditions in a certain speech community and used in various socio-communicative situations. Nonverbal signals must harmonize with the verbal speech as well as be congruent with it, complementing and strengthening it.

Thus, we can admit the communicative significance of nonverbal behavior. Nonverbal signs are able to manage the immediate social situation, to express attitudes and communicative intentions and to reveal the cultural values of people.

References

1. Сєрякова І.І. Магія невербальної комунікації: навч. посіб. К.: Вид. центр КНЛУ, 2004. 95 с.
2. Buerkel-Rothfus N. Communication: Competencies and Contexts. New York: Newbery Award Records, 1985. 385 p.
3. Goffman E. Interactional Ritual. Essays on Face-to Face Behaviour. New York: Anchor, 1982. 268 p.

А.В. Козак – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов та перекладу факультет міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Сучасний стан суспільного розвитку, розширення контактів на міжнародному рівні з питань економіки, бізнесу, фінансів вимагає підготовки спеціалістів-перекладачів саме в аспекті виконання ними кваліфікаційного перекладу у будь-якій галузі знань. Іноземна мова як одна з ланок системного впливу на особистість, є вагомим важелем, що вирізняється широтою свого діапазону. Це унікальний засіб формування високої культури, який забезпечує комплексний підхід щодо розвитку, навчання і виховання особистості. Мета дослідження – аналіз аспектів загальнонаукових підходів як концептуальних засад формування перекладацької культури майбутнього фахівця у процесі його освітньої підготовки.

Розвиток сучасного суспільства висуває нові високі вимоги до підготовки спеціалістів у всіх галузях знань. Завданням вищої школи є спрямування навчально-виховного процесу на формування гармонійно розвиненої і, разом із тим, професійно-компетентної особистості. Акцентується на необхідності виховання у студентів загальнолюдської культури, громадянських якостей, навчання їх сучасним формам спілкування, підготовки до життя у швидкоплинному світі, розвитку здатності засвоювати нову інформацію та приймати ефективні рішення. При цьому педагогічні проблеми формування культури спеціаліста-перекладача стали закономірним відображенням протиріччя, яке виникло між ідеалом компетентної у професійному і культурному плані особистості і недостатньо дієвим механізмом навчально-виховного процесу, між вимогами до якості всебічної підготовки фахівця і реальним станом культурного розвитку молоді, недостатнім рівнем інформаційної культури випускників-перекладачів, пов'язаним із відсутністю в освітньому процесі комплексного і безперервного його формування.

Розвиток морально-культурологічного потенціалу особистості майбутнього спеціаліста-перекладача повинен забезпечити високу готовність до реалізації науково-педагогічних принципів: гуманізму, індивідуально-особистісного відношення, оптимізму, активності, співпраці, морально-духовного педагогічного такту, педагогічної етики. Отже, навчання і виховання з опорою на формування певної системи цінностей у нашому дослідженні передбачає необхідність базування на загальнолюдських засадах, із урахуванням особливостей етнічної та регіональної культур, тобто вирішення завдання залучення людини до різних пластів культури.

Із проникненням у нову національну культуру розширюється загальноосвітній кругозір; удосконалюється культура міжособистісного спілкування у різноманітних видах взаємодії; збагачується світосприйняття і світогляд; розвиваються інтелектуальні і

пізнавальні процеси; гуманістичний потенціал особистості, лінгвістичне уявлення про мову; формуються раціональні прийоми розумової праці майбутнього фахівця [2].

У контексті означеного, методологія нашого дослідження базується на системі наукових підходів, реалізація яких забезпечує виокремлення провідних тенденцій розвитку професійно значущих особистісних новоутворень у культурі майбутнього спеціаліста-перекладача [3]. Акцентуємо увагу на таких загальнонаукових підходах щодо формування перекладацької культури студентів:

– *особистісно орієнтований* як визнання студента головною діючою фігурою усього освітнього процесу, створення таких умов, за яких він знаходився б не у ролі виконавця або спостерігача, а був би повноправним автором своєї «життєвої позиції», відповідальним за власні вчинки. Сутність цього підходу полягає у тому, що неповторність особистості, її суб'єктний досвід не тільки приймають і поважають педагоги, а й визначають його фактором педагогічного процесу. Процес навчання й виховання будується з урахуванням суб'єктного досвіду тих, хто навчається [1].

– *аксіологічний* (грец. *axios* – цінний), або *ціннісний підхід*, – це своєрідний міст між теорією і практикою, у відповідності з яким зародження і розвиток культурних знань визначає система ціннісного ставлення майбутнього спеціаліста-перекладача до професійної діяльності;

– *синергетичний підхід*. Його зміст у дослідженні самоорганізації та становлення нових упорядкованих структур. Його застосовують у дослідженні різних систем: фізичних, біологічних, соціальних, когнітивних, інформаційних, екологічних. Предметом синергетики є механізми спонтанного формування і збереження складних систем, зокрема тих, що перебувають у стані стійкої нерівноваги із зовнішнім середовищем;

– *культурологічний підхід* останнім часом набув статусу загальнонаукової методології як підґрунтя оволодіння майбутніми спеціалістами-перекладачами особливостями соціокультурного розвитку суспільства, включаючи духовно-моральне становлення і розвиток особистості [2]. Цей підхід, завдяки широкому розумінню поняття культура та пізнавальним можливостям культурології – науки, що вивчає культуру як цілісність, досліджує природні, соціальні, екологічні, економічні, педагогічні, інформаційні та інші об'єкти та явища як культурологічного феномена;

– *акмеологічний підхід* полягає у здійсненні комплексного дослідження й відновлення цілісності суб'єкта, що проходить ступінь зрілості, коли його індивідуальні, особистісні та суб'єктно-діяльнісні характеристики вивчають у єдності, в усіх взаємозв'язках та опосередковано з метою сприяння досягненню його вищих рівнів. Реалізація акмеологічного підходу до професійної підготовки майбутніх спеціалістів, основну мету якої вбачаємо в оволодінні ними стратегіями творчої самореалізації у процесі досягненні професіоналізму, здійснюють засобами інноваційних освітніх технологій. Вони сприяють активізації внутрішнього потенціалу студентів (мотиваційно-цільової сфери їхньої особистості, здібностей, вольових якостей, самосвідомості) як умови їх сходження до свого акме-рівня;

– *герменевтичний підхід* дає можливість по-іншому розглянути зміст навчання, що не зводиться до набору готових рішень, прийнятних на усі часи, а як своєрідна скарбничка «правильних» способів реагування на непередбачувані ситуації у власній життєдіяльності, що вимагають для свого розуміння «засвоєння досвіду роботи із собою», усякий раз визначеної кореляції із сучасністю [4]. Культура при цьому є нескінченно відкритою системою, а реакція індивіда – непередбачуваною. З точки зору особистості, це означає формування і розвиток її творчого потенціалу, що пов'язаний не стільки з обдарованістю й талантом, скільки із загальним пошуково-інтерпретаційним підходом до виконання діяльності.

Висновки. Концептуальними засадами методології професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі перекладу є особистісно-орієнтований, акмеологічний, синергетичний, аксіологічний, культурологічний і герменевтичний підходи. Це допомагає розкрити феномен перекладацької культури майбутнього фахівця.

Джерела і література

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: науково-методичний посібник. К.: ІЗМН, 1998. 204 с.
2. Білоус О.М. Теорія і технологія перекладу. Курс лекцій: доопрацьований та доповнений. Навчальний посібник для студентів перекладацьких відділень. Кіровоград, РВВ КДПУ імені В. Винниченка, 2013. 200 с.
3. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). Львів: Видавництво ЛНУ імені Івана Франка. 1989. 215 с.
4. Коптілов В.В. Першотвір і переклад: Роздуми і спостереження. К.: Дніпро, 1992. 215 с.

**Актуальні проблеми
міжнародних відносин і регіональних досліджень**

**Матеріали IV Міжнародної науково-практичної
Інтернет-конференції
м. Луцьк, 01 листопада 2024 р.**

(українською, англійською мовами)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Шуляк А. М.	декан факультету міжнародних відносин, докторка політичних наук, професорка
Коцан Н. Н.	докторка географічних наук, професорка, завідувачка кафедри міжнародних відносин і регіональних студій, Голова координаційної ради Інституту Польщі при ВНУ імені Лесі Українки
Павліха Н. В.	докторка економічних наук, професорка кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами, очільниця Лабораторії проектів та ініціатив
Моренчук А. А.	кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу, куратор Наукового товариства студентів та аспірантів факультету міжнародних відносин
Вознюк Є. В.	кандидат політичних наук, доцент, завідувачка кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу
Романюк Н. І.	кандидатка географічних наук, доцентка кафедри міжнародних відносин і регіональних студій
Пікулик О. Б.	кандидатка економічних наук, доцентка кафедри міжнародних відносин і регіональних студій
Балак І. О.	кандидатка економічних наук, доцентка кафедри міжнародних відносин і регіональних студій
Копачинська Г. В.	кандидатка географічних наук, доцентка кафедри міжнародних відносин і регіональних студій
Патійчук В. О.	кандидат географічних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій
Кулик С. М.	кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій
Борисюк О. П.	асистент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій

Адреса та контакти Оргкомітету:

43025, Україна, Волинська область, м. Луцьк, пр. Волі, 13, каб. А-209.
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
факультет міжнародних відносин,
кафедра міжнародних відносин і регіональних студій
Кулик Сергій Михайлович – кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій.
тел. моб.: (096) 486 03 62, e-mail: Kulyk.Serhij@vnu.edu.ua.

Наукове видання

Друковано в авторській редакції.
Мінімальне літературне редагування і верстка
С. М. Кулик

Технічна підтримка
О. П. Борисюк

ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ РОЗМІЩЕНІ
НА САЙТІ КАФЕДРИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І РЕГІОНАЛЬНИХ СТУДІЙ
ФАКУЛЬТЕТУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ВНУ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ ЗА ПОКЛИКАННЯМ:
[HTTP://SURL.LI/CJLURZ](http://surl.li/cjlurz)

(РУБРИКА: МАТЕРІАЛИ НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЙ КАФЕДРИ